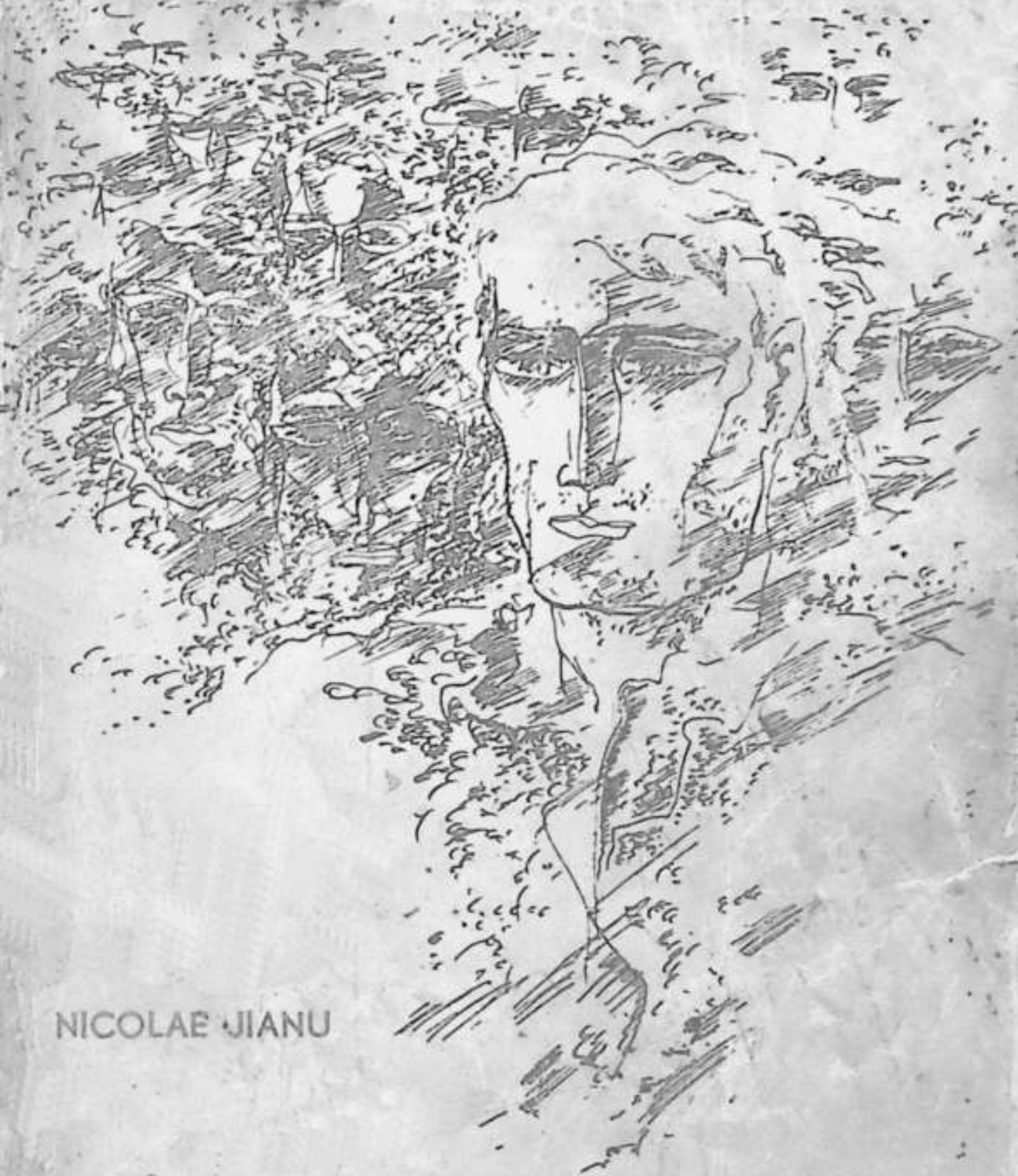

NICOLAE JIANU

SFÎRȘITUL SINGURĂTĂȚII

roman

Dragă Brîndușa; La revedere.

D

Poți afla despre mine că
sînt bine sănătos ce
îți dorim și matale.
„La mulți ani" Iond

1

Cunoşteam încă din copilărie atmosfera dizolvantă a oraşelor de provincie. Adolescenţa mea se consumase între oameni fără idealuri, sub un orizont mărunt şi stătut şi numai certitudinea că voi evada îmi ţinuse conştiinţa trează, necontaminată de acea tristeţe bolnavă care ucide totul. Pe atunci nu înţelegeam fenomenul şi-l puneam pe seama neputinţei oamenilor de a evita amorţirea spirituală. Credinţa mea era întărită şi de existenţa în literatura acelei vremi, în poezie mai cu seamă, a unei tristeţi incurabile, a unui strigăt de deznădejde, care nu era numai al omului din provincie, ci al tuturor oamenilor care păreau a trăi într-o lume nefirească, întocmită împotriva lor şi cu care ei nu puteau lupta. Ajungînd la Bucureşti, sentimentul acesta mă părăsise, lumea se populase dintr-o dată cu elemente care-mi spuneau că nu viaţa e tristă, că ea este de fapt aşa cum o fac oamenii, că realitatea are o mie de feţe şi de ascunzişuri. Evadasem la vreme din acea atmosferă ucigătoare, dar iată că o regăseam la Turnu Măgurele, mai tristă şi mai nesfîrşită ca oriunde. Mă miram cum pot semăna două oraşe atît de îndepărtate unul de altul, în ciuda deosebirilor temperamentale ale locuitorilor lor. Dacă n-ar fi fost graiul ascuţit al acestor dunăreni, m-aş fi putut uşor crede în tîrgul meu moldovenesc. Într-atît semănau moravurile oamenilor, casele, uliţele, grădinile, după-amiezile, clopotele bisericilor şi cimitirele. Cîteva uliţi negustoreşti, populate de oameni graşi, veşnic mulţumiţi de ei înşişi, păreau să dea acestei aşezări ritmul şi

sensul existenței ei. Restul era scufundat într-o somnolență cuminte care nu avea nici măcar conștiința propriei ei inutilități. Venisem cu prejudecata că un port, fie chiar și la Dunăre, este o așezare agitată, harnică și pitorească, și găseam aici o mișcare obosită și o sărăcie dezolantă. Dunărea însăși era prea lăbărțată și murdară în acest anotimp cînd totul se cuvenea să fie pur. Treceau pe mijlocul ei convoaie de șlepuri pe care se vedeau soldați germani și țevi de tunuri ieșind de sub prelatele cenușii. Curgeau mereu în josul apei, cu o încetineală care parcă ilustra pătrunderea lentă și plănuită de mult, a unei armate străine pe pămînturile noastre. În portul care nu avea decît două mici pontoane, o clădire aproape ruinată, căreia i se spunea „căpitănie" și niște magazii acoperite cu carton gudronat, staționau mai totdeauna șlepuri și vase nemțești care încărcau cereale și cherestea. În liniștea mare care învăluia totul, nu se auzeau decît susurul boabelor care alunecau în cală și zgomotul scîndurilor ude încă pe care niște oameni în zdrențe le stivuiau pe șlepuri. Era o liniște ciudată, izvorîtă din activitatea redusă și din lipsa mașinilor, dar eu aveam impresia că aici se fură ceva, se lucrează pe ascuns, să nu se afle prea departe. Veneam aici duminica și priveam țărmul de dincolo, mai înalt și mai întunecat, casele acoperite cu țiglă, silueta unui tren alunecînd pe firul care despărțea cerul de pămînt și mă cuprindea atunci dorința fierbinte și dureroasă să trec apa, să calc pe alt pămînt, unde viața putea fi mai bună, mai adevărată și mai plină. Știam că dorul acesta nu se poate împlini, că nu voi scăpa de el niciodată, dar era o suferință pe care o acceptam, aproape că aveam nevoie de ea. Pe înserat mă întorceam în oraș, ceva mai întărit, pentru că izbutisem să mă detașez oarecum de viața săracă și nimicitoare pe care o duceam la regiment. Refuzam să intru în ea, să mă acomodez, refuzam să mă împac pînă și cu ideea că îndeplineam o obligație civică, nu voiam să mă las frînt de fatalismul stupid pe care vedeam că-l practică unii din camarazii mei. Eram în uniformă, dar ea nu mă încălzea, rămînea departe de mine, ca o îmbrăcăminte de lemn. Gradații care ne mustruluiau ca pe niște biete animale adunate într-un țarc, ofițerii care ne izbeau de pămînt de o sută de ori pe zi, majurii vicleni care ne îmbrăcau și ne dădeau să mîncăm nu constituiau pentru

mine o realitate, ei sau eu rămîneam într-un fel de penumbră. Sînt sigur că aş fi dezertat dacă n-aş fi ştiut că după trei luni voi fi trimis la regimentul meu din Bucureşti, că mă voi întoarce la Mica, cel puţin la Mica dacă nu la libertate. Undeva, într-un ungher al fiinţei mele, încolţise şi creştea mereu ideea că pînă la urmă voi fugi, voi dezerta. Trebuia să fac asta nu din laşitate, nu din teama de eforturi şi privaţiuni, nici măcar din pricină că nu mai eram considerat om, ci din cauza sentimentului pustiitor că viaţa îmi e furată. Nu sufeream într-un fel obişnuit, nu aveam acea tristeţe a copilului abandonat pe care o vedeam în ochii multor soldaţi, nu-mi înfundam obrazul în pernă şi nu plîngeam, nu mă văitam şi nu aşteptam de la nimeni o consolare. Priveam totul foarte limpede, alungam din fiinţa mea toate complicaţiile sentimentale care m-ar fi făcut inapt să gîndesc şi m-ar fi împotmolit într-o resemnare abrutizată. Aveam certitudinea că sînt pregătit în grabă ca să ucid şi să fiu ucis, nu mă îndoiam că se apropie clipa asta. Gîndind astfel, deveneam de o luciditate de gheaţă şi o foloseam nu ca să descopăr mecanismul inuman în care intrasem, ci ca să-l neutralizez, să-l fac să nu funcţioneze asupra mea. În acest sens i-am scris Micăi prima scrisoare. Nu i-am vorbit aproape de loc de dragostea noastră, tocmai din teama de a nu-mi pierde luciditatea. Dragostea mea intra şi ea într-o zonă raţională şi-mi spuneam că din moment ce s-a născut, ea nu poate muri, trebuie să parcurgă toate etapele unui fenomen viu. Ar fi deci inutil să o înfăşor în vorbe, s-o apăr cu lamentări şi strigăte, să arunc asupra ei o ceaţă de îndoială şi tristeţe. Mă părăsise şi gelozia, pentru că eram foarte departe de Mica şi dacă aş fi crezut sincer că mi-o poate lua cineva, n-aş mai fi iubit-o. Este posibil că ceea ce consideram eu că e luciditate să fi fost doar o disperată detaşare de realitate, pentru a mă pune la adăpost de suferinţă. Poate că era tot o formă de laşitate. Dar nu eram sigur de asta şi apăram cu înverşunare poziţia mea încremenită. Mă supuneam disciplinei de cazarmă, nu-mi linguşeam comandanţii, nu rîdeam şi nu mă simţeam jignit de prostia şi îngîmfarea animalică a unor gradaţi care mă disprefuiau, mă şi urau, pentru că eram om cu carte şi în viaţa civilă nu s-ar fi apropiat de mine. Unii din camarazii mei cheltuiau sume mari ca să-şi cîştige sim-

patia acestor gradaţi, dar din cît vedeam nu le mergea mai bine, pentru că cei mituiţi arătau un fel de perversitate, lăsînd să se înţeleagă că nu pot fi cumpăraţi sau că nu li se dăduse preţul cuvenit. Aceşti camarazi ai mei ştiau să facă şi altceva. Se întindeau duminica prin cîrciumi şi sfîrşeau ziua la un hotel din centrul oraşului, unde toate camerele erau ocupate de prostituate. Năvăleau cîte patru-cinci într-o singură cameră, revenindu-le astfel mai ieftin, şi o săptămînă întreagă apoi, vorbeau despre asta ca de o bucurie foarte mare, capabilă să îndulcească necazurile vieţii de ostaş. Asemenea bucurii, văzute cu ochii mei de om îndrăgostit, păreau monstruoase.

După două săptămîni se înteţiră exerciţiile de noapte. În urma unei inspecţii de la divizie, părăsirăm instrucţia individuală şi am trecut la teme de luptă. Era un indiciu că evenimentele se precipită. Se suna alarma pe la două noaptea şi în cinci minute trebuia să fim în curte, gata echipaţi. Unii nu izbuteau, se încurcau în moletiere, nu-şi găseau arma şi atunci gradaţii se năpusteau ca nişte fiare, înjurau şi loveau cu centurile în oamenii buimăciţi. Nu protesta nimeni, era alarmă, totul era posibil şi îngăduit. Porneam în noapte, spre ogoarele din marginea Dunării şi ne mişcam ca nişte fantome pînă spre ziuă. Gloanţele oarbe plesneau ca nişte harapnice, ne trîntean în ţărîna moale apărîndu-ne de un inamic iluzoriu. Nu izbuteam să mă înfior nici o clipă, executam comenzile ca un manechin, îmi lipsea entuziasmul acela specific vîrstei, care preface realitatea şi îi dă culori fantastice. Tentaţia eroismului îmi era cu totul străină. Mi se părea şi puţin caraghios jocul de-a războiul, deşi părea sigur că oamenii aceştia tineri, care aleargă prin noaptea glodoasă, vor ajunge curînd într-un război adevărat. Vorbeam uneori despre asta, dar nu stăruiam, pentru că oamenii refuzau această idee. O dată l-am întrebat şi pe un sublocotenent de rezervă, un învăţător încadrat în compania noastră :

— Ce ziceţi, dom'sublocotenent, intrăm şi noi în horă ?

— Dracu să ştie, mă băiatule, zise el privindu-mă cu mare atenţie. Parc-ar cloci ceva, dar dracu să ştie.

— Ar fi o porcărie, zic.

— Cum ?

Auzise, dar nu-i venea să creadă că eu vorbesc așa. Și repetai zîmbind puțin :

— Ar fi o tragedie. Pentru ce să ne batem ?

— Ei, am avea noi pentru ce ne bate, dar o tragedie ar fi, aici ai dreptate. Și adăugă în șoaptă : ai dreptate, dar taci din gură că tot nu poți tu hotărî nimic.

— Am înțeles, să trăiți, spusei zîmbind.

El văzu zîmbetul meu și-mi făcu cu ochiul, părînd a-mi spune că noi știm ce știm, dar o să facem cum vor spune alții. Trebuia să tac ca să nu atrag atenția asupra mea. Nu aveam nici o îndoială că pe o cale oarecare eram urmărit. Undeva, la statul major sau la divizie, exista informația Siguranței și avea să ajungă la regiment, după mine, și avea să se știe de mine multă vreme. Cu toată liniștea pe care mi-o impusesem, și o aveam într-o bună măsură, simțeam nevoia să vorbesc, să protestez împotriva războiului pentru care eram pregătiți, să discut poate despre o seamă de lucruri care agitau lumea în zilele acelea. Nu citeam ziare, nu știam ce se mai întîmplă în lume, aș fi vrut să aflu cum se desfășoară ofensiva germană în Balcani, în apropierea noastră, ce se întîmplă în Iugoslavia și pe fronturile din apus. Scrisorile Micăi erau laconice, mă încurajau, vorbeau despre „minunea noastră". Încă nu-mi luase lucrurile din camera mea, dar nu-mi spunea de ce întîrzie. În ziua de 3 mai am primit o scrisoare în care-mi pomenea de niște treburi importante ale ei, că îndată ce se va liniști va veni să mă vadă. Și începui s-o aștept, în fiecare zi și în fiecare ceas. Nu mă gîndisem că ea ar putea să vină la mine, și acum, ideea că ea va fi aici, lîngă mine, că o voi ține în brațele mele, mă scotea dintr-o dată din amorțire și mă tulbura. Începui să mă îngrijesc de ținuta mea. Nu mă văzuse în uniformă, eram tuns, soarele și vîntul îmi aspriseră fața și, deși slăbisem, păream mai matur. Mi se umflaseră și-mi crăpaseră mîinile, pe toată ființa îmi crescuse un fel de crustă. Eram sigur că toate vorbele și mișcările mele sînt modificate, că am ceva artificial, încă neașezat. Cred că n-aș fi trăit senzația asta dacă n-ar fi fost vorba să vie Mica. Îmi impusesem să nu mă las cuprins de dorul acela sfîșietor și fără leac, obișnuit cînd te desparți de femeia iubită, dar acum mă pierdusem cu totul. Fiecare ceas se scurgea foarte greu, cînd eram la instrucție ardeam să mă

întorc la cazarmă și o dată ajuns aici eram cu ochii spre poartă, s-o văd chiar în clipa cînd va sosi.

Veni într-o duminică dimineața, în ziua de 12 mai, cu trenul. Eram în curte, adunați în jurul locotenentului care ne vorbea despre pușca-mitralieră Z.B. Piesele negre stăteau pe o masă și străluceau în lumina foarte mare a soarelui. Veni sergentul de zi și-i șopti ceva locotenentului și eu știam că e vorba de mine.

— Bine, să aștepte, spuse locotenentul către sergent și se uită repede spre mine. Uzum, ți-a venit logodnica, ai să te poți duce după program.

Mă uitai spre poartă și o văzui acolo subțire, cu un batic pe cap, cu pardesiul ei ros, cu o servietă în mînă. Ceilalți soldați își dădeau coate și, nu știu de ce, unii rîdeau. N-am mai auzit nimic din ceea ce ne explica locotenentul. Sergentul se întoarse la poartă, Mica ieși în stradă și n-am mai văzut-o.

Se termină studiul armei Z.B. dar locotenentul ne mai ținu, punîndu-ne întrebări și toate mi se păreau fără nici un rost, prelungite anume pentru ca eu să nu mă pot duce la Mica. Eram foarte sigur că așa este și mi se făcu silă de oameni. Se putea totuși să nu fie așa, pentru că după o jumătate de ceas, locotenentul îmi spuse să-mi fac un bilet de voie. Ceilalți rămîneau pentru curățenie în dormitor, să spele pe jos, să scoată paturile și să le curețe de ploșnițe. Am obținut învoire pînă luni la șase dimineața și m-am îndreptat încet spre poartă. Dar Mica nu era. Mă întorc la santinelă și îmi spune că nu știe unde o fi plecat domnișoara aceea, că doar trebuia să mă aștepte. Bănuiesc că s-a dus spre oraș și pășesc foarte repede într-acolo pe șoseaua mare, mărginită de plopi cu frunza crudă și tremurătoare. Și după primul colț o zăresc venind spre mine. Mă recunoaște abia la cîțiva pași și se oprește. E obosită de drum, parcă a mai slăbit și baticul o îmbătrînește. Fără o vorbă ne aruncăm unul în brațele celuilalt și stăm așa cîteva clipe. Nu e nimeni pe stradă și o sărut și simt funinginea de la tren pe obrazul ei. Ea mă depărtează puțin :

— Stai să te văd, stai...

— Sînt un brav ostaș, mai anonim decît eroul necunoscut. Mica, Mica mea, dă mîna încoa, hai, hai să mergem.

Eram amîndoi tulburați, nu știam ce să ne spunem. Ea avea în picioare niște pantofi scîlciați cu care mergea greu. Am rugat-o să-și scoată baticul și ea și l-a smuls, a scuturat din cap și părul i s-a răvășit și l-am văzut roșietic, cu firele subțiri de tot și moi.

— De ce ai întîrziat atît, de ce n-ai venit mai curînd?

— Cum am întîrziat? Sînt două săptămîni de cînd ai plecat tu.

— Trei.

— Bine, trei, știam că sînt trei.

— Ce treburi așa de grozave ai avut tu?

Tace și-mi strînge mîna. Trecem prin orașul care parcă nu s-a trezit încă.

— Nu vrei să-mi spui ce treabă ai avut?

— Lasă, am să-ți spun. Să știi că n-am luat lucrurile tale, am păstrat și camera. O să stea Bălașa acolo.

— I-au dat drumul? întreb oprindu-mă.

— Da, l-a scos tatăl lui, nu știu prin cine, dar e furios rău, s-au certat și el a fugit de-acasă. L-am dus acolo la tine. Te superi? Poate nu trebuia să fac asta, dar nu puteam să-l las așa, încerc totul ca să se vindece. E îndrăgostit de femeia aceea de la barul Fu-Ciag. Ea e acuzată de spionaj contra nemților și uite-l și pe el intrat în afacerea asta...

Tăceam, nu spuneam nimic pentru că aceste fapte erau foarte departe de mine acum. Vorbii într-un tîrziu.

— Mica, tu ești obosită, unde să te duc eu?

— Ne plimbăm. Hai să intrăm într-o cofetărie, nu mi-e foame dar sînt leșinată.

Ne-am dus la singura cofetărie din oraș, de fapt, o plăcintărie. Am luat cîte un ceai cu cornuri proaspete. Mîncam și Mica îmi vorbea despre Boian, despre o încăierare la universitate, după care au fost arestați, nu legionarii care provocaseră scandalul, ci cîțiva studenți bănuiți că sînt comuniști.

— Și nu sînt? întreb privind-o foarte atent.

— Nu, nu sînt, răspunse ea cu o siguranță imprudentă.

— De unde știi tu, Mica, de unde știi tu că nu sînt comuniști studenții ăia?

— Bine, dar e absurd, zise ea încercînd să scape de stăruința mea. Ei au fost luați la bătaie, s-au apărat și tot pe

ei i-a ridicat. A început o goană nebună după oamenii bănuiți că sînt contra nemților sau a lui Antonescu. Mă gîndesc uneori că e mai bine că te-au luat aici, ești mai apărat aici.

— Nu, nu e bine, zic, uitînd de întrebarea mea. Aici mor, Mica mea, ăștia îmi fură viața, mă abrutizez. De fapt ei mă pregătesc pentru moarte în fiecare zi și se grăbesc grozav.

— Hai să plecăm, spuse Mica și umblă în servietă după bani.

Deveni neliniștită deodată. Ieșirăm și ea îmi spuse că vrea să vadă Dunărea. Se încălzise și-și dezbrăcă pardesiul. I-am luat eu servieta și am pornit spre Dunăre. Am ajuns curînd pe malul apei și ne-am așezat pe iarbă într-un pîlc de sălcii. Mi-am dezbrăcat vestonul și i l-am pus sub cap.

— Dormi, ești istovită. Dar întîi să-mi spui ce treburi ai avut tu.

Mă privea printre genele inundate de soare și fața ei avea o liniște matură. Întinse brațele și mă trase aproape de ea.

— Treburi obișnuite, dragule, pe-acasă, pe la servici. La facultate am fost puțin. Nu știu, toată lumea e cam zăpăcită. Se teme, se pregătește ceva. În Valea Jiului au arestat o sută de oameni, dar greva continuă. Au nevoie de tot felul de pretexte ca să astupe gura oamenilor. Ai citit ziarele de ieri?

— Nu, nu mai citesc ziare.

— Greva asta pare un simplu strigăt al foamei și al suferinței, dar e mai mult. E un semnal. Guvernanții știu asta și se grăbesc să-i arate pe mineri ca pe niște turburători ai ordinii.

— Și nu-i adevărat?

— Poate să fie adevărat, dar ei au dat comunicatul ăsta ca să justifice arestările și condamnările. Acum se pun pe treabă. Antonescu e iar la Hitler.

— Am auzit, spun în șoaptă.

Mă uit la apele tulburi care curg încet, mă uit la fața obosită a Micăi, la toată ființa ei pufină și întreb:

— Bine, Mica, dar de ce te apasă atît de tare lucrurile astea? Te văd așa de îngrijorată, ca și cum tu ai fi amenințată direct.

— Nu, nu sînt amenințată direct. Tu nu ești îngrijorat? a vezi cum se întunecă totul?

— Și ce putem face noi?

Tăcu un răstimp, întinse mîna și rupse o crenguță de lcie.

— Da, noi nu putem face mare lucru, zise trecînd crenta pe pieptul meu. Dar nu te poți opri să gîndești.

Mă aplec și-i sărut fruntea.

— Oh, iubita mea, vorbești ca Boian, extraordinar ce fluență are Boian asupra ta. Cred că te iubește...

— Taci.

Îmi astupă gura cu mîna și eu am văzut-o iară pierdută rochia veche, cu pantofii uzați, cu părul în dezordine, îngrijită și mi se făcu rușine de gelozia care mă încol- a iar.

— Bine, tac, spusei și îmi apăsai gura pe buzele ei spue de vînt.

Reînviam și mă cuprindea încet febra aceea adîncă și definită care mă îndepărta de realitate și-mi spunea arte limpede că Mica e femeia mea, fărîma de lumină fără care sufletul meu n-ar fi putut exista. Dar trebuia să mă resc, trebuia să păstrez starea de bucurie limpede în care ıdurile sună și-ți spun că ești viu și întreg și poți ocoli mejdiile.

— Nu-i așa că tu vii repede acasă? zise Mica.

— Ar trebui să stăm trei luni, dar se zvonește că ne înrcem mai repede. Vor să ne trimită la niște școli de ofiii sau de subofițeri, dracu știe.

— Să nu te trimită, să te lase așa, soldat.

— Acum îmi este indiferent, zisei sprijinindu-mă cu ul de pămîntul moale. Sînt prizonierul lor.

— Nu, tu rămîi al tău și-al meu. Vreau să fii prizoniemeu.

Rîdea obosit și oarecum trist. Ceva se petrecuse cu ea, se părea mie sau într-adevăr o părăsise optimismul ei plu și sănătos ca al unui copil. Băteau niște clopote în și. Dunărea curgea moale, dincolo, pe țărmul bulgăresc iera o locomotivă. Nu se întîmpla nimic în această dimiață amorțită, nu se putea întîmpla nimic.

— Ai să răceşti, ridică-te, îi spun, îi cuprind mijlocul şi o aduc spre mine.

Trece o lotcă mare, dată cu catran, pescarii vorbesc încet şi se uită la noi. Se duc în josul apei, tăcuţi, cu feţele împietrite. Mica îmi trece mîna prin păr şi spune în şoaptă :

— Auzi tu ? În ziarul vostru a apărut un articol de o pagină despre ceferişti. Nu există oameni mai fericiţi decît ceferiştii, aşa se spune acolo.

— Probabil că s-au schimbat de cînd am scris eu.

— Da, este evident că se referă la ce ai spus tu.

— Sînt onorat. Din păcate nu le mai pot răspunde.

— Dar dacă ai putea, ai face-o ?

— Cred că da, cît sînt eu de cătrănit acuma. Cum au curaj să scrie asemenea bazaconii ? Cine poate să-i mai creadă ?

— Ei ştiu că nu-i crede nimeni, dar scriu, şi mint, şi arestează şi condamnă, pentru că n-au altă cale. Înţelegi, dragul meu ? N-au altă cale.

— Şi cît o să ţină asta ? întreb şi mă uit adînc în ochii ei.

— Nu ştiu, poate încă multă vreme, dar noi trebuie să rămînem vii pînă atunci, nu-i aşa Petre ? Mi-a spus Bălaşa că te-ai certat cu el, e supărat că tu nu vezi lucrurile limpede, că te bat toate vînturile, aşa spune el.

— Se poate, nu mă prea descurc, nu înţeleg foarte multe lucruri. Nu vezi ? Am făcut o singură mişcare şi m-au şi înhăţat.

— Dar conştiinţa nu ţi-o pot lua. Uite, ce ai tu aici n-au să-ţi poată lua niciodată.

Îmi sărută fruntea şi rămase cu capul pe pieptul meu.

— Asta-i prea puţin. Dar şi pe asta ţi-o strivesc dacă n-o ţii ascunsă, dacă n-o vinzi, dacă n-o pui să lucreze pentru ei, dacă nu ţi-o tenfeleşti. Oh, Mica mea, haide, lasă.

— Ai să vii înapoi la Bucureşti şi totul o să fie altfel, ai să vezi.

— O să fie altfel pentru că eşti tu acolo. Mica, dacă intrăm în război şi dacă eu plec, ne căsătorim.

— Bine, bine. Încă nu sîntem în război şi poate n-ai să pleci. Acum vreau să fim veseli, mergem în oraş să mîncăm. Plec diseară la opt.

— Nu, nu pleci, mîine dimineața pleci.

— Bine, mai vedem.

— Dar nu mergem în oraș. Rămînem pe-aici toată ziua, cunosc niște țărani pe-aproape, ne dau ei ceva să mîncăm, au și vin, de cel roșu de care am băut la tine. Ziua asta vreau să fie numai a noastră, să n-aud și să nu văd pe nimeni.

— Numai pe mine.

— Da, numai pe tine.

Ne-am ridicat și am pornit încet pe malul apei, la vale. Am mers cam vreun kilometru printre sălcii tinere. Soarele bătea în apă și făcea să strălucească întinderea ei, pînă departe unde se confunda cu cîmpia și toate pluteau într-o ceață ușoară și trandafirie. Lumina mare, singurătatea și liniștea, și noi doi în această pustietate, îmi deșteptară deodată sentimentul că totul e bine rînduit și statornic. Aveam în fața mea vreo douăzeci de ceasuri de viață adevărată, trebuia să mă regăsesc pe mine și să-mi recapăt acea putere elementară în fața căreia se pierd toate prejudecățile și toate spaimele. Crezusem cîndva că libertatea e o problemă de conștiință, că e destul să vrei să fii liber, dar acum știam că o asemenea libertate nu există, că trebuie să te bați într-un fel pentru ca realitatea să se supună, să poți trăi în ea. Mica îmi spusese că trebuie să rămînem vii, să judecăm foarte limpede tot ce se întîmplă în jurul nostru, să nu trăim cu iluzii, să credem că totuși poate fi mai bine. Reținusem ceea ce-mi spusese ea despre greviștii din Valea Jiului. Actul lor temerar venea într-un moment de mare tensiune politică, într-un moment cînd toată țara pîndea mișcările guvernanților, și minerii arătau țării întregi ce este de făcut. Comunicatul afirma că minerii urmăresc tulburarea ordinii în stat. Era o exagerare aici, greva cîtorva mii de oameni nu putea dărîma dictatura militară sprijinită de baionetele hitleriste, dar comunicatul spunea un adevăr : există o acțiune pregătită, un plan, guvernul recunoaște că are adversari de care se teme. Trebuia să-i mulțumesc Micăi, ea îmi luminase acest fenomen, îl adusese în cîmpul conștiinței mele, ea mă îndemna să gîndesc. Poate nu numai liniștea naturii și lumina ei mare mă înseninau acum, poate Mica adusese în sufletul meu speranța că nu sînt un simplu

prizonier, că există posibilitatea să scap, să gîndesc şi să acţionez pe măsura conştiinţei mele.

Toate acestea îmi treceau foarte repede prin minte şi mă eliberau şi de acea ezitare pe care o arătasem la început faţă de Mica. Păşeam cu ea de mînă pe pămîntul mustos şi nu mai simţeam lîngă mine doar femeia iubită. Ea era acum singurul om cu care mă apropiam de întrebările mari ale vieţii, singurul om care-mi comunica într-adevăr sentimentul acut al realităţii, adică îmi spunea că trebuie să lupt cu mine însumi şi cu tot ceea ce mă apasă din afară, chiar dacă această luptă pare inegală. Şi astfel, eram şi mai îndrăgostit de Mica.

Ajunserăm la o măruntă aşezare de pescari şi de acolo se desfăcea un drumeag care părea să ducă în oraş, dar îl ocolea şi ieşea într-o viroagă cu cîteva case înconjurate de vii. Între ele şi oraş se afla cîmpul pe care făceam instrucţie. Adîncitura aceea în care se găseau casele era acum inundată de iarbă proaspătă, prunii înfloriţi, pereţii albi şi aracii văruiţi, făceau din ea un fel de oază în imensitatea cenuşie a cîmpiei arate. Am coborît şi ne-am îndreptat spre casa unui ţăran la care mai fusesem. El nu mă mai ţinea minte, pe aici veneau mereu soldaţi, dar îmi plăcuse gospodăria lui şi felul cum mă primise. Oamenii de prin partea locului au un fel negustoresc de a se purta, dar el, chiar dacă făcea negustorie, nu te lăsa să simţi asta. Cînd ne-am ivit noi în poartă, umbla la cei cîţiva stupi aşezaţi între prunii înfloriţi. Şi-a ridicat faţa osoasă şi neagră şi a venit încet spre noi. I-am spus că vreau să mîncăm ceva şi să bem puţin vin.

— Aoleu, păi nu mi-i nevasta acasă, e dusă la o nuntă.

Avea un glas subţirel, potrivit cu înfăţişarea lui uscată. Dar era evident că va face el ceva pentru că se gîndi puţin şi adăugă :

— Dacă aţi venit, acuma intraţi, nu vă las eu flămînzi şi nici însetaţi.

A dispărut prin nişte cotloane şi noi ne-am aşezat pe prispa de pămînt. Ne-a adus o oală cu vin şi două pahare cu sticla tulbure. Pesemne nu le spălau niciodată. Am băut din vinul roşu care prinsese un uşor miros de butoi, dar avea acea răcoală blîndă de pivniţă şi noi eram însetaţi.

— Vă dau niște ouă și puțină slănină, spuse țăranul mereu șovăind.

— Foarte bine, ajunge, zisei.

— Ce să fac dacă nu mi-i nevasta acasă, se scuză iară și se urni cu bocancii lui cazoni, luați probabil de la vreun soldat, pe vin.

Mica își lăsase capul pe umărul meu și stătea așa cu ochii închiși, se odihnea sau se bucura de această clipă neobișnuită. Lumina, mirosul văzduhului, mișcarea nevăzută a vietăților mărunte care populau această frîntură de lume, mă liniștea. Țăranul așeză masa în casă, într-o odaie proaspăt lipită cu pămînt pe jos. Ne mai aduse vin, de astă dată într-o sticlă, ne aduse și niște ceapă verde. Mîncam și mă gîndeam cum să fac să putem rămîne mai mult aici. L-am invitat pe țăran să bea cu noi și el sorbi puțin vin, cam în silă. Îmi spuse că suferă de stomac, că are uneori dureri mari. Nu voia să se ducă la doctor, se temea de operație. Atmosfera se încălzise și i-am spus că am vrea să rămînem pînă dimineața. El s-a gîndit puțin și a încuviințat. Pe înserat avea să se ducă la nuntă.

Apoi ne-a lăsat singuri. Mica se îmbujorase și era chiar frumoasă în lumina scăzută a odăii. Am luat-o în brațe, am așezat-o pe pat și am acoperit-o cu vestonul meu și cu pardesiul ei. M-am lăsat în genunchi și i-am, spus :

— Te las să dormi.

— Nu, nu mă lăsa singură.

— Trebuie să dormi, sînt lîngă tine, și am să fiu cu tine pînă dimineața... ai slăbit tare, ce-i cu tine ?

— Nu-ți mai plac ?

N-am lăsat-o să vorbească. O mireasmă nedeslușită a vinului rămăsese în gura ei, pe buzele ei. I-am coborît pleoapele cu mîna, am ieșit afară pe prispă și am stat mult de vorbă cu țăranul. M-am dus apoi prin livada lui și coborîse în mine o liniște desăvîrșită, ca și cum după o boală lungă ieșisem în sfîrșit din casă și simțeam foarte limpede că trăiesc, că am să trăiesc încă mult timp. M-am dus de cîteva ori pînă în prag și m-am uitat la Mica cum doarme. Țăranul a plecat la nunta lui. S-a făcut seară, apoi s-a făcut întuneric și a început să bată vîntul. Îl auzeam fluierînd, lătrau arar cîinii și în casă mirosea frumos de la o crenguță de prun pe care o adusese Mica. Tîrziu de tot vîntul s-a

liniştit şi a început foşnetul ploii căzînd pe livadă. Cerga cu care ne înveleam mirosea a oaie şi era aspră şi auzeam şoapta Micăi :

— Ai să te-ntorci, ai să fii lîngă mine, şi cu tine o să-mi fie mai uşor, tu ai să mă ajuţi... şi o să fim mulţi şi n-au să ne doboare.

Aş fi vrut să deslușesc înţelesul ascuns al acestor vorbe, dar tăceam, tăceam şi-mi treceam mîna prin părul ei, şi-i încălzeam trupul firav.

Ne-am sculat în zori şi am pornit spre oraş prin ploaie. Puţin după ora cinci trenul a plecat şi l-am văzut pierzîndu-se în cîmpia ceţoasă. Văzduhul mirosea a fum de cărbune. Departe, în port sau pe Dunăre, suna răguşit un remorcher.

Întors în cazarmă am rămas prins ca într-unul din acele visuri fără limite reale, nici bun, nici rău, dar, oricum, în afara vieţii searbede şi apăsătoare. Mă întîlneam iară cu acea trăire iluzorie care mă făcea să cred că eu nu sînt eu, că viaţa reală este ascunsă şi înşelătoare, că gîndurile şi aspiraţiile mele intime, nemărturisite şi invizibile pentru alţii, constituie existenţa mea adevărată. Cunoşteam acest sentiment straniu şi tulburător încă din vremea adolescenţei, cînd, fără îndoială, fiinţa mea se dedubla cu uşurinţă şi scăpam de coşmarul unei lumi pe care eu nu puteam s-o stăpînesc şi s-o modelez după sufletul meu. Din cauza acestei lipse de libertate lumea mi se părea urîtă şi mă refugiam într-una a mea, populată de ideile mele, de întruchipările imaginaţiei mele, singura capabilă să dea contur şi să hrănească dorinţele mele aprinse. Contactul violent cu o realitate aspră şi duşmănoasă mă lipsise de puterea mea de dedublare pînă cînd m-am îndrăgostit de Mica, pînă cînd am intrat în raza gîndirii ei care acţiona într-un univers ireal. Constatasem cu o uimire dureroasă că şi prietenii ei trăiesc la fel, că şi ei îşi confecţionează o lume a lor pentru ca să se poată apăra de lumea concretă, tiranică şi distrugătoare.

După o noapte petrecută cu Mica în casa acelui ţăran îmi regăsisem ca prin farmec puterea de a visa, de a evada, într-atît încît cazarma cu toate rigorile ei, şi mai cu seamă sensul acestor rigori, îmi păru deodată străină. Eram îmbibat de Mica, o auzeam, o simţeam trăind în mine şi în nopatea

care a urmat, în dormitorul care mirosea urît, mi-am amintit totul, am refăcut procesul iubirii mele şi mediul în care se născuse. Voiam să gîndesc aşa ca să deslușesc ce va fi mai departe, să înțeleg tot şi să mă pot păstra în hotarele vieții sufletului meu, singura care mă putea ajuta să trăiesc.

2

Pentru mine ziua aceea de la sfîrşitul lui ianuarie nu avea nimic neobişnuit. M-am trezit pe la şase dimineața în uruitul tramvaielor şi am mai rămas cam o jumătate de ceas în pat, de groaza frigului. Totdeauna îmi trebuia oarecare curaj ca să cobor din pat, să ies de sub cele două pături şi să pun piciorul pe podeaua înghețată. Nu aveam sobă, mă încălzeam cu o lampă de petrol care scotea fum şi făcea, cam pe un metru pătrat în jurul ei, o mică oază călduță. Geamurile se acoperiseră de mult cu un strat subțire de gheață, nu le mai deschideam şi nici nu puteam privi afară. Pereții, întunecați de fumul pe care îl înghițiseră zeci de ani la rînd, făcuseră un fel de mîzgă în care străluceau mici cristale de gheață.

Era totuşi camera mea, pentru care plăteam opt sute de lei pe lună, totdeauna anticipat şi fără întîrziere, ca să n-o pierd. Poate să pară curios, dar cînd mă întorceam seara tîrziu de la treburi şi deschideam uşa acestei camere mă năpădea un soi de liniște, o siguranță care-mi lipsea în cuprinsul zilei. Cei patru pereți murdari, tavanul înalt, uşa cu clanță grea de bronz mă izolau de restul lumii şi parcă mă apărau de primejdii. Nu venea aproape nimeni la mine. Uneori mă striga poştaşul şi foarte rar, cînd eram bolnav, sau ne pierdeam urma, mă căuta Mica. Venea şi stătea cîteva ceasuri pe marginea patului meu, se uita îndelung la pereții murdari, la puținele lucruri mizere pe care nici eu singur nu mai ştiam de unde şi cînd le adunasem. Se

uita așa la toate și nu spunea nimic, pentru că era zadarnică orice vorbă, lucrurile acelea, pereții murdari și înghețați, lampa care scotea fum, alcătuind un destin cu neputință de schimbat.

Așadar, dimineața aceea de la sfîrșitul lui ianuarie nu avea nimic neobișnuit. N-am mai aprins lampa, m-am îmbrăcat repede și am ieșit. M-am oprit la un chioșc și am cerut un pahar de lapte și un corn. După asta m-am încălzit și m-am simțit mai bine. Mă grăbeam să ajung la redacție și să mă încălzesc acolo mai mult, să mă mir că un om poate să-și dezbrace haina, să se miște în voie, fără să-i fie frig. Eram reporter la un ziar de prînz și mă duceam la redacție în fiecare dimineață la opt, să-mi scriu știrile. Culegeam informații de la cîteva ministere și de la căile ferate. Aveam condei, cum se spune, și uneori mi se dădea să încropesc în jurul unui fapt divers un reportaj sentimental și siropos care să-l impresioneze pe cetățean la ora prînzului. În jurul exploziei unui primus, a unei sinucideri banale sau a fugii de acasă a unei minore eu închipuiam drame teribile, în stare să oprească răsuflarea omenirii întregi. Îmi spuneam adesea că dacă nefericiții mei eroi ar citi aceste eforturi de fantezie, ar trebui să mă caute și să mă pălmuiască. Dar pesemne nu citeau sau poate se simțeau chiar fericiți că-i scoteam din anonimat. Nu mi s-a întîmplat să dau socoteală pentru asemenea lucruri. De altfel știam că toate ziarele practică acest sistem, mi se spunea că se iau și bani pentru ca adevărul să fie ascuns și justiția indusă în eroare. Ceea ce făceam eu însă era cu totul gratuit și-mi rămînea singura satisfacție că numele meu apărea în ziar, mă făceam util și puteam spera să fiu angajat definitiv. În acea vreme eram plătit cu bucata, încropeam vreo trei mii de lei pe lună, adică atît cît să pot mînca la un birt economic și să plătesc chiria. Făceam o muncă ușoară, de alergătură, îmi rămînea timp să învăț pentru că eram student în anul trei la filozofie. Nu visam să ajung ziarist de profesie și în nici un caz la ziarul acela de prînz. În cîteva luni numai îmi dădusem seama că aici eram supus la un fel de sclavie morală și intelectuală, că, mai mult decît în oricare altă profesie, ușurința de a minți era singura calitate prețuită. Dacă știai să scrii, ți se spunea că ai talent, dar orice

ezitare în fața minciunii, o ușoară îndoială asupra moravurilor, te făcea suspect și te împingea la fund. Intrasem în lumea asta de nevoie și speram, cu naivitate, că în puțină vreme voi fi independent și stăpîn pe mine.

Redacția era aproape pustie cînd am ajuns eu. Într-una din camere un bătrîn redactor evreu își făcea obișnuitul reportaj economic. Îl știam bolnav de inimă și l-am întrebat cum se simte. Îmi răspunse cu oarecare ezitare că într-adevăr nu se simte prea bine. Intră secretarul de redacție și strigă către mine :

— Repede, trebuie să tragem chiar acum, dacă n-ai *una tare*, nu-mi da nimic.

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Cum, nu știi ?

— Ce să știu ?

— S-a răsculat Horia Sima... contra lui Antonescu. N-ai văzut nimic pe stradă ?

— Nu.

— Au ocupat Prefectura poliției.

— Cine ?

— Legionarii. Facem repede gazeta și-o ștergem.

Nu m-am alarmat prea tare pentru că era un lucru de necrezut, sau, oricum, mintea mea încă nu-l pricepea. Redactorul economic își ridică din hîrtii fața lividă și întrebă :

— Dumneata te duci acasă ?

— Cred că nu.

— Eu nu știu ce să fac... ce mă sfătuiești să fac ?

— Te temi ? De ce te temi ?

— Dacă legionarii pun mîna pe putere ?

— Păi nu sînt la putere ? Ce mai vor ?

— Se zice că vor să-l înlăture pe Antonescu, să ia ei întreaga putere. Și atunci pe noi ne ucid, ne ucid sigur.

— Liniștește-te, nu se poate.

Atît spusei, dar nu eram sigur că el se poate liniști și începui și eu să-mi dau seama că într-adevăr acesta era un ceas primejdios, încărcat de mari întrebări. Năvăli iar secretarul cu niște hîrtii în mînă.

— Gata, nu mai trebuie nimic. Scoatem *specială* cu proclamația lui Antonescu.

Avea textul proclamației în mînă și cerui să-l citesc, dar el plecă strigînd cu un fel de exaltare ironică :

— Ce mai ! Război... a şi început, au atacat Preşedinţia.

Redactorul economic se ridică încet de pe scaun şi se duse la fereastră. Acolo se întoarse şi se uită la mine cu o mare atenţie, cu o privire care nu mai arăta spaimă, ci o mare nevoie de a şti ceva, de a afla ceva, ceva foarte sigur. Nu-mi dădeam seama dacă viaţa lui e într-adevăr în primejdie, dar înţelegeam că în momentul acesta are nevoie de mine şi i-am spus :

— Dom'Nora, hai la mine acasă... dacă vrei.

— Nu, rămîn aici, poate n-au să vie aici. Nevasta mea e la nişte prieteni, eu rămîn aici. Dar, spune-mi te rog, crezi c-au să ne omoare ?

— Asta nu se poate, vorbii cu convingere. N-au nici o şansă, armata e sub comanda lui Antonescu.

— Da, dar nemţii ? Nemţii îi ajută pe legionari.

La asta nu mă gîndisem şi calculul meu se destrăma. Abia acum pătrundea în fiinţa mea un fior de nelinişte. Chiar dacă armata acţionează, haosul este inevitabil şi vor cădea mulţi oameni nevinovaţi, nemţii vor ocupa ţara. Toate aceste primejdii erau parcă dezlegate de fiinţa mea, intuiam doar zvîrcolirea şi drama a milioane de oameni.

Uşa camerei se deschise şi în pragul ei se opri un redactor pe care-l cunoşteam prea puţin, dar auzisem că-i legionar. Era un om pirpiriu şi palid, cu o privire ştearsă şi umilă. În spatele lui se arătă un funcţionar din administraţie, un ţigan înalt şi spătos. Purta cămaşă verde şi diagonală. Îi văzui pistolul la centură, într-un toc de piele neagră.

— Căraţi-vă, zise redactorul cel pirpiriu.

Ne mai măsură o dată cu ochii lui apoşi şi închise uşa. Nora rămăsese rezemat de marginea ferestrei şi un fel de zîmbet trist îi juca pe faţă.

— Nu-i bine să mai rămîi aici, spusei.

— Văd, zise el în şoaptă. Dumneata încotro te duci ?

— Nu ştiu, eu rămîn pe stradă, vreau să văd ce se întîmplă. Te însoţesc. Repet că te-aş putea duce la mine acasă...

— Mă duc acolo unde-i nevasta mea, poate găsesc o maşină.

Începu să sune telefonul, strident şi foarte stăruitor. N-am ridicat receptorul şi mai sună încă mult timp. Cînd

se făcu liniște ne uitarăm unul la altul și am simțit atunci că amîndoi ne gîndeam la același lucru : dacă telefonul acela era pentru unul dintre noi ? Trebuia să mă întîlnesc cu Mica la facultate. La ora zece, la un curs de psihologie. Îmi fulgeră prin minte că i s-a întîmplat ceva, ea fiind un dușman vechi și hotărît al legionarilor. Dar mă părăsi repede acest gînd. Pe vremea aceea aveam încredere în destinul meu și nu puteam concepe să mi se întîmple ceva rău, nu aveam obsesia nenorocirii. Dar voiam să plec cît mai repede din clădirea ziarului, să-l scot și pe Nora de-acolo, să-l duc undeva unde s-ar fi simțit la adăpost. El ezită și simțeam că se teme să iasă în stradă. Am deschis ușa care dădea într-un balcon și m-am uitat jos. Era liniște și l-am convins pe Nora să plecăm. Am coborît scările ducîndu-l de braț ca pe un copil. La subsol, mașinile tipografiei duduiau, se trăgea proclamația care avea să fie împrăștiată pe străzi. În vestibulul de la intrare îl văzurăm pe funcționarul acela tuciuriu, cu cămașă verde și pistol, făcea pesemne de gardă. Nora dădu să se oprească, dar l-am tras înainte, hotărît să-l apăr dacă omul acela se va lega de el. Se uită la noi cu un fel de superioritate îngăduitoare, dar nu ne spuse nimic și ieșirăm în stradă. Dinspre Calea Victoriei venea zgomot de mașini grele, dar oameni nu se vedeau. Observai că la poarta cazărmii de jandarmi de alături santinela nu e la postul ei, și nu știu de ce, am avut atunci o presimțire rea. Apucarăm pe strada Brezoianu să căutăm o mașină și găsirăm una în dreptul Cișmigiului. Nora se urcă în ea, ne strînserăm mîinile și-i văzui iarăși zîmbetul acela trist în care deslușeam drama omului care nu știe dacă va mai trăi pînă seara. Dar în sinea mea eram convins că Nora nu va muri, că nu va muri nimeni în acea zi, pentru că moartea de felul acesta mi se părea bizară și de necrezut.

Urcai pe Sărindar, spre Universitate, și atunci am auzit primele împușcături, o rafală scurtă de pușcă-mitralieră. Nu-mi dădeam seama din ce loc se trage, dar nu părea departe. Oamenii de pe stradă grăbiră pasul, unii dădură buzna în ganguri, surprinși că primejdia e atît de aproape. În fața cafenelei Capșa îl văzui pe ziaristul acela pipernicit care îmi spusese să părăsesc redacția. Vrui să-l ocolesc, dar el mă văzu și mă strigă :

— Alo, încotro ?

Întrebarea suna pașnic și el veni spre mine. Îl însoțeau doi necunoscuți care rămaseră pe loc.

— Unde te duci, domnu Uzum ? repetă el întinzîndu-mi mîna apoi adăugă cercetîndu-mă cu ochii lui stinși : nu dumitale ți-am spus să pleci, ci jidovului ăluia.

— Bine, dar e un om bătrîn și bolnav, zisei ocolindu-i privirea de javră.

— Cum ? sări el. Asta vă mănîncă, mila, omenia. Nu amice, noi nu mai alegem, pe toți, absolut pe toți, înțelegi ?

Își trecu degetul peste beregată. Dădui să plec, dar el mă trase de mînecă și-mi arătă un grup de trei ofițeri care treceau pe stradă. Zise scrîșnind din dinți :

— Și pe ăștia... pînă diseară-i dezbrăcăm pe toți, canalii...

Tăcui. Individul părea să știe bine ce urmează să se întîmple, cunoștea un plan și nu se găsea din întîmplare în locul acela. Aștepta să acționeze într-un fel, socotind după mutrele crispate ale celor care-l însoțeau. Dădui din umeri, voind să par indiferent și plecai. În fața Universității mă opri un cordon de legionari în uniformă. Îmi cerură legitimația de student și le-o arătai. Așadar ei comandau aici. Holul cel mare gemea de studenți și-mi dădui seama că nu erau lăsați să iasă. Pe cei mai mulți îi cunoșteam, dar erau de la alte facultăți. Pe cei de la filozofie nu-i vedeam. O căutam pe Mica, tresăream și întorceam capul la orice glas de fată. Întrebai la întîmplare pe unul :

— Ce se petrece aici ? Ce așteptați ?

Mă privi contrariat și răspunse cam răstit :

— Taci din gură. Ai să vezi.

Prin mulțime umblau, făcîndu-și loc cu coatele, cîțiva în cămașă verde și cu pistol. Începeam să pricep. În dreptul unui panou cu avize îl văzui pe Tiberiu Stoia, coleg de-al meu. Era și el în cămașă verde și-și sprijinea mîinile de centură. Nu știu de ce îl bănuiam un om blînd și mă îndreptai spre el. Mă întîmpină cu vorba lui peltică și lălîie, cu zîmbetul leneș care-i îmbrăca totdeauna obrazul bălan.

— Ce faci, bă, ziaristule ?

Ceva se răsuci în mine. De cum intrasem aici, mă încerca un fel de mînie surdă și difuză, care acum crescu deodată și n-o mai putui stăpîni.

— Dar tu ce faci ? V-aţi apucat de prostii.

— Ai să vezi tu ce fel de prostie e asta. Tot...democrat eşti, hai ? Vă scoatem noi democraţia pe nas, mama voastră de masoni.

Se înroşi deodată şi în ochii lui de obicei inexpresivi se ivi atunci o lumină curioasă, de dispreţ şi de ură, dar parcă şi de teamă. Mă uitai mult la ochii aceia, nu ca să-l intimidez pe omul din faţa mea, ci ca să pricep ce vrea el, ce are cu mine, de ce mă ameninţă, ce-o să se întîmple azi şi în zilele viitoare. Dar el nu rezistă, şi ca să-şi mascheze slăbiciunea, zise printre dinţi :

— Hai sictir din faţa mea !

Mi-am făcut loc mai departe printre studenţi ca să ajung pe treptele de piatră care duceau spre amfiteatru. De acolo aveam toată sala în faţă şi puteam s-o găsesc mai uşor pe Mica. Dar n-o văzui. Mulţi studenţi veneau sau se duceau spre amfiteatru şi am bănuit că sînt adunaţi şi acolo. M-am îndreptat spre „Haşdeu", unde trebuia să fie curs în ziua aceea, dar nu apucai să ajung, că mă simţii cuprins pe la spate de două braţe. Mica îmi luă mîinile şi le duse sub bărbia ei, cu o grabă care-mi arăta cît se bucură că am venit. Era îmbrăcată într-o haină lungă şi neagră, a unei surori mai mari, şi haina asta o maturiza oarecum nefiresc, îi dădea un aer de cucoană, nepotrivit cu fiinţa ei firavă. Mă trase spre zid şi acolo îi văzui pe Mihai Bălaşa şi pe Ovidiu Boian. Tăcurăm un timp. Mica îmi strîngea mîna cu putere, parcă mă căuta de mult, parcă s-ar fi temut că nu voi veni azi.

— Ce-i aici fraţilor, ce dracu se întîmplă ? întrebai.

— Vor să ne scoată în stradă, răspunse în şoaptă Bălaşa. Contra lui Antonescu, să cerem puterea pentru legionari.

Bălaşa îşi muşcă violent buzele şi-i văzui dinţii foarte cariaţi şi negri. Boian tăcea. Ochii lui mici, de un negru strălucitor, trecură iute peste mine. Pe ei doi îi cunoscusem prin Mica. Nu-mi era foarte limpede ce anume îi leagă, mă ţineau la oarecare distanţă, nu-mi spuneau niciodată răspicat ce gîndesc şi ce fac. În prezenţa lor mă simţeam stingher şi oarecum de prisos. Cînd eram cu Mica suportam, prezenţa ei mă scutea să iau o atitudine anume şi nici nu vorbeam. Acum se crease între mine şi ei o punte care

mă făcea mai degajat. Întrebai, uitîndu-mă la Bălaşa, care mi se părea o fire mai deschisă :

— Şi ce facem ? Ce s-a hotărît ?

— Au să vorbească acuma, ne scot în stradă, spuse el.

— Şi ce facem ?

— Face fiecare ce crede, zise Boian zîmbind. Dar nu-i prea văd înghesuindu-se în tancurile şi mitralierele armatei.

În clipa asta Mica mă strînse tare de mînă şi se lipi de umărul meu. Mă uitai la ea cu coada ochiului. Nu era speriată. Mi-o închipuiam căzînd pe asfaltul unei străzi pentru că aşa voiau Tiberiu Stoia şi ceilalţi, pentru a-i aduce la putere pe ei. Puteam să cred că vom fi ucişi, dar ştiam că nu vom fi alături de ei şi nu-i vom sprijini. Gîndeam pentru mine şi pentru Mica, nu bănuiam de loc ce vor face cei cîteva sute de studenţi adunaţi acolo. Mă uitai iar la Bălaşa şi spusei :

— Trebuie să scăpăm de-aici, la Prefectură au început să tragă.

— Stai liniştit, zise Boian şi simţii în glasul lui o căldură neaşteptată. Lasă-i să vorbească, să vedem ce vor.

Din capul culoarului cineva strigă :

— Camarazi, toată lumea jos...

Ne mişcarăm spre holul cel mare, scările se umplură şi rămaserăm sus, privind studenţimea înghesuită în sală. Mă uitam cu atenţie să văd dacă e şi vreun profesor. Bălaşa îmi spuse că unii profesori mai vîrstnici, cu idei liberale, nu veniseră în ziua aceea la Universitate. Avui sentimentul dureros că sîntem lăsaţi pe mîna cîtorva haimanale înarmate. Recunoşteam în sală pe mulţi dintre cei care făceau parte din mişcare, dar nu erau în uniformă, nu-şi puneau pielea la bătaie. Ştiam că vor fugi la primul semn de primejdie, unii dintre ei aveau limuzinele ascunse pe străzile apropiate. Şi vor rămîne doar puţini din cei terorizaţi de mizerie şi foame, cei care locuiau în căminele capturate de bătăuşi, cei care primeau un blid de ciorbă la cantină, în schimbul unei adeziuni disperate şi nesincere. Îi vedeam acolo în sala aceea înaltă, cu capetele goale, trase între gulerele hainelor roase, nebărbieriţi, pămîntii la faţă, buimăciţi şi tulburaţi de ceea ce simţeau că li se pregăteşte.

Dar lucrurile trebuiau grăbite. Pătrundea pînă aici zgomotul rafalelor scurte şi din ce în ce mai intense care se

— Lasă acuma, lasă... Şi adăugă ceva mai tare : au pistoale, se cred stăpîni şi puternici...

— La Prefectură, la Prefectură ! se auzeau mereu ţipete.

Voind probabil să-i intimideze pe cei care refuzau să iasă, Stoia îndreptă pistolul spre tavan şi trase. Panica pătrunse în lumea aceea care se zbătea, începeam să mă tem că vom fi omorîţi. În cîteva clipe doar, ceea ce părea să fie doar o învălmăşeală întîmplătoare căpătă în mintea mea caracterul unei terori organizate, al unei crime puse la cale de mult. Totdeauna simţisem că în sînul acestei mişcări se ascunde crima, setea animalică de putere şi de distrugere. Încă din liceu mă izbisem de metodele lor tiranice, cunoşteam cîntecele lor macabre şi ura faţă de copiii de altă naţionalitate. Se născuse în mine încă de pe atunci o aversiune mocnită şi răbdătoare, ca şi a tatălui meu care mă lua uneori deoparte şi-mi spunea cu linişte, ca un prieten : „Să nu te înhăitezi cu haimanalele astea verzi. Promite-mi că n-ai să ai de-a face cu ei, pentru că asta m-ar durea foarte tare." Atîta îmi spunea şi era mai convingător decît dacă mi-ar fi poruncit şi ar fi folosit autoritatea lui de părinte. Se întîmplaseră de atunci multe, dar mai cu seamă asasinarea în 1940 a unor cărturari de seamă îmi arătase că vechea mea aversiune era întemeiată, că făcusem bine nelăsîndumă înşelat. Acum eram faţă în faţă cu argumentele lor de seamă : pistolul, crima, moartea.

Neputinţa de a rezolva pe loc repulsia şi revolta mea îmi dădea o stare dureroasă, mă îneca plînsul şi voiam să ieşim cît mai repede afară. Poate mă şi temeam că mă vor bate, mă vor împuşca, sau ne vor împinge pe toţi în faţa mitralierelor armatei. Asta mi se părea atît de cumplit şi fără sens, încît îmi strigam în gînd, că dacă scap, am să găsesc repede o cale să mă răzbun. Eu, cu Mica şi cu ceilalţi. Dar acum trebuia să ieşim de aici.

Cîntecul macabru răsuna mereu sub bolţile vechi, ţipau fetele stnivite în înghesuială. Legionari în uniformă îşi făceau loc să iasă înaintea celorlalţi, pesemne ca să-i împiedice să fugă. Ne lăsam împinşi spre uşă, o duceam aproape în braţe pe Mica. Îi sîngera buza dar ea se liniştise, primea acum totul cu îngăduinţa omului aflat în faţa brutei, în faţa unei puteri oarbe, cu care nu are rost să lupte. Ştiam că

așa gîndește și Bălașa și Boian, așa gîndeam și eu și nu mai voiam decît să ajung afară, în stradă, s-o iau pe Mica de mînă și să fug, s-o apăr. În fața Universității se încropise o coloană scurtă, făcută din cei cu cămașă verde și din o seamă de studenți necăjiți care locuiau la cămin. Cei mai mulți plecau, se împrăștiau pe străzile din jur și nu-i mai putea opri nimeni. Ne-am îndreptat repede spre bulevard și am văzut trei camioane militare trecînd în goană spre Prefectură. Ostașii și gradații țineau armele cu țevile îndreptate spre stradă și păreau gata să tragă în orice clipă. Le vedeam chipurile încremenite, nu știam ce gîndesc, părea că nici ei nu înțeleg bine ce se întîmplă. Se auzeau mereu împușcături dinspre Calea Victoriei, acum parcă și mai jos, spre clădirea telefoanelor. Boian ne întinse mîna și spuse parcă ne-ar fi poruncit :

— Duceți-vă acasă, nu stați pe străzi. Mica, ne vedem mîine.

Coloana de studenți din fața Universității se puse în mișcare cîntînd anemic și o văzurăm dînd colțul în strada Academiei. Apoi ne-am despărțit de Bălașa și de Boian. Boian părea grăbit să ajungă undeva, vedeam asta în ochii lui, în lumina lor neagră și neastîmpărată, în acea sclipire inteligentă care mă făcea totdeauna să mă simt inferior, incapabil să pătrund în miezul lucrurilor, să le dezleg și să gîndesc pe măsura lor.

Pornii fără țintă cu Mica. La un moment dat mă oprii în loc și-i spusei :

— Vreau să văd ce se întîmplă acolo.

— Unde ?

— La Prefectură, vrei să mergem ? Nu ne apropiem prea mult. Hai să mîncăm ceva, vreau să dau un telefon la gazetă. Te doare buza ?

— Nu. La două trebuie să fiu la fabrică. Poate și acolo se întîmplă ceva.

Mica lucra după-amiezile la Regie, la secția de împachetat țigări. Doar dimineața venea la cursurile care-i plăceau mai mult. Lucra de la două la șapte pentru două mii de lei, din care își plătea taxa la facultate și-și cumpăra și cîte ceva de îmbrăcat. Tatăl ei era mecanic tot acolo și una din surori lucra la secția de fermentare a tutunului.

— Trecem pe la fabrică și pe urmă te duc acasă. Nu pot să te las singură, spusei, uitîndu-mă iară la buza ei rănită.

— Bine, nici eu nu vreau să rămîn singură. Ar trebui să stai la noi pînă diseară.

— Am să văd, acum hai să mîncăm ceva.

Parcă îmi înghețase mintea. Nu puteam să comentez în nici un fel cele întîmplate. Poate aveam nevoie să mă gîndesc, poate aveam nevoie să deslușesc bine din ceasul acela confuz și violent ce anume va fi mai departe, ce aveam să fac eu, ce aveam să facem noi toți.

Intrarăm într-o bodegă din piața Sfîntul Gheorghe. Chelnerul ne măsură cu foarte mare atenție și ne spuse că nu are nimic de mîncare, dacă vrem să bem ceva. Știam că minte, am stăruit și ne-a dat puțină șuncă. La tejghea mai erau cîțiva clienți care vorbeau în șoaptă despre întîmplările din oraș. Mîncarăm în grabă și fără poftă. Îmi era gura amară, nu mă părăsea un fel de leșin și o silă față de toate lucrurile. Mă uitam la cei care beau liniștiți la tejghea și-mi spuneam că în clipa asta milioane de oameni își văd de treburile lor, nepăsători sau inconștienți. În clipa asta pe trotuar trecea în cadență rară o patrulă germană.

— Ăștia nu se bagă, spuse cu oarecare șovăială unul din clienți.

— Așteaptă să vadă cine-i mai tare, zise și celălalt.

— Știți cumva ce se întîmplă la Prefectură ? întrebai eu.

Bucuroși că pot da informații, îmi spuseră că legionarii au ocupat clădirea. Aveau și un tanc adus de la Malaxa. Armata nu venise încă, dar dăduse ultimatum. Președinția fusese asediată de legionari, erau morți și răniți, se dădeau lupte la Radio și la Telefoane.

— Pînă diseară îi lichidează, vorbi chelnerul foarte convins. Păi ce, se pun ei cu armata ?

— Ei, nu se știe, oftă unul din clienți.

— Ba se știe, zise chelnerul, Antonescu are armata și-i curăță.

— Tîlhărie și de-o parte și de alta, făcu celălalt ducînd paharul la gură.

Am ieșit cu Mica și ne-am îndreptat spre Lipscani, cu gînd să ieșim în Calea Victoriei, dar ne-am izbit de un cordon de legionari care nu lăsau pe nimeni să treacă. Se

auzeau împuşcături rare şi duduit puternic de motor. Coborîrăm în Piaţa Mare şi găsirăm masate acolo camioane şi tancuri de-ale armatei. Oamenii stăteau încremeniţi, cu mîinile pe arme, trişti şi îngheţaţi. Merserăm pe cheiul Dîmboviţei, spre Piaţa Senatului. Trecători mulţi se vînturau fără rost pe străzi, se uitau mereu în sus, parcă aşteptau de-acolo ceva. Nu puteam pătrunde în Calea Victoriei şi ne-am dat seama că e şi primejdios. O luarăm pe Brezoianu şi văzurăm în faţa ziarului la care lucram o companie de jandarmi şi o maşină blindată. Puteam bănui că legionarii baricadaţi la Prefectură vor fi atacaţi şi tot cartierul va fi sub foc. Se auzeau mereu împuşcături dar nu se putea şti de unde se trage. Într-un tîrziu văzui că cei care ocupaseră clădirea Prefecturii trăgeau pe ferestre în calcanul unui bloc de vizavi. Era un joc stupid, o distracţie nebunească, dar se întreţinea o atmosferă de panică şi de groază. Gloanţele şuierau, loveau zidul şi ricoşau în acoperişurile mai joase ale caselor din jur.

Traversarăm Cişmigiul, am ieşit în Schitu Măgureanu ca să luăm un tramvai pentru Regie. Oameni zgribuliţi aşteptau prin staţii şi aflarăm că tramvaiele nu merg. Porniram pe jos. Mă miram că Mica e acum atît de tăcută. Eu aş fi vrut să vorbesc. Mă părăsise starea aceea de lehamite, mă simţeam mai înviorat, poate pentru că trecusem prin Cişmigiul inundat de zăpadă şi liniştit, în dimineaţa asta atît de agitată.

— Mica, eşti obosită, să luăm o maşină.

— Mergem, aşa, încet pe jos, îmi face bine. De cînd nu m-am mai plimbat eu cu tine...

Îi strînsei mîna şi nu vorbii. Zise tot ea :

— Tu ce crezi, ce-are să se aleagă din toată porcăria asta ?

— Nu ştiu, nu-mi dau seama. Depinde de ce-o să facă nemţii. De fapt tot una e, tot ei cîştigă pînă la urmă, au să pună mîna pe tot.

— Aşa-i, şi tu ce-ai să faci ?

— Nu ştiu, au să mă ia în armată, presimt eu că au să mă ia, au să mă arunce cine ştie unde şi-am să termin cu toate. Pe urmă am s-o iau de la capăt.

Mica închise o clipă ochii şi nu spuse nimic. Mă uitai la gura ei însîngerată şi-mi venea s-o sărut. Aş fi vrut să

fiu acum singur cu ea, să nu mai știu nimic din ce se întîmplă afară, s-o văd numai pe ea și s-o țin în brațe. Era una din clipele în care-mi dădeam seama cît o iubesc, că nu mă voi putea despărți niciodată de ea, că dac-aș pierde-o n-aș mai fi om.

— Să nu mai vii la facultate, spusei. Bestiile au pus ochii pe tine și n-au să te ierte.

— Ba am să vin, nu se poate să nu vin, mai ales acum trebuie să vin... examenele, vreau să scap o dată, nu mai pot așa.

— Să vii totdeauna cu mine. Am să-mi fac timp să trec și dimineața pe la cursuri. De ce trebuie să te-ntîlnești cu Boian ?

Ea nu mă privi și-mi răspunse evaziv :

— I-am cerut niște cursuri, mă duc la el acasă.

— De ce nu ți le-aduce el ?

— Ce importanță are asta ? Te pomenești că ești gelos.

— Poate sînt, zisei în glumă. Te rog să nu ieși zilele astea.

Se uită la mine, zîmbi și mă cuprinse în privirea ei bună și cinstită. Știa că glumesc. Dar și eu știam sau bănuiam că nu e vorba despre cursuri, altceva îi lega pe ei, dar nu vroiam să stărui, deși mă durea într-un fel că ea îmi ascunde ceva.

— Tu n-ai să fii gelos niciodată, zise Mica și în clipa asta mi se păru foarte frumoasă, așa, cu buza de jos umflată și învinețită. Îmi promiți că n-ai să fii gelos ? Am auzit că asta-i una dintre cele mai mari nenorociri care se pot abate asupra oamenilor.

— Cred că da. Și tu ai să mă iubești totdeauna. Îmi promiți ?

Nu-mi răspunse, dar îmi strînse brațul cu putere și merserăm mai departe cu același pas mărunt care mie nu-mi convenea, dar mă lega mai mult de Mica. Cînd intrarăm în strada Berzei o rafală de pușcă-mitralieră sparse liniștea și un pîlc de oameni năvăli dinspre strada Berthelot. Și focul se înteți repede, era un atac puternic, nu era greu să-ți dai seama de asta. Împușcăturile slabe și dezordonate erau ale rebelilor, fără îndoială. Plesneau ca niște capse, aveau probabil pistoale mici. În felul ăsta nu vor putea rezista, îmi spuneam fără să mă fi priceput la asemenea lucruri. Din cît

se știa, postul de radio era ocupat încă din cursul nopții de către legionari și acum venise armata, se cuibărise prin curțile și prin casele dimprejur și trăgea mai mult în ziduri. Dinspre Cotroceni apăru un tanc ușor, se opri în mijlocul bulevardului, buimăcit, se suci în loc, părea că nu știe încotro să apuce. În clipa cînd se hotărî să intre pe strada Berthelot, dintr-un bloc năvăliră vreo cinci legionari înarmați. Tancul scoase o pală de fum și mări viteza, dar fu lovit cu grenade în turelă, mecanicul-conductor se zăpăci probabil și intră într-un zid. Mă refugiasem cu Mica într-o curte și priveam de acolo prin grilajul de fier. Mai erau încă doi oameni culcați la pămînt, le vedeam ochii sclipind. Legionarii năvăliră asupra tancului, se deschise capacul turelei și se ivi un ostaș cu brațele ridicate. Fu tras jos și mai ieșiră doi, foarte grăbiți, ca și cum s-ar fi salvat de la o mare primejdie. Apoi totul se petrecu în tăcere și foarte repede. Cei trei militari dădură să fugă, unul din ei fu prins și trîntit la pămînt. Ceilalți doi fură împușcați din mers. Din rezervorul tancului curgea benzina, se făcuse o baltă la rigolă. Ostașii fură trîntiți acolo și unul din legionari dădu foc benzinei. O pălălaie albastră izbucni și cuprinse pe cei trei oameni. Cel care nu fusese împușcat se zvîrcolea și țipa, dădu să fugă așa aprins și atunci fu și el împușcat și se prăbuși cu un urlet răgușit. Unul din oamenii care se aflau lîngă noi se ridică deodată în picioare, se apucă cu mîinile de cap și spuse gemînd :

— Criminalii, criminalii, de ce, de ce ?

— Stai jos și taci, mă răstii la el. Culcă-te, că ne împușcă, sînt nebuni.

Omul se așeză la pămînt, gemînd, parcă ar fi fost el însuși rănit. Mica tremura toată, nu știam dacă de frig sau de groază. Stăteam chircit și-i țineam capul lîngă pieptul meu.

— Trebuie să plecăm de-aici, spusei. Să vedem dacă putem ieși prin spatele casei.

Legionarii intraseră înapoi în bloc. Cele trei trupuri ardeau acolo la marginea străzii pustii. Mi se păru că unul din ele mai mișcă, dar nu mă mai uitai pentru că tocmai atunci o ambulanță militară trecu în goană spre gară, legionarii traseră după ea, dar n-o ochiră. Îmi dădeam seama că ei trag acum asupra oricui, că sînt disperați, că totul e

împotriva lor. Ne-am tîrît în spatele casei şi de acolo am sărit gardul într-o străduţă care cobora spre zidul unei cazărmi. Răpăitul mitralierelor nu înceta şi cînd ajunserăm lîngă zidul cazărmii o explozie puternică zgudui văzduhul. Nu ştiu de ce bubuitura asta mi se păru că pune capăt luptei şi păşii mai liniştit. O santinelă cu cască strigă la noi să trecem pe cealaltă parte a străzii şi ne-am supus.

Dădurăm colţul ca să ne îndreptăm spre Calea Plevnei şi văzurăm în curtea cazărmii detaşamente de soldaţi gata de plecare. Stăteau încremeniţi acolo după gardul de fier şi ofiţerii se plimbau nervoşi pe lîngă ei.

Pînă acasă la Mica mai făcurăm o jumătate de ceas. Vremea era mohorîtă, cerul foarte jos şi încărcat de fum aici în apropierea triajului. Eram amîndoi rebegiţi, pătrunşi de o umezeală rece. Tot ce văzusem ne dăduse o vlăguială nervoasă care ne părăsi abia cînd intrarăm în casă. Era cald, toate lucrurile acelea vechi emanau un miros bun şi era o linişte cum cunoscusem doar acasă la mine, în provincie. Nu era decît mama Micăi acasă, mă primi cu o bunăvoinţă caldă, deşi vedeam că mă cercetează cu prea mare atenţie. Mai fusesem aici o singură dată, dar de atunci legătura mea cu Mica luase înfăţişări noi, ajunsesem să ne făgăduim unul altuia, cu sinceritate şi cu patimă, convinşi fiind că într-adevăr nimic nu ne poate despărţi. Probabil că Mica le vorbise părinţilor ei despre mine, că maică-sa n-a fost de loc surprinsă văzîndu-mă, şi după ce află ce se petrece în oraş se retrase cu discreţie la bucătărie sau într-o altă cameră din cele trei cîte aveau.

— Dezbracă-te, îmi spuse Mica, rămîi aici pînă mă întorc, trebuie să mă duc la fabrică. Să te culci, nu te deranjează nimeni.

Îşi trecu braţele subţiri pe după gîtul meu şi eu am sărutat-o. Trebuia să rămîn, sigur că trebuia să rămîn, în odaia asta cu lumină puţină, să-mi pun capul pe perna Micăi, să mă odihnesc în patul ei şi să aştept. Nu voiam să ştiu ce se mai întîmplă în oraş, mă înstrăinasem deodată de toate acele monstruozităţi care nu aveau sens pentru mine. Totuşi îmi venea greu să stau aici fără Mica. Toată după-amiaza nu voi vedea probabil pe nimeni şi nu va deschide nimeni uşa pentru că eram un străin. Şi vor merge în

vîrful picioarelor, vor vorbi în şoaptă, pentru că eram un străin. Mica văzu ezitarea mea şi stărui :

— Nu te las să pleci, te-ar putea omorî. Dacă pînă dimineaţa nu se face linişte, nici mîine nu te las.

— Dar trebuie să mă duc la gazetă, spusei amintindu-mi într-adevăr că ar fi trebuit să trec pe-acolo, nu voiam să ratez angajarea definitivă care mi se promisese.

— Bine, merg şi eu cu tine, zise Mica foarte hotărîtă.

Mă simţii năpădit de o emoţie fierbinte şi nu găsii nici o vorbă ca s-o mărturisesc. Acceptai să rămîn şi ea plecă grăbită.

Pînă la căderea serii am stat în pat şi am dormit adînc, cum nu mai dormisem de mult. De cîteva ori am auzit bubuituri puternice în oraş şi un început de teamă mă cuprindea pe încetul, pentru mine, pentru Mica, pentru alţii. Era, de fapt, teama că voi rămîne fără o bucată de pîine, panica aceea paralizantă care-ţi încîlceşte mintea, şi tot din teamă, cu neputinţă de gîndit. Ca să scap de ea am plecat seara, treoînd peste stăruinţele Micăi, aproape smulgîndu-mi mîna dintr-ale ei. Îmi luai rămas bun de la tatăl ei, pe care nu-l cunoscusem pînă atunci şi am băgat de seamă că mă priveşte cu oarecare interes pornit probabil din dragostea şi din respectul pe care-l purta fiicei lui. Mica m-a dus pînă la poartă, am ieşit în uliţa neagră şi pustie, m-am uitat de cîteva ori înapoi, n-am mai văzut-o pe Mica, dar ştiam că ea e acolo şi-mi aude paşii pe dalele de gresie.

3

Am ajuns greu acasă pentru că am făcut imprudenţa s-o iau pe bulevardul Basarab. Preşedinţia era încă asediată de legionari, stăteau cu mitralierele la îmbucătura străzilor din Piaţa Victoriei şi trăgeau în neştire, în orice umbră care se mişca. Dar eu nu ştiam şi mă duceam cu grabă spre gloan-

țele lor. Aproape de piață am întîlnit un om care mi-a spus să mă întorc sau s-o iau prin altă parte ca să nu mă împuște legionarii. Am luat-o spre Buzești și de acolo mă îndreptai iar spre Calea Victoriei. Auzii o rafală de mitralieră și gloanțele țiuind. Stătui puțin locului să-mi dau seama dincotro se trage. Se trăgea în lungul Căii Victoriei, probabil preventiv. M-am apropiat de colțul străzii și am văzut o trăsură răsturnată, cu calul omorît. La cîțiva metri, pe piatră, era cadavrul birjarului. Cineva, poate din vecini, îi aprinsese o lumînare la cap și el zăcea acolo, îmbrăcat în livreaua de catifea, lîngă trăsura și lîngă calul lui. La celălalt colț, în fața Institutului Italian, mai era un cadavru. Îmi dădeam seama că birjarul și celălalt om fuseseră împușcați pe cînd traversau Calea Victoriei. Eu trebuia să fac același lucru, expunîndu-mă acelorași primejdii. Ar fi fost normal să mă întorc, să ajung prin altă parte în oraș, dar ceva mă ținea pe loc, un gînd nebunesc mă îndemna să trec în goană sau de-a bușilea, sau tîrîndu-mă, convins că cei cu mitraliera n-au să mă vadă. Nu mă știam curajos, nu-mi aminteam să fi sfidat vreodată moartea, totuși după cîteva minute de ezitare am rupt-o la fugă și am ajuns pe trotuar. Au tras, dar cîteva secunde mai tîrziu, și eu am continuat să fug spre bulevard. Aici puteam intra din nou în bătaia focului dinspre Piața Victoriei, nu mai voiam sau nu mai puteam să risc și am apucat pe o străduță care ducea spre Piața Amzei. M-am apropiat de centru și am aflat de la rarii trecători că lupta continua la Prefectura poliției. Orașul era mort, localurile închise și obloanele trase, foarte puține ferestre mai erau luminate. Voiam să telefonez la redacție, aveam sentimentul că dezertasem de la datorie, fără să mă gîndesc că acolo colegii mei lucrează și-și riscă viața. Nu aveam de unde să telefonez și nici nu mai puteam înainta spre centru. Trecuse de ora zece și pînă la Foișor, unde locuiam, aveam bine de mers. Îmi spusei că împrejurări excepționale mă împiedică să fiu disciplinat și cu simțul datoriei. De altfel, aveam îndoieli că la redacție se lucra și că ziarul va apare a doua zi. Pornii spre casă. Eram flămînd, mi-aș fi cumpărat măcar o bucată de pîine de la un restaurant, dar nu vedeam nici unul deschis. Mă simțeam foarte singur și regretam că n-am rămas la Mica. Aveam nevoie de cineva acum, de cineva care să mă iu-

bească, să mă ştiu ocrotit. Suferinţa asta a singurătăţii mă cerceta foarte des de cînd venisem la Bucureşti, dar acum îmi era de-a dreptul teamă, nu de moarte, nu de foame şi nici de frig. Acestea nu mă înspăimîntau, eram călit şi ştiam că ele nu mă vor ocoli foarte mult timp sau niciodată. Era acea teamă izvorîtă din izolarea de oameni sau din neputinţa de a mă încălzi într-o realitate care-mi părea duşmănoasă. Încă nu ştiam dacă e o neputinţă a mea sau lucrurile erau aşa fel rînduite încît orice aş fi făcut tot singur aş fi rămas. Sentimentul acesta de singurătate mă îndemna uneori să mă gîndesc la o căsătorie cu Mica, să mă leg într-un fel, să-mi găsesc o matcă. Dar ştiam că voi fi luat în armată şi nu voiam să rămîn atunci prizonierul unei legături consimţite, nu voiam să fac atît de curînd din Mica o nevastă cu răspunderi grave. Dar în seara asta aveam nevoie de căldura unui cămin, apărat de tot vălmăşagul din jur.

Foamea mă ţinea aproape de realitate şi mi-o astîmpărai lîngă casă, într-o cîrciumă în care am intrat pe sub oblonul tras pe jumătate. Cînd am ieşit de acolo, auzii iar împuşcături în mai multe părţi ale oraşului. La subsolul clădirii în care locuiam era lumină şi se auzea muzică. Mă uitai prin perdeaua subţire de tifon şi văzui două umbre dansînd. Femeia ţopăia parcă fără să ţină seama de cîntec. Bărbatul se mişca mai liniştit, o ţinea pe femeie de mîini şi o privea de departe, ca pe un copil pe care-l învaţă să meargă. De bună seamă, ei nu auzeau împuşcăturile de afară şi nici nu-i interesa ce se întîmplă.

4

A treia zi rebeliunea fu înfrîntă. Urmară comunicate însoţite de fotografii care înfăţişau distrugerile comise de legionari, cadavrele soldaţilor şi ofiţerilor arşi. Trei zile de haos şi asasinate, ca şi documentele care se publicau acum, stîrneau indignarea mulţimilor paşnice care întrezăriseră

sfîrşitul „Gărzii de fier". Faptul că nemţii nu se amestecaseră făţiş era un indiciu că ei îl preferau pe Antonescu, dar puţini îşi dădeau seama de urmările tragice ale acestui compromis. Rămînînd puţin speriat şi crispat, oraşul îşi reluă viaţa normală. Ziarul la care lucram nu apăruse două zile şi mă puteam duce liniştit la redacţie. Nici la Universitate nu se ţinuseră cursuri. Pe Mica n-o mai văzusem şi mă năpădea acum complexul meu vechi, îmi reproşam o anume indisciplină morală, o degajare faţă de obligaţii pe care eu însumi le contractasem. Dar o iubeam pe Mica, mi se părea că ea vede asta, nu are nevoie de acea stăruinţă care oboseşte. Dar nu eram sigur că ea gîndeşte aşa şi în dimineaţa aceea trăiam o uşoară panică, mă temeam că o voi pierde dacă voi continua să mă port aşa. Pornind de aici ajungeam să-mi spun că sînt incapabil să mă dăruiesc, să mă devotez unui anumit lucru, chiar cînd acesta se lega foarte strîns de sufletul meu. Hotărît să mă duc la ea după-amiază sau spre seară, eram sigur că mă voi duce, şi asta mă linişti. Aproape toţi redactorii erau la ziar. Se comentau aprins evenimentele petrecute, fiecare povestea prin ce primejdii trecuse. Lipsea bătrînul Nora şi nimeni nu ştia dacă mai trăieşte, pentru că mulţi evrei fuseseră ridicaţi şi ucişi în pădurea Pustnicul sau la abator. Dar pe la unsprezece el telefonă şi întrebă, cu un glas încă sufocat de teamă, ce e pe la ziar şi dacă este nevoie de el. I se spuse să rămîie acasă deoarece ziarul apărea numai în patru pagini şi acelea pline de comunicate şi texte oficiale. Eu nu prea vorbeam cu ceilalţi redactori. Eram prea nou acolo, oamenii nu ştiau ce gîndesc, încă nu mă acceptau ca pe un coleg de-al lor. Atitudinea lor mă intimida şi mă descuraja, voiam să nu mai fiu acolo, simţeam că nu voi intra niciodată în lumea aceasta ciudată a presei. Dar gîndul că aş putea avea un salariu mă împietrea, năştea în mine acea insensibilitate a animalului care vrea să trăiască. Învăţam pe încetul legile cumplite ale luptei pentru viaţă, mă retrăgeam asemenea unui melc în cochilie, să nu vadă nimeni cum sînt eu făcut, să nu-mi dibuiască părţile slabe şi să nu mă lovească tocmai acolo. În vremea aceea îi vedeam pe colegii mei foarte mari şi foarte pricepuţi în meserie, ca pe deţinătorii unor taine la care eu nu aveam să ajung niciodată.

Dar s-a întîmplat în acea zi un lucru care m-a uluit. Mă apucasem să fac un reportaj pe marginea unor fapte diverse, cînd intră în birou secretarul general al ziarului. Nu stătusem niciodată de vorbă cu el, mi se părea chiar că ignorează prezenţa mea în redacţie. Rămase o clipă cu mîna pe clanţa uşii şi zise :

— Domnule Uzum, vrei să vii puţin la mine ?

M-a dus în biroul lui şi m-a invitat să stau jos. Era un om scund, cu ochelari, foarte bine îmbrăcat, cu un glas moale, puţin cam prefăcut, după cum îmi dam seama. Ştiam că e omul de încredere al directorului, care se afla în Italia.

— Domnule Uzum, începu el, am citit unele din articolele dumitale. Ai talent, îmi place cum scrii, poţi să ajungi un gazetar bun...

Mărturisirea asta mă tulbură. Simţeam cum creşte în mine un soi de căldură şi îmi venea să mă ridic de pe scaun. Dar el nu vedea ce se întîmplă cu mine, continuă să se plimbe pe covorul imens care îmbrăca podeaua şi spuse mai departe :

— Ai văzut ce s-a întîmplat, îţi dai seama prin ce pericol a trecut ţara. Este nevoie de un articol puternic care să condamne rebeliunea şi m-am gîndit la dumneata. Ai un condei proaspăt şi viguros. Uite ici ideile pe care să te sprijini.

Îmi întinse o foaie de hîrtie cu un text tras la *gestetner*. Ştiam că asemenea hîrtii veneau în fiecare zi de la Ministerul Propagandei, în limbaj gazetăresc li se spuneau „normative".

— Eşti de acord ? mai întrebă secretarul general. Crezi că ai să poţi scrie articolul ?

— Cred că da, spusei fără nici o ezitare şi în clipa aceea îmi năvăliră în minte vorbele cu care aveam să încep articolul.

— Atunci, du-te şi te închide într-un birou gol, încuie-te acolo şi pînă diseară să mi-l faci.

— Bine, zisei. Am luat hîrtia şi am ieşit.

— Auzi ? Mă strigă el din urmă, dacă ai vreo nelămurire, dă-mi un telefon acasă. Eu am să fiu aici la ora şase. Şi nu uita, foarte tare...

N-am găsit un birou gol şi m-am refugiat în camera aparatului de telegrafie fără fir. Am cerut voie bătrînului

care stătea cu casca la urechi în faţa maşinilor cenuşii şi el îmi făcu un semn scurt cu capul. Nu auzisem niciodată glasul acestui om şi el rămînea pentru mine un personaj foarte misterios. Ştiam că e rus alb, emigrant, şi că noaptea lucra în altă parte. La ziar stătea doar cîteva ore cu casca la urechi şi bătea încet la o mică maşină de scris din faţa lui telegramele captate. Cînd termina îşi lua hîrtiile şi cobora cu paşi mărunţi la direcţie. Nimeni nu vedea ştirile descifrate de el şi nici în ziar nu apăreau, erau numai pentru uzul directorului. Observasem că mai toţi redactorii se feresc de bătrînul rus, dar nu ştiam de ce. Eu nu aveam nici un motiv să mă feresc şi mă aşezai la o masă. Începui să mă gîndesc cum să încep, ce să spun, cum să formulez acea „tărie" pe care mi-o recomandase secretarul general. Am scris cam un ceas, bătrînul telegrafist îşi luă hîrtiile şi plecă, iar eu am coborît în stradă, la o mică lăptărie care-mi dădea pe credit o ciorbă de burtă sau un iaurt. Lăptarul acela scria poezii, nu publica nici una, dar scria mereu şi se socotea prietenul ziariştilor, al scriitorilor, mai ales al celor săraci pe care-i ospăta pe datorie în prăvălia lui. Trebuia să mă grăbesc, să pot ajunge seara la Mica, trebuia neapărat să ajung, oricît de tîrziu. Chipul ei îmi juca mereu în minte şi mă mustra şi mie îmi era dor de ea, de nimeni nu-mi era dor şi numai ea îmi putea ucide starea de singurătate care mă chinuia.

Rămas singur în camera telegrafului, m-am simţit mai bine. Era linişte peste tot. Prin ziduri se strecura trepidaţia maşinilor rotative care trăgeau ediţiile pentru provincie. Am fumat cîteva ţigări, apoi m-am apucat să scriu şi ideile îmi veneau uşor, neînchipuit de uşor şi simţeam cum mă înfierbînt. Nu scrisesem încă un articol cu atîta patimă, de altfel tot ce scrisesem pînă acum era o înşirare de vorbe şi de stări mai mult închipuite. Neavînd un suport real, ceea ce scriam nu putea fi convingător pentru mine şi nici nu ştiam dacă poate convinge pe cineva. Aşa mi se spusese să fac şi aşa făceam, aşa făceau toate ziarele.

De data asta însă porneam de la o realitate care mă ardea pe mine, venise clipa în care puteam să mărturisesc o aversiune îndelung acumulată, nedumeriri şi întrebări vechi aveau acum prilejul să se adune într-un răspuns cinstit şi pe faţă. Sau cel puţin asta simţeam eu în momentul acela,

deşi nu eram conştient de implicaţiile mai adînci ale actului meu. Nu mă gîndeam nici la primejdii şi nici la satisfacţii care mi-ar putea veni din afară, era o treabă a mea, o răfuială a conştiinţei mele, cu idei şi practici pe care le respinsesem totdeauna cu o spontaneitate instinctivă. Dar ştiam de mult că mişcarea legionară reprezintă agitaţia absurdă şi violentă pînă la demenţă a unei infime minorităţi. Certitudinea că am de partea mea pe toţi cei care urăsc şi condamnă „Garda de fier" năştea în mine, pentru prima oară de cînd eram la ziar, acea febră tulburătoare pe care ţi-o dă rostirea publică a unui adevăr însemnat.

Deşi mă simţeam oarecum dezlegat de interesele ziarului, în timp ce scriam mă întrebam de ce m-au ales pe mine. Poate că lucrul era periculos şi ceilalţi refuzaseră. Trebuia poate un nume necunoscut care să nu angajeze prea mult firma. În general politica ziarului îmi rămînea nedeslușită. Directorul era un fascist notoriu, legat foarte strîns de regimul lui Mussolini pe care-l sprijinise pe faţă şi din toate puterile. Auzisem chiar că maşinile tipografice, moderne şi scumpe, fuseseră cumpărate cu bani italieni. Dar directorul era în acelaşi timp un adversar al legionarilor şi probabil că aceştia urmăreau să-l lichideze, pentru că îndată după venirea lor la putere el fugise în Italia şi nu se ştia cînd se va întoarce. În orice caz, avusese miros bun sau fusese prevenit. La puţină vreme după plecarea lui, legionarii dezlănţuiră asasinatele politice. Atunci căzu şi Nicolae Iorga pe care tîlharii l-au smuls noaptea din casa lui şi l-au împuşcat pe un cîmp de lîngă Bucureşti. Dar acest uriaş se bătuse pe faţă cu „Garda de fier", pe cînd directorul ziarului era de mult în slujba fascismului. Trăia din el, se îmbogăţise din el. Nu puteam pătrunde în miezul lucrurilor, prindeam de ici, de colo, prin redacţie, unele informaţii pe care încercam să le leg. Vedeam şi la alţii o atitudine de totală nepăsare faţă de politica ziarului, îşi făceau meseria pentru un salariu oarecare, dar trăiau mai cu seamă din mărunte şantaje şi stipendii înjositoare. Dar mi se părea că trăiesc foarte bine şi de fapt, la început nu-mi era foarte limpede jalnica lor conduită morală, mă intimidau şi adînceau complexul meu de neputinţă. Citeam însă ce scriau şi eram uluit în faţa stilului lor apătos şi vulgar, şi abia atunci îşi făcu loc în conştiinţa mea o uşoară încredere în puterile

mele. Cei care scriau articole de fond și dezbăteau probleme politice la ordinea zilei îmi erau necunoscuți, nu veneau la redacție sau, în orice caz, nu se arătau în camerele unde lucram eu. Aceștia alcătuiau un fel de protipendadă inamovibilă, aveau slujbe mari prin ministerul propagandei, automobile și case somptuoase. Scriau ca să-și facă un nume, pe noi ceilalți, redactori obișnuiți, care alergam după știri, ne tratau cu un fel de căldură uscată și falsă, conștienți probabil că prin scrisul nostru anonim și prost plătit le aranjăm treburile lor. Unul sau doi erau chiar scriitori cunoscuți, care dădeau prestigiu ziarului.

Simțeam o gîdilătură ciudată spunîndu-mi că numele meu va sta alături de al lor, pe pagina întîi a ziarului și, cîteva clipe, mă cuprinse vîrtejul unei notorietăți nesperate și rapide. Dar îndată îndoiala își făcea iară loc în mintea mea și din toată fierbințeala rămînea teama că sînt victima naivă a unui joc, că cineva ia jăratecul cu mîna mea.

Dar toate aceste judecăți rămîneau oarecum exterioare, redevenisem stăpîn pe mine, spunîndu-mi că, indiferent cum ajunsesem să scriu articolul, el era un act al meu, al conștiinței mele. Eram sigur că articolul va fi publicat în pagina întîi, semnătura mă angaja fără echivoc într-o bătălie politică. Mă stăpînea sentimentul vag că ceea ce fac e un lucru primejdios, chiar a doua zi după rebeliune, dar nu mă încerca nici un fel de teamă. Simțeam sau intuiam în jurul meu, mai aproape și mai departe de mine, o putere care mă sprijină și mă apără. Vedeam milioane de oameni citind articolul, gîndindu-se la mine și spunînd că sînt un om curajos. Mă aprinsesem și viața îmi apăru deodată foarte gravă și demnă de trăit. Îmi asumam o răspundere, mă puneam în primejdie, eram un om care gîndește. Sigur că și poziția mea la ziar avea să se schimbe, probabil voi fi angajat definitiv și puteam să scap nu numai de mizerie dar și de complexul meu de inferioritate, de singurătatea mea socială, de frigul acela interior care mă paraliza.

Pe la ora patru o femeie de serviciu veni să mă cheme jos, la biroul secretarului general. Mă căuta el la telefon.

— Ei, cum merge? mă întrebă cu glas parcă schimbat.

— Bine.

— Mai ai mult?

— Cam într-un ceas termin.

— Şi eşti mulţumit? Dumitale îţi place?

Ezitai puţin. Îmi plăcea, dar nu puteam spune asta.

— Nu-mi dau seama, zisei rîzînd. O să vedeţi.

Rîse şi el. Era bine dispus, nu ştiu de ce mi-l închipuiam cu un şervet la gît, în faţa unei mese bogate, într-o cameră somptuoasă, aşa cum îmi puteam eu închipui o asemenea cameră.

— Bine, dă-i mai departe, la şase sînt acolo şi citim împreună.

Era de o amabilitate suspectă şi convorbirea cu el mă indispuse. În tot ce se întîmpla era ceva artificial şi-mi reveni deodată ideea că sînt folosit ca o simplă unealtă. Îmi era foarte dor de Mica, lîngă ea deveneam totdeauna eu cel adevărat.

Puţin înainte de ora şase am terminat articolul. Redacţia începea să se anime, se trîntеau uşile, zbîrnîiau telefoanele. Mă chemă în sfîrşit secretarul general, mă aşezai într-un fotoliu moale din faţa biroului lui şi el începu să citească. Nu puteam să-mi dau seama dacă e mulţumit sau nu, faţa lui bucălată, puţin cam căzută, nu-mi spunea nimic. Sfîrşi lectura, lovi manuscrisul cu palma şi zise:

— E bine, în general e bun. Te-ai referit prea mult la studenţi, dar în sfîrşit... Şi pe urmă n-ai pomenit aproape de loc de general, de ataşamentul ţării faţă de acţiunea lui, n-ai citit cu atenţie normativul...

Se uită la mine peste ochelari şi eu tăcui. Ştiam că va face această observaţie. Vorbi tot el:

— Oricum, e prea tîrziu acuma, trebuie să-l trimetem la cenzură, aşa că adaug eu ce trebuie. Ai stil, uite, imaginea asta cu opinca şi cizma, numai la Iorga am mai întîlnit-o.

— Nu ştiam, n-am citit, zisei.

— Da, nu e întocmai, dar seamănă şi e frumos. De unde eşti dumneata?

Îi spusei de unde sînt şi el dădu din cap fără rost.

— Acum ce faci, mai rămîi la redacţie?

— Dacă este nevoie rămîn, dar aş avea nişte treburi.

— Bine, poţi să pleci.

Poate că ar fi trebuit să rămîn, simţeam că el ar fi vrut să rămîn, să refac eventual articolul, dar parcă se şi temea

că nu voi scrie cum cerea normativul» De fapt nu mă gîndisem de loc la asta. Spusei bună seara şi dădui să plec.

— Aăăă... domnu'Uzum, mă chemă el din urmă, Ascultă, ăăă... voiam să te întreb dacă n-ai nevoie de ceva bani...

— E singura mea nevoie adevărată, spusei zîmbind silit.

— Uite, să-ţi dau eu ceva, dar nici eu nu prea am... Duse mîna spre buzunar şi nu se uită la mine. Mi se puse un nod în gît şi gura mi se uscă deodată, vorbii răguşit şi cu mare efort :

— Nu, vă mulţumesc, eu sînt plătit pe bon, mi s-a spus că voi fi trecut pe stat.

— Bine, asta-i altă problemă, eu voiam să-ţi dau de la mine, ca să ai pentru seara asta.

Puse pe birou o monedă metalică de o sută de lei.

— Pentru astă seară am, spusei fără să mă uit la el şi ştiam în clipa aceea că omul nu-mi va fi niciodată prieten, că în orice caz eu nu-i voi fi prieten. Dar am luat suta cu acel gest impecabil al cerşetorului care vrea să spună că face o concesie.

Mă dusei sus să-mi iau paltonul şi un redactor îmi spuse, vorbind cam de sus :

— Domnule, te-a căutat o *damă.*

— Poftim ?

— O femeie te-a căutat la telefon, repetă mai răstit.

Dama era fără îndoială Mica. Nu mă puteam supăra, aşa se vorbea aici. Îmi rămînea bucuria că ea mă caută şi mă aşteaptă. Se făcuse aproape opt şi alergai spre liceul Lazăr să iau tramvaiul. Nu voiam să mă gîndesc la nimic, eram obosit. În după-amiaza asta trecusem prin stări contradictorii, mă înfierbîntasem într-un fel de entuziasm cerebral şi mă răcisem în faţa unor realităţi pe care nu le putusem înfrunta cum trebuie. Cînd omul acela rotofei, bine hrănit şi foarte stăpîn pe sine, îmi dăduse o sută de lei, s-ar fi cuvenit să-l scuip sau să trîntesc uşa şi să nu mai calc în clădirea aceea. Dar încotro aş fi apucat ? Oriunde m-aş fi dus aş fi întîmpinat aceleaşi situaţii care se puteau chema firesti, şi firesti erau de vreme ce eu nu le puteam cu nimic schimba. În ultimele ceasuri ale zilei se adunase în mine un venin greu de mistuit şi ar fi trebuit să se întîmple ceva cu

totul neobişnuit ca să scap de el. Dar nu se întîmplă nimic neobişnuit şi pe la nouă ajunsei la Mica. Părinţii ei mîncau, ea era în cealaltă cameră cu Ovidiu Boian. Cînd mă văzu se repezi la mine, mă apucă cu palmele de obraji, îşi aduse faţa foarte aproape de a mea şi spuse :

— Mîine mă duceam să te caut la morgă.

— Ce să fac eu la morgă ?

— Mi-am închipuit că te-au ciuruit şi pe urmă te-au dus acolo.

— Nu pari chiar atît de îngrijorată, spusei fără să-mi ascund nemulţumirea că ea nu e singură.

— Voiai să mă găseşti bocind ? întrebă şi mă privi cu mare atenţie.

Boian trăgea adînc din ţigară şi zîmbetul lui care mă enerva uneori mi se păru acum obraznic. Mie îmi bătea inima puternic, eram gelos, mă socoteam înşelat. Îmi spuneam că nu se aştepta să vin în seara asta, poate spera să nu mai vin niciodată. Dar ea îmi aminti :

— Te-am căutat la redacţie şi mi s-a spus că eşti jos la direcţie. Ce s-a întîmplat ?

— Da, am aflat că m-a căutat o *damă*. Tu erai ?

— Mai e şi altcineva ?

— A, nu te simţi jignită ?

— Probabil că eşti căutat de asemenea femei, aşa că nu era vorba de mine. Şi eu care te credeam la morgă...

Schimbul acesta de răutăţi mi se păru deodată penibil şi încercai să-i pun capăt :

— Păi n-a lipsit mult. Cînd am plecat atunci de la tine era să mă cureţe. Abia am ajuns acasă. Voi ce-aţi făcut zilele astea ?

Boian dădu din umeri ca şi cum zilele astea ar fi fost cît se poate de obişnuite. Rămînea ursuz şi aveam sentimentul că prezenţa mea îl stinghereşte.

— Am stat acasă dimineaţa şi după-masă am fost la fabrică, aşa cum mi-ai spus tu să fac, te-am ascultat, zise Mica afectînd puţin.

— Bine, eşti o fată cuminte. Ce-ţi face buza, ia să văd ?

Îmi arătă buza pe care rana se uscase şi locul acela se învineţise puţin. M-am uitat la amîndouă buzele ei umede, îmi lipii uşor palma pe ele şi mă înfiorai. Şi ea simţi ce se

întîmplă cu mine sau se întîmpla şi cu ea ceva, că închise o clipă ochii.

Boian se ridică. N-aş fi vrut să plece acum, trebuia să văd cum se poartă mai departe. Inima îmi era încă încleştată de bănuială şi de teamă, deşi îmi dădeam seama că această stare e absurdă şi nebunească. Mica nu-l opri dar spusei eu :

— Nu mai stai să plecăm împreună ?

Boian era cam încurcat. Îşi dădea probabil seama că plecarea lui grăbită mi-ar da mie de gîndit, nu-i scăpase uşoara mea tulburare şi vorbi moale, uitîndu-se la Mica :

— Dacă nu vă stingheresc, mai stau puţin...

— Ce dracu aveţi în seara asta ? întrebă Mica cu brutalitate voită. Hai, staţi jos să vă aduc un pahar de vin.

Îmi era foame, fumasem mult şi mă durea capul, ştiam că vinul nu-mi va face bine. Băui totuşi din el. Era roşu, acru şi crud, încă nelimpezit, adus din vreun sat din apropiere. Mica bău şi ea. Stătea foarte aproape de mine, într-un capot de diftină bleumarin care-i venea bine sau mai degrabă culoarea asta îi venea bine. Sub culoarea asta era ea, subţire şi albă, cu oasele ei mici de pasăre, cu sînii pe care stofa nu-i apăsa, pe care-i ştiam numai eu, mici, abia depăşind nivelul pieptului. Eram atent cum se uită la mine, ce gîndeşte ea în clipa asta, dacă i-a fost dor de mine. Ducînd paharul la gură, îmi surprinse privirea şi ochii i se făcură mari, ca să-i văd eu şi să înţeleg.

— Aţi văzut că i-a curăţat ? am zis voind să aflu ce gîndeşte de Boian şi, de fapt, contrariat că nimeni nu aduce vorba despre evenimentele care zguduiseră ţara.

— A fost o afacere a nemţilor, ei şi-au rezolvat problemele, zise Boian cu jumătate de gură.

— Da, dar i-a curăţat, o ţineam eu, şi asta-i foarte important. Adă-ţi aminte ce s-a întîmplat în octombrie, la deschiderea anului, te temeai atunci, toţi ne temeam.

— Mă tem şi acuma, ba mai mult chiar.

Boian nu părea dispus să discute cu mine şi asta mă enerva. Scrisesem un articol împotriva legionarilor, acest articol avea să apară cu semnătura mea, deveneam astfel adversarul lor declarat şi nu mai puteam suporta să fiu tratat ca un om care nu gîndeşte. Ţineam să le spun asta şi continuai :

— Dacă acum ne-am uni, la facultate şi peste tot, şi să-i împingem la fund...

— Abia acum începe tragedia, şopti iară Boian. Nu ştiu ce bănuieşti că o să se întîmple, dar ceea ce ai văzut nu aduce practic nimic bun pentru noi, pentru ţară.

— Nu-mi dau seama, dar cred că s-a terminat cu legionarii. Nu ştiu, poate într-o bună zi facem şi cu nemţii la fel.

— Cum adică... facem ? Cine să facă ?

— Ştiu eu ? Ţara, armata.

Mă priveau amîndoi cu atenţie liniştită, cu un fel de îngăduinţă. Dar pentru prima oară Boian îmi vorbi răspicat, cu mare seriozitate :

— Ţara da, dacă vrei să înţelegi prin asta oamenii condamnaţi la foame, la mizerie, la o viaţă de puşcărie. Dar armata n-o să facă nimic, deocamdată nu poate să facă nimic. Să observi bine ce-o să urmeze. Rebeliunea asta, cum îi spun ei, a fost provocată chiar de nemţi, ca să-l cîştige pe Antonescu, să-l aibă în mînă şi să-l folosească la momentul potrivit. Antonescu exploatează acum ura noastră faţă de legionari, vrea să apară ca un salvator, ca un patriot. Dacă e de făcut ceva, împotriva lui trebuie făcut, întîi împotriva lui şi pe urmă... Da, pe urmă...

Tăcu, părînd că face un mare efort să nu vorbească. Îşi chinuia obrajii cu palma şi mă privea cu ochii lui pătrunzători, mă cerceta sau voia să mă lase să ghicesc eu ceea ce nu isprăvise de spus. Îmi dădeam seama că gîndirea mea în legătură cu rebeliunea fusese naivă. Ce se va întîmpla de acum încolo ? Cine se va opune ? Cine va lupta ? Ce poate face mulţimea care trăieşte într-adevăr ca într-o puşcărie ? Are ea posibilitatea să se răscoale, poate ea să intervină în jocul unor forţe uriaşe care angajează destinele lumii ? Împotriva unei puteri care răvăşeşte Europa sub ochii buimăciţi ai marilor state ? Nu puteam crede aşa ceva şi conştiinţa mea singuratică se agăţa de o realitate simplificată : „Garda de fier" fusese înfrîntă. Îmi dădeam seama însă că undeva în mintea mea se află o zonă obscură, că judecata mea e lipsită de unele elemente şi din cauza asta nu pot vedea limpede ce are să se întîmple. Nici Boian nu vedea, dar cel puţin ştia că eşecul rebeliunii nu rezolvase mare lucru şi rămînea în aşteptare. Acum aproape

că mă jenam să le spun că am scris un articol contra legionarilor, totuşi voiam să afle măcar Mica şi zisei :

— Să ştii că te-am răzbunat. Am scris un articol în care i-am înjurat grozav, m-am răcorit. Te rog să-l citeşti.

— Cînd apare ?

— Mîine cred, dacă o să-i placă cenzurii.

— Şi chiar pentru mine l-ai scris ? întrebă Mica apucîndu-mi mîna.

— Tu glumeşti, dar să ştii că aşa e. Tot timpul m-am gîndit la bestia care te-a lovit. Sper că nu mai trăieşte, o fi murit pentru căpitanul lor.

— Chiar ai scris un articol ? se interesă Boian.

— Chiar l-am scris.

— Ţi-a fost cerut ?

— Da... şi am primit bucuros, încă n-am scris ceva cu mai mare plăcere.

— Dar cum de n-au scris ei, cotoii ăia bătrîni ? Nu te-ai întrebat ?

— Nu m-am întrebat şi nici nu mă interesează, zisei cu indiferenţă prefăcută, dar simţeam cum îşi face loc în mine deznădejdea. Mi se lua încet şi cu brutalitate iluzia din după-amiaza aceea.

— Păcat, făcu Boian, străin cu totul de starea mea. Dacă te-ai fi întrebat ţi-ai fi putut răspunde că ei vor să ia castanele din foc cu o mînă anonimă. Nu te teme, nu mizează ei pe căderea legionarilor, mai stau la pîndă.

— Să stea... eu m-am grăbit să scriu...

Acum mă îndîrjeam, nu voiam să mă las frînt de ideea că fusesem înşelat.

— Te-au pus să-l cădelniţezi pe Antonescu, nu-i aşa ? mai zise Boian, fără milă.

— Nu, nu m-au pus, minţii eu, dar numaidecît îmi dădui seama că această minciună putea să mă coste şi adăugai : dacă este nevoie, partea asta au s-o scrie ei.

— Sub semnătura dumitale.

— Poate, nu am destulă autoritate, abia mă ţin acolo şi nu pot visa să fiu independent.

Boian oftă, îşi mai aprinse o ţigară, se uită iară la mine, poate cu înţelegere, dar rămase neabătut :

— Vreau să fii convins că acest articol înseamnă o aderiune la politica lui Antonescu, atît şi nimic mai mult.

— Se poate, dar eu n-am înțeles așa. Cred că n-o să-mi luați în nume de rău articolul ăsta.

— Nu, sigur că nu, zise Boian ridicîndu-se iar cu intenția de a pleca, și adăugă : dar nu e bine să-ți faci iluzii. Ziarul ăsta e fascist, unul din cele mai puturoase. Ești de acord, nu ?

Mica îmi strînse mîna. Se temea să nu mă înfurii, nu vroia să ne certăm. Dar nu m-am înfuriat, mă temeam că Boian are dreptate. I-am răspuns totuși cu un argument care pe mine mă durea și nu-l puteam ocoli niciodată :

— Da, știu că e un ziar fascist, mai toate ziarele de acum sînt într-un fel fasciste, dar asta nu înseamnă că cei care scriu în ele sînt cu toții fasciști. Trebuie să trăiesc. Încă nu sînt angajat, dar dacă pierd cele cîteva sute de lei pe care-i iau de acolo mor de foame, îmi iau lumea-n cap.

— Ai dreptate, ai dreptate, zise Boian cu grabă, arătînd că e sătul de asemenea argumente.

— Lasă-l Ovidiu, ajunge, mă apără Mica. Tu n-ai să te lași ucis acolo, nu-i așa ? Tu ai să știi ce ai de făcut...

— Nu știu nimic, zisei ridicîndu-mă și eu. Știu doar că mă strînge de gît mizeria, pe toți ne înecă mizeria. Încotro să mă duc, de ce să mă apuc ? N-am pe nimeni în orașul ăsta blestemat, nu-mi dă nimeni o lingură de apă. Nu cred că am să ajung fascist, dar cu asta n-o să se schimbe nimic, tot niște nenorociți o să fim.

Mica veni în fața mea, între mine și Boian și aproape îmi porunci :

— Te rog liniștește-te, lasă, nu te mai speria atîta. Uite, eu de luni nu mai sînt la fabrică, ne dă afară pe toți temporarii, trei sute de oameni.

— Asta mai lipsea.

— Ar trebui să te bucuri, mă plîngeai totdeauna că muncesc mult.

— Bine, bine, dar...

— Mi s-a promis o slujbă la Statistică, dar e prost că trebuie să mă duc acolo dimineața. Tu ce spui ?

N-am răspuns îndată. Ovidiu Boian lucra la Institutul de statistică și eram sigur că el îi făcea rost de slujbă. M-am tulburat dintr-o dată, nu mai puteam gîndi și spusei ca leșinat :

— Ce să spun ? Du-te.

— Nu știu ce ai tu în seara asta, Petre. Ce-i cu tine?
— Nimic, nimic, sînt obosit, iartă-mă.

Poate că ei nu-și dădeau foarte bine seama ce se întîmplă cu mine, de ce mă schimbasem deodată. Dar eu știam. Boian avea aerul să-mi reproșeze că lucrez la un ziar, trecuse ușor și cu suspiciune peste faptul că scrisesem un articol important, observam la el acea atitudine de atotștiutor care mă enerva totdeauna. Și mai era misterul relațiilor lui cu Mica, faptul că o aducea mai aproape de el la Statistică. Băusem și vinul acela acru, pe stomacul gol. Aș fi vrut să fiu singur cu Mica, ea izbutea totdeauna să mă liniștească, îmi alunga orice teamă, îmi dădea putere. Regretam că-l oprisem pe Boian, dar acum era tîrziu, nu mai puteam rămîne singur. Și am plecat împreună. La poartă, în întuneric, Mica îmi șopti:

— Mîine vreau să mă plimb cu tine, vreau să fiu cu tine mai mult. Vino la unsprezece la facultate și nu mai fi așa întunecat...

Îmi strînse mîna cu o înfrigurare care nu mă liniști, ba dimpotrivă îmi deșteptă gînduri pe care nu le cunoscusem. Gelozia pusese gheara pe mine.

Merserăm un timp tăcuți, de-a lungul șoselei Basarab. Orașul dormea. Se auzeau arar sunînd locomotivele în triaj. Furăm opriți de o patrulă militară și ne-am legitimat. Văzînd din actele noastre că sîntem studenți, ofițerul ne propti o lanternă în ochi și ne spuse să ridicăm mîinile. Ne-am supus și unul din ostașii patrulei ne-a pipăit de la gît la picioare.

— De-acum așa o ținem, zise Boian după ce ne-am depărtat de patrulă.

— Au dreptate, am văzut cu ochii mei cum au ars de viu un soldat. Ți-a spus Mica?

— Da, știu, făcu Boian oftînd. Ar fi bine dacă ar căuta numai legionari, dar nu legionarii sînt dușmanii lor cei mai de temut.

Urcarăm pasarela de fier care trecea în Calea Griviței.

— Uite, de ăștia le e mai frică lor, îmi zise Boian arătînd cu mîna în bezna străpunsă de cîteva lumini roșii. Cu legionarii s-ar putea înțelege ei, dar cu ăștia niciodată.

Ne oprirăm puțin pe pod să ne uităm spre partea aceea a orașului. Fluierau locomotivele, lumini roșii și verzi se

aprindeau şi se stingeau şi şinele de fier sclipeau. Dincolo era întuneric dar ştiam amîndoi că acolo sînt zeci şi sute de mii de oameni, flămînzi şi dezbrăcaţi, care ştiu bine şi de multă vreme ce înseamnă ordinea şi disciplina pe care guvernul o cere şi o impune cu brutalitate oarbă. Aş fi vrut în clipa aceea să-mi spună cineva foarte limpede ce are să se întîmple cu mine, cu ceilalţi, cu toată lumea. Dar trebuia să mai treacă mult pînă cînd să văd şi să măsor totul cu ochii şi cu mintea mea.

Luarăm un tramvai hodorogit şi îngheţat care ne-a dus pînă în centru. În faţa Teatrului Naţional ne-am despărţit. Boian îmi ţinu puţin mîna într-a lui şi zise zîmbind :

— Îmi pare rău că trebuie să-ţi cîştigi pîinea în condiţiile astea, dar poate că ai să scapi, n-ai să rezişti acolo.

Pînă acasă m-au oprit două patrule dar nu m-au percheziţionat. Lumea mi se părea apăsată de tristeţe şi teamă şi am dus cu mine starea asta pînă în casă, pînă în aşternut, şi multă vreme a stat cuibărită lîngă mine, pînă cînd m-am încălzit şi am adormit.

5

Deşi la vremea aceea nu eram foarte receptiv la sfaturile lui Boian, ele au rămas totuşi într-o margine a conştiinţei mele şi ajungeau din cînd în cînd în cîmpul ei, împinse de unele fapte care mă şocau. La începutul lui martie am fost trecut pe statul de plată şi mi s-a dat o legitimaţie de redactor. Făceam în continuare treburi mărunte, adunam ştiri de pe la ministere, încropeam mai departe reportaje siropoase. Rămîneam în umbră, mai degrabă eram ţinut într-un soi de obscuritate. Nu înţelegeam precis ce se întîmplă şi asta alimenta complexul meu vechi de inferioritate şi de inadaptabilitate.

Articolul împotriva legionarilor făcuse oarecare impresie. Chiar şi lui Boian îi plăcuse, deşi îşi păstra părerea că

eu fusesem indus în eroare şi articolul rămînea o adeziune la politica nemţilor. Secretarul de redacţie adăugase într-adevăr cîteva fraze umflate şi ditirambice, care se detaşau evident de restul textului, dar dedesubt pusese semnătura mea şi era zadarnic să mă disculp. Totuşi unii colegi de facultate mă felicitaseră. Mica se arătase şi ea mulţumită, îmi spunea că pentru început e un lucru bun. Cred că vorbea aşa ca să nu mă descurajeze, ştia că nu puteam face mai mult şi privea situaţia mea cu mai multă înţelegere decît Boian. În redacţie articolul meu nu se comentase de loc, nici măcar din privirile oamenilor nu-mi dădeam seama dacă ceea ce făcusem era bine sau rău. Vulpoi bătrîni cum erau, şi cunoscînd jocurile oportuniste ale ziarului, nu se mirau că un om abia venit în redacţie, un nenorocit de student, fusese ales pentru această treabă comandată de guvern. În ciuda tuturor acestor îndoieli, eu îmi păstram credinţa că făcusem o treabă cinstită, nu mă părăsise sentimentul că articolul reprezenta gîndirea a milioane de oameni. Mă urmărea atît de stăruitor ideea asta încît prin februarie am scris încă un articol, din iniţiativa mea. De data asta izbuteam să evit orice aluzie la Antonescu şi la rolul lui în înfrîngerea legiunii. Era mai mult o schiţă literară în care condamnam distrugerea sălbatică a unui muzeu şcolăresc în timpul rebeliunii. A apărut într-un număr de duminică, şi a doua zi seara, unul din redactori care era şi un scriitor cunoscut, mă apucă de braţ pe sală şi spuse că vrea să-mi vorbească. Dar nu la ziar, voia să ieşim împreună, dacă mi-ar face plăcere. Cunoşteam încă din şcoală cărţile lui şi invitaţia făcută pe un ton atît de prietenesc m-a intimidat. Am ieşit împreună la ora opt şi ne-am îndreptat încet spre Vatra Luminoasă unde locuia el. Era un om gras şi mergea greu din pricina unui picior accidentat în tinereţe. Am intrat într-o bodegă şi el a comandat o sticlă de vin. Era cunoscut acolo, chelnerul îi spunea „domnule profesor". Era într-adevăr şi profesor de limba franceză la un liceu. Chelnerul a pus vin în pahare, am ciocnit şi am băut amîndoi.

— Ei, ce zici ? întrebă scriitorul arătînd din ochi paharele.

— Bun, foarte bun, zisei fără să-mi dau seama dacă vinul e într-adevăr bun.

— Ştii ce-i ăsta ?

— Nu.

— De pe unde eşti dumneata ?

— Sînt moldovean.

— Păi bine, domnule Uzum, ce fel de moldovean eşti dumneata de nu-l cunoşti ? E Cotnari, domnule, Cotnari. Ia ţine-l pe limbă puţin...

Am făcut cum mi-a spus el şi fui mirat că vinul, clătit puţin în gură, îşi arată şi pentru mine farmecele. Spusei încîntat :

— Nu ştiu dacă e Cotnari, dar e într-adevăr bun.

— Ei, ia să-ţi spun acuma de ce am vrut să stăm de vorbă.

Mă privea prin ochelari cu ochii lui mici şi umezi. Toată făptura lui avea ceva înghesuit şi umflat şi mi se părea că seamănă cu Ion Creangă. Faţa lui roşie şi congestionată, de cardiac, părea gata să plesnească în orice clipă. Îmi aminteam, ştiam foarte bine că îmi plăcuseră cărţile lui, îmi plăcea şi ce scria acum prin reviste şi în pagina a doua a ziarului nostru. Îi păstram o preţuire foarte aproape de dragoste şi de asta eram emoţionat acum.

— Dumneata ai talent, începu el. S-ar putea să ştii, dar îţi spun şi eu, ai talent.

— Nu ştiu.

— Bine, bine. Ce şcoală ai ? Aşa, în anul trei şi n-ai să te alegi cu nimic de acolo. O diplomă şi o leafă de mizerie. Ce citeşti ? Da ? Curios, moldovenilor le place altceva, ei purced de la Neculce, le place graiul frumos şi ales. Dumneata eşti mai crud. Aşa trebuie, viaţa şi lumea aşa-s, nici miere şi nici otravă, ceva foarte greu de mistuit. Altceva vreau să-ţi spun. Să nu te prostituezi, să-ţi respecţi condeiul, să scrii numai ce-ţi vine dumitale.

— Asta-i foarte greu, spusei. Cînd ai o simbrie de trei mii de lei, faci orice.

— Bine, fă-o un an, doi, pe urmă să te laşi. În gazetărie, nu cu condeiul se fac banii. Uite, la ziarul ăsta sînt cel puţin douăzeci de agramaţi care au parale. Îl ştii pe Costin ? Ei, ăsta abia ştie să se iscălească. Dar deschide uşa miniştrilor cînd vrea el şi miniştrii se tem de el. Cei mai mulţi nici nu contează pe leafa de la ziar, iau din zece părţi într-o lună mai mult decît un profesor în doi ani. Pricepi ? Asta e presa. Ei nu scriu, n-au opinii, ei vînează, şantajează, mint.

— Nu vedeam lucrurile chiar așa, spusei, gîndind că scriitorul exagerează din patimă.

— Ai să le vezi, stai puțin și ai să le vezi, și ai să suferi cumplit. Sau ai să ajungi ca ei și atunci n-ai să mai ai nevoie de talent. Dar eu tocmai asta vroiam să-ți spun, să nu-ți batjocorești talentul, să crăpi de foame, dar să nu ți-l murdărești.

— Am să încerc, spusei fără convingere și fără entuziasm. Eu nu știu dacă am talent, dar dacă am, ce dracu fac cu el, flămînd cum sînt ?

Scriitorul lovi ușor cu palma în masă și aproape strigă :

— La noi așa-i. Cine nu-și vinde conștiința și talentul rabdă, rabdă și scrie niște treburi de-ale lui și se mulțumește cu prețuirea cîtorva necunoscuți. Cîteodată ajunge să fie foarte prețuit, dar tot sărac rămîne.

— Și atunci ce-i de făcut ?

— Alegi. Ori te faci bandit de presă, ori scriitor. Nu te supăra, te-am văzut atît de tînăr în liota asta de analfabeți, de agenți de publicitate care-și spun ziariști, cîteodată și agenți ai poliției și siguranței, și uite, mi-a venit așa să-ți vorbesc, să te fac să deschizi ochii.

— Vă mulțumesc.

— Nu-mi mulțumi. Eu sînt dascăl, nu cer elevilor să-mi mulțumească, ci să mă asculte.

Voiam să-i spun ceva care să mîngîie ființa lui bătrînă și cinstită, dar eu nu știam ce va fi și ce voi face, nu știam dacă voi putea apăra ceea ce numea el talent. De fapt cu acest lucru scriam și acum, chiar o informație banală mă străduiam să fie bine scrisă și mi se părea că toți fac la fel. Îi vedeam pe unii chinuindu-se năprasnic să umple o foaie, dar nu bănuiam că ei se luptă cu neputința. Și erau într-adevăr îmbrăcați foarte bine, și rumeni și veseli, și mă țineau pe mine la o mare distanță. Băurăm încă un pahar apoi îi spusei scriitorului :

— Ca să fiu drept, n-am de gînd să rămîn în meseria asta, deși uneori mi se pare frumoasă. Știu eu ce-o să mai fac ? Au să mă ia în armată, poate ajung și-n război, poate am să și mor, scap de toate problemele și rămîn și cinstit.

Rîsei, dar scriitorul mă ascultă gînditor. Luîndu-și bastonul de pe spătarul scaunului zise mai mult pentru sine :

— Nu eşti un om prea puternic. Ei, mai stăm noi de vorbă. Da, s-ar putea să te ucidă, cine ştie...

L-am însoţit pînă acasă. Noaptea era liniştită şi se simţea în aer o undă călduţă, cu miros jilav de pămînt. În cartier erau multe grădini şi după ce m-am despărţit de scriitor, m-am întors încet printre acele grădini, gîndindu-mă că vine primăvara, că voi umbla cu Mica prin parcuri, că va fi bine şi voi fi liniştit. Ducă-se dracului toată povestea cu talentul, cu analfabeţii de la ziar, toată încurcătura asta care se cheamă viaţă şi despre care oamenii vorbesc aşa de mult şi fără rost. Scriitorul spusese că nu sînt un om puternic. Ce înseamnă asta? Adică în ce fel puternic? Să-mi fac loc cu coatele în mocirla asta plină de tot felul de monstruozităţi? Să stau deoparte şi să rabd? Să fiu fericit că exist şi respir, că am un pat şi pot mînca o ciorbă pe zi? De ce-mi dădea el mie sfaturi, cînd eu am nevoie de mîncare şi de haine şi de cărţi? La dracu cu talentul şi cu toată pălăvrăgeala despre cinste, despre virtute, cînd eu trebuie să mă zbat ca să pot supravieţui!

Aşadar, convorbirea cu scriitorul mă întărîtase, mă făcea să fiu şi mai atent la ce se întîmplă în jurul meu şi să trag concluzia că el îmi dădea sfaturi dintr-un fel de obişnuinţă de dascăl, îmi servea vorbe care cădeau peste mine ca ploaia, nu-mi făceau decît frig. Ba mă îndemna să văd lumea aceea de la ziar cu un ochi mai otrăvit, să mă simt ca într-o cocină în care eu singur sînt om, şi încă un om neobişnuit, pentru că am talent. Nu, nu e chiar aşa, am să văd eu, am să mă orientez eu. Am un salariu, trebuie să muncesc conştiincios, să învăţ, să-mi iau examenele, şi va fi bine, trebuie să fie bine, dă-o dracului, n-o fi viaţa chiar aşa de urîtă şi murdară!

Nu, viaţa nu era de loc murdară pentru mine. O iubeam pe Mica, eram din ce în ce mai îndrăgostit. O luam aproape în fiecare zi de la serviciul ei, o aşteptam rezemat de parapetul podului Şerban-Vodă şi la ora două o culegeam din mulţimea de femei care năvăleau din clădirea aceea de cărămidă roşie. Uneori era însoţită de Ovidiu Boian, el mergea un timp cu noi, apoi ne părăsea cu acel zîmbet al lui care nu ştiai niciodată ce înseamnă. Mi se părea, ba eram uneori sigur, că în clipa despărţirii el se uită

într-un anume fel la Mica. Teama mea stăruia, deşi începusem să-mi dau seama că e o absurditate. De asta nici nu îndrăzneam să-i vorbesc Micăi despre aşa ceva. Plecam de acolo şi-mi vorbea despre noua ei muncă, uşoară dar plictisitoare. Centraliza fişele primite de la oficiile statistice din ţară. Datorită faptului că unii profesori de la facultatea noastră lucrau şi la Institutul de statistică, Mica, Boian şi alţi studenţi obţinuseră aprobarea să se ducă dimineaţa la unele cursuri de la facultate. Îi rămîneau astfel după-amiezile libere, începuse să citească mult, se arăta îngrijorată de examenele mele pe care le cam neglijam. Observam la ea acea rîvnă a omului care nu vrea să treacă prin viaţă oricum şi uşor. Mergeam pe străzi şi parcă nu vedeam nimic şi pe nimeni. Îmi strîngea tare mîna cu degetele ei subţiri şi simţeam că mă iubeşte şi mă mustram pentru teama care mă încolţea uneori.

Într-o după-amiază de la începutul lui martie veni la mine şi se apucă să facă curăţenie. Deschise fereastra care se înţepenise, răscoli totul, scuturâ, şterse şi lampa cu care mă încălzeam şi odaia mea îmbîcsită de tutun şi de fum de gaz se mai lumină. După ce am aerisit, s-a încălzit repede. M-am dus şi am cumpărat o sticlă de vermut. Simţeam cum îmi tremură sufletul gîndindu-mă că o găsesc pe ea cînd mă întorc acasă. O găsii aşezată pe pat cu pătura pe picioare, cu capul rezemat de perete, şi în lumina scăzută a înserării chipul ei era foarte alb şi ochii foarte mari. Nu spuse nimic cînd am intrat şi nici mai tîrziu, mult timp. Am tras scaunul lîngă pat, am pus pe scaun sticla, un pahar de apă şi un pahar de bachelită albă. Am băut şi ea mă privea liniştită. Apoi îmi ceru să-i citesc versuri de-ale mele. Am căutat o revistă în care publicasem, am intrat sub pătură lîngă ea şi am început să citesc. Erau bineînţeles, versuri triste, cu ploi putrede de toamnă, cu îngeri bolnavi, cu iubiri nefericite. După fiecare poezie mă opream şi mă uitam la Mica. Nu citeam nimănui poeziile mele, le socoteam ale sufletului meu, citindu-le parcă m-aş fi arătat gol în faţa oamenilor. Dar ei îi citeam şi mă interesa ce crede despre ele.

— E frumos, spunea ea, dar de ce sînt aşa de triste ? De ce eşti tu aşa de trist ?

— Nu știu, așa am simțit ! Nu-ți plac ?

— Taci. Mai citește. Fata asta a existat ?

— Da, a existat.

— Și-o mai iubești ? Spune-mi că n-o mai iubești, hai spune-mi că n-o mai iubești...

— Te iubesc pe tine, și nu-ți mai citesc ca să nu fii tristă. Nu vreau să fim triști astăzi.

— Ce-i astăzi ?

Zîmbea. Nu mai fusesem niciodată atît de aproape și atît de singuri și ea era liniștită. Am aruncat revistele și am luat-o în brațe. Îi străluceau ochii și-și trecea mîinile pe fața mea, parcă ar fi vrut să se convingă că sînt acolo și sînt eu. Eram foarte atent la tot ce face ea, mă temeam într-un fel de ceea ce avea să se întîmple, de ceea ce trebuia să se întîmple peste cîteva clipe. O doream cu o patimă calmă și fără grabă, pentru că o iubeam și nu voiam să i se întîmple nimic rău. Dar vedeam bine că ea nu se teme. I-am răvășit părul și mi-am trecut mîinile peste trupul ei subțire și fragil. Am simțit cum îi bate inima și am auzit-o oftînd. Îmi cuprinsese gîtul și-i auzeam respirația măruntă și deasă și gura îi mirosea a iarbă.

Cineva fluiera pe stradă. Se înserase bine și lampa pîlpîia. Mica rămăsese cu mîinile pe piept, cu pătura trasă pînă sub bărbie, cu pleoapele scăpătate. Avea picioarele reci și eu încercam să i le încălzesc. Un vuiet îndepărtat de motoare se strecura prin ziduri și geamurile începură să zăngăne. Zgomotul crescu foarte repede, zguduind casa. M-am dat jos din pat și m-am dus la fereastră. Trecea o coloană de tancuri germane.

— Ce este ? întrebă Mica în șoaptă.

— Nemții.

Mă apucă de mînă și mă trase lîngă ea.

— Ține-mă așa că mi-e frig, zise și glasul îi era schimbat. Nu-i așa că pe tine n-au să te ia ?

— Poate n-au să mă ia. Și dacă au să mă ia tu ce-ai să faci ?

— Nu știu, să nu mai vorbim despre asta. Sărută-mă.

O sărutai mult și în urechi îmi stăruia vuietul acela de motoare și vedeam mașinile negre și monstruoase trecînd peste noi și strivindu-ne.

6

Spectrul războiului îmi dădea tîrcoale de mult, de cînd văzusem prima oară soldaţi hitlerişti bocănind pe străzile oraşului. Dar în seara aceea petrecută cu Mica, el parcă năvălise în casă peste noi. Stătea în întuneric şi se uita la noi cum ne iubim şi suflarea lui rece şuiera peste noi : „Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă, nu mai aveţi mult timp..." Treceau tancurile zguduind casa şi ştiam în acea clipă că Mica aude şi ea şoapta monstrului. Mă strîngea lîngă ea şi-mi striga în urechi, parcă-mi poruncea, parcă se ruga :

— N-am să te las, n-am să te las...

Curgeau lacrimile pe obrajii ei albi şi eu nu le puteam opri, eram conştient că atunci cînd mă vor lua nu voi avea unde să mă ascund şi nu voi scăpa. Dar speram să mă lase să termin facultatea şi să-mi iau licenţa, să fiu numit undeva profesor, să am o leafă şi să mă însor cu Mica. Acesta era un plan foarte banal şi ajunsesem la el din cauza mizeriei, pentru că altfel, nu intenţionam să înjgheb o familie. Aş fi dorit ca dragostea mea pentru Mica să se păstreze într-o zonă de puritate ferită de uzura căsniciei. Dar toate aceste gînduri stăteau suspendate de nişte fire uşoare şi nevăzute, gata să se destrame la cel dintîi foc de armă. Mulţi colegi de-ai mei, e adevărat mai vîrstnici, fuseseră luaţi în armată, nu li se mai aprobase amînarea pentru studii şi eram sigur că în cazul unei mobilizări voi fi luat şi eu. Mă gîndeam la acel moment ca la unul din cele mai primejdioase din existenţa mea. Nu mă temeam atît de război şi de armată cît de destrămarea iubirii mele, de înecarea ei într-o suferinţă lungă la capătul căreia iubirea ar fi sucombat. Mă temeam aşa de tare, încît îmi trecea prin cap să nu mă prezint, să dezertez. Dar nu aveam unde să mă ascund, pînă la urmă aş fi fost prins şi condamnat, deci ajungeam într-o situaţie şi mai rea.

Devenii foarte atent la mersul războiului din apus. Polonia, Franţa, Belgia căzuseră sub cizma hitleristă. Anglia era ameninţată. Nu se ştia cu precizie ce vor face nemţii. Erau unii care susţineau că România va scăpa fără război.

Seara, în redacție, aveau loc discuții aprinse. Observasem că vorbesc mult mai ales cei care simpatizau cu nemții. Perorau în fața unei mari hărți a Europei și încercau să demonstreze că Hitler se poate socoti de pe acum stăpînul lumii. Mie îmi scăpau o seamă de elemente ale politicii mondiale și credeam uneori că au dreptate. Dar se ridica foarte rar cîte un glas timid și punea la îndoială strategia și succesele fascismului. Un redactor tînăr, cu o vorbă moale, moldovenească, profita de un moment de tăcere și rostea zîmbind :

— Adevăratul război încă n-a început, lumea nu-și dă seama ce se petrece.

Mi se părea curios că redactorul acela are un nume nemțesc. Partizanii nemților îl priveau chiorîș dar cu mare atenție. Odată am auzit pe cineva spunînd, după ce redactorul ieșise din birou :

— Ce vrea jigodia asta ? I s-a făcut de pîrnaie ?

Nu mult după aceea redactorul a dispărut și am aflat că-și dăduse demisia. Îi fusese probabil cerută. Dispăruseră și alții și veniseră în locul lor oameni pe care nu-i cunoșteam. Erau foarte siguri pe ei, umpleau ziarul de știri și reportaje în favoarea nemților, aduceau de undeva texte gata bătute la mașină și fotografii care elogiau politica germană și „noua ordine" care i se pregătea omenirii. Pe un teritoriu foarte mic, în redacția unui ziar, se oglindea un proces mult mai amplu și mai dramatic : îngenuncherea țării de către hitleriști. Eram conștient că toată pălăvrăgeala presei despre prietenia și alianța romîno-germană este o imensă înșelătorie, un val de ceață care ascunde o realitate dureroasă și înjositoare, dar mă întrebam cu naivitate dacă putea fi altfel, dacă un popor mic ar fi putut rezista teribilei presiuni germane. Această neputință de a desprinde adevărul mă strivea și nu aveam cu cine să vorbesc, mă temeam să-mi mărturisesc confuzia. Simțeam că asta mă poate costa pîinea, bucata de pîine de care aveam nevoie. Începea să funcționeze la mine acea teamă animalică ce paralizează conștiința și te face inapt să mai gîndești. Exista posibilitatea unei salvări lăsîndu-mă să alunec în indiferență, dar se mișca în mine o energie ascunsă și cinstită care răbufnea în clipele de răgaz, mai ales noaptea cînd mă chinuiam să adorm. Atunci mă întrebam dacă mă voi lăsa tîrît în valul acesta de propagandă, gîndit bine și

alimentat pe căi din ce în ce mai numeroase şi mai greu de dibuit. Ajungeam să-mi pun problema foarte limpede : pot eu să sprijin cu scrisul meu interesele ocupanţilor sau ale guvernului care acceptă ocupaţia ? Aşa ceva încă nu mi se ceruse şi nici nu mă oferisem să fac, dar ştiam că va veni un ceas în care voi fi silit să scriu, să intru şi eu în corul care înşela opinia publică, adică să mint cu bunăştiinţă şi numai ca să nu-mi pierd slujba.

În zilele acelea directorul ziarului se întorsese din Italia şi se vorbea de concedieri. Întreaga redacţie fu chemată într-o seară în biroul lui. Nu mai fusesem acolo niciodată. Şi mă purtam stingher, impresionat de luxul acelei încăperi şi de autoritatea patronului care putea, cu o singură vorbă, să lase un om pe drumuri. Se găseau acolo şi oamenii lui de încredere, şnapani bătrîni, afacerişti fără scrupule, oameni de casă ai liberalilor, ai ţărăniştilor, ai societăţilor anonime şi băncilor, oameni pentru care presa însemna şantaj şi tîlhărie. Erau şi redactori umili, timizi, flămînzi şi rupţi în coate care zîmbeau slugarnic spre biroul imens unde trona directorul. Cei mai mulţi ne opriserăm în picioare, aproape de uşă şi nimeni nu ne spunea să stăm jos sau să ne apropiem. Directorul se ridică şi fără nici o introducere începu să urle :

— V-aţi făcut de cap în lipsa mea. Asta-i gazetă ? Ce faceţi voi ? Păi bine, nenorociţilor, cît o să vă ţin eu în spate cu articolul meu ? Că numai ăsta se citeşte, numai pentru el se cumpără gazeta. Informaţii, bă, ştiri tari, publicitate, nu ştiţi să deschideţi uşile, nătărăilor. Pentru ce vă plătesc eu, bă ? Ai ?

Toată lumea tăcea încremenită, primea loviturile cu o resemnare de cîine, fiecare îşi închipuia probabil că nu e vorba despre el, că nu va fi dat afară şi patronul ştia că poate să lovească mai departe şi zise :

— Dacă într-o lună nu-mi faceţi un ziar să zbîrnîie, vă dau afară. S-a auzit ? Hai, la treabă...

Leprele bătrîne care îl înconjurau ne priveau zîmbind cu dispreţ şi cu milă şi noi ne învălmăşeam spre uşă, ieşeam şi urcam scările ca nişte somnambuli. Nu protesta nimeni, nu se înfuria nimeni. În ceasul care a urmat nimeni n-a scos o vorbă. Fiecare îşi făcea de lucru la masa lui, încerca să scrie ceva, dar se vedea că toţi sînt paralizaţi. Voiam să

scriu un reportaj dar mintea mi-era goală. Mi se pusese un nod în gîtlej şi aş fi vrut să plîng. Pentru prima oară în viaţă înţelegeam că sînt o slugă, aş fi vrut să fiu dat afară chiar atunci, să ies în stradă, să alerg fără ţintă, să fac orice altceva, orice. Dar n-am plecat. Am scris ceva foarte anemic şi fără speranţa că va fi publicat. Începeam să mă împac cu ideea că voi fi concediat şi, cel puţin în seara aceea, nu mă înspăimînta această perspectivă.

M-am dus la Mica şi l-am găsit acolo pe Bălaşa. Mă primiră cu entuziasm, dar, ca totdeauna eu aveam impresia că-i stingheresc. Mica îmi luă trenciul din spate, mă ţinu cîteva clipe de mîini şi ochii ei limpezi mă făcură deodată mai senin. Apoi se aşeză foarte aproape de mine, pe un scăunel şi-şi sprijini un braţ de genunchii mei. Aceasta era un fel de atitudine posesivă, parcă voia să le spună tuturor că eu sînt al ei, şi îmi plăcea s-o ştiu lîngă mine, legată de mine. Oricît aş fi fost de amărît şi descurajat, starea asta îmi dădea putere, mă înălţa în ochii mei, mă spăla într-un fel de murdăria care se depunea pe mine în cuprinsul zilei.

— Ce faci don'jurnalist ? mă întrebă Bălaşa cu ironia lui moale care nu mă supăra.

— Ce să fac ? Scriu prostii, zisei.

— Atunci e bine, rîse Bălaşa, arătîndu-şi dinţii stricaţi. Nu rişti nimic. Şi cine nu riscă nu are ce pierde. Dar ceva noutăţi nu ştii ?

Mărunt, aproape pierdut în costumaşul lui cenuşiu, cu faţa de o albeaţă bolnăvicioasă, cu gura lui ruinată, Bălaşa avea totuşi o vioiciune molipsitoare. Părea să nu sufere de loc din pricina înfăţişării lui, pe care şi-o ironiza adesea singur. Cu el simţeam nevoia să fiu totdeauna sincer, nu-i puteam ascunde gîndurile. Vorbii convins că le spun un lucru neştiut de ei :

— Vine războiul şi peste noi.

Mica înălţă capul, dar Bălaşa rîse :

— Ce vorbeşti ? Cînd ai aflat asta ?

— Îţi baţi joc, dar aşa este.

— Nu-mi bat joc şi aşa este, spuse el zîmbind mereu. Eu credeam că ştii şi ziua şi ora cînd ajunge la noi.

— Asta trebuie să ştiţi voi, totdeauna ştiţi mai mult decît restul lumii, zisei oarecum glumind.

Am văzut privirea Micăi trecînd repede peste Bălaşa, dar el nu se tulbură.

— Ei, atunci să-ţi spunem noi, vorbi el ridicîndu-se. A şi început. Aşa-i că nu ştiai ? A şi venit. Ai auzit de greva din Valea Jiului ?

Ceva auzisem dar nu ştiam precis despre ce este vorba.

— Şi ce legătură are asta cu războiul ? întrebai.

— Nu, sigur, n-are nici o legătură, glumeam...

Şi în clipa asta se uită la Mica. Ea întrebă repede :

— Nu serios, n-ai auzit de grevă ? Voi ziariştii ar trebui să ştiţi tot.

— Nu ştie nimeni nimic, am spus cu sinceritate. Ceea ce se ştie, şi nu de toată lumea, e că sîntem o ţară ocupată şi nimeni nu mai face o mişcare. N-am auzit nici un glas care să se opună nemţilor sau lui Antonescu. Toată presa, toţi funcţionarii, armata, biserica se supun. Ce, nu-i aşa ?

— Aşa-i, zise Bălaşa cu un fel de batjocură. Aşa-i dacă priveşti lucrurile din vizuina aia în care lucrezi.

— Ori de unde le-ai privi tot aşa stau, am stăruit eu. Toţi se reped să facă afaceri cu nemţii, să apuce fiecare ceva. Dacă se mai găseşte cîte unul cinstit, e îmbrîncit în stradă, condamnat să moară de foame. Dacă refuz să-i ridic în slăvi pe nemţi, sînt condamnat. Şi ce fac ? Spune, ce fac, încotro o apuc ?

— Eşti laş, eşti o cîrtiţă, zise Bălaşa cu brutalitate.

Mica se ridică şi-şi făcu de lucru prin cameră. Mă sileam să mă calmez şi-i spusei din nou :

— Eu te-am întrebat ce voi face. Răspunde dacă poţi.

— Rabzi, strigă atunci Bălaşa cu stridenţă. Mături străzile, cari bagaje în Gara de Nord, vinzi covrigi, cureţi haznale.

Am înghiţit în sec. Avea dreptate dar nu mă simţeam în stare de un asemenea curaj. Mizeria mă înspăimînta, totdeauna mă înspăimîntase, şi aici era punctul sensibil al fiinţei mele. Mă zbăteam să scap de mizerie, dar aveam şi grave probleme morale, nu voiam să fiu slugă, în nici un caz nu puteam accepta să slujesc cu condeiul meu tîlhăria şi crima. Credeam cu sinceritate că voi putea evita o asemenea cădere, că mă voi strecura cu reportajele mele sarbede, cu ştirile banale adunate de prin ministere. Ştiam că dacă i-aş vorbi aşa lui Bălaşa, nu m-ar fi socotit mai

puțin laș. El văzu că sînt încurcat și profită de tăcerea mea ca să-mi spuie :

— Nu-i așa. Nu toată lumea se supune. Uite, niște oameni simpli care nu-s nici filozofi nici ziariști, niște bieți mineri, nu se supun. Spuneai că greva lor nu are nici o legătură cu războiul, dar cărbunii încălzesc mașina de război. Nemții ocupă Bulgaria și Iugoslavia și minerii români declară grevă. Asta nu-ți spune nimic ? Și-ai să vezi ce-o să urmeze. Dar trebuie să ai ochi și urechi. Mulți își astupă și ochii și urechile, așteptînd să treacă peste ei furtuna, nu se bagă, nu fac politică, ei sînt niște intelectuali pașnici și sensibili. Mi se pare că ești din ăștia, te-au și îmbolnăvit șnapanii ăia de la gazeta ta.

— Mihai, mai încet, șopti Mica.

Dar el mai rău se înfurie. Nu mai vorbea cu mine, se uita la Mica și se adresa numai ei :

— Tu nu vezi cum orbecăie ăsta ? Cu de-alde ăștia sigur că nemții au să ne spînzure pe toți. El altă alternativă nu cunoaște, decît să-i laude, să le dea apă la moară, pentru un blid de linte, pentru cîteva fire de mălai...

— Încă n-am făcut-o, spusei zîmbind, dar mă simțeam dezarmat. Și dacă am s-o fac ce importanță o să aibă, cînd atîția și-atîția își aranjează treburile fără nici o ezitare ?

Cinismul meu îl făcu să-și piardă cumpătul și strigă :

— Mica, dă-l afară, dă-l afară sau plec eu.

Începu să se vînture agitat prin cameră și mi se părea puțin caraghios. Eu rămîneam liniștit. Nu-l puteam urî pentru că avea dreptate în principiu, indignarea lui mi se părea firească, dar era curios că el nu-mi propunea nimic, nu-mi dădea nici un sfat, îmi sugera doar să plec de la ziar și să mătur străzile.

Mica veni către mine și mă întrebă copilărește :

— Tu chiar ai de gînd să cedezi ? Chiar te temi c-ai să mori de foame ? Dar asta e o problemă...

Discuția mă obosea, pentru că nu puteam ajunge la o judecată limpede, nici el și nici eu nu știam ce are să se întîmple. Trăiam și sentimenul că sînt nedreptățit. Mica avea, de bine de rău, un salariu. Bălașa stătea cu părinții lui și oricîte lipsuri ar fi îndurat, îi purta totuși cineva de grijă. Îmi rămînea credința că nu voi fi silit să scriu articole politice. Țineam la această credință cu cît atitudinea Micăi

și a oamenilor de care era ea înconjurată îmi devenea cu fiecare zi mai clară. Îmi închipuiam ușor ce s-ar fi întîmplat dacă într-o bună zi ei ar fi citit în ziar un articol de-al meu în sprijinul nemților. Ce explicație aș fi putut să dau și în ce măsură un asemenea lucru ar fi putut fi înțeles și aprobat? Vorbii ca să pun capăt acestei stări:

— Nu e nici o problemă, ducă-se dracului cu ziarul lor cu tot. La urma urmei scriu numai ce vreau, ce-mi trece prin cap, bazaconii.

— Bine, măcar de-ai rămîne la asta, zise Bălașa plictisit, dar într-un fel care arăta că-i trecuse mînia. Hai să bem ceva, Mica, tu nu ieși puțin?

— Nu, în seara asta învăț. Dacă vreți ne vedem mîine la prînz și mergem la șosea. Tu ești liber, Petre?

— Poate, nu știu.

Voiam să fiu singur cu ea, astă seară și mîine și în fiecare clipă. Nu înțelegeam de ce îi propune și lui Bălașa să se plimbe cu noi. Dacă nu era Ovidiu Boian, era Bălașa, mă ciocneam mereu de ei, și nu puteam să fac nimic, nu-i puteam cere să rupă legăturile cu ei. Totuși, la plecare, cînd Bălașa a luat-o înainte și eu am rămas cu ea, i-am spus:

— De-acuma să mă anunți cînd ești singură, numai atunci am să vin.

Cîteva clipe nu zise nimic, se gîndea, nu știa cum să primească vorbele mele. Apoi spuse în șoaptă:

— Bine, dar să știi că ei țin la tine, le face plăcere să te vadă, să stea de vorbă cu tine.

— De ce?

— Poate pentru că noi ne iubim, pentru că tu ești un om cinstit. Ai să înțelegi tu odată mai mult. Of, ce talmeș-balmeș e în capul ăsta al tău!

Mă sărută pe frunte, mă trase spre ea și-mi ținu cîteva clipe capul pe umărul ei mic. M-am desprins de ea fără nici o vorbă și, căutînd umbra lui Bălașa pe strada luminată slab, mă gîndeam că ar fi fost mult mai bine dacă nu intram la ziar. N-ar fi avut loc aceste complicații și ciocniri de idei, aș fi fost un om liber, puteam să gîndesc independent, fără presiunea unor obligații profesionale. În sinea mea mă simțeam nedreptățit de Mica, de Bălașa, de Boian, mi se părea că ei nu țin seamă de faptul că eu trebuie să trăiesc, să mănînc, să mă îmbrac, să exist. Se mișcau și vor-

beau într-un fel ciudat, ca şi cum ar fi fost cu totul desprinşi de realitate, ca şi cum această realitate n-ar fi acţionat asupra lor şi nu i-ar fi determinat în nici un fel. Atitudinea asta mi se părea oarecum romantică, deşi eu însumi mă socoteam prea încărcat de visuri, incapabil să mă adaptez, să văd foarte clar ce am de făcut, să întind mîna exact după ceea ce îmi trebuie.

Bălaşa se opri, aşteptîndu-mă. Zise încet, ca şi cum mi-ar fi împărtăşit un secret :

— O simţi cum vine ?

— Cine ?

— Primăvara domnule, n-o simţi ? Ia miroase...

Era într-adevăr o noapte călduţă şi în cartierul acesta cu vegetaţie multă, cu pămînt descoperit şi afînat, se simţea izul crud şi tulburător al primăverii. Bălaşa se uita foarte atent la mine, voia să ştie dacă şi eu simt la fel cu el. Dar eu n-am vorbit, am răsuflat doar foarte adînc.

— Nu vrei să-mi spui, eşti supărat, zise el, prinzîndu-mă de braţ şi-i simţii mîna uşoară.

— Eu nu sînt supărat niciodată. Sînt numai otrăvit.

Cred că voiam să par interesant, să ascund neputinţa de a gîndi sănătos şi sincer.

— Ah, otrava, otrava, făcu Bălaşa. De otravă n-ai să scapi niciodată. Doar dacă te-ai duce în altă planetă. Pe asta niciodată. Există o singură soluţie, să gîndeşti în răspăr.

— Cum adică ?

— Împotriva a tot ce pare normal, să nu-ţi convină nimic, să înjuri şi să blestemi tot, să pretinzi că numai tu cunoşti adevărul.

Nu-i vedeam faţa în întuneric dar mi se părea că rînjeşte cu gura lui avariată, cu obrazul acela ca de hîrtie veche.

— Şi dacă nu cunosc nici un adevăr ?

— Nu-i nimic, tu să pretinzi că-l cunoşti şi să scrii că totul e clădit pe minciună, pe tîlhărie.

— S-ar putea trăi aşa ?

— Cum să nu ? Dacă într-o zi se dovedeşte c-ai avut dreptate atunci ajungi om mare.

— Te joci cu vorbe din astea teribile. Crezi că poţi să scapi de otravă, te zbaţi şi te tîrăşti şi tu ca toţi ceilalţi.

— Ce înseamnă a te tîrî ? sări Bălaşa oprindu-se.

— Să nu poţi face nimic. Chiar dacă urli că totul e rău şi urît, te laşi împins înainte de rînduielile pe care zici că le deteşti.

— Nu, nu-i aşa, eu nu datorez nimic rînduielilor ăstora, eu sînt un om şi am voie să nu-mi placă o anume rînduială şi să vreau s-o schimb. Ce, bucata de pîine neagră care-mi trebuie mie în fiecare zi mi-o dă rînduiala asta, ce, mi-o dă Antonescu, Hitler, regele, cine paştele mă-sii mi-o dă ?

— Taci...

Îl strînsei tare de braţ, pentru că din faţă veneau nişte oameni. Dar el se înfurie :

— Sigur, ăsta eşti, să nu te-audă, să nu te vadă, să nu te miroase. Cred că ţi-e frică şi de tine însuţi.

Aşteptai să treacă oamenii aceia şi spusei stăpînit, dar cu reproş :

— Ba nu, o să mă dau pe mîna lor, să mă jupoaie ei. Nu vreau să le fac plăcerea asta. Nu-mi bat eu joc de cei douăzeci şi patru de ani ai mei, asta nu.

Se părea că vorbele mele l-au temperat puţin, l-au făcut mai înţelegător, poate îşi dădea seama acum că prea mă condamna, fără să ştie bine ce este în mintea mea.

— Vrei să mergem pe jos ? întrebă zgribulindu-se în pardesiul pe care-l purta probabil de mulţi ani şi-i rămăsese mic.

— Sînt cam obosit, iau tramvaiul.

— Bine, luăm tramvaiul, dar mergi cu mine.

— Unde ?

— Să bem ceva, fac eu cinste, eu am bani, nu sînt simbriaş. Dau eu un coniac în seara asta, dar mergi unde vreau eu. Ar fi trebuit să mergem pe jos.

Am căzut de acord să mergem pe jos, pentru că noaptea era într-adevăr neobişnuită. De mult nu mă simţisem dezmorţit cu totul, ieşit din frigurile iernii. Văzduhul era umed şi gros, stelele, foarte înalte, aveau o puritate nefirească. O luarăm pe Calea Plevnei şi, în dreapta noastră, luminile de pe dealul Cotrocenilor tremurau şi îmi deşteptau sentimentul unei lumi calme şi bune. În dreptul Manutanţei militare furăm somaţi de santinele să trecem pe partea cealaltă a străzii şi Bălaşa mormăi o înjurătură. Ajunserăm tîrziu la un local de noapte de pe Brezoianu. Un gang lung, slab luminat şi mirosind urît a lături, ne-a dus într-o

încăpere joasă în care erau depozitate niște lăzi cu sticle și un vraf de saci goi. Nu puteai bănui că pe aci se intră într-un local de noapte, dacă nu s-ar fi auzit tumultul obișnuit și sunetele stridente ale saxofoanelor. Intrarăm, izbiți cu violență de un val de fum și de bătăile tobei. Cîteva lumini ascunse făceau atmosfera și mai pîcloasă. Pereții căptușiți cu stuf sorbeau zgomotele, vocile sunau ca într-o pivniță. Mai toate mesele erau ocupate. La una din ele stăteau patru femei îmbrăcate în rochii subțiri foarte decoltate. Ne măsurară din cap pînă-n picioare dar întoarseră îndată capul cu un fel de silă și plictiseală. Nu aveam obișnuința unor asemenea localuri și eram ușor intimidat. Bălașa însă se purta foarte firesc. În lumina asta tulbure, chipul lui se făcuse cadaveric. Smocul de păr cînepiu care-i acoperea craniul prea mare, punea o notă caraghioasă în înfățișarea lui mizeră. Căută din ochi o masă și-o găsi într-un ungher. De acolo avea în față toată sala. Pe un ring foarte mic se dansa. Mirosea a parfum prost și peste toate stăruia izul acela de putregai și de subsol umed. Bălașa ceru coniac și bău repede două pahare, fără plăcere, cu un soi de chin. Stătea rezemat cu coatele de masă, aproape căzut, nu spunea nimic și nici eu nu vorbeam. Orchestra nu înceta nici o clipă, era cald și fețele oamenilor luceau de sudoare. Era o lume de adunătură, greu de identificat. Foarte multe femei, fardate violent, cu un soi de răvășeală pe figurile uneori frumoase, se mișcau printre mese sau stăteau lăbărțate pe scaune, lăsate pe umerii bărbaților și pe brațele lor. Cîteva erau bete, aveau poftă de ceartă, plecau furioase de la masă, dar se întorceau curînd și începeau să cînte. După cîteva pahare de coniac spectacolul acesta nu mai avu nimic curios pentru mine. Pe Bălașa îl interesa și mai puțin. Mi se părea însă că el caută pe cineva. Și nu după mult veni într-adevăr la masa noastră o femeie. O văzui cum înaintează spre noi printre mese, cu un zîmbet șters pe figura osoasă și palidă. Dădu bună seara și se așeză. Bălașa avu o tresărire și mi-o prezentă bîlbîindu-se :

— Ea e Ildico, profesoară de dans, maestră...

Femeia îmi întinse o mînă rece, cu degete foarte lungi, lipsite de carne.

— Unde-ai fost, de ce-ai dispărut așa ? vorbi cu accent maghiar, adresîndu-se lui Bălașa.

— Ți-a fost dor de mine ?

Femeia zîmbi încurcată și voi să fie indiferentă.

— Nu de dor e vorba. Mi-a fost grijă de tine...

— Ce-i aia mi-a fost grijă ? Spune că ai crezut că am murit.

— Ție ți se poate întîmpla.

— De ce numai mie ? Ție nu, ăstora nu ?

— Sigur, dar de ei nu-mi pasă.

Bălașa îi apucă mîna și o întrebă ce bea.

— Nu beau, sînt obosită, m-au chemat iar la poliție.

— Ce mai vor porcii ăia ? se încruntă Bălașa.

— Pentru Marghit, s-a încurcat cu un ofițer neamț, a dormit la ea într-o noapte.

— Și ce-i cu asta ?

— Știu eu ? Au arestat-o, zice că face spionaj și ne-au chemat pe toate la poliție.

— Și cum a rămas ?

— Dracu știe, zise Ildico privind în jur cu un fel de teamă. Au găsit la proasta de Marghit vreo două sute de mărci și o fotografie de-a neamțului cu o ștampilă militară.

— Ție, ție ce ți-au spus ?

— Mie ? întîrzie femeia răspunsul. Zice că ne ridică permisele, să plecăm la Timișoara.

Lui Bălașa îi tremurau ușor buzele. Duse paharul la gură și întrebă bîlbîindu-se :

— Și tu te duci ? Nu, nu, tu n-ai să te duci. Nu-i așa că tu nu te duci, Ildico ?

Apucă mîna femeii și-și lipi gura de ea.

— Ce pot să fac eu dacă n-au să mă lase ? zise ea cu o urmă de durere în glas.

— Să le dai bani, sări Bălașa. Asta vor ei, să le dai bani, și fetele tale să se culce cu ei.

— Acum mă duc, sînt obosită, zise Ildico, dînd să se ridice și privind cu mare atenție în jur.

— Vin la tine, șopti Bălașa.

— Nu acum, vino dimineață, trebuie să vorbim. Și ține-ți gura, cred că sînt urmărită.

Îmi întinse iar mîna ei rece și Bălașa o conduse pînă la ușa care ducea probabil spre camera unde se îmbracă dansatoarele. În cele cîteva minute cît stătuse la masa noastră, m-am uitat cu atenție la această femeie. Era aproape bătrînă

și fusese frumoasă cîndva. Foarte slabă, cu brațe și picioare lungi, avea în felul de a se mișca și de a vorbi o discreție care o făcea simpatică. Ochii mari și încercănați se luminau uneori de căldură și bunătate. Bănuiam că are relații intime cu Bălașa, n-am mai avut nici o îndoială cînd el se întoarse foarte tulburat. Privirea lui, de obicei inexpresivă, cenușie și apoasă, sticlea acum și el izbucni :

— Vezi ? Unde ajung ăștia, vine moartea. Și sînt atîția dobitoci care nu simt, nu știu ce li se pregătește, nu-și dau seama că ăștia au venit să ne cureță, să ne desființeze.

— Liniștește-te, spusei văzînd pe cîțiva de la o masă vecină întorcînd capul și ascultînd.

— Da, am să tac, șopti Bălașa strîngînd fălcile. Tăcere, să se facă tăcere mare, să nu miște nimeni. Pedeapsa cu moartea, cu moartea, înțelegi ? Pentru un neamț ucis, cincizeci de români. Nu, nu orice fel de român, cincizeci de comuniști...

— Dacă nu te liniștești, plec, strigai.

— Pleacă, du-te jigodie...

Rămase înoremenit pe scaun, părînd foarte lucid, și învîrtea nervos un pahar gol. N-am plecat. Nu-mi dădeam bine seama de ce nu plec. Se descărcase, nu era foarte beat, dacă rămînea singur nu mai avea cu cine vorbi și nu se mai expunea. Totuși n-am plecat. Bălașa era cel dintîi om pe care-l auzeam vorbind atît de răspicat și sugrumat de revoltă. Necazurile pe care le avea Ildico din cauza unui ofițer neamț erau desigur neînsemnate pentru mine, o afacere dubioasă, dar intervenția poliției dădea lucrurilor un înțeles mai adînc. Ocupanții sînt protejați de autoritatea noastră, gata să trimită la pușcărie niște oameni numai pentru că au venit în contact cu un ofițer german. Reținusem afirmația revoltată a lui Bălașa despre represaliile care ar urma uciderii unui neamț. Decretul fusese publicat în Monitorul Oficial, dar nu și în ziare. Slugărnicia față de nemți se legifera în fiecare zi și toată această presiune aducea panică pînă și printre prostituatele care-și spuneau dansatoare și artiste.

— Hai, nu pleci odată ? strigă Bălașa din nou.

Nu mă urneam de pe scaun, mi-era indiferent ce gîndește el despre mine, nu puteam să-l las aici, așa agitat cum era.

— Nu plec fără tine, spusei foarte calm. Și dacă nu te astîmperi, dacă nu taci, te scot cu forța.

El rîse cu amărăciune şi-şi muşcă buzele violent.

— O, ce dragă vă e liniştea, voi, ăştia cu lozinca „plecaţi capul ca să nu vă ajungă sabia". Dar tot o să vă ajungă, n-aveţi nici o grijă, şi o să ţipaţi, dar o să fie tîrziu.

— Te rog să te ridici, îi poruncii, şi el se supuse. L-am luat de braţ şi ne-am mişcat printre mese, sub privirile obosite ale clienţilor care nu se dădeau duşi. Am eşit în aerul proaspăt de afară. Aveam în gură un gust de cocleală, mă simţeam murdar, mă năpădise un soi de ruşine, mă vedeam mic de tot, incapabil să mai găsesc un loc sigur în lumea asta. Ceea ce mă durea mai cu seamă şi îmi năclăia sufletul era incapacitatea mea de a şti ce trebuie să fac, încotro să mă îndrept şi cum să acţionez. Îmi găsii repede un alibi, spunîndu-mi că sînt un om lipsit de orice putere, nu puteam să schimb nimic în situaţia care-l chinuia aşa de mult pe Bălaşa.

Porniram pe bulevard în sus. Bălaşa locuia pe strada Vaselor şi bănuiam că va merge cu mine pînă la Foişor, dar el spuse că vrea să se plimbe pe străzi pînă la ziuă. Am presupus că aşteaptă dimineaţa ca să se ducă la Ildico şi n-am stăruit. Am mai rămas puţin cu el. Pe zidul Universităţii era lipit un afiş care înfăţişa o ureche enormă iar dedesubtul ei scria: „Sst, duşmanul ascultă". Bălaşa se opri în faţa afişului şi vorbi cu buzele strînse:

— Bagi de seamă? Şi ei vor linişte, cît mai multă linişte. Şi duşmanii ştii cine sînt? Tu, eu, lumea asta necăjită. Ei dar n-o să fie linişte, n-o să fie de loc, n-o să aveţi linişte...

Şi cu o mişcare iute rupse afişul şi-l călcă în picioare. Mă uitai speriat în jur. Nu ne văzuse nimeni. Am tăcut, pentru că într-adevăr afişul acela, îndemnul acela nerușinat la tăcere, avea ceva provocator, îmi rănea demnitatea mea de om care gîndeşte şi care trebuie să spună ce gîndeşte. La Rosetti ne-am despărţit, Bălaşa tremura de frig, mi-a dat mîna lui rece şi uşor transpirată şi îmi spuse zîmbind cu oarecare dispreţ:

— Poate ne mai vedem, dacă n-o să-ţi fie frică să te vezi cu unul ca mine. Că voi ziariştii sînteţi oameni cu opinii...

Răutatea lui era nejustificată, toată seara mă arătasem supus gîndurilor şi revoltelor lui, îi dădusem dreptate chiar dacă nu-l secondasem făţiş. Dar nu-l puteam urî pentru că

strigătele şi durerea lui sunau undeva în mine. După vreo douăzeci de paşi m-am întors să mă uit după el şi i-am văzut silueta mică şi cocîrjată tîrîndu-se prin lumina vînătă a zorilor. Cu toată revolta lui cinstită, mi se părea un om strivit, ca şi mine, ca şi mulţi alţii, care scrîşneau din dinţi, în timp ce stările lumii, potrivnice nouă, alunecau cu precizie spre o ţintă încă nebănuită de mine.

7

Primăvara se aşeza temeinic, parcurile înfloreau, era cald, lampa mea nu mai fumega, deschisesem ferestrele şi mă bucuram de lumină ca un ieşit din temniţă. Mica venea la mine uneori după-amiaza şi acestea erau ceasurile mele cele mai bune. Ieşeam cu totul din realitate, făceam proiecte mari pentru viaţa noastră de mai tîrziu, deşi viitorul îmi apărea tot mai nebulos. Cînd vorbeam despre ceea ce va fi, observam la Mica o uşoară îngîndurare, parcă nu mă auzea şi nu mai era alături de mine. Totuşi nu era tulburată, ghiceam în ea o energie care nu se dezlănţuise, îmi vorbea vag despre vremuri mai bune, cînd aveam să ne hotărîm singuri soarta. După întîlnirile din camera încă rece şi mirosind a petrol, traversam pe jos oraşul spre casa ei. Ieşeam uneori şi seara, mai tîrziu, după ce îmi terminam treaba la redacţie. Cam o dată pe săptămînă îmi spunea că vrea să înveţe. Într-una din aceste seri m-am dus totuşi la ea şi n-am găsit-o. Ai ei păreau puţin încurcaţi spunîndu-mi că s-a dus la o colegă. Am aşteptat-o pînă după unsprezece pe stradă şi i-am făcut o scenă îngrozitoare. Mă asigura, oarecum neputincioasă, că a fost la o colegă. I-am cerut să mergem chiar atunci la acea colegă şi în clipa aceea a avut un acces de mînie. Nu ne-am mai văzut o săptămînă. A fost un răstimp greu, de căd..re pentru sufletul meu. Şi în această săptămînă s-a întîmplat şi acel lucru care a schimbat dintr-o dată dimensiunile între care mă mişcam şi gîndeam.

Mă găseam în mare criză de subiecte pentru reportajul ce mi se cerea în fiecare zi. Vizitasem împreună cu alţi gazetari Atelierele C.F.R., stătusem o dimineaţă întreagă în cartierul acela plin de fum şi mi se aşezase bine în minte lumea mizeră care trăia parcă în afara oraşului. Chipurile chinuite, zdrenţele, halele întunecate ale atelierelor, teroarea pe care comandamentul militar al atelierelor o exercita asupra muncitorilor, îmi lăsaseră un fel de zgură pe suflet. Ştiam că această vizită organizată de conducerea căilor ferate trebuia să aducă după sine articolele noastre de laudă la adresa regimului, trebuia să arăt că coferiştii, „a doua armată a ţării", cum li se spunea, sînt credincioşi lui Antonescu, urmează şi sprijină scopurile sale. Dar n-a apărut decît un articolaş informativ în „Universul". Nu mă simţeam în stare să scriu şi nu aveam de gînd. Dar, pornind de la imaginile care-mi rămăseseră, am înşeilat într-o seară două coloane de vorbe despre viaţa grea a oamenilor de la căile ferate. Lărgisem spaţiul şi pomeneam despre zecile de mii de oameni împrăştiaţi pe tot pămîntul ţării, veghind zi şi noapte la buna circulaţie a trenurilor. Condeiul mă furase, pur şi simplu nu mi-am dat seama că reportajul plutea într-o atmosferă neguroasă, că oamenii despre care vorbeam, apăreau ca nişte victime, ca nişte dezmoşteniţi ai soartei. Plutea printre cuvintele mele un fel de poezie amară şi chiar dacă nu acuzam pe nimeni, se putea înţelege că nedreptatea şi inegalitatea socială sînt condamnate de mine. Sigur, în cele două ceasuri cît am scris, nici o clipă nu m-am gîndit că ar putea supăra pe cineva o asemenea înfăţişare a lucrurilor şi cu atît mai puţin mă puteam gîndi la aşa ceva, după ce secretarul de redacţie a citit şi a trimis articolul la tipografie. Nici cenzura nu l-a reţinut şi n-a făcut vreo observaţie. A doua zi de dimineaţă m-am dus la facultate cu intenţia s-o întîlnesc pe Mica. Rezistenţa mea începuse să cedeze, absenţa Micăi îmi dădea un sentiment de panică şi nesiguranţă. N-am găsit-o pe ea şi am intrat la cursul de estetică al unui cunoscut profesor şi scriitor. Am stat în picioare, la uşă, pentru că în amfiteatru nu mai era loc. Auzeam foarte slab ce spune profesorul, gîndurile îmi fugeau mereu la Mica, trebuia s-o caut la Statistică, s-o aştept la prînz şi clipa aceea mi se părea greu de îndurat, pentru că eu capitulam, nu-mi mai puteam susţine acuzaţiile

și așa destul de șubrede. Eram sigur că Mica nu fusese la o colegă în seara aceea, dar toată făptura ei, atitudinea ei mîndră și intransigentă îmi sugerau că nu era vorba de un bărbat. Dar în asemenea împrejurări, raţiunea nu poate dovedi nimic, ea lasă doar un mic spaţiu prin care să se strecoare un fapt neprevăzut și să facă lumină. Cînd am ieșit în stradă am căutat ziarul. Vînzătorul îmi spuse că ziarul fusese confiscat. Pe la ora nouă dimineaţa o dubă colindase tot oraşul și ridicase numerele nevîndute. L-am întrebat pe vînzător dacă ştie ce s-a întîmplat și el dădu din umeri. Nu era prima oară cînd o dubă aduna ziarele așa cum adună hingherii cîinii. Mai erau două ore pînă cînd puteam s-o aştept pe Mica și m-am dus la redacţie. Se afla acolo mai toată lumea, împotriva obiceiului. Cînd am intrat toate capetele se întoarseră spre mine. Urmară cîteva clipe de tăcere, nu înţelegeam ce se petrece, dar o teamă subţire începu să tremure în mine.

— Ce făcuşi domnule ? mă întrebă secretarul.

— Ce-am făcut ?

— Ai omorît gazeta. Nu ştii nimic ?

Toţi mă priveau ca pe un lucru foarte curios.

— Dumneata eşti nebun ? mă întrebă un redactor.

Văzui în clipa asta ochii bătrînului Nora, mari și speriaţi, parcă ar fi vrut să-mi comunice ceva.

— Staţi niţel, zisei gîtuit. Despre ce este vorba ?

— Hai nu mai face pe prostul, zise acelaşi redactor cu o brutalitate care mă paraliză. Scrii năzdrăvănii și te faci că nu ştii nimic. Nu mai poţi de ceferişti, ţi se rupe inima, de asta ne arde nouă acuma. Faci aici pe umanitaristul...

— Bine, dar cenzura a dat drumul articolului, am bîiguit.

— Şi ce dacă i-a dat drumul ? Uite că ne-a suspendat. Ştii că gazeta a fost confiscată ? Ştii sau nu ? Las' c-ai să ştii numaidecît.

Pătrundea în mine încet adevărul, parcă mă scufundam în mîl. Nu puteam vorbi și ceilalţi tăceau toţi, se uitau la mine și tăceau, clocotind, gata să arunce asupra mea o povară la care nu mă gîndisem și de aceea mă putea doborî. Îmi fulgerau prin minte consecinţele posibile ale întîmplării și nu mă mai temeam de nimic, așa cum nu te

mai temi de moarte după ce ea te-a prins. Secretarul puse mîna pe telefon, făcu numărul şi spuse :

— A venit Uzum... da, bine. Apoi către mine : du-te jos la direcţie.

M-am ridicat încet, parcă aş fi avut o sută de chile şi m-am mişcat către uşă. Pe sală m-am auzit strigat de Nora. Veni către mine, îmi luă amîndouă mîinile şi spuse în şoaptă :

— Ai grijă ce vorbeşti, mi-e teamă pentru dumneata...

— Mulţumesc, am îngăimat şi am coborît scările ca un somnambul.

Secretarul general mă primi cu un fel de indiferenţă rece şi spuse doar atît :

— Hai la domnul director.

Păşi înaintea mea. În birou mirosea frumos a cafea şi covorul era foarte moale şi era o lumină blîndă în cameră. Atmosfera asta parcă-mi dădu putere deşi n-avea nici o legătură cu mine. Cu sentimentul unui condamnat, am pornit după secretarul general, am traversat anticamera şi am pătruns în biroul directorului. Era şi nevastă-sa acolo, trîntită într-un fotoliu. Pe scaunul lui, directorul stătea cu capul dat pe spate şi frizerul îl săpunea. Şi asta mă mai linişti. Dacă-i arde lui să se bărbierească, nenorocirea nu-i chiar aşa de mare. Dar mă înşelam. Văzîndu-mă, el îl împinse pe frizer deoparte, sări în mijlocul camerei şi veni în faţa mea. Mă uitam la clăbucii aglomeraţi pe faţa lui şi din albul lor se desprindeau ochii holbaţi şi fulgerînd.

— Tu erai, mă ? strigă. Bine mă nenorocitule, îţi baţi joc de ziarul meu ? Eu îţi dau pîine să mănînci şi tu te caci în ziarul meu ?

Părea gata să mă lovească şi chibzuiam ce aş face într-un asemenea caz. Să mă apăr ? Să ies şi să înjur ? Toate mi se păreau fără rost, aş fi vrut să scap şi să fug.

— Vreau să vă explic... spusei.

— Ce să-mi explici bă, bolşevicule ? Ce să-mi explici ? Ce, faci pe comunistul în gazeta mea, i-ai înşelat pe dobitocii ăia de sus şi pe cizmele alea de la cenzură ? Te-ai oploşit aici ca să-mi spurci mie obrazul ? Bă, leşinatule, ţi-arăt eu ţie. Cheamă-l pe colonel...

Secretarul general se duse la telefonul de bachelită albă, făcu numărul cenzurii şi vorbi :

— Domnule colonel, am onoarea... se află aici ăla care a scris articolul, cum facem? Da, veniți dumneavoastră? Bine, vă așteptăm.

Eram așadar prizonierul acestor oameni și trebuia să scap. Mi se refuza orice explicație și de altfel eu însumi o vedeam acum inutilă. Trebuia să ies din această capcană, trebuia să fac ceva care să salveze cît de cît demnitatea mea. Ce rost avea să vină șeful cenzurii aici? Cenzura se coaliza cu ziarul împotriva mea. Mă simțeam strivit, n-aveam cum să mă apăr. Ce să le spun? Că într-adevăr oamenii despre care scrisesem se găseau în cea mai joasă stare de mizerie? Însemna să susțin o idee subversivă, să recunosc că actul meu a fost premeditat, că sînt realmente bolșevic, comunist.

Directorul se așeză în scaun să-și continue bărbieritul. Încercai din nou să vorbesc:

— Domnule director, dacă îmi refuzați orice explicație, eu nu mai am nimic de făcut, din clipa asta mă socotesc demisionat.

Iar se înălță în scaun și iar i se umflară ochii, gata să-i iasă din orbite, și țipă:

— Dar cine ești tu, bă, ca să-ți dai demisia? Te dau afară, eu te dau afară. Să nu mai calci pe-aici, ai înțeles? Acum ieși, așteaptă dincolo pe colonel.

Mi-am rotit ochii prin încăperea aceea de o eleganță grea, de parvenit. Am auzit foarte clar claxonul unui automobil, ca un țipăt. Am văzut-o și pe femeia directorului, mare și grasă, lăbărțată în fotoliu și pe frizerul care săpunea obrazul acela cu ochii bulbucați. L-am văzut și pe secretarul general, puțin adus de spate, supus și servil, gata să mă pălmuiască dacă i s-ar fi poruncit. Și totul mi se părea inutil și grețos, scăldat în trivialitate. Acum lovitura nu mă mai durea, dar mă simțeam scos în afara lumii, de prisos, acum și cît voi mai trăi, pentru că, de fapt, nu înțelegeam bine de ce sînt lovit, în numele cărui principiu și pentru folosul cui. Nimeni nu-mi putea dovedi că ceea ce spusesem eu în reportaj nu-i adevărat, nimeni nu putea să afirme că oamenii aceia nu sînt flămînzi și goi, și rupți, și bolnavi. Dar trebuia să tac, să tac. Îmi răsări în minte urechea aceea monstruoasă de pe afiș și avertismentul că dușmanul ascultă. Care dușman? De ce nu trebuie să se știe că există

oameni flămînzi şi goi, şi bolnavi, împinşi la muncă cu patul puştii şi ţinuţi cu revolverul lîngă maşini ? De ce trebuiau ascunse lucrurile astea ? Ba nu, înţelegeam, dar logica mea era simplă şi cinstită, logica mea nu avea nimic de-a face cu aceea a directorului, a nevestii lui, a frizerului, cum nu avea nimic cu încăperea aceea de un lux aglomerat şi copleşitor.

Am ieşit pe sală şi m-am aşezat pe canapea în aşteptarea acelui misterios colonel de la cenzură. Aş fi vrut să fie cu mine Mica. Ce-ar face ea, ce mi-ar spune ? Peste două ceasuri am s-o văd, va crede că m-am întors la ea lovit şi alungat din altă parte, m-am întors de nevoie, pentru că nu mai am nimic, pentru că sînt un laş. Incidentul cu Mica mi se părea provocat de destinul meu, pentru ca lovitura de acum să mă găsească şubred şi singur, ca să cad jos de tot, să mă umilesc şi să mă tîrăsc. Avea dreptate Bălaşa, ştia el de ce mă dispreţuieşte, simţise că sînt o jigodie. Ca să-mi revin, cotrobăiam în sufletul meu, să aflu o fărîmă de lumină, speranţa că sînt victima unor întîmplări pe care eu nu le puteam evita, că voi putea dovedi mai tîrziu că nu sînt chiar un om de nimic.

Colonelul veni foarte grăbit şi intră în biroul directorului. Era îmbrăcat în uniforma bleumarin a justiţiei militare, un om spre cincizeci de ani, înalt. A stat acolo cam un sfert de ceas şi l-am auzit pe director vociferînd. Ce se întîmpla ? Ce cerea el ? Îmi trecu prin minte că s-ar putea să mă aresteze, dar am fugit repede de această idee, m-am îndreptat iar spre Mica, singurul meu punct de sprijin.

Colonelul ieşi, îşi roti privirea pe sală, mă văzu şi zise neaşteptat de blînd :

— Poftiţi cu mine.

Am cerut permisiunea să mă duc sus să-mi iau fulgarinul şi el m-a aşteptat în capul scărilor foarte răbdător. Am intrat în redacţia plină de fum de ţigară, mi-am luat haina şi în uşă m-am întors spre bătrînul Nora şi i-am zîmbit. Ştiam că nu voi mai intra aici niciodată.

În stradă aştepta o maşină neagră, foarte lungă. Şoferul deschise portiera şi colonelul mă învită să intru. S-a aşezat lîngă mine şi a început să-şi pună mănuşile. Toată făptura lui emana un parfum bun, cam prea femeiesc. Nu spuse nimic, nici nu se uită la mine şi în cîteva minute am ajuns

în strada Academiei, în faţa clădirii unde lucra cenzura presei. Intrarăm pe un gang întunecat şi aveam sentimentul că pătrund într-o puşcărie. Am urcat cîteva scări şi am întîlnit nişte oameni cu dosare sub braţ care-l salutau pe colonel cu oarecare degajare. Eram liniştit, depăşisem clipa aceea de şoc, de dezechilibru şi eram hotărît să mă păstrez lucid şi prudent, deşi nu ştiam încă ce aveam de spus. Intrarăm în biroul colonelului, el îşi aruncă pardesiul pe un scaun, se aşeză la birou şi-mi spuse să stau şi eu jos. Luă o ţigară dintr-o cutie şi o aprinse. Văzusem prin filme şi pe la teatru că celor interogaţi li se oferă ţigări, dar el nu mă invitase. Am băgat mîna în buzunar, am scos pachetul şi mi-am aprins o ţigară, fără să cer voie, dar el păru că nu vede, sau nu-l interesa asta. Era uşor nervos, preocupat mai mult decît trebuia de ceea ce făcea el acum. Tuşi şi începu :

— Cred că-ţi dai seama că s-a întîmplat un lucru grav. Îţi dai seama ?

— Mi se pare şi mie, răspund zîmbind silit.

— Da, dumneata ai făcut un lucru grav, cu consecinţe neplăcute pentru ziar, pentru dumneata, pentru noi toţi.

Tonul lui era încurajator şi devenii foarte atent.

— Te rog să-mi spui, continuă el, te rog să-mi spui cum ai ajuns să scrii acest articol. Eu nu fac o anchetă, vreau să văd cum putem ieşi din încurcătura asta.

Nu puteam să cred că-mi vrea binele, dar nici nu eram sigur că vrea să mă descoase. Nu aveam de loc experienţa unor asemenea împrejurări şi, o clipă, am avut tendinţa să fiu sincer, dar n-am găsit curaj şi am răspuns cu o şovăială prefăcută :

— Domnule colonel, nu mi-am dat seama că articolul meu... că aş putea fi bănuit, a fost un act, ca să zic aşa, mai mult sentimental.

— Ce este tatăl dumitale ? mă întrerupse el.

— Agronom.

— Da. Cum poţi dumneata să afirmi că nu ţi-ai dat seama, în timp ce scriai, că atingi o problemă gingaşă, mult exploatată de duşmanii noştri de moarte ?

N-am întrebat despre ce duşmani este vorba dar mi-am adus aminte iară de afiş.

— Nu m-am gîndit la asta nici o clipă, zisei reluînd ideea care mi se părea salvatoare. A fost un act nedeliberat, am generalizat poate, pornind de la niște aspecte periferice, neesențiale.

El cumpăni puțin, părea convins, dar pesemne voia să mă instruiască, sau era prost, că zise :

— Știi, probabil, că noi sîntem aliații Germaniei, ai Germaniei care luptă împotriva comunismului mondial, împotriva otrăvii bolșevice. Te simți bine să fii suspectat, dumneata, om tînăr și talentat, care ai avea datoria să slujești opinia publică și să ajuți țara ?

— Firește, nu mă simt bine să fiu suspectat.

— Ce te faci acuma, că te dă afară de la ziar ?

— Am să văd.

— Îmi pare foarte rău, zise el ridicîndu-se și dînd tîrcoale telefonului. Trebuie să suspendăm ziarul pe cîteva zile. Eu personal n-am nimic cu dumneata, dar trebuie să mă supun unei discipline. Autoritățile doresc să stea de vorbă cu dumneata. Ai comis o greșeală, dacă ești un om cinstit, nu te pîndește nici o primejdie.

Făcu un număr de telefon, își spuse numele și adăugă :

— Da, e la mine... da, de la ziar, era la ziar, trimiți pe cineva ? Bine, pentru puțin. Poftim ? Da, cred că-l suspendăm pentru trei zile, n-avem ce face, țiganul e furios și amenință, bine o să vedeți și voi...

Puse receptorul în furcă și-mi spuse pe un ton ceva mai energic să ies pe sală și să aștept acolo.

Din atitudinea lui nu-mi dădeam seama ce mă așteaptă, nici nu știam unde urma să fiu dus. Și am întrebat :

— Pot să știu unde mă duc ?

— Poftim ? zise colonelul pe un ton de parcă mă și părăsise. La Siguranță, vine cineva să te ia. Te sfătuiesc să vorbești acolo foarte clar, să nu ascunzi nimic.

— Nu am nimic de ascuns, zisei cuprins de-o revoltă deznădăjduită și inutilă.

— Bine, noi am terminat, așteaptă pe sală.

Mă trata ca pe un delicvent, ca pe un subordonat al lui, putea face ce vrea cu mine. Cenzura lucra în legătură strînsă cu Siguranța. Aceasta din urmă avea pentru mine o existență misterioasă, nu știam nici unde se află, nici ce i se întîmplă unui om care ajunge acolo. Eram convins că nu

voi scăpa ușor deși nu mi se puteau aduce acuzații precise. Un articol ca al meu putea să fie oricînd expresia sensibilității și naivității unui gazetar. Și așa și era în bună măsură. Devenisem cu desăvîrșire calm, nu mă mai tulbura nici teama că mă vor aresta. Simțeam că ziua asta schimbă ceva foarte adînc în ființa mea, că mă aflu la o răscruce și astfel amănuntele obișnuite ale existenței mele nu mai aveau nici o valoare. Mă va căuta oare Mica? Dacă ei mă vor reține acolo, va ști ea unde să mă găsească? Pînă și chipul femeii iubite se estompa, se îndepărta, trecea pe un alt tărîm. Dar mama ce-ar face dacă ar ști ce mi se întîmplă acum? Poate că ar alerga spre mine, sigur că ar alerga, dar ei nu vor ști niciodată nimic, pentru că niciodată nu le voi scrie și nu le voi spune. Dar Bălașa? A, Bălașa m-ar îmbrățișa, și-ar cere iertare că m-a crezut o jigodie și ce bine mi-ar face îmbrățișarea lui! Și Boian? M-ar privi desigur cu zîmbetul lui asiatic și ar continua să mă socotească un gazetăraș confuz și opac. Împăcarea cu o realitate neașteptată și primejdioasă mă ridica în propriii mei ochi. Comisesem un delict politic, puteam trece deci ca un om care gîndește, devenisem un adversar al regimului și Siguranța umbla după mine. Omul de acolo îl întrebase pe colonel de unde m-a luat, deci ei se așteptau ca eu să fug, să mă ascund, le-ar fi plăcut probabil asta, m-ar fi căutat, m-ar fi găsit, m-ar fi prins, cum se spune. Dar nu, n-am să fug, faceți cu mine ce vreți, condamnați-mă, împușcați-mă, pot să nu mai exist. Era ciudată această desprindere de lucruri și de lume, cineva ar putea să creadă că în mine se năștea în acea clipă planuri eroice, dar nu era decît energia elementară a sufletului meu care voia să se salveze.

Pe sala întunecată se vînturau fel de fel de oameni. Unii se uitau la mine cu oarecare interes, parcă m-ar fi cunoscut. Poate chiar mă cunoșteau, pentru că și mie figurile lor îmi spuneau ceva. Unul era poet, altul ziarist. Acum erau cenzori, adică apărau regimul lui Antonescu și al nemților, adică erau și ei complicii Siguranței. Eu nu mai aveam nimic comun cu ei, eu devenisem un dușman și Siguranța va veni curînd să mă ia.

Dar nu venea. Fumasem mult, nu mîncasem nimic, un gol dureros mi se pusese în pîntece. Ce-ar fi să plec acum? Cobor scara, ies în stradă și plec. Unde mă duc? La Mica,

îi spun tot şi ea o să mă ascundă, o să mă apere. Mica, Mica, îţi cer iertare, numai pe tine te am, sînt un nebun, nu mi-am dat seama că tu mă iubeşti, că nu mă poţi trăda. Dar tu m-ai iertat, sigur că m-ai iertat. Poate că astăzi chiar ai să mă cauţi, ai să baţi la uşa mea şi eu n-am să fiu acolo şi tu ai să te sperii. Ai să telefonezi la redacţie şi cei de-acolo au să-ţi spună unde sînt sau n-au să-ţi spună nimic, au să trînteaască receptorul, pentru că eu sînt acum un duşman. Auzi tu Mica? Un duşman. N-ai fi crezut asta, nu-i aşa? Nici Boian, nici Bălaşa n-ar fi crezut. Ei, află că sînt un duşman, un duşman din cei mai periculoşi, un bolşevic, un comunist. Păcat, băiat tînăr şi talentat care ar putea aduce servicii regimului şi ţării şi Germaniei care luptă pentru fericirea lumii, care a cotropit Europa ca s-o fericească. Păcat! Dar eu sînt un duşman, nu mai e nimic de făcut, Mica mea. Poţi tu să mai iubeşti un duşman?

Mă jucam cu gîndurile pentru că nu mai era nimic în jurul meu, pentru că eram cu desăvîrşire singur. Urcă scările un om cu capul gol, cu o manta neagră de ploaie, cu pantofi cu talpă groasă, nu am nici o îndoială că e el. Intră în biroul colonelului şi rămîne acolo cîteva minute. Apoi iese şi mă întreabă:

— Dumneata eşti Uzum?

— Da, eu sînt.

— Hai.

Mă lasă să păşesc înainte. Are o figură foarte oarecare, poartă mustăcioară subţire care-i dă un aer vulgar, de fante de mahala. Dar e de la Siguranţă, se mişcă prin oraş şi probabil că nimeni nu ştie că el e de la Siguranţă, este luat drept frizer, sau chelner, sau orice altfel de om cumsecade. Agent. Va să zică aşa arată un agent de Siguranţă.

Mă urc cu el într-un automobil mic, un Fiat vechi, cu tapiţeria ruinată. Şoferul se dă jos şi ridică scaunul pliant ca să mă pot urca eu. După ce maşina se urneşte, îl întreb pe însoţitorul meu:

— Credeţi că am să fiu ţinut mult? Aş avea treabă la ora două.

Să fii luat de Siguranţă şi să spui că ai alte treburi! Ce-i asta? Naivitate sau sfidare? De fapt vreau să ştiu ce mă aşteaptă.

— Dai mata o declarație și gata, spune omul foarte degajat și eu îl cred.

Totul mi se pare deodată foarte simplu și firesc. Sigur, e dreptul lor să-mi ceară o declarație și eu o dau bucuros, numai să se termine o dată povestea asta. Mergem pe bulevard în sus, spre casa mea. Dar, puțin înainte de statuia Pache, mașina oprește pe dreapta, în fața unei clădiri mari și vechi. Acum știu. Mă întrebasem adesea ce rost are o mare antenă de radio pe această clădire și santinela de la ușă. Urcăm scările largi și pustii, intrăm pe un coridor lung, mergem pe un preș îngust de iută, ca la hoteluri. Chiar și mirosea a hotel, un iz de hazna amestecat cu unul de terebentină. Nu întîlnim nici un om și asta îmi dă o senzație de ușoară teamă. Ce este dincolo de aceste uși, ce se întîmplă acolo? Agentul deschide o ușă din fundul gangului și pătrundem într-o încăpere neașteptat de luminoasă. Într-un colț un birou vechi și un scaun, în altul un dulap *Fichet* scrijelat. Lîngă perete o banchetă căptușită cu mușama cafenie. Fereastra mare are gratii. Aud în prima clipă un strigăt în stradă: „Cazane, ligheaneee!" Nu se petrece nimic anormal, sînt într-o casă din București, totuși, lumea rămîne departe de mine, foarte departe.

— Așteaptă aici, îmi spune agentul.

— Aș bea puțină apă.

Gura mi-era uscată și leșinul din pîntece creștea.

— O să-ți aducă femeia. Țigări ai?

Mai aveam cîteva și socoteam că-mi ajung. Dar dacă mi se aduce apă înseamnă că voi sta mult aici. Nu e sigur, poate că nu, s-a dus să mă anunțe undeva, la vreun șef. O femeie în vîrstă, cu halat albastru, aduce o cană de sticlă înflorată, plină cu apă și un pahar. Iese fără o vorbă. Beau direct din cană și apa îmi cade în stomac, mi-l umple și-mi face bine. De mult nu mi s-a părut apa atît de bună.

Stau puțin în fața ferestrei, mă uit cum se joacă niște copii, dar gratiile mă enervează și mă așez pe bancă. Nu mai pot gîndi, nici un sentiment nu e viu în mine. Trebuie să dau declarația și să plec. Scriu acolo orice numai să plec. Încep să am îndoieli că o mai pot prinde pe Mica la ieșirea de la serviciu. Mă voi duce acasă la ea, am să fug direct acolo, nu mai pot.

Dar nu vine nimeni să mă cheme. Deschid uşa şi mă uit pe coridorul pustiu. Într-un tîrziu vine aceeaşi femeie cu halat albastru şi mă întreabă dacă nu vreau să-mi cumpere ceva de mîncare. Nu, nu vreau nimic. Am o sută de lei, dar nu mă ating de ea şi nici n-aş putea mînca acum. O întreb pe femeie dacă mai aştept mult, ea dă din umeri şi rămîne mută.

A trecut un timp foarte lung. Sunau fabricile şi eu încercam să dibui ora. O pierdusem pe Mica. După cîte puteam să-mi dau seama, pe la cinci, apăru agentul. Eram sfîrşit şi-mi veni să urlu la el, dar abia am îngăimat :

— Bine, domnule, de ce mă ţineţi atîta aici ?

El păru foarte mirat, apoi zise :

— Avem şi noi socotelile noastre. Ce, eşti grăbit ?

Brutalitatea lui mă doborî şi nu mai spusei nimic. Am ieşit şi el m-a purtat pe un alt culoar care mirosea urît, apoi a deschis o uşă. Un bărbat tînăr era aplecat asupra unor hîrtii, în picioare, în faţa biroului.

— Ia loc, spuse el şi mai rămase un timp cu ochii pe hîrtii. Aşa, am voit să ne cunoaştem, domnule Uzum, continuă cu un fel de grabă. Spune, te rog, dumneata eşti bucureştean ?

— Nu.

— De unde eşti şi cînd ai venit în Bucureşti ?

— Din Vaslui, am venit în 1938.

— Cu ce ocazie, de ce ai venit ?

— M-am înscris la Universitate.

— Eşti şi student ?

— Da, la facultatea de filozofie.

Acum îşi ridică ochii spre mine şi mă examină cîteva clipe. Îl priveam şi eu cu îndrăzneală, dar cred că figura mea lividă şi obosită nu-i inspira nici o încredere. Avea guler scrobit şi nodul cravatei foarte mic, cum nu se purta atunci. Agentul stătea în spatele meu, nu-l vedeam ce face.

— Cum ai ajuns ziarist ? mă întrebă anchetatorul meu, care nu ştiam ce este în ierarhia lor.

— Un profesor de-al meu din liceu, care mă aprecia, m-a recomandat acolo.

— Cui te-a recomandat ?

— Cred că directorului, dar eu nu eram de față, nu l-am văzut decît tîrziu pe director, după ce s-a întors din Italia.

— Cum îl chema pe profesorul acela și unde este el acum ?

— La Vaslui, e pensionar, am precizat după ce-i spusesem numele profesorului meu.

— Ești membru al „Gărzii de Fier ?"

— Nu, îi detest pe legionari.

Ochii lui se măriră și mi-am dat seama că am făcut o greșeală. Avu o mișcare ciudată a gurii și întrebă pe un ton mai energic :

— De ce-i deteşti ?

— Pentru crimele lor.

— Așa, dar dumneata ce politică faci ?

— Nici un fel de politică.

Se ridică în picioare, lovi ușor cu palma în masă. Înțelegeam că abia acum începe adevărata anchetă, dar eram mai liniștit ca înainte. Întrebă răstit :

— Ce părere ai ? Articolul pe care l-ai scris nu înseamnă politică ? A spune că la noi în țară oamenii mor de foame nu înseamnă politică ?

— N-am spus că mor de foame.

— Ai uitat ce-ai scris ?

Trase sertarul, scoase un ziar din cele confiscate și citi o frază subliniată cu roșu :

— Uite ce spui : „Răspîndiți pe tot cuprinsul pămîntului românesc, această mulțime de slujbași mărunți, în luptă permanentă cu lipsurile, cu singurătatea și cu disperarea, izolați de civilizație, de orice bucurie la care dă dreptul viața, asigură totuși, cu ființa lor vlăguită, bunul mers al căilor ferate". Ai auzit bine ?

Auzeam bine și mi se părea grav. Acum trebuia să reneg cele spuse cu o zi mai înainte sau să mă declar irresponsabil și cretin. Tăceam.

— Spune, domnule, se enervă anchetatorul. Este politică sau nu ?

Agentul se mișcă, trecu în stînga mea și simțeam că se uită la mine. Vorbii cu seninătate :

— Spuneți-i, dacă vreți, romantism. Viața acestor oameni mie mi se pare foarte searbădă. Este o problemă de

civilizație, ori la noi mari pături ale societății mai trăiesc departe de cultură, într-un fel de primitivism. Dacă am semnalat un asemenea fenomen, m-am gîndit poate la necesitatea de a-i sili pe acești oameni să se schimbe, să li se amintească că pot trăi altfel.

— Exact, sări anchetatorul. Raiul bolșevic, toți oamenii sînt egali. Pe cine crezi dumneata că poți duce de nas ? Îmi îndrugi mie aicea niște vorbe, dar ai scris negru pe alb. Dacă vrei îți mai citesc.

— Știu tot ce am scris, spusei foarte apăsat. Ar fi fost o nebunie să-mi închipui că voi induce în eroare și ziarul și cenzura. Mai ales cenzura. Cenzura a aprobat articolul fără nici o modificare.

— Asta-i altă poveste. Cenzura poate greși, iar la ziar, știm noi, sînt destule pușlamale.

Se schimbase cu totul, vorbea răgușit, îl părăsise și acea ușoară distincție pe care i-o dădeau hainele și tinerețea lui. Nu mai știam cum să-i vorbesc și mi-am pierdut cumpătul :

— Sînt anchetat și tratat ca un hoț. V-am spus că n-am avut nici un scop ascuns. Sînt un ziarist fără experiență dar un om cinstit, nu mint și nu ascund nimic.

El însuși păru acum dezarmat și neputincios. Strîmbă din gură și întrebă mai potolit :

— Ce relații ai dumneata, cu ce oameni te întîlnești ?

— Cu fel de fel de oameni.

— Care-ți sînt cei mai buni prieteni ?

— Colegii mei de facultate, nu am prietenii foarte strînse.

— Dar în facultatea asta nu cunoști nici un comunist ?

— Nu.

— Știi că există organizații comuniste în Universitate ?

— Nu, știu că există organizații legionare.

— Dar la ziar nu există comuniști ? În tipografie nu sînt comuniști ?

— Nu știu. N-am fost niciodată în tipografie.

Părea obosit și plictisit. Își dădea probabil seama că nu poate scoate nimic interesant de la mine. Zise scurt, așezîndu-se în scaun :

— Să dai o declarație, să spui cum ai ajuns să scrii articolul. Îmi faci o listă de toți oamenii cu care ai relații mai strînse, cu care te vezi și stai de vorbă. Și adresele lor. Ia-i amprentele.

Agentul se mișcă spre un dulap și scoase de acolo două cutii de lemn. Una era o tușieră enormă, și din cealaltă luă niște hîrtii groase. Dintr-o sticlă turnă puțin tuș negru, îmi apucă degetele mari de la ambele mîini, mi le apăsă pe tușieră, apoi mi le mută pe o hîrtie. Făcui operația asta de trei ori la rînd. Aduse din dulap o cîrpă îmbibată cu gaz și mi-o dădu să-mi șterg degetele. Spusei bună ziua și agentul mă conduse din nou în camera unde așteptasem. Îmi dădu acolo hîrtie și cerneală și el plecă.

Lumina din cameră scăzuse, mă durea capul, nu puteam să adun două vorbe. Băui aproape toată apa din cană și începui să scriu. Mîinile îmi erau lipicioase de gaz și de tuș. Am repetat pe hîrtie tot ceea ce-i spusesem colonelului, la cenzură, și anchetatorului. Aveam sentimentul destul de împîclit și vag că primejdia mare trecuse. Dar trebuia să dau numele oamenilor cu care mă vedeam. Încă din clipa în care mi se ceruse acest lucru, am știut că nu voi pomeni de Mica, de Boian și de Bălașa. Am pus la întîmplare cîteva nume de studenți cu care mă vedeam uneori și speram că ei nu vor fi chemați aici.

După vreo oră veni agentul, luă declarația mea și-mi spuse că sînt liber, dar că rămîn în continuare la dispoziția Siguranței, să nu plec în nici un caz din București. Mă duse pînă la ușă și făcu semn santinelei că pot să ies. Se înnopta. Am apucat spre centru cu gînd să mă duc la Mica, dar m-a fulgerat deodată bănuiala că pot fi urmărit. Am micșorat pasul, m-am uitat înapoi, nu mi s-a părut nimic suspect. Am intrat într-o bodegă la Rosetti și am cerut un coniac, apoi ceva de mîncare. Îndată după mine au mai intrat cîțiva oameni, i-am urmărit cum se așază la mese, voiam să-l identific pe cel care mă urmărește. Am stat așa vreme de două ceasuri, într-un fel de somnolență. Coniacul mă toropise, toate întîmplările zilei îmi puseseră un fel de mîl pe suflet. Trebuia să mă împac cu ideea că de acum încolo sînt altceva, cu totul altceva. Mă ciocnisem de o forță necunoscută mie și oamenii îmi apăreau ca niște monștri. Nu mă simțeam nedreptățit, ci înjungheat și aruncat la marginea drumului. Eram suspectat că fac parte dintr-o organizație politică. Oricît de primejdios ar fi fost acest lucru, aș fi avut acum încotro să mă îndrept, m-ar fi ajutat cineva, mi-ar fi strîns măcar mîna și mi s-ar fi deschis un drum.

Ar fi fost bine să intre acum cineva pe uşă, să se aşeze la masa mea, să se uite în ochii mei şi eu să ştiu că nu sînt singur, că în tot cuprinsul acestei zile cineva s-a gîndit la mine, s-a temut pentru viaţa mea. Lipsit de acest consens, actul meu, articolul meu socotit primejdios rămînea gratuit şi neinteresant, ca explozia unui primus din care eu făceam mici drame cu pompieri şi spitale de urgenţă. Nici măcar nu fusesem arestat. Mi se luaseră doar amprentele, mi se va face probabil o fişă, în care nu se va mai adăuga nimic niciodată.

Mai cerui un coniac cu speranţa că am să-mi revin, că voi putea da un alt sens articolului meu şi întîmplărilor acestei zile. Făcui acest efort şi izbutii să mă conving foarte repede că, de vreme ce două autorităţi ca cenzura şi Siguranţa se ocupau de mine, dacă fusesem concediat de la ziar cu atîta brutalitate, reprezentam totuşi ceva, o forţă, cel puţin latentă şi probabilă, mi se punea un stigmat care mă deosebea de ceilalţi oameni, mă scotea din mulţimea care nu avea nici o importanţă pentru autorităţi. Incontestabil, spusesem un adevăr, un adevăr periculos şi dacă cei despre care scrisesem apucaseră să citească, se vor fi gîndit la mine cu recunoştinţă. Dacă ei ar şti ce mi se întîmplă, ar veni să mă îmbrăţişeze? Poate că ar veni. Dar ei nu ştiu de unde să mă ia şi eu nu ştiu nici măcar adresa unuia singur. Dar mă puteam închipui în casa unuia din aceşti oameni, mîncînd cu el o bucată de mămăligă cu ceapă şi spunînd lucrurilor pe nume, spunînd răspicat că nu e bine, că trebuie schimbat totul, că trebuie spulberate şi cenzura şi Siguranţa, şi ziarele care mint, tot sistemul de autoritate brutală, apărat cu mitraliere, cu tribunale şi cu puşcării.

Erau zadarnice toate aceste alunecări ale minţii mele, eu rămîneam singur şi silit să mă îndrept iarăşi spre Mica. Mă gîndii să iau o maşină, să mă duc pînă la gară, acolo urmăritorul meu îmi va pierde urma. Am plătit, văzînd cu groază că-mi mai rămîn doi poli şi am ieşit în stradă. Ploua mărunt, lumea era grăbită, nu vedeam nici o maşină. Am socotit că ăsta e un semn, providenţa mă împiedică să fac un pas periculos. Şi am pornit spre casă, uitîndu-mă mereu înapoi şi pe trotuarul celălalt, să văd dacă nu mă urmăreşte cineva. Cînd am ajuns, am împins poarta de fier, am pătruns în întunericul curţii şi am stat la pîndă. La cîteva

minute, un om cu gulerul trenciului ridicat, trecu încet pe stradă, nu se uită în curte, traversă şi se duse în refugiul de tramvai din faţa casei. A venit un tramvai şi el nu s-a suit. Nu mai aveam nici o îndoială. Dar după puţin timp veni acolo şi o femeie, el îi sărută mîna, o luă de braţ şi porniră spre oraş, prin ploaie. Mă înşelasem. La subsolul casei mele se petrecea, ca de obicei. Prin perdeaua subţire vedeam umbre dansînd. O femeie rîdea tare. Am deschis uşa camerei mele şi ceva a fîşîit sub ea. Aprinsei repede lumina şi emoţia mea se dovedi îndreptăţită. Mă căutase Mica şi-mi lăsase un bilet „Ce-i cu tine, fiinţă rea ? Nu sînt supărată, pe unde umbli ? Felicitări pentru articol. Poate te înduri să cobori pînă la muritorii de rînd. Nici la redacţie n-ai fost. Te aştept".

M-am lăsat pe marginea patului şi am citit de nenumărate ori cuvintele ei. M-am răsturnat cu faţa în sus şi am închis ochii. Auzeam cum pică apa într-un burlan, auzeam cîntecele de la subsol, eram acasă la mine, eram liber, puteam să dorm. Nu mă mai temeam de nimic.

8

Dar n-am dormit. Trebuia să vorbesc neapărat cu cineva. Îmi dădu prin gînd să-l caut pe Bălaşa, dar nu ştiam la ce număr stă pe strada Vaselor. De Boian ştiam şi mai puţin. Ideea că cineva mă urmăreşte, că stă în faţa casei mele şi aşteaptă să ies, nu mă părăsea, aşa că evitam să mă duc la Mica. Dar eram sigur că voi pleca în noaptea asta, aşteptam ceasul sau clipa în care să pot păşi liniştit, fără teamă. Şi pînă atunci am judecat totul cu luciditate. Îmi voi vedea serios de facultate, îmi voi da examenele restante, pe cele la zi, va trebui să termin repede. Voi căuta să ajung la o cantină studenţească, voi scrie acasă să-mi trimită cîteva sute de lei. Acolo, în urma mea, mai erau

trei copii la şcoală şi tata avea şase mii de lei pe lună. Nu, n-am să le cer lor, am să muncesc cu braţele, cu spatele, în gări, în hale, am să mătur străzile noaptea. Simţeam crescînd în mine o energie teribilă. Şi am să scriu, am să mă întorc la poeziile mele, poate am să izbutesc să şi public, să tipăresc mai tîrziu un volum. Sigur, în poezie am să mă exprim pe mine mai bine şi mai adevărat. Toate prostiile pe care le scriam la ziar îmi murdăresc sufletul, mă fac incapabil să gîndesc la lucruri mari. Aşa să fie ? Sigur, aşa este, aşa mi-au spus toţi, oamenii cei mai buni de la ziar sufereau că sînt siliţi să zacă în mocirla asta. Bine că am scăpat. A fost o întîmplare. Dacă nu mă întîlneam pe stradă cu profesorul, dacă nu-i spuneam că o duc greu, dacă el nu era prieten cu directorul ziarului... Sigur, o întîmplare, dar m-am ales cu cazier la Siguranţă, şi au să mă urmărească, şi au să mă aştepte, şi cînd le-o veni bine, cînd au să creadă ei, au să mă înhaţe. Dar poate că n-au să mă înhaţe, pentru că eu nu sînt ceea ce cred ei. Dar ce sînt eu, ce gîndesc eu, se împacă gîndirea mea cu a lor, sînt eu de acord cu ceea ce se întîmplă acum în ţară ?

Nu puteam să-mi răspund limpede pentru că aveam nevoie de linişte, de acea linişte care să-ţi dea certitudinea că mîine vei mînca şi vei dormi în patul tău.

Cam pe la două noaptea am ieşit. La subsol se făcuse linişte dar lumina era încă aprinsă. Aproape fără voia mea m-am uitat prin perdeaua subţire. O femeie stătea întinsă pe pat şi bărbatul, îmbrăcat pesemne de plecare, cu pardesiul pe el, îngenunchease şi-i săruta mîinile. Scena asta, vulgară, pentru că era văzută printr-o fereastră, îmi deştepta totuşi sentimentul vieţii adevărate şi simple, al vieţii care se împlineşte oricum, peste toate piedicile, asemenea pîraielor de munte care macină stîncile şi-şi fac loc. Voi fi eu în stare să trăiesc vreodată atît de elementar ?

Ploaia încetase, aerul era proaspăt şi rece, pietrele străzii luceau umede sub lumina gălbuie a becurilor. Rămăsei puţin locului ca să respir adînc şi să văd dacă nu e nimeni pe aproape. Strada era pustie cu totul. Primăvara ieşea parcă şi din pietre, şi din ziduri, o auzeam cum răsuflă şi se chinuieşte să răzbată şi să cuprindă totul. La grădina Pache am simţit-o foarte bine şi-mi spuneam că a venit o dată cu schimbările care se petreceau în viaţa mea. Apro-

piindu-mă de clădirea Siguranței, am trecut pe trotuarul celălalt și m-am uitat la zidurile vechi și la ferestrele negre. Acum cîteva ceasuri eram încă acolo, nu știam ce va fi și trăgeam în mine mirosul de hazna și de terebentină. Nu mai sînt acolo, sînt liber, dar acolo au rămas mîinile mele, amprentele mele sînt ascunse într-un dulap, într-un dosar pe care scria numele meu și vîrsta și profesiunea mea neclară și delictul pe care l-am comis. Urmele mîinilor mele care nu seamănă cu ale nimănui, erau acolo, ca un fel de oglindă a mea. E ca și cum, asemenea unor bogătași grijulii, mi-aș fi săpat încă din viață un mormînt și mi-aș fi pus o cruce cu numele meu pe ea. Mai devreme sau mai tîrziu, mormîntul acesta trebuia ocupat, pentru că e numai și numai al meu. Dar nu, imaginea e exagerată și funebră. Mi-a venit să rîd. Într-o oră cel mult o văd pe Mica. Cum de-a fost cu putință să n-o văd atît timp, ce diavol mi-a aruncat în cap ideea că ea m-a trădat ? Așa se trădează oamenii ?

Dacă aș fi avut timp și putere să gîndesc foarte adînc, dacă aș fi avut mai cu seamă experiența unor astfel de relații cu oamenii, m-aș fi desprins ușor din capcana pe care mi-o întindeau unele trăsături ale firii mele. Ar fi fost de ajuns să reflectez asupra felului cum venisem unul către altul, cum se născuse și cum se desfășurase la început dragostea noastră, ca să-mi dau seama că teama mea nu se sprijinea pe nimic. Nu observasem niciodată la Mica dorința de a fi înconjurată de băieți, mi se părea chiar foarte retrasă pe vremea cînd am cunoscut-o. Ce m-a împins spre ea ? N-am știut niciodată foarte precis, și în nici un caz atunci, în cea dintîi noapte cînd m-am simțit obsedat de ființa ei. Se întîmplase să stau într-o bancă cu ea la un curs banal de pedagogie pestalozziană. Nu luam însemnări și cursul nu era tipărit. Se apropiau examenele din februarie și am văzut că Mica mea are un caiet de însemnări. I l-am cerut și mi l-a dat pentru două zile. Am copiat scrisul ei mărunt și rotund, foarte ordonat și știu că am fost impresionat de ușurința cu care ea sistematiza ideile, de organizarea spontană a spiritului ei, care o întrecea pe a profesorului. I-am înapoiat caietul și am continuat să stau în bancă lîngă ea, urmărindu-i mișcările cu atenție reținută. Îi studiam și chipul de o mare finețe și părul de un șaten spălăcit și mîinile nefiresc de mici. Îmbrăcămintea ei modestă,

aproape săracă, m-a impresionat şi m-a atras cu o putere inexplicabilă. Nu avea nimic din ceea ce ar fi putut provoca atenţia şi privirile unui bărbat, dar cu mine se petrecea un fenomen ciudat, pentru că tocmai această lipsă de farmec mă împingea către ea. Peste cîteva zile am plecat ca din întîmplare de la facultate o dată cu ea, am însoţit-o spre tramvai, i-am propus să mergem pe jos o bucată de drum. Şi abia atunci am surprins reacţiile ei de o mare feminitate, judecăţile ei lapidare şi precise, jocul cald al ochilor ei, nu lipsit de mărturisirea discretă că prezenţa mea îi face plăcere. Aceste tatonări uneori stîngace au ţinut vreo lună de zile, dar în acest timp mă îndrăgosteam, mă prindea acel neastîmpăr greu de definit şi de măsurat. Vedeam că ea e mai rece decît mine sau mai prudentă. Graba mea de a mă mărturisi, de a mă bucura de starea în care căzusem se lovi un timp de liniştea ei. Nu mă ţinea departe, dar spaţiul acela care ne despărţea mi se părea greu de anulat. Dar l-am trecut, mirîndu-mă apoi cît de simplu şi de uşor a fost.

Şi acum, cînd începeam să mă tem, ce aveam de făcut? Să retrag cu totul bănuiala absurdă sau să mă prefac otrăvit şi nesigur ca să-mi păstrez oricînd posibilitatea de a mă repezi ca o jivină care-şi apără prada? Totuşi, trebuia să-mi spună unde a fost atunci, unde se duce din cînd în cînd, ce legături misterioase are ea. Am mers mult de-a lungul bulevardelor care mi se păreau frumoase şi curate, după ploaie. Pînă la gară n-am întîlnit decît vreo patrucinci oameni, două patrule militare româneşti şi una germană. De la o vreme aceste patrule nu mai opreau trecătorii, dar lumea nu întîrzia în oraş, restaurantele se închideau devreme. Era o atmosferă încărcată de teamă, dar la ceasul la care-l străbăteam eu, oraşul avea o blîndeţe şi o linişte care-mi dădea încredere. Am ajuns la regie după ora trei, tramvaiele-navetă lunecau goale, se aprindeau lumini pe la case. Am intrat în curte şi am luat-o la stînga, spre geamul camerei unde dormea ea. Mi s-au cufundat tălpile în pămîntul moale al grădiniţei. Am bătut foarte încet în geam şi lumina s-a aprins numaidecît şi am auzit cîteva vorbe şoptite. Nu mă gîndisem că Mica doarme cu sora ei şi mi-am spus că nu voi putea intra în casă. Geamul se deschise şi o văzui pe Mica puţin speriată, adunîndu-şi

piepții cămășii. Deschise și al doilea geam și întinse mîinile spre mine.

— Ce este, ce-i cu tine, de unde vii ?

— Trebuie să-ți vorbesc.

— Ce s-a întîmplat ?

— Nimic. A trebuit să vin la tine.

Eram înfiorat, tremuram, parcă n-o văzusem de ani de zile. Lungă, subțire, cu părul răvășit, palidă de somn, era ca o arătare, visam, trăiam totul cu acea intensitate chinuitoare pe care numai unele visuri ți-o dau.

— Vină înăuntru, spuse ea și vedeam că e stăpînită de aceeași emoție.

— Nu se poate, îmbracă-te tu și vină afară.

— Ești nebun, hai înăuntru.

Din pat sora Micăi mă privea și ea speriată.

— Bine, vin și stau puțin, iertați-mă.

Îmi deschise și intrai prin camera bătrînilor unde ardea o candelă de sticlă roșie. Sora Micăi se dăduse jos din pat și-și luase un capot. Uitînd, pesemne din cauza emoției, Mica rămăsese în cămașă și-i vedeam sînii mici prin pînza subțire. M-am dezbrăcat și m-am așezat pe un scaun. Mă uitam la ele și zîmbeam.

— De ce v-ați speriat așa ?

— Petre, ce-i cu tine ? Spune repede, ce este ?

Mica se așeză în genunchi, îmi cuprinse picioarele, se uită în ochii mei. Sora ei ieși din cameră. O sărutai pe Mica în creștetul capului și-i spusei în șoaptă :

— Toată ziua am fost la Siguranță.

— De ce ?

— Din cauza articolului de azi-dimineață.

Ea se ridică și se depărtă puțin de mine. Abia acum luă de pe spătarul unui scaun capotul ei bleumarin, se îmbrăcă, apoi se așeză pe marginea patului. Își trecu mîinile prin păr și zise cu liniște :

— Hai, spune tot, am fost sigură că ți s-a întîmplat ceva. Cei de la redacție mi-au spus că nu știu unde ești.

— Știau.

— N-au vrut să-mi spună, am bănuit, și atunci am fugit la tine. Hai, povestește-mi tot.

I-am relatat totul în șoaptă, ținîndu-i mîinile într-ale mele. Nu voiam s-o alarmez și s-o tulbur, îi vorbeam ca și

cum era povestea altcuiva, nu lăsam emoţia să treacă pragul fiinţei mele, dar în unele momente mă copleşea.

— Asta e tot, am încheiat într-un tîrziu. N-ar fi trebuit să vin la tine, dar n-am mai putut, iubita mea, draga mea...

Nu mai ţineam seama de nimic, îmi treceam mîinile înfrigurate peste ea, prin părul ei, pînă la degetele picioarelor ei şi ea stătea încremenită, cu un fel de lumină pe obrazul alb. După ce m-am liniştit, ea spuse zîmbind :

— Dar nu te temi, nu-i aşa că nu te temi ?

— Nu mă tem de nimic. Pentru că exişti tu.

— Taci.

Nu-mi dădeam seama că patetismul meu poate să sune fals, dar aşa era, nu-mi era teamă de nimic pentru că eram lîngă ea, pentru că îmi găsisem o parte a fiinţei mele care-mi lipsise în ultimele zile şi mai cu seamă azi, cînd fusesem cu totul singur.

— Acum ai să te culci, zise ea cu o grijă rece. Ţi-e foame ? Să-ţi fac un ceai.

— Nu, mai rămîi cu mine sau mai bine să plec, sora ta trebuie să doarmă.

— S-a dus dincolo, are unde să doarmă, am să mă duc şi eu, eşti istovit, rămîi aici.

Am auzit şoapte dincolo. Îi trezisem pe toţi ai casei, dar era tîrziu, nu se mai putea repara nimic.

— Să nu pleci, mai stai cu mine, mă rugam de Mica.

— Bine. Îţi aduc o dulceaţă.

Îmi aduse un borcan de dulceaţă şi apă. Afară se lumina. Mă lăsă singur cam zece minute şi o auzeam dincolo şoptind, le spunea desigur celorlalţi ce mi se întîmplase. Reveni spălată şi pieptănată. Fumasem vreo patru ţigări de cînd venisem şi am rugat-o să deschidă fereastra. A deschis-o şi a stins lumina şi o răcoare albastră ne-a înfăşurat pe amîndoi. Sunau locomotivele în triaj, se auzeau paşi grăbiţi pe trotuar, vrăbiile se sbuciumau şi ciripeau asurzitor, chiar în faţa ferestrei, într-un cais care dădea să înflorească. Nu eram obosit, voiam să fiu singur cu Mica, voiam s-o îmbrac şi s-o duc la mine pentru totdeauna, şi chiar mă izbi deodată ideea să ne căsătorim, să ni se întîmple ceva adevărat şi definitiv. Dar nu avui puterea să-i spun şi am rămas cu capul pe genunchii ei minusculi şi osoşi şi ea îşi trecea mîna pe spatele meu. Şi în clipa aceea de linişte se

strecura în mine ca o otravă subțire, sentimentul că sînt inutil, că azi, chiar azi, nu voi ști ce să fac, voi umbla buimăcit ca un liliac între zidurile care-mi vor spune : Nu aici, nu aici...

9

La opt am dus-o pe Mica la birou și ne-am înțeles să ne întîlnim la facultate la unsprezece. Am căutat ziarul meu și mi s-a spus la chioșc că nu apăruse. Am luat alt ziar, m-am uitat la ultima pagină, apoi la prima, după obicei. Voiam să-l deschid, cînd observai în colțul din dreapta, jos, un titlu : „Comunicat". O presimțire ușoară mă îndemnă să citesc chiar atunci și de la primele rînduri am înțeles. În comunicat se arăta că în ziarul la care lucram apăruse un reportaj semnat Petre Uzum, în care era vorba de viața ceferiștilor. După ce se afirma că acel reportaj nu corespunde realității, că toate elementele lui sînt rodul imaginației tendențioase a autorului, se spunea în încheiere : *„Profitînd de îngăduința redacției și a organelor de control, autorul a strecurat date fanteziste cu privire la condițiile de viață ale uneia dintre cele mai disciplinate și mai devotate categorii de funcționari. Este ușor de recunoscut mîna acelor scribi pescuitori în apă tulbure, care, exploatînd unele greutăți inerente în gospodăria țării, dau apă la moară dușmanilor, seamănă vrajbă și neîncredere față de Conducătorul țării în aceste ceasuri grele prin care trece omenirea. Să știe acești agenți ai oficinelor obscure care propagă anarhia și haosul, că se vor lovi de unitatea de granit a neamului și vor primi o ripostă pilduitoare. Ceferiștii, a doua armată a țării, nu se lasă influențați de asemenea tentative criminale. Ei fac zid în jurul Conducătorului și al scumpei noastre armate, pavăză de neclintit împotriva bolșevismului."*

Am făcut cîteva sute de paşi ca un somnambul, vînturînd ziarul în mînă. Am mai citit o dată şi încă o dată comunicatul. Era din partea Ministerului Comunicaţiilor, instituţie pe lîngă care fusesem eu acreditat, pe care o frecventam zilnic, dar asta nu mă impresiona. Îmi făceam socoteala că Siguranţa citind acest text va considera că mi-a dat drumul prea uşor. Eram numit „scrib pescuitor în apă tulbure, agent al oficinelor obscure care propagă anarhia şi haosul" şi chiar dacă asta se făcea într-o formă indirectă, se sugera fără dubiu că eu scrisesem articolul la inspiraţia unor inamici ai regimului, a comuniştilor, a „bolşevicilor". Intenţionam ca pînă la ora unsprezece să trec pe la redacţie, măcar de la cîţiva oameni la care ţineam să-mi iau rămas bun, nu puteam să dispar ca un răufăcător. Dar acum mi se părea cu neputinţă să urc scările acelei clădiri din care fusesem aruncat în brînci. Am continuat să mă mişc încet pe cheiul Dîmboviţei şi mintea mea se aduna mereu în jurul aceleiaşi idei, să nu fiu chemat din nou la Siguranţă. Acesta era singurul pericol, restul nu mă mai interesa, restul era o ţesătură de opinii, sentimente şi resentimente, care nu mă putea atinge şi, cel puţin deocamdată, nu-mi putea face nici un rău.

Am intrat în Cişmigiu. Florile, lumina, frunzele crude, liniştea verde a lacului, copiii care se jucau pe alei, mă aduseră la o realitate pe care o uitam adesea şi de aceea mă destrămam şi intram în panică. M-am aşezat pe o bancă şi m-am uitat la lebedele care lunecau pe apă. Apoi trecu o barcă cu doi tineri. M-am ridicat, m-am dus la „Buturugă" şi am mîncat un corn şi un pahar de lapte bătut. Peste două ore mă vedeam cu Mica, ştiam că toată ziua voi fi cu ea, şi în zilele următoare voi fi foarte mult cu ea. Şi va trece anul acesta, şi-mi voi da licenţa, voi ajunge undeva, într-un colţ de ţară, profesor suplinitor. Şi mă voi căsători cu Mica şi ea va veni cu mine şi toate vor rămîne în urmă, şi vom rîde amîndoi de tot ce se întîmplă acum. Uitam un amănunt: că va trebui să-mi fac armata. Îmi adusei aminte, dar trecui repede peste asta, pentru că nu se mai potrivea cu socotelile mele şi în dimineaţa asta trebuia neapărat să fug de lucrurile pe care nu le puteam eu determina. Am hotărît să mă duc totuşi la ziar, să le arăt că nu-mi este nici frică, nici ruşine, că sînt liber. Şi m-am dus. Oameni

puțini în redacție pentru că ziarul era suspendat. Am intrat zîmbind în biroul unde lucram eu. De fapt încă nu știam precis dacă sînt concediat sau nu. Secretarul îmi spuse că lui i se comunicase, nu mai făceam parte din redacție. Îi strîng mîna și-i spun cu o liniște desăvîrșită :

— Nu-i nimic, și așa n-aș fi rămas.

Îmi iau rămas bun de la bătrînul Nora. E neputincios, nici nu mă consolează măcar, dar are ochii umezi. Mă conduce pînă pe sală și-mi vorbește cu oarecare ezitare :

— Nu te supăra, aș putea să-ți dau niște bani. Împrumut, ai să mi-i dai înapoi cînd ai să ai.

Îi mulțumesc și refuz. El stăruie.

— Te rog să mă cauți oricînd ai să ai nevoie, oricînd.

Îmi notez adresa lui pe o bucată de hîrtie. Am coborît apoi la secretariatul general și am intrat în birou. Pe fotoliul din fața mesei se afla o femeie foarte fardată și secretarul general stătea în picioare, puțin aplecat asupra ei.

— Am venit să vă spun bună ziua.

— Îmi pare rău, zise trecînd spre scaunul lui. Promiteai, scriai bine. Dar așa sînteți voi ăștia tineri, brînză bună în burduf de cîine. Nu-ți putem da preaviz pentru că nu ai stagiu legal pe statul de salariu. Ai citit comunicatul ? Ce-ți trebuia asta ? N-o să te primească nicăieri.

Avea în glas ceva fals și convențional. Veni către mine și știam că vrea să rămînă singur cu femeia. Mi-a întins o mînă grăsuță și fierbinte și înainte de a fi ajuns eu la ușă, s-a întors către femeia aceea foarte fardată. Aș fi vrut să mă opresc și să-i spun o vorbă sau două, să-i spun că mi-e scîrbă de ei toți, de toată alcătuirea lor murdară, de afacerea lor, că ziarul lor nu e decît o tarabă la care se vînd minciuni, că tot ce se vede e făcut din tîlhărie și șantaj, că ziarul lor e o școală a corupției și a vicleniei și pe deasupra o unealtă a fasciștilor. Să-i spun că directorul lor e întruchiparea bestiei șovine, a îmbuibării agresive și cinice, a vitalității cornute care spintecă pe oricine se apropie de ieslea asta murdară. Dar era inutil. Mă războiam cu un dușman redutabil, care mă putea zdrobi într-o clipă. Am coborît scările în grabă și zidurile parcă se lăsau pe mine. M-am îndreptat spre facultate cu sentimentul că astfel îmi fac datoria, că, frecventînd cursurile, dîndu-mi examenele și învățînd cu stăruință, e de ajuns ca să simt că-mi

fac datoria. Aşa crezusem în primii doi ani de universitate, apoi mă depărtasem pe nesimţite, găseam că-mi pierd prea multă vreme ascultînd lecţii care se aflau în cursurile tipărite. Abia mai tîrziu mi-am dat seama că mă îndepărtaseră unii profesori cu redingotă şi bună stare, care vînturau cu cea mai mare senitătate, idei învechite şi mucegăite, texte prăfuite, fără nici o valoare şi fără nici o legătură cu lumea zbuciumată în care trăiam. Cîţiva profesoraşi de liceu. exaltaţi sau oportunişti, fuseseră promovaţi la universitate, se opinteau între ignoranţă şi şovinism, teoretizau fascismul, proslăveau teoria „elitelor", piramida în vîrful căreia erau cocoţaţi gînditorii cu revolver, iar la temelia ei erau condamnaţi să vermuiască oameni de rînd, mulţimile, poporul primitiv şi incapabil să-şi priceapă rostul pe lume. Nu întîmplător se bucura de o mare preţuire un profesor care izbutea să ţie cumpăna între savantlîcul împăienjenit şi extremismul violent şi antiuman. Era un om venit de la Iaşi şi în cursul lui promova „autonomia frumosului", adică aşeza arta într-o funcţie superioară, o dezlega de baricadele naţionalismului şovin şi o înfăţişa ca pe un ideal al armoniei universale. Era cursul cel mai audiat şi la el trebuia să mă întîlnesc cu Mica. Ea veni înainte de ora unsprezece, palidă şi încercănată pentru că nu dormise noaptea. O aşteptam în holul cel mare şi am îmbrăţişat-o. Scoase din servietă un pachetel de surogat de şocolată şi nişte ţigări. Nu obişnuia să-mi facă asemenea daruri şi în prima clipă vrui să le arunc şi să strig că nu am nevoie de oblojelile, de mila ei, dar era atît de calmă şi ochii ei mă priveau cu atîta intensitate, încît mi-am dat seama că aş fi grosolan şi ridicol, că aş face un act ireparabil, cu consecinţe grave pentru relaţiile noastre de mai tîrziu. Scot ziarul din buzunar şi întreb :

— Ai citit asta ?

— Nu, ce mai e ?

— Citeşte.

— Interesant, exclamă după ce parcurse comunicatul. Şi ce are să fie acum ?

Mă apucă de braţ şi parcă se sprijinea de mine.

— Ce să fie ? Nimic. Sînt un pescuitor în apă tulbure, se pare că nu sînt puţini din ăştia, că prea se arată fricoşi.

Ochii ei aveau acum o limpezime rece, judeca ceva, făcea unele relații. Trecu pe lîngă noi profesorul, însoțit de un asistent și un conferențiar bătrîn.

— Haidem sus, zise Mica. Boian îți trimite felicitări, vrea să te vadă. Ai auzit de Bălașa? L-au arestat, l-au găsit la o femeie în timpul unei percheziții, i-a insultat pe polițiști, se pare că situația lui e grea.

— Și unde e acum? rostesc năucit.

— La Prefectură, a reușit să le comunice părinților ce i s-a întîmplat și a fost Boian pe la ei.

Urc scările în neștire și-i povestesc Micăi ce s-a întîmplat în noaptea în care plecasem cu Bălașa de la ea și ne-am dus la barul Fu-Ciang. Mica nu comenta în nici un fel ceea ce afla, dar zise:

— Sigur, nu putea sfîrși altfel.

Nu pot să fug cu gîndul de la Bălașa. Îmi fac mustrări că l-am lăsat singur atunci, trebuia să umblu pe străzi cu el, să-l aduc la mine, puteam să bănuiesc că e tulburat și că i se poate întîmpla ceva rău.

Intrăm în amfiteatrul care zumzăie și ne strecurăm în fund, ne băgăm printre alți studenți care stau în picioare cu ochii la profesorul care-și trece ușor degetele prin părul bogat și rebel. Sala se liniști repede și el o scrută cîteva clipe, voind parcă să știe precis cine anume îl ascultă, apoi începu să vorbească. Îl auzeam, îi urmăream gesticulația de o energie reținută. Scînteiau în urechile mele comparațiile și definițiile lui surprinzătoare, dar mă părăseau repede pentru că ochii stinși și obrazul alb al lui Bălașa jucau înaintea mea cu o stăruință chinuitoare. Știam că nu pot să fac nimic pentru el, și totuși ceva trebuia să fac.

Lecția se sfîrșește și sala aplaudă, parcă mă trezesc dintr-un vis. Ne înghesuim spre ieșire, vreau să fiu cît mai repede singur cu Mica, s-o întreb și pe ea cum am putea afla ceva despre Bălașa. Îi propun să mergem pînă la el acasă, dar ea ezită, parcă s-ar teme și atitudinea ei mă intrigă.

— Dacă vrei, mă duc singur, îi spun. Tu du-te la mine și așteaptă-mă, nu-i departe. Tu trebuie să știi ce număr are el la casă.

— Nu te las, e primejdios și inutil, zise ea. Oricum, nu e bine să-l căutăm acum pe Bălașa.

Înţelegeam că ea în nici un caz nu se va duce acolo. Atitudinea asta născu şi în mine sentimentul că sînt gata să fac un pas primejdios. Dacă m-ar fi arestat acum, lucrurile luau o întorsătură gravă, poate că m-aş pierde cu totul. Dar trebuia să fac ceva, simţeam că dacă nu acţionez într-un fel rămîn foarte vinovat faţă de mine însumi şi nu voi mai putea da ochii cu Bălaşa. Îmi veni atunci o idee care mi se păru foarte simplă la început. Îi cunoşteam pe reporterii de fapte diverse, ştiam că ei au acces la mai toate serviciile poliţiei, că aflau cu uşurinţă o seamă din întîmplările considerate secrete. Cu unul din ei mă aveam bine. Era un tip de ţăran din Banat, abia aclimatizat în Bucureşti, îşi păstrase un soi de slăbiciune pentru oamenii aflaţi în necaz. Mă miram că mai toţi îl socotesc prost şi mărginit, deşi el aducea totdeauna ştiri bune pe care nu le aveau alte ziare. Nimeni nu ştia cum procedează, cum deschide uşile, cum stă de vorbă cu poliţiştii şi stoarce de la ei lucruri senzaţionale. Puteam să presupun că pe undeva e uns cu aceleaşi păcate care bîntuiau presa, că ştie să mintă şi să înşele, dar simţeam la el acea căldură omenească pe care meseria nu i-o mîncase. Bănuiam că el poate afla uşor unde se găseşte Bălaşa şi ce-l aşteaptă. Hotărîi să-l caut seara la telefon şi să încerc o întîlnire undeva în oraş. I-am spus Micăi ce am de gînd să fac şi ea păru supusă în faţa hotărîrii mele. Spuse doar atît :

— N-am să te las singur, nici o clipă n-am să te las singur. Au să te urmărească, sper că nu eşti atît de naiv să crezi că ţi-au dat drumul fără rost. Trebuie să ştie tot timpul unde eşti şi ce faci.

— Să mă urmărească, nu mai au ce găsi la mine, m-am făcut om cumsecade.

— Ai fost cumsecade totdeauna.

— Aşa-i, dar dacă au să se ţină de capul meu nu mai garantez.

— Nici ei nu garantează pentru tine şi de asta n-au să te lase. Dar tu n-ai să-i ajuţi.

— Ce trebuie să fac ?

Mă uitai la ea şi-i văzui ochii foarte limpezi şi ştiam că ar vrea să-mi spună ceva anume, adică ce-ar trebui să fac. Zise după cîteva clipe :

— Vedem noi... acuma cred c-o să-ţi fie mai uşor. Hai să cumpărăm ceva bun şi mergem la tine. Nu te mai gîndi la nimic.

Eram uluit. Cum adică să-mi fie mai uşor, cînd eu eram încolţit ?

Intrarăm într-o prăvălie, am luat ceva de mîncare şi o sticlă de vin, cu cei din urmă bani pe care-i aveam. Mă gîndeam că mîine sau chiar astă seară nu voi mai avea nici de ţigări.

Dar după un ceas îmi fugiră din cap toate grijile, mă lăsai cuprins de starea aceea greu de explicat, în care lumea se estompează şi marile ei probleme se reduc la cîteva zgomote, la nişte mişcări fără consistenţă şi fără legătură cu tine. Şi aş fi vrut ca o asemenea stare să nu se sfîrşească şi să nu fiu iară rostogolit în oraşul de care eram gata să mă dezleg. Dacă n-ar fi fost Mica... Ea singură mă făcea să privesc străzile şi oamenii şi casele şi grădinile cu sentimentul că le voi regăsi cîndva şi vor fi ale mele pentru totdeauna, că nimic nu va mai fi duşmănos aici şi n-am să mă mai tem de nimic.

Către seară începu să bată un vînt iute. O bucată de tablă desprinsă pe jumătate din acoperiş, chiar deasupra ferestrei mele, se lovea, cînd de zid, cînd de ulucă şi făcea un zgomot sinistru. Îmi treceam mîna prin părul Micăi şi-i spuneam că ne vom căsători curînd, chiar înainte de a ne da examenele din anul patru. Ea tăcea, i se păreau probabil ciudate aceste planuri în situaţia în care mă găseam eu. Dar la un moment dat şopti :

— Vin vremuri cumplite, dragul meu. Şi ce multe avem de făcut, ce multe lucruri trebuie să se limpezească !

— Care lucruri ? Pentru noi e limpede totul.

— Da, pentru noi, dar nu sîntem singuri şi n-o să ne putem hotărî singuri soarta. Războiul o să ajungă aici, şi atunci, totul o să fie altfel.

— Ce ai tu cu războiul ? întrebai cu naivitate prefăcută.

Ea îşi puse capul pe pieptul meu şi nu răspunse. Simţeam pentru a nu ştiu cîta oară că ea îmi ascunde ceva, şi era o latură a vieţii ei pe care n-o cunoşteam şi nu puteam să ajung singur la ea. Îmi spuneam însă că acum vom fi mai mult împreună, o voi cunoaşte mai bine şi multe se vor lămuri.

Am ieşit o dată cu noaptea şi de la primul telefon am sunat la redacţie. Reporterul nu venise încă şi mă temeam că nu va veni, pentru că ziarul nu apărea. Dar îmi adusei aminte că trebuie să vină pentru ziarul de seară. I-am propus Micăi s-o duc acasă şi eu să mă întorc repede în oraş, dar ea refuză, voia să rămînă cu mine. Ploua, nu ne puteam plimba, aş fi vrut să merg cu ea prin grădinile cu vegetaţie crudă. Am intrat la un cinematograf şi am văzut o comedioară vieneză, de un umor searbăd, cu eroi eleganţi şi foarte fericiţi. Mica se amuză totuşi, îmi ţinea mîinile într-ale ei, pe întuneric, şi cînd imaginea de pe ecran era luminoasă, se întorcea spre mine şi îmi căuta ochii. Treceam repede de la gîndurile mele, de la teama pentru ziua de mîine, la starea aceea de linişte şi de uitare pe care ţi-o dă totdeauna apropierea femeii iubite. Dar repede mă încolţea iară teama, tocmai pentru că exista Mica şi trebuia să împartă cu mine necazurile viitoare. Eram sigur că ea nu se va plînge niciodată şi nu se va arăta obosită, dar puteam bănui că se va aduna încet, încet, acea cenuşă a monotoniei, a aşteptării fără nădejde şi cenuşa asta se va depune pe undeva şi noi n-o s-o simţim. Era curios faptul că treceam uşor peste cele întîmplate cu o zi înainte, lunecaseră toate în marginea conştiinţei şi eu nu mă îngrijeam acum decît de ceea ce va face omul liber dar sărac, incapabil să-şi găsească o slujbă, să cîştige o pîine. Gravitatea actului meu, consemnată mai ales în comunicatul publicat se topise într-un ciudat amestec de idei şi presupuneri, totul se întîmplase parcă altui om. În mine trăia acum cu putere doar acea întrebare revoltată la care nimeni nu-mi putea răspunde: de ce nu sînt lăsat să muncesc? „Îţi baţi joc de ziarul meu, faci la ziarul meu ce vrei?“ aşa mi se strigase. Da, era ziarul lui, şi eu trebuia să gîndesc ca el, să nu ies din calapodul intereselor lui, să scriu pentru zece mii de oameni, dar să răspîndesc ideile lui, ca şi cum aş fi slujit la o fabrică de macaroane şi nu trebuia să fac decît macaroane şi iar macaroane.

Pe la nouă am ieşit de la cinematograf, strivit de aceste gînduri şi cu un fel de silă provocată, cred, şi de nimicurile văzute pe ecran. Ploaia nu încetase şi am rugat-o din nou pe Mica să se ducă acasă, dar ea rîdea, se uita la mine şi rîdea.

— Uite nu mă duc, știu că vrei să scapi de mine, dar nu mă duc.

De unde adună ea atîta putere, cum poate să facă jocul acesta numai ca să nu mă lase pe mine să cad?

Pe strada udă și lucind ne-am dus la Telefoane. Reporterul Mițoiu era la redacție. I-am spus că vreau să-l văd și el m-a întrebat de ce nu vin la redacție. Mi-am dat seama că nu aflase de concedierea mea și i-am spus. A fost foarte mirat și mi-a dat întîlnire la o bodegă de lîngă „Lazăr". Am traversat Cișmigiul și ploaia cădea pe frunzele mici, foșnind ca gîndacii de mătase.

— Vrei să fiu și eu de față sau să te-aștept? întrebă Mica.

— Da, trebuie să fii de față, tu ești sora lui Bălașa.

Ideea îmi venise chiar atunci, ca să nu-l las pe Mițoiu să facă vreo legătură între mine și Bălașa, să nu creadă că eu sînt interesat direct. Mițoiu veni după o jumătate de oră și întrebă ce s-a întîmplat cu mine. I-am spus în cîteva vorbe și el se încruntă, înjură amarnic pe director, nu știu cît de convins, îl făcu șnapan și zbir. Vorba lui lată, țărănească, putea să arate că el mă compătimește sincer, că e revoltat, dar eu cunoșteam aceste artificii și rămăsei sceptic. De altfel și el trecu foarte repede peste problema mea și mă întrebă ce vreau de la el. Îi spusei de la început că Bălașa e fratele Micăi, că ea e logodnica mea, că trebuie să aflăm neapărat unde se găsește. Mițoiu ascultă foarte atent, se uită lung la Mica și întrebă:

— Dar ce-a făcut, de ce l-au agățat?

— Cred că la vreun scandal, zisei repede. Obișnuia să umble prin localuri de noapte, avea legături cu niște femei.

— Nu știi la ce local s-a întîmplat?

— Nu, nu știu, poate la Fu-Ciang.

— Se face, vorbi el în limbaj profesional. Fii liniștită duduiță, îl scoatem noi de-acolo. Dacă e pentru scandal, e un fleac.

Scoase niște hîrtii mototolite de prin buzunar și-și notă numele lui Bălașa, apoi chemă repede chelnerul să facă plata. Băusem bere și ținu neapărat să plătească el. Am presupus că vrea să-mi arate că ține seama de necazurile mele și că nu vrea să fie plătit pentru serviciul ce-mi face. Plecă foarte grăbit, lucra și la alte ziare, umbla pe la poliție pînă

spre miezul nopţii, aducea ştiri pînă la ora două. Nu ştia să scrie, lega cuvintele ca pe nişte capete de frînghie, erau celebre unele din formulările lui, ca de pildă : „La sosirea autorităţilor, cadavrul încă mai dădea semne de viaţă", sau „Victima purta pantaloni reiaţi şi haine de aceeaşi culoare". Totuşi meseria lui mi se părea frumoasă şi mă impresiona alergătura lui, setea lui nepotolită de noutăţi.

A rămas să-i dau telefon la ziar, a doua zi, la prînz. Am luat tramvaiul şi am dus-o pe Mica acasă. Îmi ceru să vin neapărat la facultate a doua zi, apoi să mănînc la ei.

— Am să văd, am să văd, îi răspund, lovit deodată şi hotărît în aceeaşi clipă să nu accept pomana nimănui.

Dar gîndirea ei era aşa de simplă şi de firească, încît nici nu simţea cît sufăr eu. Rămase în poartă pînă cînd am ajuns la capătul străzii şi i-am văzut mîna fluturînd.

10

La şase dimineaţa auzii bătăi în uşa mare de la scară. Apoi paşii uşori ai bătrînei care locuia într-o odaie vecină cu a mea. Am întins automat mîna spre scaunul de lîngă pat, am luat o ţigară şi-am aprins-o. În casa aceea locuia lume multă, dar eu ştiam că pe mine mă caută. Şi într-adevăr după cîteva clipe auzii glasul unui bărbat :

— Uzum. Petre Uzum.

Nu m-am mişcat din pat. Bănuiam că vin să mă aresteze şi vroiam să rămîn calm, să par nepăsător. Omul bătu la uşa mea şi eu am întrebat cine este.

— Aveţi un ordin de chemare, spuse vocea cu oarecare sfiiciune.

Am deschis şi ostaşul duse palma la capelă. Ţinea în mînă o bucată de hîrtie şi un creion. Pe şold îi atîrna o geantă enormă. Soldatul era aproape bătrîn, cu o mustaţă cînepie căzută pe gură.

— Uite nu mă duc, știu că vrei să scapi de mine, dar nu mă duc.

De unde adună ea atîta putere, cum poate să facă jocul acesta numai ca să nu mă lase pe mine să cad?

Pe strada udă și lucind ne-am dus la Telefoane. Reporterul Mițoiu era la redacție. I-am spus că vreau să-l văd și el m-a întrebat de ce nu vin la redacție. Mi-am dat seama că nu aflase de concedierea mea și i-am spus. A fost foarte mirat și mi-a dat întîlnire la o bodegă de lîngă „Lazăr". Am traversat Cișmigiul și ploaia cădea pe frunzele mici, foșnind ca gîndacii de mătase.

— Vrei să fiu și eu de față sau să te-aștept? întrebă Mica.

— Da, trebuie să fii de față, tu ești sora lui Bălașa.

Ideea îmi venise chiar atunci, ca să nu-l las pe Mițoiu să facă vreo legătură între mine și Bălașa, să nu creadă că eu sînt interesat direct. Mițoiu veni după o jumătate de oră și întrebă ce s-a întîmplat cu mine. I-am spus în cîteva vorbe și el se încruntă, înjură amarnic pe director, nu știu cît de convins, îl făcu șnapan și zbir. Vorba lui lată, țărănească, putea să arate că el mă compătimește sincer, că e revoltat, dar eu cunoșteam aceste artificii și rămăsei sceptic. De altfel și el trecu foarte repede peste problema mea și mă întrebă ce vreau de la el. Îi spusei de la început că Bălașa e fratele Micăi, că ea e logodnica mea, că trebuie să aflăm neapărat unde se găsește. Mițoiu ascultă foarte atent, se uită lung la Mica și întrebă:

— Dar ce-a făcut, de ce l-au agățat?

— Cred că la vreun scandal, zisei repede. Obișnuia să umble prin localuri de noapte, avea legături cu niște femei.

— Nu știi la ce local s-a întîmplat?

— Nu, nu știu, poate la Fu-Ciang.

— Se face, vorbi el în limbaj profesional. Fii liniștită duduiță, îl scoatem noi de-acolo. Dacă e pentru scandal, e un fleac.

Scoase niște hîrtii mototolite de prin buzunar și-și notă numele lui Bălașa, apoi chemă repede chelnerul să facă plata. Băusem bere și ținu neapărat să plătească el. Am presupus că vrea să-mi arate că ține seama de necazurile mele și că nu vrea să fie plătit pentru serviciul ce-mi face. Plecă foarte grăbit, lucra și la alte ziare, umbla pe la poliție pînă

spre miezul nopţii, aducea ştiri pînă la ora două. Nu ştia să scrie, lega cuvintele ca pe nişte capete de frînghie, erau celebre unele din formulările lui, ca de pildă : „La sosirea autorităţilor, cadavrul încă mai dădea semne de viaţă", sau „Victima purta pantaloni reiaţi şi haine de aceeaşi culoare". Totuşi meseria lui mi se părea frumoasă şi mă impresiona alergătura lui, setea lui nepotolită de noutăţi.

A rămas să-i dau telefon la ziar, a doua zi, la prînz. Am luat tramvaiul şi am dus-o pe Mica acasă. Îmi ceru să vin neapărat la facultate a doua zi, apoi să mănînc la ei.

— Am să văd, am să văd, îi răspund, lovit deodată şi hotărît în aceeaşi clipă să nu accept pomana nimănui.

Dar gîndirea ei era aşa de simplă şi de firească, încît nici nu simţea cît sufăr eu. Rămase în poartă pînă cînd am ajuns la capătul străzii şi i-am văzut mîna fluturînd.

10

La şase dimineaţa auzii bătăi în uşa mare de la scară. Apoi paşii uşori ai bătrînei care locuia într-o odaie vecină cu a mea. Am întins automat mîna spre scaunul de lîngă pat, am luat o ţigară şi-am aprins-o. În casa aceea locuia lume multă, dar eu ştiam că pe mine mă caută. Şi într-adevăr după cîteva clipe auzii glasul unui bărbat :

— Uzum. Petre Uzum.

Nu m-am mişcat din pat. Bănuiam că vin să mă aresteze şi vroiam să rămîn calm, să par nepăsător. Omul bătu la uşa mea şi eu am întrebat cine este.

— Aveţi un ordin de chemare, spuse vocea cu oarecare sfiiciune.

Am deschis şi ostaşul duse palma la capelă. Ţinea în mînă o bucată de hîrtie şi un creion. Pe şold îi atîrna o geantă enormă. Soldatul era aproape bătrîn, cu o mustaţă cînepie căzută pe gură.

— Dumneavoastră sînteţi Petre Uzum? Ordin de chemare. Vă rog să-mi semnaţi şi mie de primire.

Am semnat şi soldatul m-a întrebat unde este strada Fluierului. I-am spus cu aproximaţie şi glasul parcă nu era al meu. Am închis uşa şi am început să citesc. „Cu ordinul M. St. M.... nr.... vi s-a anulat ordinul de amînare a serviciului militar pentru studii. Prezentaţi-vă în 24 ore la Cercul de recrutare pentru a fi repartizat la unitate. Neprezentarea se pedepseşte conform legilor în vigoare." Am pus hîrtia pe scaun şi m-am aşezat pe marginea patului. Zîmbind îmi spuneam: aşadar, m-au înhăţat. M-au înhăţat cum nu se poate mai cinstit şi mai frumos, „conform legilor în vigoare." Au telefonat de la Siguranţă la Marele stat major, s-au interesat de situaţia mea şi au cerut să fiu chemat. Şi am fost chemat chiar în ceasul care a urmat. De asta mi-au dat drumul atît de repede cei de la Siguranţă. Aşa procedau probabil cu foarte mulţi. Am fumat cîteva ţigări, gîndindu-mă tot timpul la Mica. Mă luaseră şi ea încă nu ştia. Rămînea totuşi ceva bun în treaba asta, ceva se clarificase, mă scotea din viaţa civilă, mă dădeau pe mîna altora, ei nu se mai ocupau de mine. Gîndul acesta mă linişti puţin şi-mi căutai tot felul de judecăţi, ca să nu alunec în disperare. Tot trebuia să fac odată armata asta, şi aşa nu mai aveam cu ce trăi, riscam să cerşesc de o ciorbă şi de o ţigară, puteam să ajung rău de tot, să-mi dea Mica să mănînc şi cu fiecare zi aş fi căzut tot mai jos şi nu mi-aş fi dat seama de asta şi oamenii ar fi început să mă ocolească. Dar despărţirea de Mica rămînea ca o arsură adîncă de care nu îndrăzneam să mă ating, spunîndu-mi că am să văd eu ce fac în clipa aceea, am să-mi spun poate că sînt forţe împotriva cărora nu poţi lupta, că trebuie să închizi ochii ca în faţa unui mormînt şi să-ţi spui că şi tu vei muri odată, adică să-ţi smulgi din tine rădăcinile tale de om şi să rămîi o piatră. Sigur, aşa trebuia să fac, altă scăpare nu am. Dar lovitura era prea proaspătă, n-o măsuram încă. Acum mă cuprinse curiozitatea de a şti unde voi fi repartizat, la ce regiment. Mă îmbrăcai cu grabă, la şapte jumătate alergam spre Cercul de recrutare. Am aşteptat pînă la nouă în curte cu încă o mulţime de oameni în vîrstă. Din cînd în cînd un plutonier major ieşea afară, îl lua pe cîte unul deoparte şi vorbeau în şoaptă cîteva

minute. Pe stradă treceau vînzători ambulanți, își strigau marfa, nu se grăbeau și eu îmi spuneam că mîine și poimîine oamenii aceștia vor fi liberi, vor umbla pe străzi și vor striga ca acum și eu nu voi mai exista, pur și simplu nu voi mai exista. La ora nouă am fost chemat înăuntru. Într-un birou mare lucrau la un loc ofițeri, plutonieri, gradați și soldați. Un plutonier îmi luă ordinul și spuse fără să mă privească :

— Treci la comisie, camera 12.

Intrai în camera 12 și văzui vreo cinci bărbați cu totul goi, stînd în fața unui birou la care un căpitan medic scria ceva într-un registru. Recruții cei goi își țineau mîinile împreunate sub pîntece, cu o pudoare inutilă, caraghioasă și se uitau la medic parcă cerșeau ceva. Termină cu ei și îmi spuse și mie să mă dezbrac. În acest timp căpitanul stătea în fața unei ferestre și mormăia un cîntec. Cînd fui gol m-am așezat și eu în fața biroului și căpitanul își aduse aminte de mine.

— Cu tine ce-i ?

— Mi s-a anulat amînarea pentru studii.

— Ce spui, domnule ! făcu căpitanul în batjocură. Și ce studiai ?

— Filozofia.

— Aoleu ! Păi avem și noi nevoie de filozofi ! Ia să te văd. Ai vreo boală venerică ?

— Nu.

— Ai avut ?

— Nu.

— Păduchi ai ?

Am tăcut. Își bătea joc de mine, mă umilea, îmi spunea de la început care va fi condiția mea.

— Va să zică n-ai nici păduchi, rosti el și se așeză la birou, îmi scrise numele și vîrsta și văzui că într-o rubrică notează : infanterie. Scrise pe un pătrățel de hîrtie acest cuvînt, mi-l dădu și îmi spuse să mă duc înapoi la plutonier. Trecu la fereastră și iar începu să cînte. Am ieșit fără o vorbă și am intrat în biroul unde lucrau militarii aceia înghesuiți. Dădui hîrtiile plutonierului, el luă un formular bătut la mașină, îl completă, mi-l întinse și îmi spuse să mă prezint, cel mai tîrziu a doua zi dimineața la un regiment de infanterie din București. Ieșii în stradă, chinuin-

du-mă să izolez din toată țesătura de fapte și impresii apăsătoare bucuria măruntă că rămîneam totuși în București. Situația nu mi se mai părea atît de grea și începui să fac tot felul de supoziții cu privire la zilele mele viitoare. Mă întrebam ce voi face cu camera. Era cuibul meu, afumat și rece, dar era cuibul meu, cuibul ăsta mă costa opt sute de lei pe lună și nu vedeam cum i-aș putea plăti. Ce voi face cu puținele lucruri și cu hainele? Le voi duce la Mica, în felul acesta se păstra o legătură materială între noi și ea ar fi avut acolo, aproape de ea, semnul existenței mele. Îmi cream din nimicuri o temelie, o pavăză pentru destrămările pe care le bănuiam așteptînd în obscuritatea zilelor viitoare. Îmi venea greu să mărturisesc că asta-i neputință și instinct de conservare și, de fapt, credeam că sînt destul de puternic.

M-am încurcat în labirintul de străzi de pe Mihai-Vodă și am ieșit departe în Uranus. Trebuia să mă întîlnesc cu Mica la zece, dar acum era trecut de unsprezece. Știam că m-așteaptă și e neliniștită, dar nu mă grăbeam. Acum totul intrase într-un alt timp, cu alte legi și simțeam că ele acționează asupra mea cu o putere surprinzătoare. Dispărea din mintea mea orice plan, se simplificase totul, actele mele și gîndirea mea nu mai puteau determina nimic. Chiar și dragostea care mă cuprinsese și mă ardea, care-mi descoperea noi și noi tărîmuri de sensibilitate, care-mi arătase că într-un om stau adormite, necunoscute și necuprinse posibilități de bucurie, se retrăgea acum ca apa de pe drumuri după ploaie, se scurgea într-un cotlon al ființei mele. Se ascundea, cu iluzia că va putea sta acolo întreagă, pînă cînd trece primejdia. Știam, dar nu voiam să-mi spun acum lucrul acesta, nu aveam putere, mă pregăteam pentru o rezistență lungă, ca aceea a lupului urît de toate vietățile și în luptă permanentă cu ele.

Mica mă aștepta în hol cu Boian. Văzînd că eu nu mai vin, nu intraseră la curs. Pe fața Micăi plutea umbra aceea de îngrijorare pe care i-o aduseseră necazurile mele. Boian însă mă primi cu un zîmbet neobișnuit la el, cald și foarte aproape de mine. Îmi luă amîndouă mîinile și șopti:

— Te felicit, ai făcut un lucru mare, nici nu-ți dai seama ce lucru mare ai făcut.

— Unde-ai fost? mă întrebă Mica.

— Am avut puţină treabă, am mîrîit fără să ştiu bine de ce nu-i spun adevărul. Vroiam probabil să evit lamentările sau să fiu numai cu ea.

— Hai să mergem să ne plimbăm, zise Boian apucîndu-mă de braţ.

Am plecat toţi trei spre Cişmigiu. Mica a cumpărat nişte covrigi şi am început să rupem din ei şi îmi părea rău că nu vom mai merge aşa niciodată, nişte studenţi săraci şi fără rosturi temeinice, printr-un oraş care clocoteşte, unde fiecare trecător, fiecare maşină şi fiecare zgomot par să aibă o ţintă precisă şi cu efecte imediate.

— Şi acuma ce faci? întrebă Boian cînd intrarăm pe poarta grădinii. Nu-i aşa că te simţi mai bine?

M-am uitat la el să văd dacă glumeşte într-adevăr.

— Nu zău, nu te simţi bine? stărui Boian.

— Nu mă simt în nici un fel.

— Totuşi mai bine decît acolo, nu-i aşa?

— Da, dar am rămas fără pîine.

— De ce nu ţi-ai păstrat-o? Nu ştiai ce te aşteaptă?

— Pentru că s-a gîndit la pîinea altora, zise Mica.

— Poate să fie adevărat ce spui tu, rostesc căutîndu-i privirea. Dar n-am bănuit că mi-o pierd pe-a mea.

— Sper că nu regreţi ce-ai făcut, zise Boian.

— Acuma nu mai regret, nu mai are nici un rost, bine că a trecut.

— Dar te-ai angajat. Nu te simţi angajat cu ceea ce-ai scris?

— Faţă de cine?

— Păi, ştiu eu? Faţă de conştiinţa ta, în primul rînd. Ai făcut o mărturisire de credinţă.

— Se poate, nu mi-am dat seama ce valoare are actul meu.

— Hai să stăm aici jos, zise Mica arătînd o bancă.

Ne aşezarăm pe bancă. Boian luă cîteva pietricele de pe jos şi jucîndu-se cu ele, vorbi:

— Chiar dacă nu te-ai gîndit atunci cînd ai scris, pe urmă cred că ai înţeles. Mi-a spus Mica tot. Ţi s-a făcut dosar la Siguranţă. Eşti încondeiat, cum se spune.

— Asta e o chestie, dar nu mă interesează, nu mă interesează.

El aruncă pietricelele şi parcă-şi schimbă glasul:

— Ascultă Uzum, ai plecat la vreme şi aşa cum trebuie din mocirla aceea. Ne-am mai ciorovăit noi în legătură cu ziarul vostru şi cu blestemata asta de pîine. Mi se părea că nu înţelegi bine ce spun eu, uite, acuma te-ai lămurit, acuma vezi că dacă refuzi să mănînci lăturile lor, devii dintr-o dată duşman, te suspectează, te şi închid.

— Am fost la un pas.

— Aşa-i ? Ei, să nu abdici de la poziţia asta la care ai ajuns. Tu crezi sincer că lumea suferă, că e mizerie, că milioane de oameni sînt chinuiţi, că o să fim împinşi în război, de nemţi o să fim tîrîţi în război.

— Ştiu toate astea.

Mă uitam în pămînt, Mica îşi lăsă capul pe umărul meu şi-i auzeam respiraţia uşoară.

— Şi ce pot să fac dacă ştiu toate astea ? repet cu o senzaţie de sfîrşeală.

— Să-ţi păstrezi credinţa asta, să priveşti totul cu mare atenţie. Să nu te laşi înfrînt, pentru că locul tău nu e la o gazetă din astea puturoase.

— Locul meu, locul meu e în altă parte.

Îmi venea să le spun totul, dar întîrziam, nu ştiu de ce.

— Ai să-ţi găseşti locul, continuă Boian, cu un fel de patimă reţinută. Tu crezi că oamenii aceia despre care ai scris n-au citit şi nu s-au gîndit la tine ? Ei te socotesc acuma unul de-ai lor, poate ar vrea să te întîlnească, să te ştie, poate că te-ar putea ajuta ei pe tine.

Mă întorsei către el şi-i văzui ochii cafenii, adînci, puţin melancolici. Zisei fără înconjur :

— Îţi spun cinstit că nu simt nevoia să fiu consolat.

— Am vrut doar să-ţi atrag atenţia, să deschizi bine ochii. Poate că într-o zi vei fi nevoit să alegi, să te baţi pentru ce-ai ales.

— Dar alegerea asta am făcut-o de mult, spusei puţin iritat pentru că aveam sentimentul că mă dădăceşte. Încă n-am scris nimic împotriva conştiinţei mele.

— Dar nici pentru ea, zise Mica. Eşti un copil încăpăţînat. Boianule, trebuie să-l ţinem mai din scurt.

— Zău mă bucur că te-au dat afară, zise Boian în timp ce eu mă gîndeam că peste cîteva ore nu voi mai fi cu ei.

Şi el continuă : Te temi c-ai să mori de foame ? Uite, o să vedem ce se poate face la Statistică, să vii şi tu să numeri cu noi raţele şi porcii ţării.

— Din ăştia sînt foarte mulţi, glumii, n-o să terminaţi niciodată numărătoarea.

Rîse încetişor şi zgîrcit, se uită la mine, înţelegeam bine că mă priveşte acum cu alţi ochi. Voiam să rămîn cu Mica, fiecare clipă mi se părea preţioasă şi greu de recuperat. Zisei ridicîndu-mă :

— Hai mai bine să vedem ce-i cu Bălaşa, de el ar trebui să vă ocupaţi acum.

— Bălaşa... rosti Boian ca despre un om care murise. Oh, cît m-am temut pentru el ! S-a băgat singur în ghearele poliţiei. L-am prevenit de mult, de doi ani mă lupt cu el, şi nu numai eu. L-am rugat să nu mai bea, să nu mai umble prin taverne. Dar nu ştiu cum dracu a făcut, cu cît stăruiam mai mult, cu atît se înverşuna. În ultima vreme mă ura, mă detesta.

Observaţia asta amară confirma temerile mele mai vechi faţă de Bălaşa, dar nu mă putui opri să nu spun :

— Bălaşa e totuşi un om admirabil.

— Ce-i asta... om admirabil ? zise Mica, uitîndu-se foarte adînc în ochii mei. Că avea un suflet bogat, că îl durea nedreptatea, dar ce înseamnă asta ? Nedreptatea nu dispare pur şi simplu dacă urli, dacă te baţi cu pumnul în piept, dacă-ţi îneci amarul în băutură. Asta-i un fel de rebeliune stearpă şi era fatal să-l ducă la fund.

— Sau mai sus, au să-l spînzure, spuse Boian în şoaptă. Şi e bolnav pînă-n măduva oaselor. Chiar şi indiferenţa asta faţă de sănătatea lui arată o dezordine interioară. Am ţinut la el. Toţi am ţinut la el, dar nu s-a putut face nimic şi acum, uite... s-ar putea... nu, nu trebuia asta...

Boian îşi plecă privirea parcă s-ar fi ascuns de mine. Vorbea în doi peri, se referea limpede la un conflict mai adînc, de principii, dar nu putea vorbi, vedeam că nu poate vorbi. Atitudinea lui mi se părea puţin dură şi lipsită de omenie. Zisei ca şi cum voiam să fac eu ceea ce nu izbutiseră ei.

— Nu, nu putem să-l lăsăm.

— Ce vrei să faci ? întrebă Mica.

— Să-l caut pe ziaristul ăla, să văd ce-a aflat.

Se uită întrebătoare la Boian şi acesta mormăi :

— Caută-l.

Am găsit un telefon lîngă Monitorul Oficial şi am chemat redacţia. Am aşteptat mult pînă cînd mi l-au dat pe Miţoiu. Începu să vorbească cu glas foarte slab şi necăjit : „Dragă, omul dumitale a intrat rău. A refuzat să se legitimeze, l-au luat din casa unei ştoarfe, l-au scos pe sus de-acolo. Mai sînt şi alte chestii mai complicate. Auzi ? Nu te băga. Acuma e la Prefectură, dar s-ar putea să-l care de-acolo. Am să mă mai interesez, mai caută-mă... dar să nu te bagi...

Am bîiguit nişte vorbe de mulţumire, dar el mă întrerupse : „Lasă dragă, îmi pare rău, foarte rău îmi pare..."

Pusei receptorul în furcă, m-am întors către Mica şi Boian şi le-am spus ce aflasem.

— Mă duc să-i anunţ pe-ai lui, zise Boian. Dacă-l duc la Siguranţă, aleluia, nu-i mai dau de urmă. Numai de nu l-ar...

Se uită repede la Mica, îmi dădu mîna şi zise către mine :

— Am să văd ce se poate face la Statistică, ne vedem mîine.

Şi alergă după un tramvai. Eu şi Mica pornirăm tăcuţi, în jos, pe bulevard. Mă chinuia iarăşi cugetul că l-am lăsat în dimineaţa aceea singur pe Bălaşa. M-am întors şi m-am uitat după tramvaiul în care se urcase Boian. Acum aş fi vrut să mai fi rămas cu noi. Mă simţeam ameninţat. dintr-o dată singur. Am prins-o pe Mica de mînă şi i-am şoptit :

— Mica, draga mea, nu e bine.

— Da, nu e bine, spuse şi ea.

— Nu e bine, Mica mea, m-au luat în armată.

Se opri pe loc împietrită. Am încercat să zîmbesc, i-am văzut ochii mari şi stinşi parcă deodată şi am făcut un efort ca să-mi stăpînesc emoţia. I-am spus în cîteva vorbe tot ce făcusem dimineaţa, i-am spus că am de gînd să-mi duc lucrurile la ea, că voi fi în Bucureşti, ne vom vedea des, că nu-i chiar o nenorocire, poate nu vom intra în război.

Ne sileam amîndoi să ne stăpînim, dar realitatea ne încolţea, rupea din noi şi nu aveam cum să ne apărăm. Am

mai umblat mult pe străzi, am intrat într-un birt, am mîncat şi a plătit Mica. Nu m-am mai opus şi nu mai sufeream pentru asta, îşi făcea loc în mine o gîndire resemnată, gîndirea omului lipsit de personalitate. Am ieşit înviorat din birtul acela. Vorbele şi atitudinea Micăi mă întăreau, deşi o mare tristeţe ne chinuia pe amîndoi.

— De ce nu i-ai spus şi lui Boian ? întrebă Mica.

— Nu mai vreau să fiu compătimit, nu mai pot suporta.

— Nu-l cunoşti pe Boian. Nu te-ar fi compătimit, Boian e un bărbat.

— Ce este între tine şi Boian ? întreb silindu-mă să par degajat.

— Îmi este drag, mă ajută să înţeleg multe lucruri, îmi dă putere.

— Numai atît ? Mica, auzi tu ? Tu nu mă înşeli, nu-i aşa ?

Era ceva deznădăjduit în vorbele mele şi ea simţi.

— Taci, Petre, dacă am să mă îndrăgostesc de altcineva am să-ţi spun, zău am să-ţi spun.

— Şi eu ce-am să fac atunci ?

— Păi tu n-ai să mai fii, pentru că tu ai să mă laşi pe mine mai întîi.

— Tu n-ai să scapi de mine niciodată.

— Atunci e bine, asta şi vreau, să nu scap.

— Dar dacă totuşi mă înşeli ? Tu-mi ascunzi mie ceva, ai nişte relaţii suspecte.

— Da, dar pe mine nu m-au chemat la Siguranţă, rîse ea.

— Pe tine n-au să te cheme niciodată.

— Nu se ştie, în zilele noastre poţi ajunge uşor acolo.

— Tu nu, numai cei curajoşi ca mine, cei periculoşi, tu nu eşti periculoasă.

— Tu eşti eroul meu, zise ea fugind parcă de vorbele mele. Dacă te ţii aşa, e bine. Ai să mă ajuţi şi pe mine să gîndesc frumos. Să-mi laşi versurile tale, auzi ? Să nu uiţi. Şi am să vin la tine la regiment, în fiecare zi am să vin, să ştii. Cazarma ta e aproape de mine, în drumul meu, şi am să trec pe-acolo.

Aşa cum înfăţişa ea lucrurile, mi se părea chiar frumos şi am rămas liniştit pînă acasă la ea. Îmi spuse să intru şi să stau puţin acolo, dar n-am intrat.

— Tata voia să vorbească cu tine, îmi spuse ea. Tata a citit articolul tău şi voia să vorbească cu tine.

— Nu, nu acum, am să vin să aduc lucrurile, am să vorbesc atunci.

Mă grăbeam să ajung acasă, să scriu nişte scrisori. Ne-am despărţit repede, ferindu-ne amîndoi, în această clipă, de gesturi şi de vorbe prea multe.

11

Am dormit puţin în noaptea aceea. Mă fulgerau multe gînduri şi din toate se alegea mereu chipul lui Bălaşa. Îl auzeam apoi pe Boian vorbindu-mi. De ce îmi vorbea el aşa, de ce voia să se convingă, de vreme ce ştia bine ce gîndesc şi ce cred eu? Şi apoi Mica îmi vorbise şi ea într-un chip ciudat, despre Boian, despre relaţiile ei, îmi spusese că se poate ajunge uşor la Siguranţă. M-am gîndit apoi la tatăl meu şi la mama. Mă despărţisem oarecum de ei, le scriam rar, nu mă plîngeam şi nu le ceream nimic. Îi vedeam o dată sau de două ori pe an. Chinuindu-mă să dorm, mă uitam la cărţile mele, cîteva teancuri legate cu sfoară, îmi făceam socoteala că le voi duce peste cîteva zile la Mica.

M-am sculat pe la şase şi înainte de opt intram pe strada unde se afla regimentul. Mai trecusem pe strada asta şi văzusem clădirea aceea veche şi urîtă, şi gardul de fier ruginit, şi o statuie anonimă pe fîşia de pămînt împestriţată cu cîteva flori şi pietre văruite. Dar n-aş fi putut s-o descriu, nu reţinusem nimic, mă uitam cu atenţie la zidurile cenuşii cu ferestrele mici. Aici undeva, voi sta eu cel puţin doi ani. Ajung la poartă şi spun santinelei ce vreau. Îl cheamă pe sergentul de zi şi el mă conduce pe un gang întunecos, cu miros de latrină şi şoareci. Îmi arată biroul unde trebuie să mă prezint. Intru într-o cameră mare şi

joasă cu vreo patru-cinci mese la care lucrau ostaşi de rînd. Dau bună ziua şi rămîn aproape de uşă pînă cînd aud o voce :

— Cu tine ce-i ?

Mă dusei într-acolo şi mă văzui în faţa unui plutonier major cu o faţă albă şi rotundă, cu ochi verzi şi un smoc de păr pe capul chel. Îi dau hîrtia, se uită iute în ea, apoi o întinse unui curier :

— Da, fă-i formele şi să-şi ia *valencia* la Turnu Măgurele.

Simt că mi se goleşte toată fiinţa, că sînt uşor ca o iască.

— Cum, nu rămîn aici ? îngaim.

— Cum să rămîi aici ? zise plutonierul major cu un glas rău, contrastînd cu faţa lui blajină. Pe ăştia adunaţi aşa ca tine îi trimetem la un centru de instrucţie la Măgurele. Noi nu mai avem recruţi. Înţelegi ? Mai este unul pe sală. Pune-i pe aceeaşi foaie. Aşteaptă afară.

Mă mişc ca un manechin. Ies pe sala neagră şi văd un civil, îl întreb despre Turnu Măgurele şi-mi spune că aşteaptă hîrtiile. Îl examinez repede. E un tînăr gras, puţin adus de spate, cu un cap mare şi o pleşuvie prematură. Are ceva bolnăvicios şi vorbeşte din vîrful limbii. Miroase vag a parfum.

— Mergem împreună, zic.

— Da ? Îmi pare bine. Avem maşină la două.

— Cum, adică, plecăm chiar azi ?

— Sigur, eu mă grăbesc, trebuie să intru în spital, nu rămîn eu la ăştia, mă clasez sau mă reformez.

— Bine, dar nu plecăm azi, spun iară.

— Eu plec azi, merge şi tata cu mine.

— Să rămînem măcar pînă mîine dimineaţă.

— Nu se poate, tata mă aşteaptă în stradă cu maşina, ne ducem repede acasă, pe urmă plecăm.

Îmi dau seama cu cine am de-a face şi tac. Nu mai e nimic de făcut. Pînă la două trebuie să-mi duc lucrurile la Mica şi cu asta totul e sfîrşit.

După o jumătate de ceas ni se dă foaia de drum şi ieşim amîndoi. El face nişte paşi mari şi grei, ca de urs. La lumină e şi mai gras, şi mai adus de spate. Pe partea cealaltă a străzii aşteaptă un automobil mare, albastru.

— Vrei să te duc pînă acasă ca să nu pierzi timp ? îmi spuse camaradul meu. Unde stai ?

Îi spun unde stau, el se gîndeşte o clipă şi zice :

— Bine, te duc pe dumneata.

Deschide portiera şi mă prezintă unui bărbat de vreo cincizeci de ani, gras şi el, cu ochelari. Tatăl lui. Feciorul îi spune despre ce este vorba şi el aprobă. Urc lîngă şofer.

— La Foişor, spuse cel tînăr şi plecăm.

Vorbesc în spatele meu, în şoaptă, dar aud. Bătrînul e furios pe cineva, pe un general, îl face porc.

— Nu-i nimic, mormăi bătrînul, te internezi acolo şi generalul Panaitescu te transferă aici.

— Eu nu stau la regiment, să ştii, zise tînărul. Eu vreau acasă.

— Ţi-am spus că nu stai mai mult de două zile. Îi arăt eu lui, am să-l caut chiar azi şi am să-l bag în...

Vreau să mă întorc şi să le spun că eu rămîn în Bucureşti. Dar sînt pe aceeaşi foaie cu el şi el e grăbit şi nu mai am decît cîteva ceasuri, cîteva ceasuri ale mele şi cinci ţigări. Mă împietresc, arunc din cap orice gînd, ca un condamnat la moarte, probabil că aşa fac condamnaţii la moarte. Gonim pe străzi, trecem printre oameni, printre maşini şi tramvaie şi ajungem repede la mine.

— Vrei să te luăm la ora unu, tinere ? mă întrebă tatăl.

— Mulţumesc, am treburi, n-am să fiu acasă.

Cobor, dar deschid din nou şi-i întreb de unde plecăm.

— Din Rahova, îmi spuse tînărul. Autogara din Calea Rahovei, ora două.

Foaia de drum e la mine, pot să nu mă duc. Dar ăştia sînt grăbiţi. Intru în casă şi stau un răstimp în picioare, parcă aş aştepta ceva. Nu aştept nimic, dar îmi dau seama că nu pot duce lucrurile pentru că nu am bani. Hotărăsc să-i las cheia Micăi să le ia ea. Scriu acasă să-i trimită şi trei sute de lei ca să plătească chiria. În rest o să facă ea ce-o şti şi cum o şti.

Mă trîntesc pe pat istovit. Nu mai am nici o grijă. Nu mai sînt al nimănui. Vieţile oamenilor la care ţin se rotunjesc, se fac ca nişte pietroaie şi se rostogolesc, se depărtează de mine.

Teama de gînduri şi epuizarea nervoasă mă adorm. Am dormit pînă la unsprezece. Mă îmbrac şi mă duc la proprietari să le spun că plec, că are să le aducă Mica bani şi o să ia lucrurile. E acasă numai baba, ursuză, cu ochii prinşi şi-mi spune că de ce nu i-am anunţat din vreme, ca să pună bilet de închiriat. Spun ceva fără rost şi plec spre Mica.

Puţin după ora douăsprezece, ea coboară zîmbind. Cît e de subţire, cît e de senină şi frumoasă ! Mă gîndesc că n-am sărutat-o îndeajuns, că ea e altcineva, altcineva şi nu pot lua cu mine nimic. Dar nu, am nevoie de putere, trebuie să fiu tare, ca o piatră trebuie să fiu.

— Ţi-au şi dat drumul ?

Cît e de naivă şi cît se bucură ! Şi ce mîini reci are ! Îi strîng mîinile şi îi spun foarte clar, stăpînit :

— Mica, să nu scoţi o vorbă, să nu plîngi. Plec la Turnu Măgurele. Am să stau un timp acolo pentru instrucţie, mă întorc curînd. Uite ce te rog...

Îi spun ce are de făcut, cu lucrurile, cu banii şi ea tremură.

— Chiar acum ?

— Chiar acum.

Ea tremură, îi lucesc ochii tare, e mică şi subţire în halatul negru.

— Stai puţin, stai să-ţi aduc ceva.

Îmi aduce o pungă de bomboane şi-mi vîră nişte bani în buzunar. Şi tace, strivindu-şi buzele cu dinţii.

O îmbrăţişez şi-i simt oasele ca de pasăre. Trece un camion greu şi se zguduie totul, şi urlă, şi strigă totul. Mă desprind de Mica, intru pe podul de pe Dîmboviţa şi văd apa murdară. Mă opresc şi mă întorc. Ea e tot acolo, în uşă, dar nu stă, îşi duce mîinile spre faţă şi fuge.

Acum mă pot lăsa în voia mea, nu mă mai tem de nici un gînd, nici de durere, nici de tristeţe nu mă mai tem. Trec pe lîngă gardul Mitropoliei. Au înflorit caişii şi prunii, sub gard un călugăr bătrîn stă în faţa unui carton şi strigă : „Ia icoane, ia iconiţe, ia, ia Maica Domnului, ia..."

Cu puţină întîrziere autobuzul a plecat. Îmi bat în urechi vociferările, vaietele, pupăturile familiei care l-a condus pe

tovarăşul meu de foaie de drum. Mă uit şi văd curgînd casele mizere ale mahalalei bucureştene. Apoi se iveşte cîmpia. Verde, întinsă, cu o uşoară pîclă deasupra. Un purcel închis într-un sac guiţă. Miroase a benzină şi a haine plouate. O femeie suge o bomboană în spatele meu. Oraşul rămîne tot mai în urmă ca o aglomerare de lucruri cenuşii şi inerte.

PARTEA A DOUA

1

La douăzeci și nouă mai se zvoni că plecăm curînd la unitățile noastre. Nu făcusem decît o lună de instrucție, abia știam să ținem arma în mînă. Nimeni nu ne spunea de ce ne întoarcem la unități. Compania noastră de instrucție se adăpostea într-o clădire a regimentului de infanterie din Turnu Măgurele, noi nu intram în organizarea acestui regiment, dar vedeam ce se întîmplă acolo. În ultimele zile veneau sute și sute de concentrați, unii aproape bătrîni. Nu mai încăpeau în dormitoare și s-au ridicat în grabă niște barăci. Au apărut și ofițeri nemți care însoțeau trupa la instrucție. Zilnic se descărca armament nou, se vînturau ofițeri superiori de la divizie și de la statul major și mai în fiecare noapte se suna alarma. Îl întrebam pe sublocotenentul de rezervă, învățător în viața lui civilă :

— Don'sublocotenent mi se pare că e groasă...

— Cam așa ceva, răspundea el în doi peri.

— Știți ceva ?

— Pămînt de flori... Mi-e că se lasă cu front.

— Ați auzit că a fost iar la Berlin ?

— Am auzit. Nu sîntem noi aliați ? Ce te miri ?

— Nu mă mir, dar n-aș vrea să mor.

El izbucnește cu o furie falsă și deznădăjduită :

— Ce mă ? Cum adică ? Nu sîntem noi ostași ? Nu ne apărăm țara, și neamul, și regele ?

— De cine ne apărăm, don'sublocotenent ?

— Păi... de inamic.

— Care inamic, don' sublocotenent ?

— Ia mai dă-te-ncolo, hai, întinde-o că te prinde ploaia. Şi pe mine să nu mă mai întrebi nimic.

Nu mai întrebam, firește, pentru că, de fapt, nimeni nu ştia nimic. Cei care făceau parte din regimentele din Bucureşti se bucurau, dar mulţi se duceau la unităţi din provincie, aşa că le era indiferent, sau ar fi vrut să rămînă aici unde nu erau supuşi unui regim prea sever, compania noastră fiind sub ordinele directe ale diviziei şi divizia era departe. Eu mă temeam că zvonurile nu se vor confirma şi că vom mai sta aici mult timp. Voiam să ajung la Bucureşti, mă bucuram că Mica îmi păstrase camera, voi scăpa din cînd în cînd de la unitate şi mă voi duce acolo în casa mea. Aş fi vrut ca Bălaşa să rămînă în camera mea, să vină uneori şi Mica, şi Boian, să stăm acolo de vorbă. Mă sileam să nu mă gîndesc prea mult că s-ar putea să înceapă războiul şi să plec. Dar dacă totuşi va începe ? Voi dezerta. Ideea asta se înfiripase de mult în mine şi eram sigur că aşa voi face, nefiindu-mi foarte clare riscurile, nu ştiam unde mă voi ascunde şi ce voi face. Dar nu voiam să mor, asta era limpede. Instructorii, gradaţii şi comandanţii noştri erau şi ei foarte nervoşi. Pentru că se sfîrşea un răstimp foarte bun şi se sfîrşea mai repede decît speraseră. Aici se îngrăşaseră şi arătau bine, ei singuri erau stăpîni. Mai tot timpul liber umblau prin oraş după femei, se dichiseau şi se parfumau toată ziua. Acum erau şi ei ameninţaţi de aceeaşi primejdie, se duceau la unităţile lor, se scufundau în programul acela rigid şi monoton de cazarmă, deveneau şi ei nişte anonimi la cheremul celor mai mari. Acum se purtau mai frumos cu noi, dintr-un soi de solidaritate instinctivă, au adus şi un fotograf ca să pozeze întreaga companie şi unora dintre noi ne-au şi dat pozele să le iscălim. Sfîrşitul acesta neaşteptat şi prematur al perioadei de instrucţie avea o umbră de tristeţe care-mi amintea de sfîrşitul liceului cînd ne îngăduiam să fumăm în faţa profesorilor.

Şi ziua plecării veni într-adevăr, la 5 iunie 1941. Dimineaţa ne-am echipat şi ne-am aliniat în curte. Comandantul regimentului-gazdă, pe care nu-l văzusem niciodată, ne ţinu un discurs în care se amestecau fel de fel de vorbe mari şi goale. În timp ce el striga şi vocea i se lovea de ziduri şi plutea peste careul imens, eram sigur că fiecare

dintre noi se gîndeşte cum să se aranjeze mai bine într-un locşor călduţ, pe la vreun birou, pe la divizie, pe la vreun serviciu auxiliar. La sfîrşit am strigat cu toţii în cor şi foarte puternic : *„Să trăiţi"*. Am trecut apoi prin oraş cîntînd şi negustorii ieşeau în uşa prăvăliilor ca să ne vadă. Bocancii noştri cu ţinte răpăiau puternic pe piatra cubică a străzilor şi este posibil ca cineva să fi fost înfiorat auzind o sută de glasuri tinere care cereau Ardealul şi păreau gata să se bată pentru el. Numai că nimeni nu ştia cum şi cînd se va întîmpla asta, de vreme ce eram aliaţi cu nemţii, aceiaşi nemţi care ne furaseră Ardealul, ne cotropiseră ţara, ne luau tot şi încercau să facă acum din noi o armată de robi gata să moară pentru „Marele Reich".

Am ajuns în gară şi ne-am urcat în două vagoane de marfă. Peronul era plin de femei : slujnice, fete de negustori, şcolăriţe, care avuseseră legături misterioase cu compania noastră. Mi se păreau foarte triste, cu toată găteala lor şi cu tot fardul pe care-l risipiseră. „Teteriştii" se sileau şi ei să aibă o mină cît mai melancolică, dar mulţi nu se arătau, nevoind să dea în vileag ceea ce fusese tăinuit atîta vreme prin parc, pe cîmpuri sau la hotelul oraşului. Totuşi, nimeni nu părea să sufere prea tare şi trenul se urni în linişte, cu cîteva fluturări de mîini.

Am ajuns la Bucureşti după-masă pe la patru. Era foarte cald şi trăiam senzaţia ciudată că am intrat într-un oraş străin, necunoscut, deşi nu lipsisem decît o lună de zile. Trăisem aici, aveam casa mea aici. Mica se găsea la cîţiva paşi de mine, puteam să ies din rînd, şi să fug şi să fiu în cîteva minute la ea, dar mă simţeam străin. Am ajuns în faţa cazărmii, s-a deschis poarta mare de fier şi am intrat tropăind pe platoul înconjurat de clădiri cenuşii. Pe platou erau înşirate tunuri de cîmp, noi-nouţe,. mitraliere şi bucătării de campanie. Dar ostaşi nu se vedeau. Am aflat curînd, că regimentul plecase pe „zonă", undeva pe lîngă Buzău. Rămăseseră în cazarmă doar birourile şi serviciile de gospodărie, „partea sedentară", P. S.-ul cum i se spunea curent. Nu trecu nici un ceas şi aflarăm că la comanda P. S.-ului rămăsese colonelul Iosif Başturea, ofiţer pe jumă-

tate dement care băgase groaza în nenumărate generaţii de ostaşi. Se vorbea despre cruzimea şi sadismul lui, ca şi despre relaţiile lui dubioase cu ofiţeri superiori de la divizie şi de la Marele stat major. Din cele auzite nu-mi puteam face o imagine despre acest om şi-mi spuneam că se exagerează. Dar încă în acea seară aveam să mă găsesc în faţa lui şi să înţeleg că faima de care se bucura era cu totul întemeiată.

Ostaşilor de la alte unităţi li se dădură foi de drum şi bilete de voie şi plecară. Am rămas doar patru din toată compania şi nu ştiam ce se va întîmpla cu noi. Bănuiam că vom fi trimişi la partea activă a regimentului, pe zonă, şi mă temeam că asta se va întîmpla chiar în acea seară şi n-o voi putea vedea pe Mica. Dar deocamdată păream uitaţi, ne învîrteam prin curtea pustie, ne uitam la tunurile mici, de cîmp, ca nişte jucării. Undeva, într-o cameră din clădirile cenuşii, fanfara făcea exerciţii şi relua mereu un motiv din „Peer Gynt". Era ciudat zborul acestor motive romantice prin cazarma care mirosea a mîncare de cazan. Oraşul vuia peste zidurile tivite cu sîrmă ghimpată şi abia acum se deşteptă în mine cu violenţă sentimentul că sînt în Bucureşti, oraşul în care trăisem, în care se găseau Mica şi ceilalţi oameni pe care-i cunoşteam şi ei nu ştiau că sînt aici. Ieşi de undeva un plutonier major, voinic şi roşu, aşa cum erau toţi plutonierii majori şi strigă la noi :

— Ce-i cu voi, mă ?

I-am spus ce-i cu noi şi el ne măsură cu un fel de înverşunare inexplicabilă.

— Hai, treceţi la magazie, la treabă, zise ceva mai blînd.

Ne-a dus la magazie şi am fost puşi să încărcăm într-un camion nişte efecte reformate, bocanci, centuri, cartuşiere şi jambiere scurte. Pe la şase auzirăm spre poartă o comandă iute, apoi răpăitul puştilor pe care garda le prezenta pentru onor. Intră pe poartă un automobil negru şi unul din gradaţii de la magazie ne spuse cu un sunet de groază în glas că a venit colonelul. La scările pavilionului central, comandantul se dădu jos din maşină, urcă două trepte şi se uită cîteva clipe peste platou. Era înalt şi subţire, cu cizme de lac, foarte elegant din cît mi se părea. Peste puţină vreme veni un ostaş şi ne spuse să ne prezentăm imediat

la colonel. Ne-am controlat ţinuta şi am urcat la etajul întîi al clădirii. Un locotenent în vîrstă, probabil rezervist, ne-a deschis o uşă şi am intrat. Colonelul stătea la biroul care nu avea pe el decît o călimară şi un tampon. Baştureа avea o figură de bufniţă, era ras proaspăt şi pudrat. Am luat poziţia de drepţi în faţa lui, dar fără să ne aliniem. El ne privi cîteva minute şi nu se putea şti ce gîndeşte. Apoi întrebă cu glas piţigăiat :

— Ce sînt eu, mă ?

Noi tăceam, nu înţelegeam ce vrea. Locotenentul era în spatele nostru, şi el în poziţie de drepţi.

— Ce sînt eu, mă ? repetă colonelul şi se mişcă în scaun.

Tăceam mai departe, nu ştiam ce vrea. Colonelul strînse din măsele şi spuse cu aceeaşi voce subţire, de scapet :

— Va să zică nu ştiţi ce sînt eu, dumnezeul mamii voastre !

— Spuneţi „să trăiţi dom'colonel", şopti locotenentul.

— Să trăiţi dom'colonel, strigarăm noi într-o neorînduială înspăimîntată şi oarecum caraghioasă.

— Paştele mamii voastre de intelectuali, nici atîta nu ştiţi...

Ochii mici ai colonelului sticleau şi un fel de zîmbet rău trecu pe faţa lui pudrată.

— Spuneţi *domnule* colonel, ne şopti iarăşi locotenentul.

— Să trăiţi *domnule* colonel, strigarăm din nou ceva mai organizat.

— Papaiani, îi bagi la carceră, spuse colonelul.

Locotenentul Papaiani, cam bătrîior şi puţin adus de spate, nu spuse nimic dar înalţă iute capul în semn că a înţeles. Credeam că s-a sfîrşit ceremonia asta brutală, dar colonelul continua să se uite la noi cu ochii lui de pasăre sălbatică.

— Ce şcoală ai tu, mă ? întrebă pe cel din capul rîndului.

Avea şcoala normală. Altul academia comercială, celălalt o şcoală de subingineri. Cînd ajunse la mine îi spusei că sînt student în anul trei la filozofie şi el mă cercetă ceva mai mult, oarecum cu interes.

— Îi dai la birouri, pînă cînd se formează detaşamentul.

— Am înţeles, să trăiţi, zise Papaiani şi ne făcu semn să ieşim.

Îi strigarăm şi noi să trăiască, de astă dată foarte puternic şi la unison. Învăţasem un lucru important. Cu toate acestea locotenentul Papaiani, cu calmul cel mai firesc şi oarecum profesional, chemă sergentul de zi care ne conduse în subsol, la carceră. Toată clădirea mirosea a mucegai, a lături şi a şoareci, dar aici stăpînea o duhoare puternică. Două becuri slabe luminau un culoar foarte lung, la capătul căruia văzurăm nişte coteţe paralelipipedice, aşezate în picioare. Acestea erau carcerele. Am intrat fiecare în cîte una, sergentul a încuiat lacătele, a dat cheia santinelei care trăgea dintr-un chiştoc de ţigară şi a plecat. A fost clipa în care am simţit că nu mai sînt, că dispare din mine chiar suferinţa, nu mai aveam nici demnitate să mă apăr, să-mi recapăt conştiinţa fiinţei mele. Normalistul încercă să glumească, vorbind cu santinela :

— Şi ce facem, măi camarade, cu nevoile ?

— Păi vă duc eu unde trebuie, zise santinela, om în vîrstă cu o mustaţă căruntă şi pleoştită.

— Dar dacă vreau să fac pe mine, zise normalistul, am voie sau mă trimite la Curtea Marţială ?

— Pentru asta nu te trimite la Curtea Marţială, zise santinela cu seriozitate.

— Dar dacă fac eu pe ceva anume, mă trimite ?

— Fă ce vrei şi lasă-mă-n pace, încheie santinela şi păşi pe culoarul întunecat.

Spuse şi subinginerul ceva, rîdeau şi tropăiau pe podişca de lemn. Eu tăceam, nici măcar nu puteam să gîndesc. Dar ceva subţire şi rece îmi umbla prin cap, ca o gînganie. „Am să dezertez, am să dezertez, chiar mîine dezertez". Mă uitam din cînd în cînd prin orificiul mic tăiat în scîndura uşii şi nu vedeam în faţă decît zidul negru şi un fel de pîclă gălbuie. Ideea că voi dezerta îmi dădea un fel de amorţire şi ştiam că voi rezista pînă dimineaţa, şi mai mult, oricît vor voi să mă ţină. Pe la şapte, cînd se înserа, ni se dădu un sfert de pîine şi o cană cu apă şi uşa carcerii fu lăsată deschisă vreun sfert de ceas. Pe urmă ne-au încuiat iar. Normalistul spuse că dacă ne-am opinti şi am culca carcerele, am putea dormi. Eram într-adevăr frînţi de obo-

seală şi mă gîndeam că mai tîrziu, peste noapte, tot am să răstorn carcera şi am să dorm. Încercam fel de fel de poziţii, dar nu rezistam decît cîteva minute. La nouă se schimbă garda şi puţin după asta veni ofiţerul de serviciu, un sublocotenent. Ne scoase afară, văzu galonul roşu de „termen redus" şi se arătă foarte blînd. Era un om mic şi grăsuţ, cu nişte ochelari fără ramă, îmbrăcat într-o uniformă de trupă, însă ajustată. Se vedea bine că e rezervist.

— Dar ce-i cu dumneavoastră? întrebă cu un glas de bariton plin şi plăcut.

I-am povestit ce ni se întîmplase şi el ascultă cu atenţie, netrădînd ce gîndeşte. Vorbi apoi cu aceeaşi blîndeţe, dar cu o uşoară nuanţă poruncitoare, ferindu-se de o complicitate vădită cu noi.

— Haideţi sus, în biroul meu, staţi acolo pînă la ora două, pe urmă vă întoarceţi aici. Dacă pînă atunci vine vreun control de la garnizoană vă anunţ eu şi voi coborîţi imediat.

Atît spuse, se întoarse şi noi am plecat după el. Soldatul care făcea de pază nu înţelegea ce se întîmplă şi se uita cam speriat la sublocotenent. Ofiţerul ne duse în biroul companiei depozit şi ne încuie acolo. Ne-am întins pe mesele murdare şi am început să vorbim în şoaptă. Aveam încredere în sublocotenent, dar dacă pica un control de la comenduire sau venea chiar colonelul, cum avea obiceiul, am fi fost în primejdie, ajungeam la Curtea Marţială împreună cu sublocotenentul. El se întoarse după vreo oră şi noi ne-am dat jos de pe mese. Şi-a scos cascheta, centura şi diagonala şi a pus pistolul deoparte pe masă. Îşi trecu palma peste faţa obosită şi-şi scoase ochelarii. Avea ochii mici şi albaştri, cam stinşi. Pe neaşteptate întinse mîna şi se prezentă.

— Minişan, Ulpiu Minişan.

Auzindu-mi numele, îmi ţinu mîna cîteva clipe mai mult şi zise privindu-mă cu atenţie:

— Numele dumitale mi-e cunoscut. Nu-mi aduc bine aminte de unde, dar mi-e cunoscut.

— Poate din presă.

— Exact, dintr-un ziar. Eşti ziarist?

— Am fost... acum sînt soldat.

— Îi dai la birouri, pînă cînd se formează detaşamentul.

— Am înţeles, să trăiţi, zise Papaiani şi ne făcu semn să ieşim.

Îi strigarăm şi noi să trăiască, de astă dată foarte puternic şi la unison. Învăţasem un lucru important. Cu toate acestea locotenentul Papaiani, cu calmul cel mai firesc şi oarecum profesional, chemă sergentul de zi care ne conduse în subsol, la carceră. Toată clădirea mirosea a mucegai, a lături şi a şoareci, dar aici stăpînea o duhoare puternică. Două becuri slabe luminau un culoar foarte lung, la capătul căruia văzurăm nişte cotețe paralelipipedice, aşezate în picioare. Acestea erau carcerele. Am intrat fiecare în cîte una, sergentul a încuiat lacătele, a dat cheia santinelei care trăgea dintr-un chiştoc de ţigară şi a plecat. A fost clipa în care am simţit că nu mai sînt, că dispare din mine chiar suferinţa, nu mai aveam nici demnitate să mă apăr, să-mi recapăt conştiinţa fiinţei mele. Normalistul încercă să glumească, vorbind cu santinela :

— Şi ce facem, măi camarade, cu nevoile ?

— Păi vă duc eu unde trebuie, zise santinela, om în vîrstă cu o mustaţă căruntă şi pleoştită.

— Dar dacă vreau să fac pe mine, zise normalistul, am voie sau mă trimite la Curtea Marţială ?

— Pentru asta nu te trimite la Curtea Marţială, zise santinela cu seriozitate.

— Dar dacă fac eu pe ceva anume, mă trimite ?

— Fă ce vrei şi lasă-mă-n pace, încheie santinela şi păşi pe culoarul întunecat.

Spuse şi subinginerul ceva, rîdeau şi tropăiau pe podişca de lemn. Eu tăceam, nici măcar nu puteam să gîndesc. Dar ceva subţire şi rece îmi umbla prin cap, ca o gînganie. „Am să dezertez, am să dezertez, chiar mîine dezertez". Mă uitam din cînd în cînd prin orificiul mic tăiat în scîndura uşii şi nu vedeam în faţă decît zidul negru şi un fel de pîclă gălbuie. Ideea că voi dezerta îmi dădea un fel de amorţire şi ştiam că voi rezista pînă dimineaţa, şi mai mult, oricît vor voi să mă ţină. Pe la şapte, cînd se înnsera, ni se dădu un sfert de pîine şi o cană cu apă şi uşa carcerii fu lăsată deschisă vreun sfert de ceas. Pe urmă ne-au încuiat iar. Normalistul spuse că dacă ne-am opinti şi am culca carcerele, am putea dormi. Eram într-adevăr frînţi de obo-

seală şi mă gîndeam că mai tîrziu, peste noapte, tot am să răstorn carcera şi am să dorm. Încercam fel de fel de poziţii, dar nu rezistam decît cîteva minute. La nouă se schimbă garda şi puţin după asta veni ofiţerul de serviciu, un sublocotenent. Ne scoase afară, văzu galonul roşu de „termen redus" şi se arătă foarte blînd. Era un om mic şi grăsuţ, cu nişte ochelari fără ramă, îmbrăcat într-o uniformă de trupă, însă ajustată. Se vedea bine că e rezervist.

— Dar ce-i cu dumneavoastră? întrebă cu un glas de bariton plin şi plăcut.

I-am povestit ce ni se întîmplase şi el ascultă cu atenţie, netrădînd ce gîndeşte. Vorbi apoi cu aceeaşi blîndeţe, dar cu o uşoară nuanţă poruncitoare, ferindu-se de o complicitate vădită cu noi.

— Haideţi sus, în biroul meu, staţi acolo pînă la ora două, pe urmă vă întoarceţi aici. Dacă pînă atunci vine vreun control de la garnizoană vă anunţ eu şi voi coborîţi imediat.

Atît spuse, se întoarse şi noi am plecat după el. Soldatul care făcea de pază nu înţelegea ce se întîmplă şi se uita cam speriat la sublocotenent. Ofiţerul ne duse în biroul companiei depozit şi ne încuie acolo. Ne-am întins pe mesele murdare şi am început să vorbim în şoaptă. Aveam încredere în sublocotenent, dar dacă pica un control de la comenduire sau venea chiar colonelul, cum avea obiceiul, am fi fost în primejdie, ajungeam la Curtea Marţială împreună cu sublocotenentul. El se întoarse după vreo oră şi noi ne-am dat jos de pe mese. Şi-a scos cascheta, centura şi diagonala şi a pus pistolul deoparte pe masă. Îşi trecu palma peste faţa obosită şi-şi scoase ochelarii. Avea ochii mici şi albaştri, cam stinşi. Pe neaşteptate întinse mîna şi se prezentă.

— Minişan, Ulpiu Minişan.

Auzindu-mi numele, îmi ţinu mîna cîteva clipe mai mult şi zise privindu-mă cu atenţie:

— Numele dumitale mi-e cunoscut. Nu-mi aduc bine aminte de unde, dar mi-e cunoscut.

— Poate din presă.

— Exact, dintr-un ziar. Eşti ziarist?

— Am fost... acum sînt soldat.

— Da, şi încă unul nedisciplinat, spuse el zîmbind uşor. Dacă nu mă înşel, acum vreo lună...

— Da, ştiu la ce vă referiţi.

— Dumneata eşti... şi te-au luat după aceea ?

— Da, după aceea m-au luat.

— Ai scăpat uşor.

— Aşa s-ar spune, dar preferam să mă lase să-mi văd de carte.

Sublocotenentul se aşează pe scaun şi continuă să mă cerceteze cu interes.

— Păi nu se putea să te lase, oamenii de felul dumitale nu pot fi lăsaţi, trebuie să li se dea o preocupare mai serioasă.

— Adică să fie băgaţi la carceră, zic eu cu un început de revoltă. Să fiu ţinut cu un sfert de pîine şi o cană de apă.

— Bine, asta-i altceva, zise grăbit sublocotenentul. Ăsta-i un accident de cazarmă, eu mă referam la altceva, dar în sfîrşit, lucrul e mai complicat...

Se uită foarte adînc în ochii mei şi am înţeles că voia să-mi sugereze că acum şi aici nu putem discuta.

— Şi dumneavoastră ? se adresă el celorlalţi.

Era foarte atent la zgomotele de afară. Aflarăm că în viaţa civilă e profesor de muzică la un liceu din Bucureşti. Şi mai spuse ceva care mi se păru anume pentru mine :

— Acum, la noi, trebuie să faci un anumit fel de muzică. Nu place orice. Dar tot e bine că sîntem la partea sedentară, nu-i aşa ?

— Dar cum aţi scăpat de zonă ? întreb simţind că voi fi prieten cu acest om.

— A, foarte simplu. Am o infiltraţie la plămînul drept, am făcut şi pneumotorax. Ar fi vrut ei să mă trimită, dar n-au putut, eu mi-am luat măsuri din vreme, cam de pe la optsprezece ani.

Rîse scurt şi cu candoare, îşi luă pistolul şi ieşi. Se întoarse către ora două şi ne duse la carceră. Mergea înaintea noastră pe culoarele întunecate, lovea cimentul cu bocancii lui soldăţeşti şi semăna cu un temnicer. Carcerele aşteptau cu uşile deschise şi arătau ca nişte sicrie ridicate în picioare. Ne lăsă acolo pe seama santinelei, ca să ne încuie şi el se retrase cu un aer foarte jenat, zicînd :

— Mai aveţi patru ore, ne vedem la apel.

Mirosul acelui beci era acum de nesuportat şi santinela ne spuse că venea de la nişte haznale sparte, că prin canal se strecurau şobolanii din oraş şi pătrundeau în magaziile de alimente, aflate tot în acel subsol. Eram istovit, nu mai vorbeam, ostaşul care mă păzea stătea şi el rezemat de zid ţinîndu-şi arma între picioare ca pe un ciomag. Auzeam şobolanii chiţcăind şi bătîndu-se şi-i vedeam trecînd în goană pe cimentul acoperit cu mîzgă. Erau mari şi negri şi mă năpădea un fel de greaţă cînd îi simţeam trecînd pe sub podeţul carcerei. Stăteam sprijinit cu un genunchi într-un perete al carcerei şi cu spinarea în cel opus, îmi ţineam mijlocul încordat ca să-mi odihnesc puţin picioarele. Mă gîndeam la sublocotenentul Minişan, la Mica, la Boian, la Bălaşa, la toţi acei oameni de pretutindeni care vedeau limpede ce se întîmplă, şi care, fără îndoială, ar fi fost gata să întreprindă ceva, dacă n-ar fi existat primejdia dispariţiei lor fizice. Dar la ce-ar fi folosit acum această jertfă teribilă ? Către ziuă am izbutit să aţipesc şi m-a trezit santinela care lovea cu patul armei în scîndura carcerei.

2

Pînă la formarea detaşamentului care trebuia să ajungă regimentul din urmă, am fost repartizat la biroul mobilizării, al cărui şef era locotenentul Papaiani Mircea, cel care ne prezentase colonelului. Sublocotenentul Minişan lucra şi el tot aici, la biroul 2 ofiţeri. Mă bucuram că omul acesta va fi aproape de mine, dar eu n-aveam să rămîn multă vreme aici. Trecuseră trei zile şi nu izbutisem să ies din cazarmă, să ajung pînă la Mica. Unii reuşeau să fugă noaptea dînd bani santinelelor, dar eu nu aveam nici o leţcaie. L-am întrebat pe Minişan ce-aş putea face. El m-a privit cu o bunăvoinţă reţinută, mi-a spus să ies la raportul colonelului sau să-l rog pe Papaiani, că el nu poate să facă nimic. Am dat să plec, dar mă strigă :

— Stai puţin. Voiam să te întreb atunci noaptea, dar era cam strîmt acolo. Dumneata ai scris articolul acela cu ceferiştii ?

— Da.

— Eram sigur, te felicit, eşti un om de curaj. Am ziarul acasă, l-am păstrat. Aici să fii foarte atent, mai vorbim noi.

Şi-mi strînse mîna. N-am putut scoate o vorbă. Solidaritatea lui era atît de făţişă, încît semăna cu o mărturisire şi deschidea pentru mine perspectiva unei legături neobişnuite. Minişan era cel dintîi ofiţer care-mi apărea ca un adversar al rînduielilor din ţară, din armată, un duşman al angrenajului în care erau prinşi milioane de oameni, siliţi să se mişte şi să acţioneze pe măsura unor ţeluri străine. Simţeam cum încolţeşte şi se dezvoltă în mine vechiul meu sîmbure de nemulţumire şi revoltă. Acum nu mai era doar o problemă de bun simţ, îmi dădeam seama că nu mai pot fi clintit de pe o poziţie la care ajunsesem foarte încet. Nu ştiam ce voi face şi nici cîtă putere voi avea ca să-mi apăr gîndirea şi viaţa mea, dar orice s-ar fi întîmplat cu mine, eram condamnat să fiu în răspăr cu lumea din jurul meu şi să ajung un răzvrătit. În foarte puţină vreme se rotunjise ceea ce fusese grunţuros şi nedefinit în sufletul meu. Înţelesul meu despre lume se modifica repede, închizînd în el şi iubirea pentru Mica, sentimentul că ea se ivise anume ca să mă împlinească. Mă uitam la oamenii din jurul meu, îi vedeam supuşi, disciplinaţi şi foarte temători. Îşi vor fi punînd întrebări ? Se gîndesc ei că lucrurile ar putea fi altfel ? Nu se putea şti. Şi asta mă ţinea departe, nu aveam pe ce cale să comunic cu ei. Completam ordine de chemare. Făceam borderouri cu sute, cu mii de nume de prin toate colţurile ţării, se adunaseră vrafuri mari de asemenea ordine, dar nu le expediam. Era limpede că se aşteaptă un moment anume, că se pune la cale ceva foarte mare şi îngrozitor. Era ciudat să ştii că se va întîmpla ceva îngrozitor şi tu nu poţi să faci nimic ca să nu se întîmple, şi nimeni nu poate face nimic. Trebuia s-o văd pe Mica, n-o văzusem de la Turnu Măgurele şi mi se părea că s-a aşezat între noi un spaţiu imens, trebuia să ies oricum dintre zidurile astea blestemate, chiar dacă ar fi să sar peste sîrma ghimpată şi să tragă după mine vreo santinelă. Dar

încă nu era nevoie de atîta risc. M-am dus la locotenentul Papaiani şi i-am explicat omeneşte că eu sînt din acest oraş, că am rude, că-i absurd să nu fiu lăsat să mă duc acasă.

— Bine, dar toată lumea e consemnată în cazarmă, îmi spuse el.

— Dar eu trebuie să mă duc în oraş, zic şi stau înlemnit în faţa lui, hotărît să nu mă mişc de acolo pînă cînd nu-l înduplec.

— Nu pot, nu pot să fac nimic, îi dădea el şi nu se uita în ochii mei.

— Atunci am să fug.

— Poftim ?

— Dezertez.

— Treaba ta. Şi te rog să iei poziţia de drepţi. Auzi ? Unde te trezeşti ? Ieşi afară.

Nu luasem poziţia de drepţi, mă uitam la chelia lui, la faţa trecută, la toată fiinţa lui care nu avea nimic milităresc. Era un biet funcţionar de bancă şi se străduia să fie autoritar. M-am întors şi m-am îndepărtat către uşă şi el strigă în spatele meu :

— Fă-ţi un bilet de voie, am să mă duc la domnul colonel. Dar nu mai mult de două ore.

— N-am ce să fac cu două ore, îi spun văzîndu-l slab.

— Ei, atunci stai aici.

I-am adus totuşi un bilet de voie. Asta se întîmpla sîmbătă dimineaţa şi am scris pe bilet că sînt învoit pînă luni la ora şase. Ştiam că, oricum, nu voi putea pleca mai devreme de duminică la prînz. Papaiani nu zise nimic şi din acea clipă am început să aştept. Atmosfera de cazarmă era apăsătoare, ceva părea gata să explodeze, să arunce totul în aer. Ofiţerii erau foarte nervoşi, colonelul era turbat, se lega de toţi oamenii pe care-i întîlnea, îi băga la carceră şi la arest sau îi dezbrăca dimineaţa în faţa trupei şi punea să fie bătuţi cu centura pe fundul gol. Spectacolul era înspăimîntător şi din cît se spunea, se generalizase pe întreaga armată, Antonescu însuşi, „conducătorul ţării", ordonase această pedeapsă distrugătoare şi degradantă. Şi colonelul Başturea o aplica cu cruzime neobişnuită, încadrînd-o într-un fel de ceremonial de inchiziţie.

Duminică dimineaţa am fost martorul unui asemenea supliciu. Îndată după apel furăm aşezaţi în careu, în mij-

locul platoului. Colonelul veni pe la șase jumătate, însoțit de un preot militar, așa cum făcea în fiecare zi de sărbătoare. Coborî din mașină și păși spre noi, cam nesigur pe picioare, cu chipiul tras mult pe frunte. Cineva din spatele meu șopti că e beat, că vine de la un chef. Privindu-l cu atenție, mi-am dat seama că într-adevăr Baștureа era beat. Preotul se ținea puțin în urma lui, sub braț cu o carte învelită în patrafir. Colonelul intră în careu și strigă un bună dimineața slab și pițigăiat. Trupa urlă „să trăiți" cu o putere care zgudui zidurile vechi ale cazărmii. În timp ce preotul își desfăcea cartea de rugăciuni, colonelul păși adus din genunchi prin fața noastră, căutînd un nasture descheiat, un obraz nebărbierit, o moletieră căzută, o poziție nereglementară, adică insuficient de rigidă și înspăimîntată. Nu găsi sau nu văzu ce căuta și se întoarse în mijlocul careului lîngă preot. Acesta deschise cartea, începu să citească și glasul lui puternic se lovea de ziduri. Se opri puțin, făcu un semn și ni se comandă să îngenunchiem. Apoi citi evanghelia. În tot acest timp colonelul își frămînta buzele cu dinții, se clătina ușor pe picioare, își trecea mănușile dintr-o mînă într-alta. După ce preotul sfîrși, ne-am ridicat și ne-am acoperit.

— Adă-i pe ăia, spuse colonelul cu o mare oboseală în glas.

Și dinspre ușa care ducea la subsolul clădirii se iviră patru soldați cu mîinile legate la spate. Erau oameni vîrstnici, concentrați, cu niște figuri obosite, bărboase și speriate. Se mișcau încet, parcă călcau cu picioarele goale pe spini. Intrară în careu cu ochii plecați. N-aveau centuri și nici șireturi la bocanci. Caporalul care-i însoțea le ordonă să lase pantalonii în jos, și ei ezitară o clipă, privind buimăciți la trupa încremenită. Pînă la urmă se dezbrăcară, caporalul își desfăcu centura, aplecă pe unul de cap și lovi puternic în fesele galbene-pămîntii. Omul scoase un urlet scurt și căzu în genunchi, dar se ridică repede. Caporalul trecu în dreptul altuia, îl aplecă și pe acesta de cap și-l lovi parcă mai blînd. Scuipă în palme, își potrivi centura și trecu la cel de al treilea. Al patrulea nu rezistă, abia îl atinse caporalul și el dădu s-o rupă de fugă, se opri și ră-

mase aşa, cu pantalonii în mînă, căutînd o spărtură în rîndurile noastre. Colonelul se duse către el şi strigă printre dinţi :

— Ce faci, mă, un'te duci, mă, hai, un'te duci ?

Şi-l lovi cu pumnul în ureche. Omul se întoarse năucit şi colonelul îşi repezi botul cizmei de lac în spatele lui. Apoi se duse la caporal şi-i izbi şi lui un pumn în faţă. Totul se petrecea într-o mare linişte, nu se auzea nici răsuflarea celor cîteva sute de oameni. Preotul stătea cu mîinile încrucişate sub patrafir, cu capul puţin plecat într-o parte. Nu ştiu ce va fi fost în sufletul lui, dar era căpitan, făcea rugăciuni din ordin şi tot din ordin patrona fărădelegea care se comitea acum. Şi bătaia reîncepu, şi mai cumplită. Caporalul se temea, îl apucă de guler pe cel bătut, ca să nu mai fugă. Cei bătuţi urlau, gemeau, se văitau, cădeau în genunchi şi loveau pămîntul cu palmele, înnebuniţi de durere. Carnea se înroşise şi la unul chiar sîngera. Primi fiecare cîte cincisprezece lovituri. Colonelul plecă spre biroul lui, preotul se grăbi şi el spre poartă împleticindu-se în antereul cachi. Nouă ni se ordonă să rupem rîndurile şi să ne ducem la servicii. Cei patru ostaşi maltrataţi rămaseră în mijlocul careului, parcă micşoraţi deodată, reduşi la dimensiunile şi înfăţişarea unor copii. Unul se lovea cu palmele peste obraz şi striga ceva, parcă un nume de femeie. Oamenii aceştia aproape bătrîni lucrau la grădina regimentului, colonelul fusese în inspecţie acolo şi-i găsise fumînd într-un bordei. Grădina, aflată undeva la marginea oraşului, era, într-un fel, proprietatea colonelului. O mică parte din produse erau aduse la regiment pentru hrana trupei, restul se vindea pe piaţă şi veniturile le împărţea cu grangurii de la divizie şi de la statul major. Aşa se explica poziţia tare a lui Başturea şi toată lumea se supunea fără să cîrtească.

Intrînd pe culoarele reci ale cazărmii l-am întîlnit pe sublocotenentul Minişan. Tremuram încă de groază şi de revoltă, mă durea mai cu seamă nepăsarea oamenilor. Mi se păreau veseli, uitaseră într-o clipă spectacolul îngrozitor la care asistaseră.

— V-a plăcut, don'sublocotenent ? îi şoptesc din spate. Frumoasă rugăciune.

El se întoarse repede şi încercă să mă recunoască în obscuritatea sălii.

— A, dumneata erai? Eşti surprins, nu-i aşa?

— Nu, sînt îngrozit.

El se uită în jur, mă apucă de braţ şi şopti cu o mare convingere:

— Ei bine, asta e realitatea, singura realitate. Despre asta ar trebui să scrii.

— Unde să scriu?

— Trebuie să faci în aşa fel ca să ai unde. Să-l studiezi cu atenţie pe Başturea, e un tip interesant, ai să vezi.

— Din ce punct de vedere?

— Ai să vezi, du-te acuma şi nu te arăta foarte surprins ca să nu dai pantalonii jos într-o zi.

Intră în biroul lui şi mie-mi rămase în ochi sclipirea ochelarilor prinşi la rădăcina nasului. Am intrat în birou după ceilalţi furieri şi plutonierul major nu mă iertă. Strigă la mine cu o brutalitate care contrasta cu figura lui albă şi bucălată, cu ochii de un albastru aproape inocent:

— Unde umbli, bă? Ce, ne plimbăm aşa?

M-am uitat la el nedumerit, n-am spus nimic şi m-am aşezat pe scaunul meu. În birou era agitaţie mare. Se primise de la statul major ordin să fie chemat tot contingentul 1934 şi în aceeaşi zi ordinele de chemare trebuiau expediate. Mi-am spus îndată că nu voi putea ieşi din cazarmă şi această teamă mă izbi cu atîta violenţă încît mi-am simţit ochii năpădiţi de o ceaţă dureroasă. Cu o grabă nebunească am început să lucrăm cu toţii. Plutonierul major stătea proţăpit în mijlocul camerei şi urmărea ca un vătaf munca noastră. Pe la unsprezece mă chemă locotenentul Papaiani, îmi dădu biletul de voie semnat de colonel, dar îmi spuse că nu voi putea pleca decît după completarea tuturor ordinelor. M-am întors în birou mai liniştit, ca şi cum aş fi purtat în buzunar o avere. Dar numai peste cîteva clipe mi-am dat seama că tocmai acest sentiment de uşurare era cel mai sigur semn al încătuşării mele. Grav nu era atît faptul că n-o văzusem încă pe Mica, ci că eram împiedicat s-o văd, că eram ţinut cu forţa într-o cazarmă, înconjurată de sîrmă ghimpată, într-un loc unde oamenii erau schingiuiţi, reduşi la condiţia unor dobitoace de muncă. „Aceasta e realitatea, singura realitate", spusese Minişan şi se putea

înțelege că această cazarmă nu e un loc izolat și colonelul Baștureа nu este o bestie neobișnuită, pretutindeni e așa și colonelul acesta reprezintă spiritul care conduce armata și treburile țării, spiritul rău care a făcut din România o pușcărie, lăsase să fie ciopîrțită și acum se pregătea s-o ucidă cu totul. Sigur, aceasta e realitatea și eu sînt prizonierul acestei realități și dacă nu mă zbat voi fi și eu ucis.

În timp ce mîncam la prînz un castron de zeamă în care plutea o bucată de varză murată, am simțit foarte limpede că dacă nu voi face nimic, voi fi ucis. Dezertarea era calea cea mai simplă, mai ușor de ales, dar consecințele puteau fi dezastruoase. Ar fi trebuit să am o ascunzătoare sigură. Încotro s-o iau? O judecată sănătoasă îmi curma îndată asemenea gînduri și nu mai rămînea nimic în afară de supunerea ucigătoare. Nu încercasem niciodată atît de acut sentimentul neputinței, al revoltei mute și îngenuncheate.

Toată ziua am stat sub apăsarea acestor întrebări care se topeau în fierbințeala ceasurilor de seară, cînd aveam s-o văd pe Mica. Abia spre ora cinci ordinele fură gata, le-am trecut în borderou și le-am pregătit pentru poștă. Trei curieri au plecat îndată cu ele. În mai puțin de douăzeci și patru de ore aveau să curgă spre regiment oameni care uitaseră de mult să mînuiască arma, oameni cu neveste și copii, oameni cu părul cărunt, oameni pentru care viața avea să se întoarcă deodată înapoi și să se scufunde într-o aventură tragică și absurdă ale cărei dimensiuni încă nu erau bănuite. Mă aflam în miezul acestui proces, vedeam și auzeam tot. Dacă pentru un civil lucrurile puteau să pară îndepărtate și oarecum misterioase, pentru mine ele se arătau dezbrăcate de orice podoabă mincinoasă, aveam sub ochii mei conspirația militară și războinică întreprinsă ceas de ceas pe seama unui popor necăjit. Nu mă mai simțeam ca un simplu soldat, supus mizeriilor de cazarmă, mi se părea că am îmbrăcat uniforma numai ca să fiu aici, să văd totul de aproape. Nu-mi dădeam bine seama ce se întîmplase în răstimp de cîteva ore, de cînd primisem biletul de voie sau de dimineață cînd asistasem la acea scenă cumplită a bătăii. Ce se petrecuse în mintea mea? Eram conștient că trebuie să văd totul sau, dîndu-mi seama de riscul dezertării, îmi căutam un alibi pentru ca situația mea de soldat

să răspundă undeva şi unui rost al meu intim? Izbutise cumva sublocotenentul Minişan să-mi strecoare ideea că şi aici poţi rămîne un nesupus? Cert este că am plecat spre Mica purtînd în creier convingerea că trebuie să mă păstrez întreg şi să acţionez la timpul potrivit. Mă bucuram că mă duceam la Mica nu în situaţia unui soldat necăjit, ci ca un om care priveşte viaţa aşa cum e ea şi e hotărît să i se împotrivească.

Cînd am ieşit pe poarta cazărmii, mă împleticeam. Slăbisem mult în ultimul timp, nu-mi dădeam seama, dar cred că arătam foarte rău. Dar acum nu mai avea nici o importanţă cum arăt, eram liber, alergam pe Calea Plevnei spre Mica şi mă temeam că s-ar putea să n-o găsesc acasă. Dar era acasă. Şedea pe un scaun în curte şi citea. Am bătut uşor în poartă şi ea a ridicat capul. O singură clipă fu surprinsă. Îşi trecu mîna prin păr şi alergă spre mine. M-a îmbrăţişat şi i-am văzut ochii înlăcrămaţi şi mi se puse un nod în gît. Apoi, parcă tremuram tot şi o căldură mare mă inundă. Nu mai cunoscusem o asemenea stare şi aveam în clipa asta măsura adevărată a iubirii mele. M-a apucat de mînă şi m-a dus în casă. Am stat puţin cu părinţii ei faţă de care rămîneam încă reticent şi timid, apoi am trecut în cealaltă cameră.

— Te-am căutat la regiment, mi s-a spus că nu eşti acolo, că nu te cunosc.

— Cînd m-ai căutat?

— Ieri, ieri dimineaţă, nu mai puteam, mă temeam că te-au dus.

— Nu, încă nu, răspund amintindu-mi că totuşi voi fi dus. Încă nu, lucrez la un birou. Tu... tu ce faci?

Nu ştiu de ce, nu puteam s-o îmbrăţişez, mă uitam la ea şi vedeam cît e de subţire şi de palidă. M-am aşezat pe marginea patului, acolo îmi plăcea să stau, mă simţeam prins oarecum în matca acestei case. Mica s-a lăsat jos, pe covorul de iută, mi-a cuprins genunchii şi pînă la căderea serii ne-am spus tot ce se întîmplase cu noi după despărţirea din dimineaţa aceea cu ploaie, la Turnu Măgurele. Tîrziu de tot i-am arătat intenţia mea de a dezerta, sau cel puţin gîndul care mă cercetase. Ea m-a privit cu mare atenţie, se gîndea, cumpănea. Şi n-a spus nimic şi nici eu nu i-am cerut să vorbească. I-am propus să se îmbrace, să

ieşim, să mergem pînă acasă la mine. Mi s-a părut că ezită şi mi-am dat seama că făcusem o greşeală. Casa aceea nu mai era a mea, împrejurarea fusese folosită ca s-o ia altul.

— Vrei să-l vezi pe Bălaşa? întrebă Mica subliniind parcă gîndul meu.

— Nu, voiam să văd casa. Trebuia să iei lucrurile aici, cum te-am rugat.

Tonul meu iritat o alarmă. Veni spre mine şi-mi vorbi ca unui copil:

— Bine, dragule, dar ai fost de acord, chiar te-ai bucurat. Preferai să înstrăinăm casa aceea, casa noastră? Spune, vroiai s-o pierdem?

Ce-i asta? O mică minciună sentimentală? Voia să-mi ascundă binele pe care i-l făcuse lui Bălaşa, amintindu-mi de ceasurile noastre petrecute acolo? Se gîndise că vom avea nevoie de o casă, noi doi? Nu puteam şti, dar felul cum îmi vorbise mă dezarma.

— Da, am fost de acord, spusei calmat deodată, dar nu ştiu cum, intru într-o casă străină.

Nu e o casă străină, zise ea în şoaptă. E casa noastră, nu voiai tu să stăm acolo... atunci... ştii tu cînd...

— Nu ştiu cînd, dar o să stăm. Oricum, te rog să ai grijă măcar de cărţi, restul nu mă interesează.

— Trebuie să-l lăsăm pe Bălaşa acolo, tu ştii că trebuie să-l lăsăm.

— Da, ştiu.

Înţelegeam că e vorba de plata chiriei şi am cedat cu totul. Mica deschise uşa şifonierului şi se dădu după ea ca să-şi pună o rochie. Aş fi vrut s-o îmbrăţişez aşa cum era dar mi s-a părut indecent cu părinţii ei în cealaltă cameră. Îi vedeam picioarele subţiri şi eram fericit că mi-e dragă. Ea îşi arătă capul pe lîngă uşa şifonierului şi părul îi cădea peste obraz. Eram nespus de fericit şi mă gîndeam cu un fior dureros că voi pleca curînd şi mă voi depărta mereu şi am să scriu scrisori disperate, poate îmi vor cădea şi lacrimi pe hîrtie şi vor face acele pete banale care închid totdeauna o suferinţă mare şi adevărată. Mica îşi îmbrăcă un taioraş maro, cu o tăietură cam demodată, dar era zveltă şi frumoasă, primejdios de frumoasă şi zveltă. Aşa mi se părea şi mă socoteam în primejdie.

Am ieşit în strada care se răcorise şi mirosea puternic a flori de tei. Mă stingherea bocăneala mea pe asfalt şi mă simţeam rău în uniformă soldăţească cu o femeie lîngă mine. Dar Mica mă ţinea strîns de braţ şi mergea în pas cu mine şi părul i se freca de postavul mînecii mele. Spunea din cînd în cînd cîte ceva şi eu tăceam.

— Boian ar fi vrut să te vadă, se gîndeşte mult la tine. Îmi spunea că e curios să ştie ce se întîmplă cu tine.

— Ce să se întîmple ?

— Ce gîndeşti tu, cum evoluează mintea ta.

— Deocamdată stă pe loc.

— Nu-i aşa, tu ştii că nu-i aşa. Acolo în armată sînt tot oameni şi acuma cred că acolo se petrec lucruri grozave. Oamenii chinuiţi şi ameninţaţi cu moartea gîndesc mai ascuţit.

— Aşa este.

— Vezi ? Asta spune şi Boian, că tu te maturizezi acuma şi foarte multe lucruri îţi apar într-o altă lumină.

— Ăsta e singurul cîştig, văd chiar mai limpede decît pot suporta. Şi mai sînt ca mine, din cît îmi dau seama.

— Vezi, dragule ? Nu eşti singur şi de asta nu trebuie să fugi. I-am spus lui Boian că vrei să dezertezi şi el e de părere că ai face o greşeală. Ai fi hăituit şi te-ar prinde pînă la urmă şi eşti şi încondeiat la Siguranţă, te-ar omorî.

— M-am gîndit la asta, spusei mirîndu-mă de liniştea cu care se vorbea de moartea mea. Aşa au să mă omoare mai încet.

— Nu, ai să te aperi, ai să înveţi să te aperi. Dacă te lasă aici ai să fii cu noi.

— Duminica viitoare, dacă am să mai fiu aici, vreau să-l văd pe Boian, să-l chemi la tine.

— Da, spuse cu bucurie reţinută. Poate vii dimineaţă, să stăm toată ziua, să stai cu noi toată ziua.

Străbăteam oraşul zgomotos şi foarte animat la ceasul acela. Părea să nu se fi schimbat nimic în mentalitatea oamenilor, numai eu vedeam lucrurile altfel, încărcate parcă şi gata să se spargă. Constatarea asta mă mulţumi. Voiam să-i văd pe toţi stăpîniţi de starea mea, conştienţi că se întîmplă ceva grav şi ameninţător. Dar aveam să văd şi oameni de soiul acesta. Bălaşa era acasă, împreună cu un bărbat înalt, cu părul vîlvoi, al cărui nume nu l-am reţinut

cînd s-a prezentat. Camera mea mirosea puternic a tutun prost, îmbîcsit în toate lucrurile. Mă aşteptam la o întîlnire foarte fierbinte, dar Bălaşa mă primi cu o mare indiferenţă, mi se părea evident că-l deranjez. Era foarte slab şi am văzut că-i tremură mîna cînd duce ţigara la gură.

— Îţi stă foarte bine aşa, zise privindu-mă cu un fel de batjocură.

— Da, mi-am găsit în sfîrşit vocaţia, zisei cu intenţia de a mă retrage îndată.

El zîmbi, se uită la Mica, apoi la prietenul acela al lui şi vorbi cu uşoara lui bîlbîială :

— Nu zău, voiam să spun că ai o stare civilă, că nu mai eşti suspectat. A, trebuie să-ţi mulţumesc pentru cameră. Fac tot ce pot ca să nu ţi-o compromit. Nu primesc vizite, ăsta a venit din întîmplare.

Mica se aşezase pe pat, pe patul nostru, şi părea şi ea puţin stingherită, se uita la mine cu înţeles, voia să mă păstrez calm.

— Ai învăţat să ucizi ? întrebă Bălaşa. Să înveţi să tragi bine, are să fie nevoie.

— Nu strică să ştii aşa ceva, chiar cînd nu eşti militar.

El plecă ochii şi-şi supse buzele. Fusesem rău fără intenţie, ştiam că-i cardiac, că nu poate face armată, dar mă gîndisem la cu totul altceva.

— Pentru cît îmi trebuie mie, ştiu de ajuns, zise el. Nemţi aveţi la regimentul vostru ?

— N-am văzut.

— Curios, ei sînt peste tot acum, ca ploşniţele, ai să-i vezi, n-avea grijă. Au pus mîna pe tot, n-am rămas decît noi, ăştia cu buzunarele goale. Dar stai jos, nu sînt o gazdă atentă.

Şi rîse, dîndu-mi unul din scaunele mele. Omul cu părul vîlvoi dădu bună seara şi plecă foarte grăbit.

— Ăsta-i un băiat de ispravă, Mica.

Parcă nici n-ar fi auzit ce-a spus Bălaşa, Mica se duse şi deschise fereastra din fund :

— Cum stai aici, în fumăraia asta ? Şi mai pune şi tu mîna pe o mătură.

— N-am geniul gospodăriei. De altfel, nu mai stau mult aici.

— Dar unde te duci ? întrebă Mica.

— Nu știu, n-am să mai stau mult.

— Du-te unde vrei, ai înnebunit de-a binelea.

— Se poate, dar nu pot altfel. Sînt destui imbecili normali care nu-și dau seama ce se întîmplă. Li se pune ștreangul de gît și ei nu știu. Tu știi acuma? Știi? Că în noaptea aceea erai foarte normal.

Mi se adresa mie. Mă uitam la fața lui topită și nu știam ce să-i răspund. Spusei într-un tîrziu:

— Mie mi se pare că abia acuma sînt normal. De fapt, ți-am dat dreptate totdeauna, dar nu voiam să-ți riști viața.

— Da, sigur, prudența călduță și onorabilă. Nu-mi place dar ling...

— Bălașa, strigă Mica ridicîndu-se, încetează!

Era un sunet neașteptat de violent în glasul ei și-mi dădeam seama că ceva se rupsese între ei. Rămăsese în mijlocul camerei, ochii ei blajini se făcuseră mari și luceau. Strigă mai departe:

— Te rog să pleci numaidecît din casa asta. Mi-ai făgăduit că te liniștești, de asta te-am lăsat să stai aici, dar n-ai voie să periclitezi viața altora. Ajunge.

Căzu parcă istovită pe marginea patului și am simțit nevoia să intervin.

— Cred că nu e vorba de mine. Mie nu mi-e frică. Totuși cred că ai putea fi mai calm, dragă Bălașa.

Mica izbucni iară și fui surprins de duritatea care se strecura în glasul ei, de obicei moale:

— Te ocolesc toți pentru că îi împingi la moarte. Boian nu vrea să te mai vadă. Ai să înțelegi o dată... dacă ai să mai ai timp pentru asta. Și-ar fi bine să pleci numaidecît de-aici...

Bălașa asculta foarte atent, cu gura lui ruinată, puțin deschisă. Se așeză pe scaun, se aplecă ușor spre Mica și vorbi cu stăpînire, cu o cumințenie care mi se părea prefăcută:

— Bine, am să plec. Dar n-am să gîndesc ca voi niciodată. Ce să aștept? Ce așteptați voi? Să ne distrugă, să ne care cine știe unde într-o zi, să umple lagărele cu noi, să ne pună la zid. Asta așteptați? Cei din Valea Jiului au făcut grevă, lumea fierbe și noi ne ascundem ca șoarecii.

— Ajunge! strigă iarăşi Mica şi se îndreptă spre uşă. Din cauza acelei femei ai ajuns în halul ăsta şi nici măcar nu eşti sigur că e nevinovată.

— Bine, bine, făcu Bălaşa cu glas obosit şi se ridică, dîndu-mi a înţelege că ar dori să plecăm. Îmi întinse mîna şi adăugă: Îţi mulţumesc pentru cameră, nu mai am nevoie de ea. Şi tu să faci aşa ca toată lumea, să aştepţi, să te aşezi în genunchi şi să aştepţi.

Mica se întoarse din uşă, luă mîna lui Bălaşa şi spuse încet, cu o căldură silită şi fără nădejde:

— Linişteşte-te, du-te la doctor, poate ar fi bine să te întorci acasă.

— Bine, Maica Domnului, aşa am să fac.

Am ieşit, am vrut să dau bună seara proprietăresei, dar uşa era încuiată. În stradă i-am spus Micăi:

— Ce este cu voi? Să-mi spui numaidecît ce este cu voi. Ştiu de mult că-mi ascunzi ceva şi tu taci. Cînd ai fost la Turnu Măgurele mi-ai promis c-ai să vorbeşti.

— Ce să-ţi spun? zise uşor iritată şi plictisită. Tu nu înţelegi? Lumea se frămîntă, se petrec lucruri îngrozitoare, ştii tot atît de bine ca şi mine. Zi şi noapte sînt arestaţi mii de oameni.

— De ce nu vrei tu să-mi spui adevărul, cum poţi să te ascunzi de mine? Din felul în care ai vorbit cu Bălaşa, am înţeles tot.

Ea evita să se uite la mine, îmi strîngea doar braţul foarte tare, se lupta cu ea însăşi, vedeam bine asta. Zise voind să pară indiferentă:

— Bălaşa... poţi să înţelegi cel mult că el a ajuns într-o stare de exaltare, că eu nu gîndesc ca el şi în consecinţă nici nu pot acţiona cu el. A rămas singur. Dacă ar fi într-o organizaţie, să zicem, un om ca el ar fi izolat şi înlăturat ca primejdios.

— Dar asta chiar faceţi, vreţi să-l izolaţi.

— Ai fi fericit să mă auzi urlînd ca el? Mi-ai spus de atîtea ori să nu risc.

Nu mai aveam nici o îndoială, dar ştiam că nu-mi va spune nimic. Am insistat totuşi:

— Păi tocmai de asta ţi-am spus, pentru că voi sînteţi organizaţi, am bănuit de mult asta şi tu te încăpăţînezi

să-mi ascunzi. Asta mă jigneşte şi mă doare, n-ai voie să te porţi aşa, tocmai acum cînd fiecare clipă m-ar putea rupe de lîngă tine, poate pentru totdeauna.

Nu voiam s-o şantajez, dar într-adevăr mă durea tăcerea ei şi mă punea într-o condiţie de inferioritate, mă ţinea oarecum în afara unei lumi la care rîvneam să ajung. Ea rămînea liniştită, se uita la mine şi citeam în ochii ei rugămintea să nu mai stărui, să n-o mai chinuiesc, să înţeleg că nu poate vorbi. Voia să mă ajute şi spuse :

— Tu susţii că sîntem organizaţi. Poate, în măsura în care gîndim la fel. Tu mi-ai vorbit de acel ofiţer, profesorul de muzică. Tu ştii ce gîndeşte, ştii chiar ce ar fi în stare să facă, dar nu-l poţi sili să vorbească prea mult. O să vă legaţi foarte puternic... dacă... dacă n-o fi vreun provocator.

— Nu se poate, taci, spusei aproape speriat.

— Vezi ? Asta-i toată organizarea. Bălaşa vrea să ieşim în stradă, să ţipăm. Asta-i nebunie şi nu foloseşte la nimic.

— Bine, dar ce altceva faceţi ?

Oftă încet, îşi trecu mîna prin păr şi vorbi cu un mare efort :

— Petre, iubitule, poate că o să facem ceva. Deocamdată sîntem puţini şi mişună agenţii peste tot. Asta-i o bătălie lungă şi grea, mai grea decît îşi închipuie unii. Dar tu ai să înţelegi lucrurile astea mai tîrziu, sînt sigură că ai să le înţelegi, nici nu ştii cît ţinem noi la tine.

Voia să mă îmblînzească, să mă astîmpere ca pe un copil şi am spus oprindu-mă în mijlocul trotuarului :

— Mica, ascultă, nu vreau să te pierd, auzi tu ? Dacă aş fi lîngă tine mi s-ar părea că te apăr într-un fel, dar acolo n-am să fiu liniştit nici o clipă, de ce nu vrei tu să mă laşi liniştit ?

— Ce vrei tu ? Ţi-am spus doar că nu fac nimic, sînt o fată cuminte, foarte cuminte şi vreau să fii liniştit.

Devenise veselă sau se prefăcea. Îmi dădeam seama că nu va vorbi mai mult, dar nici nu dezminţise bănuielile mele. Într-un fel, misterul acesta o înălţa, îi dădea un fel de aureolă, devenea mai mult decît femeia mea iubită. Era cu totul altceva decît multe fete pe care le cunoscusem şi în mintea cărora nu se zbătea nimic, vedeai prin ele ca printr-o sită rară. Dar mă temeam, starea în care se găsea Bălaşa mi se părea primejdioasă şi pentru Mica şi o rugai :

— Vreau să nu-l mai vezi pe Bălaşa. Mă auzi?

— Te aud. N-am să-l mai văd, n-o să-l mai vadă nimeni. Totuşi trebuie frînat, n-o să-l părăsim cu totul.

— Cine era individul cu claia aia de păr?

— Nu ştiu, nu l-am mai văzut niciodată.

Bănuiam că şi acum mă minte, dar n-am mai stăruit. Voiam să folosesc altfel ceasurile cîte-mi mai rămăseseră, nu ştiam cînd voi mai ieşi din cazarmă. Ar fi fost bine să stau toată noaptea cu Mica pe străzi sau să intrăm undeva într-un local, să căutăm o masă într-un ungher, să beau cu ea o sticlă de vin bun şi să mă uit în ochii ei. Dar eu nu aveam voie să intru în restaurante şi nici bani nu aveam. Ne-am îndreptat încet spre Regie, pe străzi lăturalnice şi i-am spus că sînt liber pînă dimineaţa. Mă temeam că o voi pune în încurcătură dar ea avu o explozie de bucurie.

— Vai, e grozav, stai la noi, hai, de cînd vrea tata să stea de vorbă mai mult cu tine.

— Mi se pare că nu le sînt prea simpatic.

— Eşti un prost. Cînd ne căsătorim? Vreau să fiu o femeie măritată, vreau să fiu cucoană.

— Cucoana unui soldat. „Ce-i bărbatul dumitale? Soldat". Frumos mai sună.

— Da, dar e soldatul meu.

— Mica, tu vorbeşti serios? Eu am glumit o dată, cred că şi tu glumeşti acuma.

— Bine, nu cucoană, ci iubita ta. Asta vrei?

M-am uitat repede înaintea şi înapoia mea, am cuprins-o şi am sărutat-o pe gura uşor fardată şi fardul mirosea a mere putrede. Liniştit, cu străzile luminate slab, unele de felinare vechi cu gaz, oraşul era al meu iară. Am întîlnit cîteva patrule militare care m-au oprit şi m-au cercetat. Am întîlnit aproape de gară şi o patrulă nemţească. Soldaţii şi ofiţerul mergeau în pas rar, într-o cadenţă desăvîrşită, de mecanism. În Piaţa Gării era masată o mare mulţime de oameni în uniformă. Cînd ne-am apropiat am văzut că sînt nemţi. Numai ofiţeri, probabil grade mici pentru că erau foarte tineri. Stăteau acolo şi aşteptau nu ştiu ce şi nu se auzea nici o şoaptă. Toţi purtau în mîini valize mici, toate la fel. M-am oprit locului şi Mica şopti:

— Vin într-una, zi şi noapte vin, vin înfierbîntaţi din Iugoslavia.

Era impresionantă liniştea din Piaţa Gării şi oamenii aceia în uniforme păreau de piatră. Se auzi la un moment dat o comandă scurtă şi repezită, izbucni o răpăială de tobe şi coloana se puse în mişcare. O luă în jos pe Calea Griviţei şi am auzit încă un timp bătaia sinistră a tobelor.

Pornirăm tăcuţi mai departe.

— Bălaşa are dreptate, e greu să te stăpîneşti, şoptii într-un tîrziu.

— Sigur, revolta lui e dreaptă, dar graba lui ne-ar duce la pieire. Cred că ar fi în stare să primească bucuros moartea dacă ar face ceva spectaculos, ceva care să scoată lumea din amorţire. De fapt lumea nu-i amorţită ci doar copleşită de forţa brutală şi de primejdia morţii. Poate e încă prea devreme să-şi dea seama, mai speră încă, există un fel de inerţie a spiritelor. Dar foarte mulţi văd bine.

Devenisem deodată trişti. Eram sigur că amîndoi ne gîndeam la vremea cînd nu vom mai fi împreună, nici măcar aşa, pe străzi, şi poate nu vom mai fi împreună niciodată. Dar acum ea era aproape de mine, ea toată, lucrul cel mai desăvîrşit şi cel mai adevărat într-o lume prea tulbure.

3

La 21 iunie, puţin după miezul nopţii, se dădu alarma în cazarma noastră. Sute de oameni am sărit buimăciţi din paturi şi am coborît scările pe întuneric, pentru că lumina fusese întreruptă în toată clădirea. Se auzeau comenzi urlate cu un fel de mînie care se descărca după multă vreme de aşteptare.

— Repede, mai repede. Dumnezeii şi Hristoşii...

— La arme, luaţi armele şi măştile.

— Ce este, ce s-a-ntîmplat ?

— Nu ştim, mai repede, colonelul e jos.

Armele noastre erau înşirate în rastele pe coridoarele lungi, întunecate şi ele. Se iscă o mare învălmăşeală, cu toată osîrdia gradaţilor şi ofiţerilor.

— Cine paştele mă-sii a stins lumina ?

— N-a stins-o nimeni... de la uzină...

— Tu-i uzina cui a făcut-o...

Se aprindeau sute de chibrituri şi în lumina asta puţină viermuiala era şi mai mare. Care cum îşi găsea arma, fugea pe platou, punîndu-şi din mers jambierele de piele, încheindu-şi nasturii, potrivindu-şi capela. Uitasem seria armei, dar o cunoşteam după culoarea gălbuie a lemnului. N-o găseam. Mi-o luase altul şi atunci am apucat una la întîmplare. Coborînd scara, mă trezesc faţă în faţă cu sublocotenentul Minişan. Era în ţinută de campanie, cu cască şi pistol. Cu un gest negîndit îl apuc de braţ şi-l întreb :

— Ce este, spuneţi-mi ce este ?

— Ceva grav, mi se pare că...

În clipa asta un grup de ostaşi năvăli spre noi, Minişan nu termină ce vroia să-mi spună şi se adresă celorlalţi, împingîndu-i uşor de spate :

— Hai, băieţi, hai...

Mi-am găsit greu locul în grupa mea. Erau mulţi oameni abia concentraţi, se mişcau greu şi anapoda, ţineau armele în mîini ca pe nişte ciomege. Dar colonelul Başturea era răbdător. Stătea ca o umbră subţire şi înaltă în mijlocul platoului şi aştepta să se liniştească trupa. Lîngă el se afla adjutantul, un locotenent voinic, feciorul unui mare negustor din Bucureşti.

— Prin flanc cîte unul la magazie, ordonă acesta.

Am făcut un şir lung şi ne-am îndreptat spre magazie. Ni s-au dat pături, căşti şi muniţie, cartuşe de armă cu glontele roşu şi ascuţit şi cîte două grenade de mînă. Totul se petrecea într-o linişte mare, se auzea doar clinchetul căştilor, ca de crătiţi lovite. Ne-am aşezat din nou pe grupe, pe plutoane, pe companii. Nu scotea nimeni o şoaptă, toţi înţelegeau, nu era nimic de spus. Aşadar venise clipa. Mă întrebam ce vom face acum, încotro vom porni. Cine rămîne aici şi cine pleacă. Desigur, vom pleca cei mai tineri, adică eu şi alţii ca mine. Cînd vom pleca ? Chiar acuma ? Şi unde ? Unde e războiul ? Cu cine ne vom bate, de ce ne-au înarmat chiar acuma ? Toate acestea mă izbeau ca

niște fluturi de noapte, dar eram liniștit acum cînd venise clipa. Și pe Mica o mai văd ? Nu, n-am s-o mai văd acuma, n-am s-o pot vedea. M-am gîndit și la mama. Ea nu știe, nu știe nimic, oameni ca ea nu știu nimic și nu cred niciodată că o catastrofă poate fi inevitabilă. Dar rămîneam liniștit și mă uitam la oamenii din jurul meu, loviți și ei fără îndoială de aceleași întrebări. Liniștea care se lăsase asupra cazărmii și asupra orașului întreg avea o solemnitate tragică și trăiam impresia că nimeni nu mai doarme la ceasul acesta, că toată lumea stă pe întuneric și așteaptă, așteaptă ceva definitiv ca sfîrșitul lumii. Războiul care bîntuia lumea din 1939 se afla desigur în conștiința tuturor, dar exista nădejdea că nu va ajunge aici, nădejdea disperată că vom fi cruțați, după ce țara ne fusese sfîșiată, după ce dădusem celuilalt război un milion de oameni. Dar rațiunea aceasta și bunul simț al omului de rînd nu avea nici o legătură, nu comunica în nici un fel cu cei care puteau să hotărască. Și nici aceștia nu mai puteau schimba nimic pentru că erau copleșiți de alții mai puternici, care se vedeau încă de pe acum stăpînii lumii. Mă uitam la cele cîteva sute de oameni din jurul meu și știam că acum, chiar acum, duhul morții trece peste fețele lor palide și nedormite. Aceasta ar fi clipa în care ar trebui să fug, orice s-ar întîmpla. Acum aș fi fost în stare să vorbesc deschis cu Minișan, îl căutam prin preajma mea dar nu-l găseam, poate că nici nu era acolo.

Colonelul și aghiotantul lui se duseră în birou, ni se ordonă „pe loc repaus" și am rămas pe platou pînă cînd lumina tulbure a zorilor inundă cerul. Orașul se trezea, la început un murmur ușor trecu pe deasupra lui, apoi zgomote difuze veniră dinspre margini și printre ele căzură clopotele primelor tramvaie. Erau zorii unei zile obișnuite de vară, dar în mintea mea, toate aceste semne aveau ceva straniu și vestitor de rău. La trei și jumătate sosi de la divizie un curier cu motocicletă și la patru colonelul Baștureа coborî din nou în curte. Ni se ordonă poziția de „drepți" apoi prezentarea armei pentru onor și în sfîrșit „arma la picior". Colonelul deschise dosarul pe care-l avea în mînă și începu să citească cu glasul lui strident, ordinul către armată al generalului Antonescu. Exact în acele clipe trupele germano-române forțau trecerea Prutului. Probabil că

în aceste momente cădeau şi cei dîntîi oameni. Sînt oare conştienţi de asta toţi cei cu care mă aflu aici, pe platou? Se mişcă oare în mintea lor acel mecanism sensibil la ceea ce e anormal, nedrept şi absurd? Dacă sutele de mii de oameni îmbrăcaţi în uniformă şi trimişi la moarte, şi-ar da seama ce se întîmplă, ar putea fi oprită această acţiune monstruoasă? Sigur, s-ar putea, dar ei sînt prizonierii unei conspiraţii tîlhăreşti şi iată-i că tac, sînt reci, negri şi grei ca nişte pietre. Acum se gîndeşte fiecare la copii, la nevastă, la femeia iubită, la o mamă, la un prieten, stau locului şi aşteaptă să li se spună încotro să meargă. Poate că în sufletele lor licăreşte speranţa că se vor întoarce.

Ni se ordonă să trecem la servicii. Concentraţii rămîn pe platou să facă instrucţie. Aşadar nu plecăm, nu plecăm acum, dar vom pleca peste un ceas, peste o zi, peste o noapte.

Mi se părea că sînt calm, toate mişcările îmi erau moi, fără grabă, acum nu mai are însemnătate cum te mişti, pentru că nu mai eşti al tău. Dar simţeam un tremur interior, o tensiune care, dacă ar fi fost eliberată, puteam să întreprind ceva, să dezertez sau să strig că ceea ce se întîmplă e o mîrşăvie, o crimă. Oh, dar ce-ar fi putut schimba strigătul meu? Păstrasem armele cu noi şi le-am pus care pe unde am putut, prin birou. Toţi erau crispaţi, întunecaţi. Plutonierul major turbase. Începu să urle şi să înjure că biroul e murdar, că în sertarele noastre se găsesc lucrări nerezolvate, că ieşind pe sală, ne ducem în subsol să fumăm. Îmi dădeam seama că el însuşi se teme că va fi trimis pe front. Se ivi şi locotenentul Papaiani, tras la faţă, adus de spate, dar liniştit, resemnat, avînd certitudinea că va rămîne aici. El cunoştea tot mecanismul aparatului de mobilizare, el executa fără şovăială ordinele colonelului, nu chema oamenii pe care colonelul voia să-i ţină acasă în schimbul unor mari sume de bani. O parte din aceşti bani îi reveneau lui Papaiani. Umbla vorba că într-un an se îmbogăţise primind nu numai bani dar şi fel de fel de obiecte, de la negustori, fabricanţi, meseriaşi, feciori de bani gata, dispuşi să dea oricît ca să scape de rigorile concentrării. Toată lumea ştia asta, nu se mira nimeni, ba chiar se înfrupta fiecare şi folosea această stare de corupţie şi teroare. Toţi furierii luau bacşişuri pentru fel de fel de

operații mărunte. Oamenii erau mințiți, amenințați, înspăimîntați. Intrați în cazarmă sau puși în fața unui ordin de chemare, ei deveneau dintr-o dată obiectul unei batjocuri și exploatări. În puține zile văzusem toate acestea, intrasem în mecanismul murdar cu care marii tîlhari declanșau „războiul sfînt".

Pe la ora zece, profitînd de absența plutonierului major, m-am strecurat din birou și m-am dus la Ulpiu Minișan. L-am găsit scufundat în registrele mari, făcea noi chemări de ofițeri de rezervă. M-am oprit în ușă, m-am uitat lung la el și am zis :

— E gata, don'sublocotenent.

— Da, drăguță, e gata.

— Și ce credeți ?

El își trecu mîna peste frunte, scoase ochelarii și zîmbi trist :

— Ce cred eu ? Nu sînt surprins, bănuiam, mă așteptam.

— Se zice că se termină repede, în cîteva zile.

— Poftim ? Cine zice asta ?

— Unii oameni.

— Nu, nu se termină, începe o dramă cumplită. O tragedie, și va ține mult, poate cîțiva ani. Problema care se pune acuma este ca lumea să înțeleagă bine ce se petrece. Lumea nu va înțelege ușor sau, în orice caz, nu va acționa ușor și repede.

— Bine, dar noi ce facem ?

— Ne descurcăm cum putem, zise el aproape șoptit. Cei conștienți și tari au să reziste.

— Cînd pleacă detașamentul ?

— Poate chiar în noaptea asta, fii pregătit.

— Sînt conștient și tare, dar la ce-mi folosește ?

— Învață-i și pe alții să fie conștienți și tari, asta poți să faci. Cu cît se vor trezi mai mulți, cu atît se termină mai repede. Acuma du-te, poate ne mai vedem.

N-am apucat să ajung în birou. În oraș sunară sirenele de alarmă aeriană și toată lumea năvăli în subsol. Nimeni nu știa ce este un bombardament aerian. Venise repede, mai repede decît se credea. Vuietul orașului crescu deodată și se strecura pînă în beciurile murdare în care stăteam înghesuiți. Era și colonelul acolo.

Mă gîndeam la Mica, numai la ea şi aşteptam acel misterios fenomen care era un bombardament aerian. Ce face Mica, unde s-o fi ascuns ea, dacă va cădea o bombă tocmai în locul acela unde se află ea? O vor ucide, îi vor căra trupul undeva, îl vor arunca şi n-am s-o mai văd. „Să fii conştient şi tare. Să-i înveţi şi pe alţii." Cum să-i înveţi, ce să le spui, ce să le faci?

Ceea ce vedeam acum pe feţele oamenilor nu era groază, pentru că nimeni nu ştia încă ce înseamnă un bombardament aerian, cele cîteva etaje de deasupra capetelor, ca şi liniştea din subsol le dădea tuturor un fel de siguranţă. Nu se auziră nici explozii de bombe, nici artileria antiaeriană şi alarma încetă după douăzeci de minute. Dinspre oraş zgomotul crescu iară şi ajungea pînă la mine ca respiraţia unui animal uriaş care se trezeşte. Nevoia de a o vedea pe Mica mă ardea acum şi ideea dezertării începu iar să mă chinuiască. La prînz îl văzui pe Minişan. Era din nou ofiţer de serviciu pentru o zi şi o noapte. Colonelului îi venise ideea să sape nişte şanţuri în curtea cazărmii, socotind că acestea pot fi un adăpost mai bun decît subsolul clădirii. Avea dreptate pentru că o singură bombă căzută pe clădirea şi aşa şubredă a cazărmii, însemna moartea sigură a celor adăpostiţi în beciuri. Şi Minişan îi supraveghea pe cei vreo cincizeci de oameni care săpau. Mă apropii de el şi-l întreb:

— Ce-a fost cu alarma, don'sublocotenent?

— Dracu ştie, zice că s-a bombardat ceva la Focşani. De acum aşa o s-o ţinem. Te-ai speriat?

— Puţin.

Mă temusem într-adevăr, nu de moarte, ci de ceva confuz şi urît care ar fi smuls măruntaiele din mine, de un sfîrşit deplorabil sub nişte ziduri. Dar mă temusem tare pentru Mica, nu ştiu din ce pricini aveam certitudinea că ea va muri în dimineaţa asta, undeva pe stradă.

— Nu-i aşa că totul ţi se pare absurd? zise Minişan. Nu se împacă cu logica.

— Aşa-i, am exact acelaşi sentiment. De asta mă simt îndemnat să dezertez.

El nu păru surprins. Făcu cîţiva paşi ca să ne depărtăm de oamenii care săpau şi spuse privind în pămînt:

— Asta ar fi o soluţie, dacă ai avea ceva de făcut.

— Nu mai faci nimic, te ascunzi.

— Păi tocmai asta e, cît poţi să stai ascuns şi la ce foloseşte ?

— Scapi cu viaţă.

— Poate că rămînînd aici simţi mai bine că trăieşti, poţi să faci ceva, eşti, oricum, mai stăpîn pe tine.

Vorbea foarte încet, cu un fel de ezitare, căuta vorbele şi parcă nu le găsea. Voiam să ştiu exact ce gîndeşte şi-l provocai :

— Mi-aţi spus că aş putea să-i învăţ şi pe alţii să fie conştienţi şi tari.

— Da, aşa am spus, şi cred că asta e datoria unui om lucid. Absurditatea de care vorbeam... dar greşesc, nu-i absurditate, ci nebunie. S-ar cuveni să-i învăţăm pe oameni cum să se ferească de nebunie.

— Oamenii se feresc instinctiv.

— Da, se feresc de moarte, zise el privindu-mă în ochi. Se feresc de ceea ce este rău pentru ei ca indivizi, dar acum e vorba de ceva mai mult. Trebuie să înţeleagă toţi că războiul ăsta e nedrept şi monstruos, că el poate săpa groapa unui popor întreg. Dumneata îţi dai seama de asta ?

— Vreţi să spuneţi că vom pierde acest război, am zis cu un fel de răceală, dar eram înfiorat de sinceritatea lui Minişan.

— Precis îl vom pierde. Noi s-ar putea să scăpăm cu viaţă, dar cei care l-au început au să muşte pămîntul, au să-şi sape mormîntul cu ghearele.

Nu puteam să-l mint, nu ştiam ce sorţi de izbîndă au nemţii, nu ştiam ce poate armata noastră, nu ştiam ce vor face ruşii, eram în faţa unei drame nedesluşite. Îmi era limpede doar faptul că România era împinsă într-o aventură sinistră. Dincolo de asta, plutea marea încercare a armelor asupra căreia nu-mi îngăduiam vreun pronostic. De aceea tăcui. Dar nu voiam să pierd mărturisirile acestui om cel puţin în măsura în care mă putea ajuta să-mi limpezesc propria mea dilemă. Un răstimp am tăcut amîndoi. El se întoarse şi se uită la oamenii care săpau. Văzduhul avea o lumină blîndă şi plopii mari din curtea cazărmii îşi tremurau frunza.

— Aş vrea să ştiu totuşi ce e de făcut, domnule sublocotenent, zisei foarte încet. Pot să fiu convins că noi pierdem războiul, dar asta nu schimbă nimic. Ce fac eu, asta este...

El îşi scoase ochelarii, şi-i şterse cu o mişcare obişnuită şi vorbi privind în pământ, parcă s-ar fi ferit de lumină.

— Probabil că va trebui să parcurgi toată povestea asta blestemată, dar ai să treci prin ea lucid. Orice s-ar întîmpla cu războiul ăsta, dumneata trebuie să cîştigi... Şi nu vei fi singur, toţi cei lucizi vor cîştiga. Eu ţin bine minte articolul dumitale, pentru care ai pătimit, se pare. Acesta e un semn că poţi să fii lucid, adică să-i aperi în continuare pe acei oameni despre care ai scris.

Îşi puse ochelarii şi păru hotărît să mă lase. Într-adevăr, zise ca un fel de încheiere :

— Numai că de acum încolo e ceva mai complicat, trebuie să faci totul cu prudenţă. Ai să te duci probabil pe front, acolo va fi greu, foarte greu, vei face ce te va îndemna conştiinţa. Oricum, nu trebuie să uiţi că acest război e împotriva noastră.

— Aş vrea să merg cu dumneavoastră, am spus cu sinceritate şi cu emoţie subită.

— Deocamdată pe mine n-au să mă trimită... Deocamdată, dar, cine ştie ? Acolo mulţi oameni vor gîndi ca mine, ai să-i recunoşti îndată şi ei pe dumneata. Cu bine.

Se întoarse şi plecă spre oamenii care săpau şi eu am mai stat puţin la capătul treptelor. Îmi băteau în minte vorbele lui Minişan. Era foarte clar ce-mi spusese : „Războiul ăsta e împotriva noastră". Aceasta era o realitate care-mi cenzura toate gîndurile, toate intenţiile şi toate năzuinţele mele. Nu puteam să mai fug de ea şi nici o altă interpretare nu mai era cu putinţă. Mă întrebam chiar dacă există oameni care pot să gîndească altfel, care privesc războiul ca pe o necesitate sau o binefacere. Probabil că existau.

Auzii spre poartă o învălmăşeală de glasuri şi strigătele santinelei : „Înapoi, înapoi...". M-am dus într-acolo şi am văzut pe trotuarul din faţă, care mărginea grădina spitalului militar, cîteva zeci de oameni, mai cu seamă femei. Unii erau chiar în poarta regimentului, cereau santinelei cu o îndîrjire absurdă să cheme pe cutare sau pe cutare ostaş. Santinela parcă nici nu auzea, striga într-una, neputincios

și speriat : „Înapoi, înapoi !...". Oamenii mă văzură și pe mine și strigară :

— Măi camarade, fii bun, măi camarade, cheamă-l pe sergentul... hai, măi camarade, că-ți fac cinste.

Nu puteam face nimic. Santinela striga și la mine să mă îndepărtez, dar eu rămîneam locului, încremenit și mă uitam la mulțimea de pe trotuar. O căutam pe Mica, trebuia să fie și ea acolo, nu se putea să nu fie. Dar n-am mai fost lăsat s-o caut și am plecat urmărit de glasul unei femei :

— Măi camarade, nu fi cîine, măi camarade, cheamă-l...

L-aș fi chemat dar nu reținusem nici un nume și m-am întors în birou strivit de durere și de neputință. Nu era încă ora două și plutonierul major nu venise. Doi furieri jucau țintar și alții stăteau în jurul lor, chibițau, rîdeau, erau veseli, inconștienți sau nebuni. Am ieșit iară afară, obsedat de ideea că Mica se află în stradă. Nu mă gîndisem pînă acum la asta, dar sufeream că ea nu-i acolo, că nu mă caută, că nu e îngrijorată de soarta mea. Am ocolit cazarma și m-am dus în partea cealaltă, spre gară, unde nu era santinelă. Și aici văzui oameni care așteptau să-i zărească pe ai lor. Dar Mica nu era. Oamenii, pietrele, toate lucrurile din lume erau îmbîcsite cu un fel de durere tăcută, ca în fața morții. Doar natura fremăta încet, cu copacii, cu soarele, cu cerul și cu florile ei, senină și nepăsătoare.

Abia pe la șase veni un planton și-mi spuse că la poarta numărul doi mă așteaptă cineva. Pe sală adăugă că-l trimisese sublocotenentul Minișan. La poarta aceea la care nu mai fusesem niciodată o văzui prin tăietura făcută în tăblița de fier, pe Mica. Era cu Boian. Ea stătea cu fața lipită de poartă și se uita la mine prin vizeta aceea cît o gaură de cheie.

— Vină afară, șopti. Nu poți veni afară ? O clipă măcar.

M-am rugat de santinelă să-mi dea drumul, dar nu avea cheia și nici nu cred că ar fi vrut. Mă uitai iară pe vizetă, îi vedeam iară ochii, o parte din frunte și din obraz. Ochii mi se păreau enormi, de un cafeniu intens, cu irizări ușoare ca un praf auriu. Ochii femeii iubite. Ce să-i spun ?

— Ai văzut ? N-am scăpat. Te-așteptam, știam că ai să vii.

— Sînt aici de două ceasuri, zise ea cu un fel de istovire. Un ofiţer te cunoaşte şi aşa am reuşit.

— Mica, putem pleca dintr-un ceas într-altul, tu să mă aştepţi, vreau să mă aştepţi.

După ochii ei am înţeles că zîmbeşte dar nu spuse nimic. Eu voiam să spun tot sau, oricum, acele vorbe care pot să cuprindă tot.

— Aş fi vrut să fie altfel, continuai şi simţii un nod dureros în gît. Dar am să mă-ntorc...

Ochii ei enormi mă priveau mereu, mă trăgeau spre ei, îmi făceau acea mărturisire nedefinită şi tulburătoare pe care o cunoşteam şi de care nu mă săturam. Şi-mi veni în minte ideea că în seara asta trebuie să ies din cazarmă, orice s-ar întîmpla.

— Du-te acasă şi aşteaptă-mă, am să vin, du-te acasă. Şi dacă nu vin, să fii aici dimineaţă, la şase, neapărat să fii aici.

Mica băgă două degete prin spărtura tablei şi eu i le-am sărutat. Apoi şi le retrase şi văzui ochii lui Boian.

— Îţi urez noroc, aş fi vrut să vorbim mai mult, am încredere în tine.

— Aveţi grijă de Mica, îi şoptii ca unui frate. Am să caut să ies la noapte.

M-am întors şi am traversat ca ameţit curtea cazărmii. Ajuns în birou, aflu că vom lucra toată noaptea la o situaţie cerută de divizie. Tocmai această nouă piedică născu în mine o voinţă disperată. Aveam de gînd să mă duc iar la colonel, cu riscul de a ajunge la carceră. Dar mi se părea monstruos să nu-l laşi pe un soldat să-i vadă pe ai lui înainte de a pleca pe front. Teoretic, a pleca pe front, însemna a pleca la moarte şi mi se părea odios să nu vezi pe cine vrei tu înainte de a muri.

La ora opt mi s-a dat o jumătate de oră repaus, pentru masă. Nu m-am dus la masă şi l-am căutat pe Minişan. L-am găsit la corpul de gardă, predînd serviciul altui ofiţer.

— Ce este, ce s-a întîmplat? mă întrebă. Vezi să nu te găsească Başturea, că-i pe-aici şi e turbat.

— Vreau să vă rog ceva.

El veni către uşă şi mă luă de braţ. Era foarte obosit sau mi se părea mie pentru că era neras, o spuză de păr roşcat îi acoperea faţa.

— Trebuie să ies în seara asta din cazarmă, îi spusei. Dacă nu mă ajutaţi sar gardul.

— Vrei să te împuşte ? întrebă el zîmbind. Au ordin să tragă fără somaţie.

— Atunci scoateţi-mă pe poartă, măcar pentru un ceas.

— Bine, vorbesc cu Papaiani, dar să ştii că-i greu. El mai este aici ?

— Cred că stă toată noaptea.

— Du-te la birou, vin eu acolo.

Eram sigur că va face tot ce poate. Deşi îmi atrăgea atenţia că cer un lucru greu, părea bucuros că-mi poate fi de folos. Probabil că îndată după aceea s-a dus la Papaiani, pentru că pe la ora zece locotenentul m-a chemat şi mi-a spus cu un aer foarte misterios că voi putea lipsi două ore. Cei din birou şi plutonierul major trebuiau să ştie că Papaiani m-a trimis acasă la el, cu o scrisoare. Le spusei asta, dar oamenii nu mă credeau.

Am ieşit pe poarta cazărmii cu sentimentul vag că n-am să mă mai întorc. Alergam pe străzile pustii şi întunecate, ca într-un oraş mort. Mirosul stins al florilor de tei avea şi el ceva bolnav, desprins de viaţă. Dar eu eram viu şi teafăr, şi tînăr. Eram îndrăgostit şi ideea că foarte curînd voi deveni un candidat la moarte nu se concretiza, n-o simţeam ca pe o realitate, ci ca un joc absurd al lumii din afara mea, pe care n-o cunoşteam şi n-o puteam controla îndeajuns.

4

A doua zi pe înserat s-a format detaşamentul care trebuia să ajungă din urmă partea activă a regimentului, undeva prin Moldova, dacă nu chiar pe front. Aflasem încă de dimineaţă, fără emoţie şi fără nădejdea că s-ar mai putea schimba ceva. Am predat registrele plutonierului major şi el s-a uitat la mine surprins, nu înţelegea de ce fac asta,

dar tăcu, probabil că în mintea lui se mişca ceva omenesc. În biroul acela mai erau cîţiva furieri tineri care ar fi trebuit să fie pe front sau să plece acum. Dar rămîneau mai departe cu aprobarea diviziei sau a statului major, sau erau camuflaţi chiar de colonelul Başturea. Asemenea aranjamente deveniseră obişnuite încă din perioada concentrărilor masive, cînd mulţi ofiţeri superiori, comandanţi de unităţi sau din serviciile administrative se îmbogăţiseră pe seama ambuscaţilor. Ar fi fost firesc să-i invidiez pe cei care rămîn, eu, cel care aveam foarte multe şanse să nu mă mai întorc de pe front, dar eram eu însumi mirat că nu rîvnesc situaţia lor. Perspectiva unei experienţe unice şi violente nu mă atrăgea, nu-mi spunea nimic, dar nici în cazarmă n-aş fi putut să trăiesc, ca un şoarece ameninţat, suspectat şi hulit de toţi cei care treceau pe la acest birou şi luau drumul necunoscut al războiului. Plecam uşor de lîngă acei oameni de care nu mă legasem în nici un fel. Şi era ciudat că tocmai acum aveam mai multă nevoie de oameni, sau măcar de unul care să se potrivească gîndirii şi simţirii mele. Cei cîţiva care puteau face asta rămîneau în urmă. Mica, Boian, Bălaşa, Minişan rămîneau în oraşul acesta, aparent haotic şi în panică, totuşi singurul loc unde conştiinţele palpită şi au posibilitatea să aleagă. Aş fi vrut să rămîn în acest oraş, mai ales acum cînd intenţiile şi sentimentele mele se concretizaseră, adică prinseseră rădăcini în creierul meu şi eram sigur că vor rodi. Nu ştiam foarte bine cum ajunsesem aici, pentru că drumul fusese scurt şi eu foarte crud, dar o singură certitudine îmi era de ajuns pentru ca totul să-mi apară într-o lumină clară. În afară de dragostea mea pentru Mica, adevărată şi simplă ca însăşi conştiinţa că eu exist, ajunsesem la încă un adevăr elementar : că războiul acesta se face împotriva voinţei şi gîndirii mulţimilor, că e un fenomen monstruos, acceptat doar de minţile monstruoase. Din moment ce ştiam asta, plecarea mea pe front era un simplu act de disciplină, o formă obişnuită, ca atîtea altele, de a evita rigorile legii. Sigur, îmi spuneam, acolo, pe front, în război, această formă va înceta să acţioneze asupra mea, pentru că acolo sînt alte legi, bănuiam că acolo voi putea gîndi mai liber decît într-o cazarmă.

Pe la ora două ni se dădu echipamentul de campanie, cîte zece pachete de ţigări, o cutie de biscuiţi, slănină şi

două pîini foarte vechi. Cei trei sute de oameni, cît avea detaşamentul, erau împrăştiaţi prin curte. Se duceau mereu pînă în preajma porţii, priveau prin gardul de fier, căutau pe cineva, uneori făceau un semn disperat şi reţinut către trotuarul pe care erau adunaţi aceiaşi oameni tăcuţi, împietriţi, neputincioşi. Mă înţelesesem cu Mica să nu mai vină, voiam s-o scutesc de chinurile acelei aşteptări fără folos. I-am promis că voi mai ieşi din cazarmă, peste o zi sau două. Eram împăcat, sau, în orice caz, trăiam un fel de linişte dureroasă că ea nu se află acum pe trotuarul acela şi nu ştie că eu nu voi mai veni la ea, că plec chiar în seara asta. În felul acesta, dragostea noastră îşi păstra taina ei neistovită şi nealterată, nu se aşeza între noi nici spaţiul, nici timpul şi nu rămîneam cu imaginea unei mulţimi în care fiinţa Micăi şi-ar fi pierdut dimensiunile fireşti.

Pe la cinci m-am dus să-mi iau rămas bun de la Minişan. În biroul lui se mai găseau un ofiţer şi un civil, probabil şi el ofiţer de rezervă, abia prezentat. Sublocotenentul îmi făcu semn să-l aştept pe sală şi el veni după cîteva minute. I-am mulţumit pentru că mă ajutase s-o văd pe Mica, i-am spus că ea va veni uneori pe la regiment să afle ce se întîmplă cu unitatea noastră. Apoi i-am întins mîna şi el mi-o strînse cu mîna lui fierbinte şi puţin transpirată.

— Nu-i aşa că nu ţi-e frică şi ai să ştii ce să faci acolo ? spuse el.

— Ştiu foarte bine, dar s-ar putea să mă cureţe înainte de a face ceva.

— Nu te gîndi la asta, să nu te gîndeşti nici o clipă la asta, spuse el parcă se ruga de mine. Eu cred că se va întîmpla ceva foarte curînd, mai zise în şoaptă. Războiul ăsta nu poate să dureze. Aştept să te întorci, să mă cauţi, auzi ? Să mă cauţi, că o să avem treabă amîndoi... drum bun şi noroc.

Mă bătu pe braţ şi intră în biroul lui. Mă înţepau lacrimile, Minişan era un om neobişnuit, un ofiţer neobişnuit, se mişca înlăuntrul lui o căldură reţinută, ceva grav şi foarte adevărat străbătea fiecare vorbă a lui, simţeam că-l iubesc şi era unul dintre puţinii bărbaţi pe care-i iubeam şi sufeream că mă despart de el.

Cînd am ieşit în curte am văzut că spre răsărit cerul se întunecase, venea ploaia. Un camion remorca cele din urmă tunuri de cîmp, din cele care stătuseră aliniate în curtea regimentului. Probabil că erau transportate o dată cu noi spre front. Adunaţi pe grupe, oamenii aşteptau. M-am dus spre ei. Îmbrăcaţi în hainele noi şi scorţoase, cu bocanci de iuft galben, cu căştile lucind ca nişte ceaune abia ieşite din fabrică, aveau o înfăţişare ciudată, păreau nişte manechine.

— Ce dracu facem, nu mai plecăm o dată? întrebă unul înalt, slab şi negricios. Avea în ochi o sclipire jucăuşă, de om foarte nervos.

— Ce-i, nenicule, te grăbeşti? zise altul care sta jos, rezemat cu spatele de zidul bucătăriei.

— Da, mă grăbesc, făcu cel negricios. Vreau să ajung acolo şi să se isprăvească o dată, o bag în mă-sa de viaţă...

Nu mai spuse nimeni nimic, dar se uitau la cel negricios cu o mare atenţie, aşteptau să mai vorbească. Îi dădeau dreptate. Acum, cînd totul e hotărît, e firesc să vrei să ajungi acolo cît mai repede, cu credinţa absurdă că prezenţa ta rezolvă repede soarta războiului. Poate că unii aveau de gînd să se bată, alţii să fugă pe drum sau să treacă linia frontului, ceva, un plan trebuie să aibă fiecare, în această clipă nimeni nu-i resemnat sau supus exclusiv disciplinei din afară. Sub aceste uniforme cu miros de postav şi de naftalină, se ascund inimi şi creieri, dureri şi revolte care tac. Pot să tacă mult timp, dar ele există şi e inevitabil să se manifeste la un moment dat. Gîndind astfel, absurditatea acestui război îmi apare totală şi sînt oarecum descurajat. Dacă ar fi măcar o urmă de raţiune, dacă aş putea să mă lupt cu mine, să fie vorba de curaj sau de laşitate, aş simţi că trăiesc, aş ajunge la o concluzie care să rezolve existenţa mea, şi în felul acesta lumea din jurul meu ar căpăta şi ea o înfăţişare organizată. Comit primul act care să-mi dea certitudinea că gîndesc precis, şi-i spun negriciosului:

— De ce-ţi blestemi viaţa? Ai mai multe?

El se uită la mine cu mînie reţinută, plecă ochii şi dădu să se întoarcă, dar reveni şi zise calm:

— Nu mai am nici una. Dumneata crezi că mai ai viaţă? He, eşti un copil, poţi să-ţi spui pînă mîine că ai o viaţă, dar tot n-o ai, n-o mai ai.

— Greşeşti. Atîta vreme cît îţi dai seama că alţii ţi-o fură, înseamnă că o ai şi ţii la ea.

Auzindu-ne, se adunară şi alţi oameni. Negriciosul făcu un pas către mine şi zise privindu-mă drept în ochi :

— Dar dacă ţi-o fură pe nesimţite, nici nu bagi de seamă cînd ţi-o fură ? Legea, Curtea marţială, puşcăria, împuşcarea. Tu eşti cel furat şi tot pe tine te împuşcă, aşa că ce să mai vorbim de viaţă, dacă ţii sau nu la ea...

Oamenii erau foarte atenţi, un zîmbet amar juca pe feţele cenuşii, parcă modelate în lut. Mi-am dat seama că nu e bine să vorbim mai departe aşa, avem timp destul pe drum. Am zis ca să închei :

— Dar toate astea sînt făcute de alţii, nu de noi. Vine cîte-o vreme cînd legile nu mai contează, te îndepărtezi şi ieşi din ele. S-ar putea să simţi asta într-o zi.

Omul deveni bănuitor sau nu înţelegea exact ce vreau să spun. Scuipă într-o parte, în semn că toată vorbăria asta nu schimbă realitatea în care încăpuse el şi noi toţi. Iar eu îmi dădeam seama că nu e de loc simplu să te înţelegi cu oamenii cînd e vorba de lucruri grave, în faţa cărora prejudecăţile devin foarte vii. Mai exista şi primejdia ca cineva să spună vreunui ofiţer ce anume vorbeşte trupa.

Clipele acestea care ne despărţeau de momentul plecării erau într-adevăr chinuitoare. Era ca şi cum trebuia să suport o operaţie foarte grea şi inevitabilă, voiam să treacă mai repede, orice ar fi să urmeze. M-am dus din nou către poartă, m-am uitat în stradă cu teama că Mica a venit totuşi, că a aflat ceva. Dar nu era. Anunţaţi pe cine ştie ce căi, veniseră din nou oamenii aceia copleşiţi de durere, rudele celor care plecau. Dar colonelul se găsea în cazarmă şi nu erau lăsaţi să se apropie.

La ora opt eram echipaţi şi rînduiţi în front, în faţa pavilionului central şi-l aşteptam pe colonel. Şi ieşi în capul scărilor, cu doi ofiţeri după el. Îşi trecu peste capetele noastre privirea lui plictisită şi rea, căuta ceva, o neregulă cît de mică, dar nu găsi şi strigă la noi ca la nişte copii neastîmpăraţi :

— Vă duceţi pe front, băgaţi de seamă să nu faceţi regimentul de rîs. S-a înţeles ?

— Da, strigară cîteva glasuri.

— Bă, s-a înțeles ? repetă colonelul mai răstit.

— Daaa ! strigară acum mai toți oamenii.

Căpitanul care comanda detașamentul ordonă prezentarea armei pentru onor și se auzi răpăitul acela făcut din trei mișcări iuți. Executarăm apoi o întoarcere la stînga și defilarăm prin fața colonelului. Am simțit în timpul acesta, pînă cînd am ieșit pe poarta regimentului, tipicul cazon, în cea mai rece și mai brutală formă a lui. Ne duceam în infern și trupurile noastre rigide salutau la despărțire un mic monstru în uniformă. Puteam să bănuiesc că el se simte în aceste momente un mare comandant de oști, răspunzător de destinele țării, poate și ale lumii, dar fără să scape din minte gîndul că peste cîteva ceasuri se va întoarce la dezmățul lui, la viața lui adevărată. După ce am ieșit din cazarmă, imaginea lui mă părăsi, pentru că veniră peste noi oamenii de pe trotuar. Veniră întîi ca niște orbi și ca niște muți, nici pașii nu li se auzeau. Se lăsase întunericul, lămpile străzii erau camuflate, nu vedeam fața nimănui și umbrele se mișcau după noi, în pasul nostru, pînă cînd o femeie strigă înăbușită de plîns :

— Petrică... Petrică...

Dar Petrică nu auzea și bocancii noștri răpăiau pe piatra cubică într-o cadență silită, fără nici o legătură cu voința noastră. Încercam să deslușesc în întuneric figurile celor care se țineau după noi, cu bănuiala absurdă că Mica e și ea acolo. Un ostaș țîșni din rînd și se îmbrățișă cu o femeie. Alte două femei intrară printre noi, căutînd, lovindu-se de raniție și de armele noastre. Un gradat strigă ceva cu o stăpînire mînioasă, parcă o înjurătură, adresată nimănui. Veni și un ofițer și le scoase pe femei dintre rînduri, zicînd :

— Ce dracu, fraților, fiți serioși, stăpîniți-vă... Mergeți pe trotuar dacă vreți să vă țineți după noi, dar nu...

Nu sfîrși vorba și-și șterse gura cu o batistă. O luarăm la stînga pe Calea Plevnei, am traversat Dîmbovița și am urcat către gara Filaret. Mulți dintre civilii care ne însoțeau rămaseră în urmă sau renunțară, dîndu-și seama că și așa nu mai pot vorbi cu ai lor. Era abia ora nouă, dar orașul părea pustiu. Tramvaie puține se tîrau orbecăind. Puținii trecători nici nu ne luau în seamă. Urcam pe Uranus

și orașul rămînea în vale, cu un milion de oameni în el și cu Mica. Pentru prima oară de cînd aflasem că plec, am simțit fiorul acela de disperare și zădărnicie, de înstrăinare față de o lume care rămînea oarecum la rosturile ei. Eu și alte zeci de mii de oameni mă îndreptam către o zonă absurdă a existenței, intram într-o aventură unde nu atît riscul morții mă înfiora, cît lipsa ei de rațiune. Oare ce gîndesc oamenii de lîngă mine? Tac și mărșăluiesc, își așază din cînd în cînd ranițele, arma, pătura sau masca de gaze, ca pe niște obiecte foarte prețioase de care nu s-au lipsit toată viața.

Am ajuns în gara cufundată în întuneric. Mirosea puternic a zgură și a fum. Nu ne-am dus pe peron. Am ocolit clădirea și am luat-o de-a lungul unei linii ferate. Santinele germane păzeau niște vagoane cu armament. Au aprins lanterne și i-au văzut pe civilii care veneau după noi. Un ofițer neamț a scos un strigăt aproape speriat și s-a îndreptat către ei cu pistolul întins. Și i-au oprit acolo, între linii. Noi am mai mers vreo cinci sute de metri, împiedicîndu-ne de traverse, lovindu-ne unii de alții. Rămîneam tăcuți, ca și cum am fi fost duși către un loc de execuție și vorbele nu mai aveau nici un sens, ba chiar ar fi mărit suferința.

Ne aștepta o garnitură de vagoane de marfă, noi, miroseau încă a vopsea proaspătă. Liniștiți, într-o ordine desăvîrșită, ne-am îmbarcat, pe companii, pe plutoane și grupe. N-am plecat îndată, și am așteptat acolo, foindu-ne prin întuneric, un timp care mi s-a părut nesfîrșit. Dar am profitat de acest timp ca să-mi odihnesc capul bîntuit toată ziua de gînduri și porniri contradictorii. Unii se trîntiră pe podeaua vagonului, cu capul pe ranițe și dormeau așa somnul acela pe care-l aduc mai totdeauna marile și irezolvabilele dureri. Alții mîncau, luminîndu-se doar cu jeraticul țigărilor pentru că nu aveam voie să aprindem nici măcar un chibrit. Îi auzeam pe gradați vorbind pe afară și scuipînd gros. Cei mai mulți dintre ei nu-mi plăceau. Nu înțelegeam de ce se socotesc ei mai presus de noi, soldații simpli, și mai cu seamă era ciudată buna lor dispoziție, ca și cum acolo, pe front, ei ar fi continuat să aibă o situație privilegiată.

Dar la un moment dat n-am mai văzut şi n-am mai auzit nimic. M-am gîndit un timp la părinţii mei, ca şi cum mi-aş fi îndeplinit o datorie, apoi m-am grăbit să mă întorc la Mica şi toată fiinţa mea s-a adunat lîngă ea cu o intensitate care mă scotea cu totul din realitate şi făcea mai uşor de îndurat ceasul acesta.

5

În seara aceea ajunsesem la Mica puţin înainte de ora nouă. Noaptea încă nu se aşezase bine, toate lucrurile pluteau în lumina violetă a înserărilor de vară. În cartierul Regiei, acea lumină era mai blîndă şi mai tulburătoare decît în alte părţi, pentru că aici se găsea multă vegetaţie, văzduhul nu se încingea niciodată şi ziua nu fugea obosită. Erau acasă cu toţii şi pentru prima oară n-am intrat îndată în camera Micăi, era evident că vor să mă reţină acolo, cu ei. Mă mişcam foarte degajat, mă părăsise sentimentul că mă aflu în faţa viitorilor mei socri şi nu mă străduiam să par cu orice preţ demn de această situaţie. Eu plecam pe front, mă desprinsesem de ei toţi, nu mai avea importanţă ce gîndesc despre mine. De altfel, şi pînă acum dădusem legăturii mele cu Mica un caracter independent, nu voiam s-o supun intervenţiilor familiei care mi se păreau prozaice, convenţionale şi plictisitoare. Bănuiam că nu va ţine prea mult adunarea asta de familie, ştiam că bătrînul Neagu trebuie să intre la zece în schimbul de noapte. Era chiar îmbrăcat în haine de lucru şi văzui pe un scăunel fără spătar şapca şi un pachetel cu mîncare. Evitam privirile Micăi, mă temeam să nu cădem cu toţii într-o tristeţe tăcută şi solemnă pentru că plecam eu pe front.

— Trebuie să vă vină foarte greu să lucraţi numai noaptea, spusei încercînd să leg o discuţie.

— Știu eu ? zise Neagu zîmbind. De zece ani lucrez numai noaptea și m-am obișnuit. Cîteodată zic că e mai bine așa, că-i mai multă liniște, mai puțini oameni și mai ales mai puțini șefi din ăștia noi, cu uniformă și cu pistol.

Vorbea liniștit, toată ființa lui avea ceva blînd și foarte așezat. Mic de statură, cu o față rotundă și o mustață care începea să încărunțească, părea întruchiparea omului împăcat cu viața, care nu cunoaște altceva decît disciplina muncii și buna rînduială a căminului, fără să-și pună prea multe întrebări, fără să alerge după ceva ce nu i s-ar fi cuvenit. Observasem mai de mult o mare deosebire între el și soția lui. Mama Micăi era o femeie uscățivă și foarte nervoasă. Nasul ușor acvilin punea pe fața ei o anume duritate și ochii apărați de gene bogate, priviți cu atenție, arătau o inteligență rece. Vorbea puțin, cu oarecare ironie și cu o nuanță poruncitoare, îmblînzită probabil de vîrstă și de necazuri. Erau amîndoi oameni încă tineri, el abia părea trecut de patruzeci și cinci de ani, și îmi explicam prin asta spiritul independent și netimorat al Micăi. Mă invitară să iau din brînza și din ridichile de lună roșii și umede care se găseau pe masă. Era și o sticlă de vin roșu pe care-l aduceau de la niște rude de pe dealurile Prahovei.

— Și dumneata cînd pleci ? mă întrebă Neagu.

— Nu se știe, dar asta se poate întîmpla în orice clipă.

— Înțeleg în ce stare ești, mai spuse el privindu-mă foarte atent. Și eu am fost în primul război, dar atunci era altceva, atunci ne apăram și credeam că după război, dacă scăpăm, o să fie mai bine. Dar n-a fost.

— Acum nu avem nici măcar speranța asta.

Neagu se mișcă puțin în scaun, puse mîna pe cana cu vin și turnă în pahare. Apoi zise :

— Nu, războiul ăsta o să aducă schimbări mari, foarte mari, după cum și cel dintîi a răsturnat lucrurile prin alte părți. Dar uite că o să curgă mult sînge... și pe front și în țară. Se laudă că le ajung cîteva săptămîni...

— Te rog să te servești, mă invită iară mama Micăi și se așeză și ea pe un scaun.

Mica stătea rezemată de soba rece și cred că se uita la mine, eu îi ocoleam privirea.

— Dar ei nici nu știu, continuă Neagu, sau se fac a nu ști că s-au băgat într-o afacere lungă și încurcată.

— Credeţi că nemţii pierd războiul ? întreb curios să aflu opinia acestui om.

— Pînă la urmă îl pierd. E adevărat că sînt bine înarmaţi, dar au să-l piardă pînă la urmă. Au să-l piardă pentru că şi în spatele frontului rămîn oameni care pot hotărî soarta războiului. Pe front ei pot împinge soldaţii cu puşca din spate, dar aici, acasă, treaba se schimbă.

— Tot cu puşca lucrează şi aici, cu execuţiile şi cu închisoarea, spun.

— Chiar ieri au luat zece oameni de la „Herdan", zise mama Micăi. Unul e vecin cu noi, are patru copii.

— De ce l-au luat ? întreb emoţionat pentru că nu mă găsisem încă în faţa unor asemenea cazuri precise. Mi se păru că ea ezită. Vorbi Mica venind mai aproape de masă :

— Se zice că s-au găsit în pîine nişte tăbliţe pe care scria „Jos războiul, afară cu nemţii." Şi tocmai în pîinea fabricată pentru ofiţerii nemţi, ei nu mănîncă aceeaşi pîine ca noi.

— Şi la ateliere, la calea ferată, s-a întîmplat ceva, zise mama Micăi cu aceeaşi linişte. Sau în triaj, nu ştiu bine. Cineva a scris pe vagoane „Moarte ocupanţilor fascişti".

Urmară cîteva clipe de tăcere. Mă gîndii că oamenii despre care scrisesem eu, ceferiştii, făcuseră asta şi simţii că mă înfierbîntă acest gînd.

— Vezi ? zise Neagu. Despre asta e vorba. Puşcăria asta în care ne-au închis începe să fiarbă... şi sîntem abia la început. Hai să bem puţin molan din ăsta. Ieri l-am adus, am trecut printr-o sută de controale, că nemţii au împînzit toată zona petroliferă şi fratele meu e din Ceptura, chiar pe via lui sînt două sonde păzite de santinele germane.

Băui din vinul acela crud şi mă miram că tocmai acum, în casa unui om atît de modest, realizez cu ascuţime atmosfera care stăpîneşte ţara şi primele zile ale războiului. De ce nu pot rămîne aici, de ce nu pot să intru şi eu în vîltoarea asta, să simt şi eu că mă bat pentru ceva bun şi adevărat ? Eu mă duceam în altă parte, trebuia să lupt, chiar să mor pentru cauza duşmanului.

Neagu se ridică să plece, luă paharul, îl ciocni pe al meu şi zise :

— Dacă nu ne mai vedem, îţi urez să te întorci sănătos şi cît mai repede. Să ne scrii, să ştim pe unde eşti.

Nu mai duse paharul la gură, îşi luă şapca şi pachetul, spuse bună seara şi ieşi, însoţit de mama Micăi care-l duse pînă la poartă.

— Nu pot crede că tu pleci, zise Mica după ce-am rămas singuri.

— Nici eu nu cred, totul mi se pare straniu. Nici nu ştii ce idei mi-au deşteptat vorbele tatălui tău. Dacă aş rămîne cred că n-aş ezita să mă duc să lucrez la calea ferată, acolo aş avea eu ce să fac...

— Nu te-ar angaja, zise Mica cu seriozitate, ca şi cum într-adevăr ar fi fost posibil să rămîn pe loc.

— Atunci m-aş ţine după tine toată ziua, am glumit, voind să evit cu orice preţ o scenă duioasă.

— Asta e ceva mai realist şi cu riscuri mai puţine, zise şi ea.

Voiam să fiu singur cu Mica, dar auzii vorbindu-se afară. Venise Boian. Totdeauna venea oarecum pe neaşteptate, asta mă enerva şi mă îngrijora. Intră în casă, îmi strînse mîna şi păru să se bucure că mă vede. Trecurăm în camera Micăi şi el îmi spuse numaidecît zîmbind cu un fel de amărăciune că Bălaşa plecase de la mine şi că mi-a lăsat cheia la proprietăreasă. Îmi dorea să nu mor înainte de a mă vindeca de laşitate, de caracterul îmbîcsit, de „mic burghez". Noţiunea nu-mi era foarte clară şi am rîs. Nu spusei nimic, eram impresionat de graba lui Bălaşa de a părăsi camera mea. Eu nu-i cerusem asta, dar se vede că mă disprețuia.

— Cînd l-ai văzut ? întrebă Mica.

— A venit la mine să-mi ceară nişte bani, zise Boian aşezîndu-se cu o mişcare obosită.

— Ţi-a spus că ne-am certat ?

— Nu, dar am bănuit. E într-un hal fără de hal. Ce-aş putea să-i fac ? I-am vorbit şi azi, l-am rugat să se interneze undeva, şi m-a repezit, mi-a reproşat că vrem să-l ucidem. I-am spus că nu vreau să-l mai văd, m-a durut, dar nu e altă cale. Ieri ne-au percheziţionat biroul... La voi n-au fost ?

— Am auzit, făcu Mica. La noi n-au venit, dar e limpede că ei caută ceva, acolo sînt destui agenţi.

— Asta-i sigur, zise Boian. Eu am cam întîrziat... ia spune domnule, cînd pleci?

Îi spusei că nu știu, încercam să mă arăt foarte puțin preocupat de problemele mele. Și ei voiau cu orice preț să fie veseli.

Pe nesimțite Boian împinse discuția pe făgașul de care avea el nevoie și la un moment dat îmi spuse foarte răspicat că înfrîngerea Rusiei ar însemna un dezastru pentru omenire, iar pentru România sfîrșitul ei ca națiune liberă, pentru foarte mult timp. În concepția hitleriștilor noi trebuie să devenim o simplă anexă economică a imperiului german. Boian pomeni și de un plan secret al nemților de a disloca o mare parte din populația țării care urma să fie colonizată în teritorii străine. Asta mi se părea o enormitate monstruoasă, sau Boian îngroșa lucrurile intenționat. Îi spusei că asemenea intenții criminale, chiar dacă ar exista, ele nu pot fi cunoscute de noi. Boian înghiți în sec și zîmbi cu amărăciunea omului care nu se vede înțeles. Dar trebuia să reținem ideea că dezastrul era posibil, că este o problemă de gîndire, de patriotism, de sănătate morală. O realitate anume poate să se răsfrîngă în chip diferit în mințile oamenilor, primejdia poate fi văzută mai mică sau mai mare, dar ei vor acționa împreună în fața acestei primejdii. Eram de acord cu Boian dar îmi lipsea gîndirea lui calmă și adîncă, certitudinea lui simplificată, scoasă din vălmășagul de fapte. I-am spus că starea de spirit a ostașilor nu este de loc prielnică unui război, că în afara cîtorva comandanți pervertiți, interesați sau proști, nimeni nu manifestă o fărîmă de entuziasm pentru această aventură. Boian nu era surprins. El știa, sau intuia acest lucru. Și mă întrebă dacă nu socoteam că situația asta e firească și de bun augur pentru ceea ce ar fi de dorit să însemne sfîrșitul acestui război. I-am răspuns cu naivitate prefăcută că eu și așa nu voi apuca sfîrșitul. Mica mă fulgeră cu privirea mustrîndu-mă, dar Boian îmi spuse cu cinism că de fapt moartea mea nu are nici o importanță, că ea ar căpăta oarecare semnificație numai în cazul în care aș fi trăit cinstit pînă în cea din urmă clipă. Nu aveam nici o îndoială că voi fi cinstit, că nu voi aproba războiul, că voi acționa împotriva lui pe toate căile, dar nu știu de ce eram reticent, mă temeam să arăt prea mult patos în fața unui viitor nebulos, mă te-

meam mai cu seamă că eu nu-mi pot găsi un loc precis în împrejurarea care se va crea atunci, după consumarea dramei. Dar nu voiam să-i spun asta lui Boian şi l-am lăsat să înţeleagă că preţuiam luciditatea lui, că sînt fericit să folosesc sfaturile lui. Apoi plecă. Ne-am îmbrăţişat şi l-am rugat încă o dată să aibă grijă de Mica. Zîmbi şi ieşi grăbit cu capul tras între umeri.

Rămas cu Mica, m-am schimbat dintr-o dată. Era ora unsprezece, trebuia să mă întorc la regiment, ştiam şi simţeam că aceasta e clipa cea mai grea. Şi Mica era lividă, tăcută, se mişca stîngaci. Se aşeză pe marginea patului şi eu m-am lăsat în genunchi şi i-am cuprins picioarele. Nu voiam să vadă cît sînt de tulburat. Nu mă lăsa să plec, mă gîndeam la consecinţele întîrzierii. Mica mă ruga să mai rămîn un ceas. Şi am rămas. Am rămas toată noaptea şi am trăit toată noaptea cu o luciditate şi cu o putere disperată. Tîrziu am întrebat-o în şoaptă dacă ea face parte dintr-o organizaţie politică, i-am atras atenţia că nu mă mai poate minţi, că totul e pentru mine foarte evident. Mi-a lipit palma de buzele care o rugau mereu, tăcea, recunoştea, aştepta ca eu să mă mulţumesc cu atît. Dar eu am stăruit şi ea n-a avut putere destulă, sau şi-a dat seama că eu plecînd, mărturisirea ei nu mai e primejdioasă. Mi-a spus că ea face parte din Uniunea Tineretului Comunist, că Bălaşa nu e în organizaţie deşi aveau legături strînse. Vorbindu-mi, se uita la mine cu o mare atenţie, puţin temătoare, dar descătuşată şi senină. Ceea ce îmi spusese nu era pentru mine o surpriză, dar dintr-o dată făptura ei fragilă, în care nu văzusem decît fata pe care o iubeam, păru să capete o personalitate complexă şi misterioasă. O văzusem simplă şi modestă, neştiutoare şi fără chemări deosebite, harnică şi înarmată cu acea resemnare tăcută şi înţeleaptă a oamenilor săraci. Dar Mica era un om mult mai bogat decît bănuisem. În mulţimea de femei de vîrsta ei, devenea o femeie neobişnuită, gîndirea ei se fixase, alesese o cale care mie îmi era necunoscută. Mă indigna adesea faptul că ea nu-mi vorbeşte despre preocupările ei, că nu-mi spune exact ce se întîmplă cu ea, dar acum, tăcerea ei, puterea de a păstra o taină, o înălţau şi-mi alungau din minte pînă şi temerile mele cu privire la fidelitatea ei. Cu timiditate am întrebat-o ce anume face, unde se întîlnesc, dacă

riscurile sînt mari. Îmi spuse doar că riscul e foarte mare, mai ales acum, după începerea războiului. M-a rugat apoi să nu mai întreb nimic, să stau lîngă ea, să tăcem. Tîrziu de tot, în zori, mi-a vorbit pe neașteptate despre ceea ce trebuia să fac eu, mi-a spus că mă socotește de pe acum părtaș la lupta lor ascunsă, că acesta e singurul drum pe care eu trebuie să apuc fără șovăire. Vorbise despre asta cu Boian, el avea oarecari îndoieli, dar fuseseră de acord că trebuie să mi se vorbească limpede, să mi se dea și unele însărcinări. Ascultam toate acestea cu sentimentul omului care se trezește într-o lume necunoscută și-și dă seama că tot ce știa el pînă acum nu mai însemna nimic și nu mai folosește la nimic. Intram încet în această lume și trebuia să mă supun legilor ei chiar înainte de a le fi cunoscut îndeajuns, pentru că, într-adevăr, aceasta era singura șansă ca viața mea să capete un sens. Și apoi, această posibilitate îmi venea prin Mica, ea adăuga iubirii noastre o dimensiune nouă, o apăra de ceea ce este aproape totdeauna șubred și poate fi stins de depărtare și de timp. Așa gîndeam în clipa aceea și-mi porunceam să nu părăsesc niciodată această stare, să nu mai cad în acel haos de întrebări fără răspuns, în acel chin care nu folosește la nimic și mă face mărunt și neputincios. Știam că va fi foarte greu, pentru că voi rămîne singur, între oameni necunoscuți. Dar Mica parcă se gîndise la asta. Cu puțin înainte de a ne despărți, ea scoase din dulap un pachețel de formă dreptunghiulară, învelit într-un ziar, îl desfăcu și fără o vorbă scoase de acolo o hîrtie și mi-o întinse. Hîrtia era aproape cenușie și avea tipărite pe ea, cu mijloace rudimentare, poate cu o ștampilă mare muiată în tuș violet, cuvintele acestea: „NU VREM SĂ MURIM PENTRU NEMȚI". Am rămas cîteva clipe cu hîrtia în mînă, dar știu bine că nu eram nici surprins, nici emoționat. Am fost mai tîrziu, în timp ce mă îndreptam spre regiment, dar atunci nu eram. Mica îmi spuse că trebuie să strecor aceste hîrtii printre lucrurile ostașilor, să le las prin gări, prin cantonamente, prin trenuri. Vorbindu-mi, era foarte emoționată, se făcuse palidă și abia șoptea. Dar nu voia să-mi arate că mă îndeamnă la un lucru primejdios și-mi spuse doar că dacă voi fi prins mă așteaptă moartea, și nu numai pe mine. Nici de data asta nu m-am pierdut. Poate că în subconștientul meu se

așezase de mult ideea că trebuie să fac ceva, un act neobișnuit, și-l făceam acum cu ajutorul Micăi.

Afară se luminase bine, vrăbiile se zbuciumau în copacii din fața ferestrei. Am pus la piept, sub cămașă, pachetul care nu avea mai mult de o sută de hîrtii. Mica m-a îmbrățișat și abia acum se lăsă cuprinsă de un plîns stăpînit. Mă sărută și-i simțeam buzele și obrajii sărați de lacrimi. M-a întrebat dacă sînt sigur că fac un lucru bun și a adăugat că dacă nu sînt absolut sigur de asta, să nu-l fac. Chiar dacă aveam unele temeri și îndoieli, nu i le puteam mărturisi. Și am plecat prin răcoarea strălucitoare a acelei dimineți.

Stînd în vagonul cu miros proaspăt de vopsea, dimineața aceea mi se pare îndepărtată. Țin la piept hîrtiile acelea și mă întreb unde și cînd o voi arunca pe cea dintîi, cine va fi omul care o va citi și ce va face. Se va speria, o va arunca, se va duce repede la comandantul lui sau o va ascunde și el și o va arăta altuia, și-și va spune că este cineva care se gîndește la viața lor și nu vrea să-i lase să moară pentru nemți ?

Pe la miezul nopții ofițerii făcură apelul luminîndu-ne cu lanternele oarbe. Se zvoni că doi oameni nu răspunseseră la apel, fugiseră, dar zvonul nu se confirma și nu se mai vorbi despre asta. Mă gîndeam zîmbind că este ca și cum acei oameni ar fi găsit în buzunar una din hîrtiile pe care eu le aveam la piept, au citit-o și au spus că eu am dreptate, că nu trebuie să mori pentru nemți, că nu trebuie să mori, cu atît mai puțin pentru nemți. Ce-ar fi să arunc acum hîrtiile mele prin vagoane, să le citească toți și să fugă toți, să nu vrea să moară pentru nemți ? Să-i văd fugind printre linii, aruncînd armele, și raniții, și păturile, și masca de gaze, și toate acele obiecte cu care fuseseră echipați ca să moară.

Pe la două noaptea trenul s-a urnit și cînd n-am mai simțit sub roți trepidația zgomotoasă a macazurilor am știut că am ieșit din București. Mergeam cu viteză mare, cu opriri puține și scurte, trebuia să ajungem repede. Era întuneric peste tot, în vagoane, în gări, în văzduh, nu se mai sfîrșea noaptea.

6

Dimineaţa, pe la ora 8 eram coborît dintr-o ambulanţă militară la spitalul din Rîmnicu Sărat şi încă nu ştiam ce se întîmplase. Îmi aminteam doar o explozie puternică şi un zgomot de motor. Atunci, în clipa aceea, cînd motorul părea că se prăbuşeşte peste mine, am scos pachetul din sîn şi l-am lăsat cu o mişcare moale, jos, pe podeaua vagonului. Atîta ştiu. Şi că era spre cinci dimineaţa. Pe urmă s-a făcut iar noapte. Abia în ambulanţă, pete cenuşii începură să-mi joace în ochi şi-mi ţiuiau urechile. Gura îmi era uscată şi încleştată, încercam să înghit şi nu puteam. Voiam să mă pipăi, să văd dacă sînt viu, dar mîinile nu mă ascultau, nu ştiam dacă mai am mîini şi picioare. Simţeam vag hurducăturile maşinii, dar mă credeam încă în tren, visînd. Urechile îmi ţiuiau într-una şi petele cenuşii se învîrteau în cercuri largi, din ce în ce mai largi, şi în mijlocul cercurilor se înfiripau alte pete cenuşii. În creştet o fierbinţeală cumplită mă apăsa şi nu puteam să duc mîna acolo, pentru că nu aveam nici o mînă. M-au dat jos din ambulanţă şi, în lumina trandafirie care năvăli peste mine, văzui un obraz enorm aplecîndu-se şi suflîndu-mi peste faţă. Un alt obraz se ivi şi parcă se topi în celălalt şi amîndouă spuseră ceva neînţeles. Mă duseră aşa printr-o lumină trandafirie, într-o încăpere de ale cărei dimensiuni nu-mi dădeam seama. Mi-am revenit abia pe la nouă şi am văzut salonul inundat de un soare puternic. Mai erau cîţiva bolnavi, dar nu recunoşteam pe nici unul din camarazii mei. Cineva îi spuse infirmierei că eu am deschis ochii şi ea veni lîngă mine.

— Ce am ? întreb. Ce mi s-a întîmplat ?

— Stai liniştit, eşti rănit la cap, nu te teme, nu e grav.

Poate nu era grav, dar gura mi-era foarte uscată şi nu puteam să înghit. Am cerut apă. Veni apoi un medic şi împreună cu infirmiera au început să-mi spele rana de la cap. Pe urmă mi-au tuns o jumătate de ţeastă şi m-au bandajat.

— Ce am, ce am ?

Medicul, un om tînăr, negricios şi slab, îmi puse mîna pe frunte şi vorbi parcă de la o mare depărtare :

— O să vedem, nu mai vorbi. Cred că ai scăpat uşor.

Am vrut să întind mîna, ca să i-o apuc pe a lui, aveam nevoie să ating mîna cuiva, să nu fiu singur. Dar n-am izbutit, el a văzut asta, mi-a apucat mîna şi mi-a mîngîiat-o. Îi spuse infirmierei să-mi facă o injecţie cu pentazol şi-mi mîngîie mai departe mîna.

— Ce s-a întîmplat... nu ştiu ce s-a întîmplat, spusei.

— Nu-ţi aduci aminte nimic ? întrebă medicul şi se aplecă şi mai mult spre mine, ia încearcă să-ţi aduci aminte...

— Nu, nu-mi aduc aminte, am auzit o explozie.

— Da, da, şi pe urmă, pe urmă ?

— Un motor.

— Aşa, mai departe... Ai mai auzit ceva ?

Eram sigur că n-am mai auzit nimic. Atunci aruncasem pachetul, asta ştiu, dar nu-l interesa pe medic, nu trebuie să-i spun lui. N-a mai stăruit, şi-a dat seama că într-adevăr nu-mi aduceam aminte cum fusesem rănit, nici ce se mai întîmplase după aceea. Mi-a făcut cu mîna lui o injecţie cu cofeină şi mi-a spus ce se întîmplase. Fusesem lovit în cap, deasupra tîmplei drepte, cu ceva foarte tare, poate un oblon al vagonului, poate de una din bănci. Atunci, după ce auzisem explozia şi zgomotul de motor, locomotiva a deraiat şi a tîrît după ea trei vagoane. În al treilea eram eu. O escadrilă de avioane sovietice bombardase aerodromul german de la Zilişteanca. Unul din avioanele de escortă s-a desprins din grup şi a bombardat linia apoi a mitraliat trenul nostru. Erau trei morţi şi doisprezece răniţi. Ceilalţi răniţi se aflau şi ei la spital, în alte saloane. Am întrebat ce este cu ceilalţi ostaşi, dar medicul nu ştia. L-am întrebat apoi dacă am să mor, el s-a făcut că nu m-aude şi i-a spus infirmierei să-mi umezească buzele. Pe urmă s-a aşezat la o masă în mijlocul salonului şi a scris ceva. Probabil foaia mea de observaţie. A pus-o în nişte coperţi roşii şi a lăsat-o acolo.

La prînz eram lucid, dar tot nu-mi aminteam cînd şi cum fusesem lovit. Am mîncat puţin şi am vomitat după o jumătate de oră. Asta nu era un semn bun şi mi se luă temperatura. Senzaţia de fierbinţeală pe care o simţeam în cap trecuse, dar o durere usturătoare îi luase locul şi o sim-

ţeam difuzîndu-se în tot corpul. Puteam să-mi mişc mîinile şi picioarele, nu eram paralizat, puteam înghiţi şi fălcile mi se descleştaseră. Am rugat pe unul din bolnavii care se plimbau prin salon să-mi dea de pe masă foaia de observaţie şi am citit diagnosticul : *„Comoţie cerebrală cu evoluţie rapidă, rănirea părţilor moi pericraniene"*. Suna frumos, dar eu mă simţeam foarte mic şi neînsemnat, în cămaşa de spital, murdară şi cîrpită, cu capul bandajat, cu un gust amar şi coclit în gură. Mă gîndeam ce trebuie să fac acum. Să-i anunţ pe ai mei, pe Mica, să-i chem aici ? Nu, încă n-am să-i anunţ. Am să-i chem numai dacă simt că nu mai trăiesc. Dar de unde să ştiu eu cît mai am de trăit ? Au să mă opereze la cap, au să-mi umble la creier şi poate am să mor chiar acolo, pe masă.

Spre seară mi s-a făcut rău, aveam senzaţia că ard şi-mi venea să-mi smulg bandajul de pe cap. Am stăruit să vină medicul şi veni un bătrîn cu o figură jovială. Mă întrebă împingîndu-şi burta spre mine :

— Ce-i, puiule ?

— Mi-e rău.

— Ce fel de rău... ia să văd, ia-i temperatura.

Infirmiera îmi puse termometrul şi medicul se duse la alt bolnav. Se întoarse şi-mi ceru termometrul.

— N-ai nimic, spuse după ce-l privi. N-ai nimic, puiule, trece repede.

— Cît de repede ?

— Două-trei luni.

— Şi chiar n-am să mor ?

— Fii serios !

— Nu vreau să mor pentru nemţi...

Nu ştiam cît eram eu în vorbele astea şi cît era Mica. Vorbisem aşa pentru ea, pentru că o voiam lîngă mine, măcar în felul acesta. Medicul se holbă la mine şi zise în şoaptă :

— Asta-i foarte bine, dar să nu mai spui nimănui. Să vedem, poate nu te mai duci pe front.

— Adică am să fiu invalid, nu-i aşa ? Spuneţi-mi, am să fiu invalid, şi nici măcar invalid de război.

— Vrei şi o decoraţie ? mă întrebă medicul în timp ce-mi lua pulsul.

— Nu, nu vreau nimic, vreau să mă fac sănătos. Nu vreau să mor pentru nemți.

Bătrînul era sigur că delirez și mă privea oarecum îngrijorat. Puse să mi se facă încă o injecție cu cofeină, apoi, după o jumătate de oră, încă una cu o soluție de alcool cu glucoză. Medicul plecă vorbind cu acea bunăvoință profesională, probabil îndelung folosită, dar încă sinceră și binefăcătoare :

— Să fii băiat cuminte... dacă ești băiat cuminte te faci bine, să nu te miști prea mult. Înțelegi ? Auzi ce-ți spun eu ?

Auzeam, dar voiam ca el să știe că nu vreau să mor, să fac orice numai să nu mor.

Seara am făcut temperatură dar noaptea fu liniștită. O lună enormă bătea în ferestre și se auzea departe vuiet de avioane. Dimineața însă, lumina îmi păru din nou tulbure, gura mi-era iar uscată, simțeam nevoia să înghit și nu puteam. Mi-au scos bandajul și mi-au spălat din nou rana cu alcool. Nu mă mai ustura, n-o mai simțeam. Din privirile medicilor, din vorbele lor șoptite îmi dădeam seama că starea mea s-a agravat. M-au întrebat de adresa părinților mei și am rugat să nu-i anunțe, dar le-am spus să o cheme pe Mica Neagu și ei mi-au promis că o vor chema chiar în ziua aceea. I-am rugat să-i dea o telegramă și îmi făceam socoteala cînd o va primi, cu ce tren poate să vină și cînd ar ajunge la mine.

Am auzit toată ziua zgomot de avioane. Ceva părea să se fi schimbat în lume. Aveam sentimentul că, ieșit din spital, n-aș mai recunoaște pe nimeni și nimic. Totuși le spuneam tuturor că nu vreau să mor.

N-am murit. După două săptămîni de ședere în spitalul din Rîmnicu Sărat, mi-am recăpătat sensibilitatea, mă mișcam normal. Persistau unele tulburări psihice, amnezii și confuzii de noțiuni. Am fost transportat la un spital militar din Ploiești, deși ar fi fost normal să fiu dus la unul din București. Abia acolo, la Ploiești, mi s-a făcut o radiografie a craniului și nu s-a găsit nimic alarmant. Am stat totuși trei luni într-o lenevie chinuitoare, așteptînd să fiu examinat de o comisie specială care trebuia să-mi hotărască soarta. Mi se dădeau asigurări că în orice caz voi fi clasat pentru serviciul auxiliar, dar asta nu însemna că nu voi fi trimis pe front. Se petrecuse cu mine o ciudată schimbare, nu mă

mai temeam de moarte, ba chiar făcusem un soi de complex trăind în mijlocul celor care fuseseră răniţi pe front. Sacrificiul lor mi se părea enorm, deşi inutil. M-aş fi dus uşor pe front pentru că acum acţiona în mine sentimentul unei solidarităţi cu ceilalţi oameni, voiam să fiu părtaş cu ei la suferinţă, să fiu egal cu ei, să pot vorbi cu ei ca unul care trecuse prin foc şi ştia tot ce se poate şti despre acest război absurd şi criminal. Rămîneam aşadar prizonierul unor stări contradictorii, nu ştiam foarte bine ce am de făcut, ce am să fac cînd voi ieşi din spital. Mica venea aproape săptămînal şi stătea cu mine cîteva ceasuri pe o bancă în curtea spitalului. Slăbise, era agitată, îmi vorbea cu patimă despre ceea ce se întîmplă în ţară. Pomenea de o rezistenţă tăcută a mulţimilor, de o seamă de acte de sabotaj care aduseseră represalii crunte din partea guvernului. Şi cei care cădeau erau aproape numai comunişti. În iulie căzuse Filimon Sîrbu şi Mica mi-a povestit aproape plîngînd cum el refuzase să fie legat la ochi, iar în momentul execuţiei blestemase fascismul. La cîteva săptămîni după asta, un alt grup căzuse. Siguranţa descoperise o casă conspirativă unde se fabricau explozibile folosite în acţiuni de sabotaj contra maşinii de război hitleriste. Fuseseră ucişi soţii Panet, Ada Marinescu, Kornhauser şi alţii. Cleştele se strîngea mereu, războiul nu mai era doar o acţiune armată de front, devenise o crîncenă luptă politică şi Mica mă lăsa să înţeleg că nu mai este cale de întoarcere, că sute de mii de oameni sînt angajaţi în această bătălie din interiorul ţării. Ascultînd-o pe Mica mă înfioram, se trezea în mine o energie pe care n-o folosisem şi n-o puteam folosi alături de ea. Ideile, altădată stranii şi nebuloase, îmi deveniseră apropiate, se concretizau prin ea, îmi era acum limpede că singura forţă care se opune prin luptă fascismului şi războiului, singura forţă care poate să convingă şi să dinamizeze mulţimile, este partidul comuniştilor. Ştiam foarte puţin despre acest partid, dar intuiţia mea care se ascuţise tare în ultima vreme îmi spunea limpede că locul meu este acolo, că voi ajunge neapărat acolo, lîngă Mica, lîngă Boian, lîngă ceilalţi pe care nu-i cunoşteam, dar îi vedeam, îi auzeam, ziua şi noaptea, printre alarmele antiaeriene şi gemetele răniţilor. Făcusem o adevărată obsesie. Cercetam cu atenţie pe fiecare om întîlnit, mă uitam la ochii lui, la fruntea lui şi mă între-

bam ce se ascunde acolo, sub priviri şi sub frunte. Ce gîndeşte, ce aşteaptă, cum vede el lumea şi războiul, şi foamea, şi moartea care urlă la tot pasul? Dacă i s-ar cere acum să facă ceva, un act cît de mărunt împotriva politicii oficiale, dacă i s-ar explica de ce trebuie să-l facă, oare ar înţelege? Şi s-ar mişca? Mă chinuia neputinţa de a comunica direct cu oamenii. Nu-i cunoşteam, nu ştiam ce gîndesc, această suspiciune ne îmbrăca pe toţi într-un fel de cămaşă impermeabilă şi acceptam cu toţii o povară, ne lăsam copleşiţi de ea, n-o puteam arunca de pe umeri. Oamenii despre care îmi vorbea Mica, cei care în faţa plutoanelor de execuţie nu-şi renegau credinţa şi scuipau în obrazul călăilor, păreau nişte ticluiri fantastice, priviţi din cucuşul individului fricos. Dar ei nu aşteptaseră să se trezească toată lumea, îşi puseseră viaţa în primejdie, aveau certitudinea că dăduseră lovituri teribile fascismului şi războiului. Cînd eram cu Mica, mă cuprindea un fel de exaltare şi o rugam să-mi dea amănunte, să-mi spună tot, să nu-mi ascundă nimic. Dar ea rămînea laconică, îmi lua mîinile şi mi le săruta cu o patimă ciudată, ca şi cum s-ar fi temut că n-o să le mai aibă niciodată sub buzele ei. Uneori era mai bine dispusă, îmi cerceta rana de la cap şi întreba:

— Care centru a suferit mai mult? Nu-i aşa că cel al iubirii? Pe ăsta ţi l-au lovit, ştiu eu. Ai uitat tot, tot ai uitat.

— E bine c-am uitat. O luăm de la început. Mă îndrăgostesc acum de tine, uite, m-am şi îndrăgostit.

Şi o sărutam în văzul multor bolnavi care se plimbau prin curtea spitalului. Rămînea uneori pînă seara tîrziu şi pleca cu un tren de la miezul nopţii. Totdeauna mă temeam să-i dau drumul, ştiam că în chiar ziua următoare ea îşi va pune viaţa în primejdie. Cînd îi vorbeam despre asta, zîmbea trist şi zicea:

— Nu, eu n-am să cad, eu n-am nimic de erou. Cîteodată mă întreb cum de iubeşti tu o fiinţă atît de neînsemnată, atît de ştearsă.

Nu, nu era neînsemnată, nici ştearsă, era nemîncată şi obosită, foarte obosită. Dar nu se văita, nu vorbea niciodată despre asta. Aştepta să mă întorc la Bucureşti. Bălaşa părăsise de mult camera, se mutase în altă parte, la un prieten.

Nu mai avea cine plăti camera şi Mica îmi luase lucrurile la ea. Deci nu mai aveam o casă a mea. Practic, nu avea mare importanţă această nouă situaţie, îmi întărea sentimentul că sînt desprins cu totul de cel care am fost, că mă voi mişca pe alte drumuri, cu alte rosturi. Nici la studiile mele nu mă mai gîndeam. Scurtul şi brutalul meu contact cu realitatea monstruoasă pulverizase toate ideile de echilibru şi de frumuseţe pe care unii profesori pedanţi şi inconştienţi le şopteau de la catedrele lor. Mă gîndeam mai cu seamă la unul înalt şi stafidit, îmbrăcat totdeauna în redingotă şi cămaşă scrobită. Pentru el fascismul era o mişcare politică oarecare, sprijinită pe o anume formă de violenţă. Atît şi nimic mai mult. Sigur, n-o aproba, dar nici n-o detesta şi n-o făcea răspunzătoare pentru milioanele de crime şi pentru războaiele de jaf. Un asemenea punct de vedere era mai puţin primejdios decît răspîndirea făţişă a ideilor fasciste pe care o făceau acele epave didactice, ajunse peste noapte la universitate. Dar o asemenea primejdie putea să dispară la un moment dat, după înfrîngerea fascismului. Rămîneau manechinele negre, „doctorii" formaţi la vechile şcoli idealiste ale occidentului, dar care nu scăpaseră de tentaţiile înavuţirii, erau membri în consiliile de administraţie ale marilor societăţi, aveau moşioare şi terenuri petrolifere, averi pe care şi le temeau. Aceştia mi se păreau mai periculoşi pentru că întreţineau în minţile noastre ideea că fascismul este o simplă mişcare totalitară, o expresie exacerbată a „egoismului naţional". Aspectul cel mai odios al nazismului li se părea a fi tendinţa acestuia de a acapara coloniile pe care „popoarele civilizate le-au cîştigat prin munca lor îndelungată şi susţinută". Nu-i spuneau fascismului pe nume, îl înglobau în noţiunea generală şi confuză de „totalitarism". Era curios că în analiza ideilor contemporane, ei nu pomeneau niciodată de existenţa Uniunii Sovietice, cel dintîi stat născut din ideea de dreptate economică şi socială. La asemenea lecţii, uneori aplaudate cu inconştienţă sau cu interes, vedeam studenţi tăcuţi, nemulţumiţi şi contrariaţi. Ei ştiau că spectacolul lumii moderne nu e cel înfăţişat de profesor, ştiau că Germania lui Hitler sau Italia lui Mussolini nu sînt nişte simple „naţiuni cu apetituri", demne de ridiculizat. Sigur, fenomenul mi-a devenit clar mai tîrziu, dar încă de pe atunci simţeam că

cineva are nevoie ca studenţii să devină victimele unei adevărate conspiraţii ideologice, idealurile lor trebuiau destrămate, spiritul lor trebuia adormit. Şi astfel să fie pregătiţi pentru a îngroşa acea pătură socială cenuşie, timorată şi incertă, căreia nu-i mai rămînea altă cale decît să se înghesuie de-a valma în faţa tarabelor electorale.

După declanşarea războiului începeam să dau un răspuns întrebărilor care mă chinuiseră pe sălile facultăţii, la ziar, pe stradă, să înţeleg că realitatea e mult mai complexă şi în contradicţie cu ceea ce se scria şi se striga de la diverse tribune autorizate şi sprijinite de fascism.

În spitalul de la Ploieşti, sub presiunea evenimentelor care se precipitau, gîndeam mult şi ajungeam invariabil la propriul meu rost, la destinul meu. Mă temeam uneori că, în ciuda revelaţiilor mele, rămîn lipsit de un ideal, că sînt un fel de vietate gelatinoasă în care se imprimă diverse impulsiuni din afară, dar ea e incapabilă să le transforme în acţiune. Era această stare o trăsătură esenţială a fiinţei mele, voi rămîne aşa toată viaţa, sau ea se datora unei conjuncturi anume, educaţiei, mediului în care am trăit sau altor factori care-mi scăpau ? Trăiam senzaţia că sînt legat de mîini şi de picioare, că strig şi nu m-aude nimeni.

După ce mă despărţeam de Mica, după ce vedeam că ea are idei foarte clare, că se mişcă pe un drum bine precizat, că gîndeşte şi acţionează cu o fermitate calmă, fără patetism şi fără paradă, intram într-un fel de panică, mi se părea că există un anume dezechilibru în dragostea noastră. Nu mă mai simţeam inferior ei, dar ardeam să fiu eliberat de sentimentul că nu sînt de folos, că nu pot să măsor în fiecare zi roadele actelor mele. De aceea îi provocam pe oameni, ca să mă pot manifesta eu, să-mi pot verifica eu ideile şi credinţele mele. Printre răniţii care mă înconjurau erau cîţiva cu care puteam sta de vorbă. Temători şi foarte zgîrciţi cu fiecare cuvînt, se arătau totuşi sinceri. Nu aveau o idee clară despre sensul războiului, dar se socoteau înşelaţi şi furaţi. Ceva se rupsese în sufletul lor şi rana asta îi durea mai mult decît mîna sau piciorul sau capul, lovite de gloanţe şi de schije. Le atrăgeam atenţia că ţara fierbe, că foamea şi mizeria cea mai adîncă s-au cuibărit pe pămînturile noastre, că am devenit o feudă a nemţilor, că ne vor stoarce şi ultima picătură de sînge, şi ultima lacrimă, şi ne

vor trage în mormînt cu ei, pentru că ei vor pierde războiul. Nu mă credeau întrutotul, le păream exaltat şi nerealist, poate anarhist şi bolşevic, dar nu mi-o spuneau. Un singur om, un învăţător din Craiova, avea putere să mă înfrunte şi repeta cu seninătate balivernele patriotarde din proclamaţii şi din ziare. Mă certam cu el pînă la istovire, rămîneam pînă după miezul nopţii pe culoare sau în curte şi ne certam. Îl întrebam dacă ştie că în ţară sînt împuşcaţi în fiecare zi oameni nevinovaţi, numai pentru că îşi mărturisesc oroarea faţă de fascism, pentru că-i doare suferinţa milioanelor de oameni. Ştia, sînt sigur, dar tăcea, şi mă privea cu un ochi puţin speriat, puţin bănuitor, foarte mirat în sinea lui că un om tînăr ca mine vede lucrurile în felul acesta neobişnuit şi are putere să le spună pe nume. La rîndul meu, ştiam că minte, nu crede în ce spune. Deşi rănit, continua să se arate credincios politicii oficiale, să repete cu o patimă artificială, de negustor ambulant, cuvinte goale şi tocite de cît fuseseră urlate la posturile de radio şi în ziare. Puteam să-l tratez ca pe o jigodie şi să-l dau dracului, dar ştiam că el face parte dintr-o categorie de oameni cu sufletul stîlcit de minciunile politice, de practica înşelăciunii fără riscuri şi fără scrupule. Mi-am dat seama foarte curînd că omul voia o pensie de invalid, că voia să facă din anchiloza braţului o sursă permanentă de cîştig, asemeni infirmilor purtaţi pe la bîlciuri. Îmi vorbea chiar despre felul cum se va întoarce el în satul unde era învăţător, ce-o să facă el cu ăia care n-au fost pe front, ce-o să le spună şi cum o să-i „lucreze". Războiul, fenomenul acesta cumplit, acceptat doar în zonele obscure ale raţiunii, devenea o tarabă, un joc în care cine pierde cîştigă. O asemenea gîndire era mai primejdioasă decît ignoranţa sau naivitatea şi aducea un rău mai mare decît patriotismul orb al multor oameni care credeau într-adevăr că luptăm pentru Ardealul nostru, că sîngele vărsat este preţul unităţii noastre naţionale. Îmi era limpede deci că pe ruinele ţării, pe rănile ei sîngerînde, poate pe cadavrul ei, se vor arunca aceste lepădături sociale, scursorile electorale, ca şi marii gangsteri al căror chip mi se arătase în timpul muncii mele ca redactor de ziar.

Devenisem irascibil şi scăpam repede vorbele, dar aici în spital nu mi se părea primejdios să spun lucrurilor pe

nume. Eram înconjurat de oameni care făcuseră experienţa tragică a frontului, unii din ei sfîrşiţi cu totul, mişcîndu-se ca nişte umbre groteşti pe sălile cu miros puternic de iod. Totuşi într-o zi am fost chemat de directorul spitalului, un maior în rezervă, om de vreo şaizeci de ani. Mi-a pus cîteva întrebări cu privire la viaţa mea civilă, s-a interesat unde am fost rănit, din ce regiment sînt. Bănuiam vag că nu mă chemase el pentru atîta lucru şi într-adevăr, plimbîndu-se prin biroul lui cu pereţii coşcoviţi, îmi spuse fără ocol că a primit împotriva mea o serie de reclamaţii : că aş face propagandă împotriva războiului, că i-aş vorbi de rău pe nemţi, ba chiar că aş fi afirmat că ruşii sînt un popor paşnic şi că regimul lor, comunismul, nu-i un lucru chiar aşa de rău. Eram gata să recunosc că aş fi putut face asemenea afirmaţii, dar el nu mă lăsă să vorbesc. Se opri în dreptul ferestrei şi ridică o mînă albă, descărnată. Îmi spuse că nu m-a chemat să mă ancheteze, ci să-mi atragă atenţia că mă expun, îi expun şi pe alţii, şi chiar pe el însuşi în cazul în care ar tolera mai departe asemenea treburi. Atitudinea lui mă încurajă să pun o singură întrebare. L-am rugat să-mi spună dacă într-adevăr părerile mele sînt periculoase şi nerealiste, dacă pot fi considerat un duşman. Mi-a vorbit evaziv, că sîntem în război, că războiul îşi are legile lui, că, în sfîrşit, cînd e vorba de comunism e mai bine să tăcem. Am înţeles. Şi maiorul era unul din cei care-şi băgau capul în nisip, se socotea în serviciu comandat, cu asta îşi acoperea laşitatea pe care o numea prudenţă şi înţelepciune.

Ciudat era faptul că nu găsisem încă nici un om care să slăvească războiul, nimeni nu izbutea să argumenteze într-un fel convingător marile crime care se făptuiau sau să prezinte în culori măcar liniştitoare viitorul ţării sau al lumii sub stăpînirea fascismului. Lipsa aceasta de entuziasm putea să fie un semn bun, dar privit mai adînc, fenomenul era trist şi descurajant. În unele momente mă năpădea o deznădejde mare, mă simţeam izolat într-o lume care împărtăşea totuşi soarta mea, eram între milioane de condamnaţi, dar parte din ei păreau resemnaţi, aşteptau salvarea de undeva din afara lor, salvarea asta însemnînd foarte adesea asigurarea măruntei lor existenţe. Voiau să se întoarcă la sărăcia lor, la mizeria lor, la viaţa lor fără ori-

zont, dar să se întoarcă acolo şi să fie lăsaţi în pace. Cîndva rîvnisem şi eu această condiţie, nu mi se părea nimic mai bun decît să fii lăsat în pace, să citeşti, să dormi, să te plimbi cu cine vrei tu şi iar să dormi, să nu te ia nimeni de guler şi să-ţi poruncească ce trebuie să faci şi ce nu. Acum mi se părea de prisos această libertate, nu mai aveam ce face cu ea, pentru că nu ducea nicăieri, mă amorţea şi mă îmbătrînea. Acum voiam altceva, dar prin spitale nu mă puteam agăţa de nimic, mă simţeam inutil şi chiar ridicol în revolta mea mocnită. Aruncam din nou vina asupra mediului în care mă mişc, dar nu eram sincer încredinţat că numai mediul e de vină. Mă temeam să-mi mărturisesc că port în mine o incapacitate funciară de a acţiona hotărît, de a întreprinde ceva concret, cu rezultate vizibile. Nimeni nu mi se alăturase şi nu mă căuta nimeni. Mai degrabă simţeam că sînt ocolit. De aceea, nici nu mă miram că am fost reclamat la şeful spitalului. Era, bineînţeles, mai uşor să faci aşa ceva, decît să te alături unui om care mîrîie veşnic. Eram sigur că olteanul mă reclamase, în orice caz şi el, dar nu-l uram, îl detestam, îmi era silă de el şi de toţi cei ca el.

Trebuia să ies din spital, oricum, numai să ies. I-am spus maiorului să mă trimită la un spital în Bucureşti, l-am rugat frumos şi cu sinceritate. Cu răceala omului care vrea să fie amabil, mi-a spus că numai comisia medicală poate să mă transfere şi numai în legătură cu tratamentul pe care-l urmam.

Am început să mă interesez cum pot ajunge în faţa comisiei. Peste tot mi se spunea să am răbdare că voi ajunge acolo şi voi fi trimis pe front. Asta era misiunea cea mai de seamă a comisiei.

Mă împăcasem cu ideea că voi pleca curînd pe front, cînd m-am prezentat tuns chilug în faţa comisiei. Celor şase medici le-au ajuns însă foile de observaţie, pentru că nici nu s-au uitat la mine. M-au clasat „bun pentru serviciul auxiliar" şi mi-au dat un concediu de două luni, după care trebuia să mă prezint la partea sedentară a regimentului.

Seara am părăsit spitalul şi am traversat Ploieştiul care mirosea puternic a petrol. Pe străzi mişunau ofiţeri şi soldaţi nemţi din antiaeriană. Maşinile lor cenuşii circulau

cu mare viteză și puținii trecători civili păreau speriați și grăbiți să se ascundă în casele lor. În gară am așteptat vreo trei ore pînă cînd a venit un tren foarte aglomerat dinspre Moldova. Am izbutit să mă agăț de scara unui vagon. Era foarte cald dar trenul porni și am stat pe scară în bătaia curentului și priveam ochii roșii, galbeni și verzi ai semafoarelor de pe linia ferată. Mergeam spre București, dar mi se părea că traversez o cîmpie vastă, nesfîrșită și pustie, că voi merge mult așa, bătut de vîntul acela cu miros acru de fum. Zării de departe jocul fantastic al reflectoarelor care împungeau cerul Bucureștilor. Se stinseseră în mine toate gîndurile, nu mă întrebam ce sens are tot ce-a fost, nu voiam să știu ce va fi. Din întunericul cîmpiei pe care alergam, venea spre mine Mica. Vedeam bine cum se apropie ființa ei puțină, obrazul ei de copil pe care se așezase de timpuriu umbra unor zile prea grele, prea încărcate.

PARTEA A TREIA

1

Pe front începea să se profileze dezastrul definitiv al nemţilor. O vagă intuiţie de strategie militară, dar mai ales conştiinţa războiului nedrept şi oriminal, îmi spusese totdeauna că nemţii vor fi înfrînţi. Şi noi fuseserăm înfrînţi, dar dezastrul militar rămînea oarecum izolat de conştiinţa millioanelor de oameni care nu fuseseră niciodată întrebaţi şi nu arătaseră nici un fel de entuziasm pentru o campanie care urmărea să distrugă cel dintîi stat comunist. Jertfele noastre fuseseră teribile, sute de mii de familii boceau pe fotografiile celor nimiciţi, dar se petrecea un fenomen ciudat. Ţara nu era învăluită de tristeţe, aşezările ei, natura şi inima ei nu erau cernite. Nu suferea nimeni la gîndul că ordinea fascistă, impusă de Germania, se prăbuşeşte. Fără să fiu foarte atent la acest fenomen, observam că pe măsură ce se apropie deznodămîntul o bucurie calmă şi adîncă punea stăpînire pe oameni, un zîmbet de încredere dureroasă îşi făcea loc pe feţele lor. Citeau de zor comunicatele care anunţau retragerea trupelor hitleriste „pe poziţii dinainte stabilite", se uitau tăcuţi unii la alţii şi acel zîmbet dureros le lumina feţele. Ştiau că sfîrşitul e inevitabil şi foarte aproape, ştiau că după asta trebuie să vină ceva foarte mare, ceva uriaş, greu de definit, ceva care n-a mai fost şi care nu putea fi cuprins cu imaginaţia. Niciodată n-am trăit mai intens sentimentul că un popor nu poate fi înşelat. El poate fi pus în lanţuri, aruncat în robie sau exterminat, dar conştiinţa lui nu poate fi îmbol-

năvită. Nu-mi dădusem seama de asta şi trebuia să recunosc că Mica ştia de mult, simţise pulsul ascuns al realităţii. Nu era o vizionară sau o fanatică, nu credea pur şi simplu în generozitatea şi virtuţile unei idei, nu voia să se realizeze pe sine aruncîndu-se într-o luptă politică. Se născuse cu acea facultate destul de rară, de a desprinde în vălmăşagul lumii, calea cea mai bună şi singura posibilă pentru ea, în împrejurări de o tragică dezordine politică şi morală. Veneam tîrziu spre o asemenea gîndire, acesta era rodul cel mai de seamă al iubirii mele. Multă vreme îmi ascunsesem această stare printr-o uşoară lenevie spirituală, nu intram în competiţie cu Mica, voiam să-mi păstrez personalitatea, dar în realitate eram mereu modificat de ea şi asta-mi dădea acea siguranţă pe care probabil o simt copiii cînd sînt luaţi de mînă într-un loc aglomerat. Ajungeam încet la esenţa reală a legăturii noastre, îmi astîmpăram şi marea sete de echilibru, de disciplină spirituală, care, după întoarcerea la regiment mă chinuia şi mai tare.

Lucram din nou la biroul mobilizării. Mulţi furieri, contingente tinere, fuseseră înlocuiţi şi trimişi pe front. Nici mie nu mi se spusese că voi rămîne totdeauna acolo, deşi eram „serviciu auxiliar". Plutonierul major mă ameninţa mereu, arunca vorbe din care puteam să înţeleg că oricînd mă poate trimite pe front, dacă nu muncesc, dacă nu-mi ţin gura, dacă deschid ochii prea tare şi văd ce se întîmplă acolo. Nu voisem niciodată să mă duc pe front, dar atunci, la începutul războiului mă atrăgea oarecum misterul acelei absurde risipe de energie şi aş fi acceptat totul ca pe o fatalitate. Accidentul meu, trecerea prin spitale, dezastrele de pe front, făcuseră din război un lucru foarte material, o dramă de o mare cruzime, de un cinism care mă îngheţa. Cînd mai auzeam cîntece în care se exaltau războiul şi crima, cînd citeam declaraţii demagogice, de un patetism fals şi disperat, cînd mai întîlneam pe cîte unul care credea în virtuţile fasciştilor, simţeam un fel de greaţă şi nu ştiam dacă trebuie să-l scuip sau să-l pălmuiesc. Mă întrebam ce vor face asemenea oameni atunci cînd războiul se va fi sfîrşit, cînd Germania va fi la pămînt? Vor mai găsi ei vreo justificare morală? Cum vor explica ei tragedia, în ce vorbe o vor cuprinde şi cum vor suporta răsturnările mari care vor fi inevitabile? Mie mi se părea cu neputinţă să

mai existi după ce ai crezut sau ai sprijinit un război criminal, o agresiune monstruoasă. Dar știam prea puțin despre oameni, despre marea lor putere de adaptare. Și nici nu mă gîndeam prea mult la astfel de oameni, pentru că aveam sub ochii mei, în fiecare zi, în fiecare ceas, un fel de rezultat tragic al acestor ani cumpliți. „Controalele" cu care lucram, niște registre uriașe în care erau înscrise numele ostașilor, deveniseră adevărate cimitire. Cam din două în două nume, unul era tăiat și peste datele de stare civilă, peste însemnările puține din viața de militar a omului, scrisesem, eu și alții, cu cerneală roșie : mort în cutare zi, în satul cutare, la cota cutare. Probabil că în primele luni de război această operație va fi mișcat inimile celor obligați s-o facă, poate chiar colonelul Baștureа va fi simțit tresărind în el măcar spaima, dacă nu alte sentimente. Dar acum totul se rezuma la un act birocratic, omul acela mort pe pămînturi străine, ars de ger sau de flăcări, spulberat de obuze sau strivit de tancuri, rămăsese un simplu nume, ca al unui contribuabil în registrele fiscului. Se vorbea despre morți și despre răniți cu o degajare rece, de cioclu, și atunci am observat pentru întîia oară cu o acuitate dureroasă, forța teribilă a egoismului, energia detestabilă pe care el o ridică în fața dezastrelor. Și se mai petrecea un fenomen care năștea în mine întrebări grele. Plecau mereu pe front detașamente noi, ostași recuperați de prin spitale, muncitori cărora li se anulaseră mobilizările pentru lucru, ambuscați descoperiți din cine știe ce dușmănie, studenți care-și terminaseră studiile și alte categorii de oameni care mie mi se păreau apariții stranii, niște întîrziați amatori de moarte. Acum, cînd dezastrul armatei germane era evident, de neînlăturat, trimiterea acestor oameni pe front însemna continuarea unui asasinat în masă, comis cu sînge rece, cu sadismul caracteristic celor care trimit pe alții la moarte cu convingerea că nu vor da socoteală, că ei vor fi apărați tocmai prin această funcție odioasă. Eram la apogeul tragediei și simțeam că în momentul acesta oamenii sînt siliți să apară așa cum sînt ei, că nu se mai pot ascunde. Puterea de disimulare, în fața căreia rămăsesem de atîtea ori uluit, slăbise acum sub presiunea dezastrului militar. Dar se petrecea un fenomen ciudat. În timp ce mulți își revizuiau atitudinea, se retrăgeau pe poziții mai tăcute,

oarecum neutrale sau resemnate, alţii, printr-o inexplicabilă inerţie, continuau cu înverşunare bolnavă distrugerea unor fiinţe nevinovate. Acţiunea asta mi se părea un reflex al asasinatelor de pe front, spiritul distrugerii disperate se scursese încet în interiorul ţării, descărca bestialitatea refulată a unor comandanţi. Pe front, orice comandant riscă aproape tot atît cît şi oamenii lui. În interior riscul nu există, victimele sînt dezarmate, nu au nici o posibilitate de apărare, încît ceea ce se petrecea în cazarma noastră întrecea în abjecţie orice crimă de război. Venise de undeva un detaşament de ostaşi vîrstnici, aproape bătrîni. Erau îmbrăcaţi şi echipaţi cu efecte reformate, ceea ce le dădea o înfăţişare jalnică, de prizonieri sau de puşcăriaşi. Cîteva zile n-am ştiut ce este cu aceşti oameni şi nimeni nu părea impresionat de apariţia lor într-o cazarmă de corvezi pentru statul major sau pentru divizie. Prins în munca de birou, stăpînit de evadările mele nocturne ca să mă întîlnesc cu Mica, nu vedeam bine şi nu întrebam ce rost are prezenţa acestor oameni, dincotro vin şi încotro se duc, de ce trebuie să treacă pe aici. Dar văzui că detaşamentul acesta are o organizare a lui, care îl izola de restul trupei. Pleca într-o mare linişte către marginea oraşului sau la grădina regimentului şi venea o dată cu seara, tot atît de liniştit, aproape pe nesimţite. Aflai curînd că oamenii aceştia erau adunaţi de la unităţile diviziei, nesupuşi, neinstruiţi, oameni care fuseseră scutiţi de serviciul militar din felurite pricini. Acum fuseseră adunaţi pentru instrucţie, dar ei arătau faţă de această măsură o ostilitate şi o poziţie ciudată. Se mişcau cu o moliciune şi o linişte stranie, de manechine, de oameni care nu gîndesc şi tresar la nişte comenzi automate. Se crease în jurul lor o zonă obscură, ca în jurul ciumaţilor sau al unor fiinţe de pe altă planetă, cu care orice comunicare este imposibilă şi primejdioasă.

Cu sublocotenentul Minişan mă vedeam des, deşi el devenise mai închis, mai apăsat şi mai puţin vorbăreţ. L-am întrebat într-o zi ce este cu acel detaşament. După obiceiul lui şi-a scos ochelarii şi i-am văzut în ochi acea strălucire umedă şi tristă.

— Oamenii ăştia trebuie distruşi, îmi spuse cu un fel de răceală, parcă ar fi fost vorba de nişte obiecte. Şi au să fie distruşi încetul cu încetul, cu metodă. Ei nu pot deveni

niciodată soldaţi buni de front, se ştie asta, şi atunci trebuie exterminaţi. Deocamdată pare că nu li se întîmplă nimic, sînt siliţi să muncească, dar curînd vor intra în maşină. Ai să vezi.

— Da, înţeleg, şoptesc, simţind acum lămurindu-se întregul proces mai complicat decît îl văzusem eu. Şi ce li se va întîmpla ?

— Ai să vezi. L-am auzit pe Başturea vorbind despre ei. Aici se va descărca el, aici va lovi cu toată cruzimea, apărat de toate legile, ajutat chiar de şefii cei mari. Ăsta e războiul lui pe care nu-l va pierde.

Şi numai peste două zile ofensiva lui Başturea se dezlănţui. Fusese o întîrziere premeditată, nu era încă gata capela care se construia în curtea cazărmii, din iniţiativa lui. Totul trebuia făcut sub semnul lui Dumnezeu şi al bisericii creştine. În ziua hotărîtă, la şapte dimineaţa, am fost adunaţi în curte. Întîi noi, cei de la birouri şi de la servicii, apoi detaşamentul de oameni fără arme. Ei au fost aşezaţi lîngă zidul cazărmii, în faţa noastră, făcînd cu noi un careu foarte mare. Veniră cîţiva ofiţeri superiori de la divizie, un episcop în uniforma ierarhilor militari, însoţit de vreo cinci preoţi, şi ei în rantii cachi, cu trese de ofiţeri. Colonelul Başturea apăru la urmă, însoţit de aghiotant şi mişcîndu-se cu un fel de bătoşenie solemnă, pătruns de importanţa actului care va urma. Ni se comandă să ne-aşezăm în genunchi şi cele cîteva sute de oameni căzură deodată ca nişte snopi verzi. Ofiţerii rămaseră în picioare şi începu slujba religioasă. Şi ţinu mult, cu strigăte înalte, cu vorbe ciudate, fără înţeles, care se loveau de zidurile cazărmii şi umblau besmetice prin văzduhul răcoros şi clar. Preoţii se învîrtiră în jurul capelei, cădelniţînd şi înclinîndu-se în cele patru colţuri ale ei. Apoi episcopul ţinu o predică şi pomeni iară despre „primejdia bolşevică" şi cerbicia lui anticrist. Ridicînd mîna uşor, către zidul cazărmii unde se aflau oamenii fără arme, vorbi cu o mare durere în glas despre cei care au părăsit calea cea dreaptă a Domnului, s-au dat diavolului şi prin credinţa lor nerușinată ameninţă soarta ţării şi victoria ei în război. Şi predica se sfîrşi cu o ameninţare directă. Dacă acei rătăciţi nu se pocăiesc şi nu se supun rînduielilor armatei, dacă nu dau ascultare legilor statului şi bisericii, ei vor chema asupra lor mînia

lui Dumnezeu. Cei amenințați astfel își vor fi închipuit că mai au timp să stea de vorbă cu Dumnezeu, că pînă cînd vor ajunge în fața lui, mai este destul și vor putea chibzui. Dar Dumnezeu era acolo, în curtea cazărmii, încălțat cu cizme de lac, ras proaspăt și pudrat, cu buze subțiri care se strîngeau mereu într-un rictus de mînie nerăbdătoare. Cu un gest foarte scurt, abia văzut, dădu ordin să se aducă armele. Se aduseră pe un furgon vreo sută de Z. B.-uri vechi, reformate, întoarse de pe front. Furgonul fu tras în fața detașamentului și oamenii stăteau încremeniți și priveau cu liniște totul. Căpitanul detașamentului ordonă :

— Luați armele... treceți și luați armele.

Nu se mișcă nimeni, dar un vînt de neliniște trecu peste noi toți. Întorsei capul să-l caut pe Minișan și nu-l găsii, poate că nici nu era acolo. Căpitanul mai strigă o dată, și încă o dată, dar nu se întîmplă nimic. Oamenii aceia bătrîni priveau înainte, dar pesemne nu vedeau nimic. Comandantul detașamentului se uită spre colonel, acesta înclină ușor capul și căpitanul făcu la rîndul lui un semn și zise :

— Din zece în zece, luați-i !

Se repeziră patru sergenți zdraveni, patru oameni pe care nu-i cunoșteam, nu erau de la noi. Numărau repede și zmulgeau din rînd cîte unul din acele manechine moi, tăcute, cu fața treoută și privirea încețoșată și fără speranță. Ofițerii și preoții vorbeau între ei, mirosea a tămîie, a unsoare de armă, a sudoare de om și departe, orașul vuia, își trăia viața lui care acum mie mi se părea absurdă și fără sens și inutilă, de vreme ce în cazarma asta, între zidurile astea bătrîne, se petrece o astfel de ceremonie cumplită. Și începu supliciul. Cei aleși fură dezbrăcați la piele și centurile începură să cadă pe spinările și pe bucile lor pămîntii. La început nu se auzi decît șuierul curelelor și plesnetul lor pe carne, apoi unul începu să geamă, și încă unul, și să se zvîrcolească și să lovească pămîntul cu fruntea.

— Luați armele ! strigă căpitanul.

Nu răspunse nimeni, cei dezbrăcați fură lăsați o clipă, ridicați în picioare, dar ei priviră năuciți în jur și se prăbușiră iar la pămînt, arătînd că preferă să fie bătuți mai departe. Și fură bătuți mai departe pînă cînd sîngele țîșni din carne. Veni rîndul altora și din nou căzu porunca :

— Luați armele !

Nu, nu luau armele, nici unul nu lua arma și știam, știam că nu le vor lua, chiar dacă vor fi căsăpiți. Ce să fie asta? Misticism? Orice ar fi fost nu luau armele, nu se supuneau, nu recunoșteau nici o lege în afara voinței lor. O durere cumplită mi se pusese în gît, voiam să urlu și nu puteam, să strig ceva, măcar să șoptesc ceva, și nu puteam. Strîngeam mîinile pe armă și o loveam încet cu patul de pămînt. Mă uitam repede la fețele oamenilor de lîngă mine, erau înspăimîntate sau împietrite, sau aveau lacrimi în ochi, se uitau în pămînt sau la cer, dar nimeni nu se mișca, nimeni nu țipa, nu avea nimeni o asemenea putere. Mă uitam înspre ofițeri și înspre popi. Vorbeau mai departe unii cu alții, nu voiau să privească. Doar colonelul Bașturea se uita țintă spre locul supliciului, își frămînta buzele și se legăna din cînd în cînd pe cizmele lui de lac. Și se auzea mereu întrebarea zadarnică, rostită de o voce spartă:

— Luați armele... luați armele... luați armele?

Și armele rămîneau tescuite pe furgon, parcă liniștite că nimeni nu le va mișca. Una din centuri se opri în aer. Omul leșinase. O asemenea întîmplare era așteptată. Se ivi o brancardă, trupul costeliv tatuat de vînătăi fu aruncat în ea și operația continuă pînă cînd douăzeci de oameni zăceau lîngă zid, acoperiți cu zdrențe cazone. Și nici o armă nu se clintise. Cine era victorios în această bătălie lașă și absurdă? Ofițerii și popii se depărtau grăbiți. Bașturea însuși păși repede printre ei și le strîngea mîinile. Erau invitații lui de care se grăbea acum să scape, să se întoarcă în birou. Ce va face el acolo în birou? Nu, nu se va schimba nimic, nimic nu se va schimba în el, așa cum nu se schimbă nimic în esența unui mecanism zdrobit. Dar cine cîștigase totuși ceva, ceva cît de neînsemnat, ceva care să spună că în drama asta există totuși o miză? Nu știam nimic despre conștiința acelor oameni chinuiți, nu știam în ce cred, ce vor, ce urmăresc, ce se întîmplă acum cu sufletele lor, dar ei cîștigaseră, fără îndoială, pentru că erau uniți, erau legați prin ceva și rezistau astfel în fața unui aparat monstruos și copleșitor pentru un om izolat. Nu era o rebeliune, probabil că nimeni nu rostise o vorbă, nu aveau un consemn anume. Știau că armele lor vor ucide și nu voiau să ucidă, știau că războiul e pe sfîrșite, știau cine-l va cîștiga și nu voiau să ucidă. Pentru prima oară aveam în față un

asemenea fenomen izbitor şi, îndreptîndu-mă spre birou, aveam certitudinea că nu misticismul îi întărise pe aceşti oameni. Altceva, trebuia să fie altceva, mai pămîntesc şi mai adevărat, un scop mult mai apropiat şi mai legat de viaţa grea a acestor oameni. Trebuia să aflu şi speram că mă voi apropia măcar de unul din ei ca să dezleg taina asta.

Ca de obicei după asemenea întîmplări, în birou nu vorbi nimeni. Oamenii erau crispaţi şi nervoşi. Plutonierul major intră repede, în starea obişnuită, începu să înjure, să bombăne, pomenind de o lucrare sau alta. Îmi dădeam seama că şi în conştiinţa lui abrutizată se mişca ceva, poate că se temea, poate că simţea că drama din curtea cazărmii nu se încheiase, că va avea urmări neprevăzute, cu totul neprevăzute. Veni şi locotenentul Papaiani, obosit, adus de spate, cu un glas răguşit în care se strecura o blîndeţe istovită. Întrebă ceva, se mişcă fără rost prin birou, era vădit că nu putea rămîne singur în biroul lui. Vorbea încet, părea să spună mereu : Eu nu, eu nu sînt vinovat, eu sînt rezervist, eu nu bat, uite ce frumos mă port cu voi, eu sînt un om. Termin treaba asta şi mă întorc repede la slujba mea, eu sînt un civil, n-o să ştie nimeni niciodată c-am trimis oameni la moarte, c-am luat spert, că i-am camuflat pe cei avuţi, că i-am suit în vagoane pe cei săraci şi i-am trimis la moarte...

O gîndire elementară, comodă, o strategie de lichea bătrînă. Îl uram în clipa asta, deşi, printr-o ciudată simpatie, el îmi dădea aproape în fiecare zi un bilet de voie cu care ieşeam din cazarmă. Îl semna în fals pe colonel, ceea ce însemna că e foarte legat de acesta, că nu se teme, că se au la mînă unul pe altul.

Mai era în birou un plutonier venit de curînd dintr-un spital şi reţinut la partea sedentară. Era foarte tăcut, muncitor şi extrem de ordonat. Îmi atrăsese atenţia şi mă temeam de el. Simţeam că nu-i sînt simpatic, cînd mă privea vedeam în ochii lui un fel de înverşunare nedesluşită. Îi spusesem de cîteva ori că nemţii vor pierde războiul, în ultima vreme spuneam asta tot mai des şi o spuneau şi alţii, cu tot mai puţină teamă. El rînjea, nu avea putere să mă înfrunte, nu putea să mă contrazică, dar mă pîndea, aştepta un moment al lui, o întîmplare, ca să se repeadă la mine. I se părea

lui că un asemenea prilej venise pentru că vorbi ca pentru mine după ce ieşi locotenentul Papaiani :

— Mă, ai dracu oameni ! Auzi, să te bată la sînge şi să nu iei arma ! Am mai văzut din ăştia pe front, îi scoteam la muncă şi nu voiau. Stăteau aşa ca nişte pietre, îi pisam cu bătaia, pe unii îi împuşcam şi tot nu munceau. Tu ai mai văzut din ăştia, Uzum ?

Stăteam lîngă el, la o masă enormă, plină de hîrţoage, n-am ridicat capul, dar am răspuns :

— Nu, n-am mai văzut. Nu ştiu cum de n-am văzut, pentru că sînt mulţi. Numai aici sînt trei sute, vă daţi seama.

— Trădători, tîlhari, laşi...

— Nu ! Oameni, oameni dom' plutonier. Nu i-aţi auzit cum gemeau şi se văitau ? N-aţi văzut că au şi sînge ?

— Ce vorbeşti mă ?

Abia acum mă uitai la el. Simţise şi îmi întindea încet capcana.

— Va să zică, toţi sînt oameni, şi bolşevicii sînt oameni.

— Cred că da. Dumneavoastră i-aţi cunoscut mai bine, puteţi să ştiţi, aţi fost la ei acasă.

Păru puţin încurcat dar nu-l părăsea rînjetul în care zăream şi ceva foarte dureros şi trist, ceva de om învins care nu mai crede în cauza pentru care s-a bătut, dar mîndria, poate ignoranţa şi prostia îl ţin încă băţos. Zise şoptit :

— Nu, bolşevicii nu sînt oameni. Ei sînt duşmanii noştri. Luaţi cîte unul, te mai poţi înţelege, dar laolaltă, toţi, te ia groaza.

— Nu se lasă bătuţi, ca...

M-am oprit, voiam să pomenesc de oamenii schingiuiţi în dimineaţa aceea, dar m-am oprit.

— Tot mai crezi că n-au să fie bătuţi ! zise el înghiţind în sec.

— Încă nu vă e clar ? Nu eu vreau, e o realitate, ce poţi să faci ?

— Nu, Uzum, Germania nu pierde războiul, spuse el oftînd. Tu vorbeşti prostii, nu-i cunoşti pe nemţi.

— Se poate, dar se retrag mereu.

— Ştiu ei ce fac, şi ruşii s-au retras. Dar tu vorbeşti prostii, habar nu ai. Ai să rîzi singur de prostia ta, nu peste mult.

— Cine rîde la urmă, rîde mai bine, spusei după o clipă.

— Ia mai tăceţi, mă, din gură, strigă majurul care nu alegea între gradaţi şi ostaşii obişnuiţi. El era stăpînul biroului, al nostru al tuturor, ca şi colonelul Başturea. Plutonierul Preda se uită puţin mirat la major şi mai adaugă:

— Voi ăştia, nenorociţii ăştia de civili, studenţi, profesori, ce dracu mai sînteţi, voi ne-aţi făcut mare rău...

— Cui?

— Cui? Nouă, armatei, că ne-aţi împuţit sufletul cu filozofia voastră, cu frica şi cu lenea voastră. Voi nu sînteţi departe de bolşevici....

— Ei, asta-i!

— Zău aşa. Cîţi am cunoscut eu, toţi vorbeau ca tine. Bă, o să vă mănînce cîinii.

— Ascultă, Preda, sări iar majurul. Vă trimit în mama voastră acuma... ce, vrei să te-njur şi pe tine? Păi ia vezi...

Preda tăcu, se înroşi tare, se învineţi. Ştiam că nu-i place biroul, dar e sătul de război, chiar dacă s-a lăsat cîndva înşelat şi acum orgoliul îl împiedică să recunoască. Am tăcut şi eu, pentru că un asemenea om era greu de convins, şi riscant, şi inutil.

Am tăcut pînă seara şi-mi stăruiau în urechi gemetele schingiuiţilor, le vedeam feţele ca nişte pîini şi tot şirul acela îmbrăcat în zdrenţe, înlemnit şi parcă nepăsător. Şi armele din faţa lor, negre, ruginite, vestigii odioase de care nu mai are nimeni nevoie.

Doar seara toate se estompau, lunecau încet spre marginile conştiinţei mele, pentru că se apropia Mica, ceasul acela de întuneric rece, cînd păşeam în casa ei şi simţeam acolo că sfîrşitul dramei nu e departe.

Pe la şase începu să ningă şi la şapte mi se dădu drumul. Lucram de obicei pînă la opt, dar în seara asta locotenentul Papaiani plecase mai devreme, plecă şi majurul şi nici colonelul nu era în cazarmă. Trecui pe la biroul lui Minişan, dar era întuneric şi uşa încuiată. Simţeam nevoia să vorbesc cu el, mi se părea că m-am îndepărtat de el şi mă mustram. Dar poate că el mă ocolea. Era mai tăcut, preocupat de ceva, lipsea mult din cazarmă. Mă vedeam în situaţia unui adolescent care a ajuns să ştie multe despre viaţă, dar părinţii îl tratează tot ca pe un copil, nu vorbesc

despre treburile lor în fața lui. Totuși mă duceam spre Mica și nu mai stăruia în mintea mea nici chipul lui Minișan rotund, palid, cu ochelari. Am trecut pe la sala de mese, mi-am luat sfertul de pîine cu crupe și cîteva linguri de zeamă de varză în care pluteau boabe umflate de arpacaș. Mușcînd din pîine am ieșit pe poartă. Ningea din ce în ce mai tare și luminile camuflate abea se zăreau ca niște șomoiage gălbui. Mirosea frumos a iarnă și zăpada mă acoperea, acoperea totul cu acea liniște vătuită pe care numai lătratul cîinilor o spărgea.

2

Mica nu era acasă. Deși toate ferestrele erau camuflate cu hîrtie neagră, la ea rămînea o zare între două pioneze și știam dacă-i lumină sau nu. Am intrat totuși și m-a întîmpinat mama-ei. Acum erau obișnuiți cu vizitele mele, mă socoteau de-ai lor, fără îndoială, viitorul bărbat al Micăi. Mă opreau des la masă și dormeam uneori într-un antreu unde puseseră un pat pliant. Nu doream asta și aproape nu închideam ochii, dar eram lîngă Mica, și venea dimineața, duminica, și rămîneam cu ea și simțeam cum mă pătrunde căldura aceea bună și misterioasă a căminului. Mamei îi spuneam : „bătrîna", deși ea nu avea decît patruzeci de ani. Slăbise în ultima vreme, părea roasă de o boală ascunsă. Pungălea o rufă cînd am bătut eu. Își scoase ochelarii și după privirea ei am văzut îndată că s-a întîmplat ceva.

— Mica unde-i ? întrebai scuturîndu-mi capela de zăpadă.

— Dezbracă-te, trebuie să vină.

— Nici domnul Neagu nu-i acasă, nici Olga ?

— Neagu s-a dus mai devreme la fabrică. Olga e dusă undeva să ia niște făină, vine și ea, dezbracă-te.

— Dar Mica unde-i, cînd a plecat ?

Nu-mi răspunse. Se duse să-mi aducă o măturică să scutur zăpada de pe manta. Stăruia teama că s-a întîmplat ceva. Şi nu mă înşelam. După cîteva minute îmi spuse că Mica nu doarme acasă în seara asta şi că mă roagă să mă duc la ora nouă la Gara Filaret, în parcul din faţa gării.

— Dar ce este, ce s-a întîmplat?

Îmi bătea inima puternic, dar mă sileam să rămîn calm.

— Pesemne învaţă cu cineva, nu mi-a spus.

— Nu se poate, s-a întîmplat ceva, rostesc şi-mi iau capela ca să plec.

— Mai stai, nu e nimic, mai spuse femeia cu oarecare şovăială. Ei nu i s-a întîmplat nimic... lui Bălaşa i s-a întîmplat... l-au arestat azi-noapte.

— Pentru ce? De unde l-au luat? El era în spital.

— A fugit din spital şi l-au arestat.

— Pentru asta?

— Nu, a făcut ceva, nu ştiu ce..., şi Mica a zis că e mai bine să nu doarmă acasă.

Am rămas tăcut în mijlocul casei, zăpada se topea pe mine şi postavul mirosea urît, a cîine sau a oaie.

— Atunci mă duc.

Nu m-a oprit. A luat de pe dulap o pîinişoară făcută în casă şi mi-a dat-o. Era azimă oltenească, ştia că-mi place. I-am sărutat mîna, am pus pîinea în buzunarul ud şi am plecat. Nu aveam bani de tramvai şi am apucat înnebunit spre Cotroceni. Ningea, era cald şi asudam. Muşcam din azimă şi-mi auzeam răsuflarea gîtuită. Mă rodea un bocanc, dar alergam prin întunericul dens şi apos. Mă întrebam mereu ce va fi făcut Bălaşa, de ce a fugit din spital. Ce putea să facă? Cu o săptămînă înainte avusese o criză de hemoptizie. Nimeni nu ştia că e tuberculos, poate nici el. Şi nici medicii nu ştiau dacă e tuberculos sau nu, dar scuipase sînge şi era foarte slab. Ce făcuse nebunul? În ultima vreme mai toţi prietenii îl părăsiseră, se temeau de impulsivitatea lui, de nepăsarea cu care se expunea, de indisciplina lui periculoasă. Iată că nu scăpase şi punea în primejdie viaţa altora. În seara asta îl uram, îl blestemam, tot ce gîndea şi făcea el mi se părea prostesc, de un teribilism bolnăvicios. Sigur, îmi spuneam, a făcut un complex în legătură cu sănătatea lui, cu înfăţişarea lui, cu femeile lui, vrea să se împlinească într-un fel şi riscă prosteşte, şi nu-i pasă că

expune pe alţii şi-i împinge la moarte. Dar nu eram sigur că am dreptate şi retrăgeam îndată gîndul ăsta şi mă cuprindea un fel de milă amestecată cu teamă şi cu groază. Unde o să doarmă Mica ? De ce tocmai la Filaret, cine stă pe-acolo ? Am ajuns în şoseaua Viilor, am slăbit pasul şi sudoarea începu să se răcească pe mine. Mi-am scos capela şi fulgii îmi cădeau pe cap, pe frunte, pe faţă şi îmi făceau bine. Pe aici erau fabrici multe, venea de peste tot un duduit ascuns, mirosea a cicoare şi alte mirodenii. Aici, pe deal, toate erau mai luminoase, mai aproape de cer, sau aşa mi se păreau mie. Cred că răsărise luna şi lumina ei străbătea norii şi perdeaua grea de zăpadă. Grădiniţa din faţa gării era înecată de nămeţi pufoşi şi cruzi. Bănuiam că e trecut de nouă, mă temeam că Mica a fost şi, negăsindu-mă, a plecat. Dar după vreo zece minute ea apăru dinspre clădirea gării.

— Vai, ce bine că ai venit, spuse scuturîndu-mi zăpada de pe piept şi de pe umeri. Te aştept de la opt, credeam că...

— Ce este, ce-i cu tine ?

Era nefiresc de calmă şi-i ghiceam zîmbetul care o lumina în chip ciudat tocmai în clipele grele.

— Ai fost la noi ? întrebă fără rost.

— Da, am fost.

— Hai să ne plimbăm, să nu stăm pe loc. Încotro vrei să mergem ?

— Unde vrei tu, cu mine să nu-ţi fie frică, sînt un soldat, cu bilet de voie.

— Nu trebuie să stăm pe loc, mai zise ea şi se uită repede spre gară. Haidem în oraş. Ce-ai aflat ?

— Că l-au arestat pe Bălaşa. Ce-a făcut ?

— Am să-ţi spun, dă mîna încoa, scoate-o din buzunar, vai ce ud eşti.

— Unde stai tu, la cine ?

— La nişte oameni, aici aproape, să nu ai nici o grijă.

Se lipi de mantaua mea udă.

— Ai să stai cu mine, toată noaptea, nu te las singură.

— Bine. Nici n-aş putea să dorm. Bălaşa e pierdut, poate l-au şi executat. E arestat de trei zile, dar noi am aflat abia azi-dimineaţă. A ieşit din spital pe la şase seara îmbrăcat cu paltonul unui infirmier peste cămaşa lui de spital şi s-a dus la un restaurant din apropiere. A băut acolo

și a intrat în vorbă cu niște oameni. Nu știu ce oameni or fi fost și ce le-o fi spus Bălașa, dar la un moment dat a venit la masa lor un plutonier neamț. A vrut să-l ia pe Bălașa să-l ducă nu știu unde, el nu s-a lăsat și l-au tîrît pe jos și l-au lovit. Au sărit oamenii să-l scape și în înghesuială Bălașa a luat un sifon și i-a zdrobit capul neamțului.

— A murit?

— Nu se știe, nu cred, nu se poate să-l fi lovit Bălașa așa de tare. Dar asta nu e important. Și pe urmă l-au luat, tot niște nemți, care au venit să-l ridice pe cel rănit. Chiar în noaptea aceea l-au predat autorităților noastre care l-au și judecat și l-au condamnat la moarte.

— De unde știi toate acestea, Mica, de unde știi?

— Boian a aflat.

— Unde-i Boian acuma?

— Nu știu, e ascuns undeva.

— Bălașa a vorbit?

— Cred că nu, dar nu se poate ști, e mai bine să nu fiu acasă. Vezi tu? Ne-am temut totdeauna pentru Bălașa, l-am ocolit și l-am părăsit și uite că a căzut. Și în felul ăsta stupid. Dar îi ura, îi ura îngrozitor și nu putea să scape de obsesia asta. În ultima vreme spunea mereu că nu se lasă pînă cînd nu omoară măcar unul.

— Crezi că pentru asta a ieșit din spital?

— Nu, e o întîmplare. Nu suporta spitalul și a fugit. A vorbit acolo la masă și cineva l-a trădat, i-a spus neamțului.

Răsufla des și-mi strîngea mîneca mantalei. O lăsai cîteva clipe să se liniștească, să se descarce. Am intrat într-un parc mare, ca o pădure, întunecat și pustiu. Ezitam să mă afund în el și ne-am oprit pe o bancă înzăpezită, aproape de poartă. Am curățat banca de zăpadă, mi-am descheiat mantaua și ne-am așezat. Clipa asta era grea, înăbușitoare, nu puteam ieși din ea. Nu aveam ce să-i spun Micăi. Eu însumi eram strivit. Poate că Bălașa nu mai există la ora asta și făptura lui pirpirie plutea în noaptea albă, trecea ușor prin fața noastră. Îi auzeam rîsul sarcastic, vedeam neastîmpărul ochilor lui miopi și vorba lui repezită, parcă ironiza liniștea și refugiul nostru de acum.

— Poate că Bălașa n-a vorbit, spusei într-un tîrziu.

— Nu, sigur n-a vorbit. Dacă vorbea nu se grăbeau să-l condamne. Totuşi, un timp n-o să stau acasă. Dar noi trebuie să ne vedem.

— Nu te duci nici la facultate ?

— Nu.

— Şi ce-ai să faci tot timpul ?

— Am să mă plimb, am să citesc, am să te aştept pe tine. Tu ştii că nu mai avem mult de aşteptat ? Nu simţi ?

— Ba da, simt. Războiul e foarte aproape de noi, dar poate nu mai ajunge pînă aici.

Îşi lăsă iar capul pe umărul meu. Acum simţeam că pot să vorbesc, că pot să spun ceva. Eram uluit că temerile noastre se adeveriseră, soarta lui Bălaşa acţionase cu o mare simplitate. Fără îndoială, Bălaşa îşi grăbise el singur sfîrşitul, dar eram încredinţat că moartea lui intra în noianul de jertfe, se varsă în valul de sînge stîrnit de fascism şi el e o victimă a fascismului. Da, dar Bălaşa putea fi silit să vorbească şi poate în acea clipă l-a părăsit cerbicia lui, poate că ajunsese în sfîrşit la realitate şi nu voia să moară. În cazul acesta Mica e pierdută, şi Bpian, şi ceilalţi. Şi eu, pentru că locuise în casa mea, şi anchetatorii nu puteau să treacă peste asta. Gîndul acesta mă încremenea şi vorbii ca pentru mine :

— Nu, nu se poate, n-a vorbit...

— Ce spui ? întrebă Mica, deşi eram sigur că auzise.

— Nimic. Vreau să nu te mai gîndeşti la Bălaşa. Şi să nu te întorci acasă. Dacă vreo săptămînă ei nu te caută, înseamnă că Bălaşa n-a vorbit. Dar, de fapt, ce-ar putea să spună despre tine ?

Ea îşi luă repede capul de pe umărul meu şi zise fără şovăială :

— E destul că am avut de-a face cu el, e destul.

Dar o părăsi calmul, îmi luă mîna şi continuă în şoaptă :

— Oh, de ce, de ce nu ne-a ascultat, de ce nu l-am putut schimba ? După război s-ar fi liniştit, s-ar fi vindecat şi ar fi fost de folos.

— Nu ştiu dacă s-ar fi vindecat, rostesc mai mult ca s-o astîmpăr. Un om ca el nu se linişteşte, avea o structură anarhică. Nu pot uita ce reproşuri îmi făcea mie, mă socotea laş, cînd eu nu eram decît derutat şi neştiutor, dar sim-

ţeam că altceva trebuie făcut, că altfel trebuie să te mişti. Dar, în sfîrşit, nu ştiu, nu ştiu nici acum.

Îmi dădui seama că vorbesc despre Bălaşa ca despre un mort, deşi nu aveam confirmarea executării lui. Poate nici nu era bine să vorbesc despre el, pentru că durerea Micăi era evidentă. Dar nu mai puteam suporta tăcerea asta, eu trebuia să rămîn lucid pentru că Mica era ameninţată şi eu mă întorceam la regiment, o scăpam din ochii mei şi nu voi şti ce se întîmplă de la o clipă la alta. Nu voiam s-o alarmez, totuşi, şi-i spusei :

— Gîndeşte-te că eşti în fiecare zi în primejdie de moarte, ştiu ce faci, chiar dacă nu-mi spui. S-ar putea să cazi şi tu. Căci şi eu vorbesc cam mult, nu mai pot minţi, nu mai pot ascunde şi am să mă trezesc legat într-o bună zi. Măcar de-am şti unii de alţii. Am văzut ieri ceva uluitor, am înţeles unde poate duce voinţa unită a oamenilor.

Mica mă lăsa să vorbesc. Se lipea de mine şi-şi frămînta picioarele îngheţate. I-am povestit despre ororile care se petreceau în cazarmă, am lăsat-o să înţeleagă că crima e prezentă peste tot, că dezastrul apropiat îi împinge pe fascişti la acţiuni demenţiale, de neexplicat cu o gîndire normală. Dar ea ştia toate acestea, le ştia mai bine decît mine. Îi vorbeam mai mult ca să fac între mine şi ea o legătură raţională, să depăşim amîndoi noaptea asta. Dar n-aveam cum s-o depăşim, pentru că era prea întuneric, pentru că ningea, pentru că îngheţam amîndoi pe bancă.

— Nu mai putem sta aici, i-am spus. Te duc acolo la prietenii tăi şi eu mă întorc la cazarmă. Uite, mai ia o bucăţică de pîine de la maică-ta.

Luă fărîma de pîine şi o duse la gură cu o mişcare moale, străină. Rămînea tăcută, părea să-i fie indiferent dacă va sta aici toată noaptea sau se va duce în altă parte. Arestarea lui Bălaşa o tulburase şi bănuiam că se petrece cu ea acum un proces foarte adînc.

— Hai să ne mişcăm puţin, şoptesc. Uite ce frumos e şi linişte. Bucură-te că eşti cu mine, că sînt aici, lîngă tine. Tu te gîndeşti vreodată că s-ar fi putut ca eu să nu fiu aici, nici acum, nici mai tîrziu, niciodată ?

Se ridică şi o îmbrăţişai, o simţeam din nou a mea, legată de mine. I-am desfăcut paltonul şi i-am cuprins trupul mic, foarte slăbit în ultima vreme. Ningea mereu peste

lume și peste noi. Am pornit prin zăpada moale, o țineam de mînă și simțeam străbătîndu-mă o undă de putere. Vorbii cu oarecare teamă că ea nu trăiește aceeași stare.

— Nu, nu se poate. Sîntem vii, noi sîntem vii, Mica, și nu mai e mult și o să fim liberi, și o să umblăm prin lume și o să scăpăm de tristețea asta blestemată, Mica, auzi tu ?

M-am oprit iară și i-am sărutat gura care mai păstra gustul crud al azimei. Nu voiam s-o las să se mai gîndească la Bălașa, trebuia s-o apăr, trebuia să mă gîndesc la zilele ei viitoare, la riscurile ei, la viața ei. Și i-am spus un lucru în care nu credeam :

— Mica, dacă tu vrei eu fug. Au fugit mulți pentru că știu că nu mai ține mult. Și merg cu tine oriunde, și fac orice.

— Nu, spuse ea în șoaptă. Bine că ai scăpat de front. Stai acolo liniștit, nu te gîndi prea mult la mine. Poate ai să fugi mai tîrziu, cînd va fi totul gata.

— Ce să fie gata ?

— Tu știi. Ziua aceea pe care o așteptăm. Și Bălașa știa că vine, nu înțeleg cum de-a putut...

— Poate nu l-au ucis.

— Ba l-au ucis.

— Mica, nu te mai gîndi la asta. Ai nevoie de putere și curaj.

— Da, totdeauna am avut nevoie de putere și de curaj, niciodată n-am avut de ajuns.

— Taci, tu ești un om puternic, ești iubita mea curajoasă și tare și n-o să-ți facă nimeni nimic, n-o să se atingă nimeni de tine, dacă ai să fii cuminte și prudentă.

— Cuminte și prudentă... murmură ea. Ce înseamnă să fii cuminte și prudent ?

— Să nu vrei să mori. Bălașa a vrut să moară, știam asta mai de mult.

— Nu-i adevărat, el iubea viața, era însetat, dar se sufoca, exploda.

— Probabil că iubea viața, dar o grăbea, părea să-i dea brînci și voia s-o supună voinței lui. Voia ca oamenii să vadă și să înțeleagă totul așa cum vedea și înțelegea el. Mie-mi reproșa, ba chiar mă făcea vinovat că nu împărtășesc graba lui, mă socotea laș și ignorant și îmbîcsit de prejudecăți. Și nu eram chiar așa.

— Poate erai, voia să te dezmorţească, tocmai pentru că avea încredere în tine, dibuise la tine ezitări care trebuiau scărmănate puţin.

Raţionamentul ei putea să fie adevărat. Totuşi nu renunţam la ideea că Bălaşa e tipul omului cu complexe adînci care merge orbeşte spre primejdie, tocmai pentru că realitatea îi apare deformată. Îi lipsea tactul absolut necesar omului care acţionează împotriva canoanelor învechite şi consolidate. El părea a nu şti că acestea nu pot fi sfărîmate prin explozii individuale, oricît de sincere, ci alături de foarte mulţi oameni. Toate acestea erau doar intuiţiile unui om care nu ajunsese încă un luptător pentru că altă cale nu există şi nu putea fi concepută o altă cale. Nu-mi făceam nici un fel de socoteală cu privire la viaţa mea viitoare, nu mă gîndeam nici la căsătorie, nici la facultate, nici la slujbă. Sfîrşitul apropiat al războiului avea pentru mine semnificaţia unui început şi tot ce fusese pînă acum se desprindea de mine şi nu făceam altceva decît să mă gîndesc cu intensitate la ziua aceea. Nu vorbeam prea mult, pentru că nu ştiam cum va fi ziua aceea şi nici ce voi face eu atunci. Eram destul de prudent ca să-mi spun că nu voi face mare lucru, dar aveam siguranţa că voi sorbi cu o mare luciditate clipele acelea care vor cădea ca o ploaie neobişnuită, plină şi grea. Urmăream cu un fel de patimă reţinută dezvoltarea acestui sentiment al meu. Îmi lipsise ceva totdeauna. Încă din adolescenţă mă simţeam puţin schilod, neîmplinit şi singur. Acum se desfăşura în mine un proces curios. Ca o plantă, trăgeam din mediul în care vieţuiam exact ceea ce-mi lipsea şi creşteam, simţeam cum cresc. Mă maturizam? O iubeam pe Mica şi asta năştea în mine acea seninătate curioasă? Se poate. Dar era şi altceva, era certitudinea că sfîrşitul războiului va aduce răsturnări adînci, prefaceri fundamentale, că eu însumi voi fi angajat în aceste prefaceri, că eu însumi aveam nevoie de aceste prefaceri, dar nu ştiam că ele sînt posibile şi că vin. Sprijinit pe această gîndire crudă încă, dătătoare de putere, nu puteam nici să înţeleg, nici să aprob psihologia lui Bălaşa.

Dar nu trebuia să continui acum cu Mica o discuţie pe seama lui. Aveam motive să cred că Mica e de acord cu mine, dar era prea lovită de nenorocirea lui Bălaşa, o du-

rea prea tare prăbuşirea lui, smulgerea lui violentă dintr-o viaţă care nu fusese generoasă cu el, nu-i dăduse aproape nimic.

— Poate s-a gîndit că voi n-o să-l uitaţi, zisei.

— Da, s-a gîndit, şopti Mica. Înainte de a se interna în spital mi-a scris mie că n-ar vrea să se stingă acolo, că i-ar fi ruşine, că ştie că dacă el moare acolo noi o să-l uităm foarte repede.

Aceste vorbe explicau şi mai bine gestul lui Bălaşa. Nu mai ştiam cum să mă port cu Mica. I-am prins mîinile, am îmbrăţişat-o, am adus-o foarte aproape de mine, voiam să ştie că e foarte aproape de mine şi spusei :

— O să faceţi voi, o să facem noi ce trebuia să facă el cu mai multă înţelepciune. Acum să te duci acolo să dormi, să dormi neapărat.

— Trebuie să aflu ce a fost pe-acasă, spuse ea. Vreau să ştiu dacă nu m-au căutat.

— Mă duc eu dimineaţa, şi seara ne vedem tot aici. Doar n-o să ţie mult asta, nu-i aşa ?

— Poate nu va ţine mult, acuma nu mai ştiu. Mîine mă văd cu Boian, am să fac ce spune el. Tu să vii mîine seară.

Era ceva stins în vorbele ei, o surprinzătoare demoralizare pusese stăpînire pe ea şi nu ştiam ce să spun şi ce să fac. Prezenţa mea şi efortul de a o încuraja mi se părea că n-o influenţau şi asta îmi dădea un fel de durere înspăimîntată, începeam să mă îndoiesc de tăria dragostei ei, de stabilitatea legăturii noastre, de viitorul ei. Încercam sentimentul că n-o cunoscusem îndeajuns, nu bănuiam niciodată că o întîmplare din afară, oricît de gravă, ar putea-o îndepărta de mine, ar putea să sleiască patima noastră. Dar poate că era doar o formă de egoism bărbătesc, poate că fusesem mai departe de Bălaşa şi pierderea lui însemna mai puţin pentru mine. Sau eu puneam prea mare preţ pe apropierea noastră materială, concretă, pe acea comunicare directă care mă tulbura atît şi-mi ascundea complicaţiile lumii în care trăiam. Pentru că ceream prea mult de la Mica.

Chinuit de aceste întrebări urcam dealul spre Filaret. Ninsoarea încetase, totul era alb şi împodobit cu zăpadă. Noaptea avea o frumuseţe ireală, nu era noaptea unui oraş

mare, ci a unei așezări liniștite, fără întîmplări și fără probleme grave. Dar cît de înșelătoare sînt uneori culorile lumii, nopțile și zilele ei, cît de greu e cîteodată să deslușești sensul adevărat al lucrurilor și să te orientezi! Sufeream, simțind că în clipa asta Mica nu trăiește aceeași stare, poate că nici nu mă iubește, poate nu m-a iubit niciodată, poate că dacă m-ar iubi, ar avea acum nevoie de mine. S-ar refugia cu durerea ei în această dragoste vindecătoare. Aș fi vrut să-i vorbesc despre aceste temeri ale mele, dar putea să iasă ceva confuz și foarte trist, ceva fără soluție și asta m-ar fi secătuit, m-ar fi îndepărtat de ea tocmai în această clipă grea. Pășea încet cu pantofii ei scîlciați prin zăpada moale și în lumina viorie îi vedeam chipul parcă și mai topit.

Am condus-o pe o stradă tăiată în plin cîmp, printre case rare și modeste. Lătrau cîini. O umbră mergea împleticindu-se înaintea noastră, se lupta cu zăpada și mormăia ceva.

— Uite acolo stau, zise Mica oprindu-se și-mi arătă o casă aproape îngropată în zăpadă.

O șuviță subțire de lumină se zărea la marginea ferestrei. Am mai stat cîteva minute, aș fi vrut să intru și eu în casa aceea unde bănuiam o căldură blîndă și fețe prietenoase. Mica îmi strînse mîinile. Bănuia starea mea și spuse:

— Iartă-mă, nu-i așa că mă ierți c-am fost tristă? Poate mîine am să fiu altfel. Dar tu înțelegi, nu-i așa?

— Da înțeleg și te iubesc, și aș vrea să fiu tot timpul cu tine. Vreau să fii cuminte și să te aperi. Un timp nu trebuie să faceți nimic, nici o mișcare, auzi?

— Bine, te ascult, șopti ea zîmbind și-și apropie obrazul de al meu.

Am stat pe loc, înfipt în zăpadă pînă i s-a deschis ușa, pe urmă am auzit învîrtindu-se cheia în broască și sunetul acesta se auzi foarte clar în liniștea înzăpezită. Ca și cum ușa aceea ar fi zăvorît timpul, împărțindu-l, am simțit că în seara asta începe altceva. Dispariția lui Bălașa, tremurul adînc din sufletul Micăi, teama mea pentru iubirea care se maturiza, îmi dădură deodată o luciditate rece. Am străbătut orașul alb și adormit cu sentimentul că am trăit foarte mult.

3

Către sfîrşitul iernii războiul era la hotarele noastre. În cazarmă atmosfera părea să nu se fi schimbat. Trimiteam mereu spre front detaşamente de răniţi recuperaţi şi oameni mai vîrstnici adunaţi cu arcanul. Deşi ne mişcam după un vechi mecanism, un fel de lîncezeală ne apăsa. Sentimentul nemărturisit că totul este zadarnic rodea încet în toate conştiinţele şi chiar oamenii cei mai brutali şi mai neclintiţi în teroarea cazonă pe care ei o chemau disciplină dădeau semne de oboseală. Colonelul Başturea venea tîrziu dimineaţa, istovit, abia ţinîndu-se pe picioarele subţiri. Dădea o raită pe la birouri şi servicii, lovea oamenii la întîmplare, băga la carceră pe unii, apoi se urca în automobilul lui şi pleca la grădină unde muncea detaşamentul de bătrîni. Aceştia erau aduşi de pe cîmp şi bătuţi la sînge. Scăpată de sub ochii oamenilor din cazarmă, tragedia acelor nenorociţi devenise un spectacol pentru colonelul Başturea, baia lui zilnică de sadism, hrana lui. Uneori invita acolo şi femei şi nişte actori de revistă care contau drept mobilizaţi, dar erau lăsaţi acasă pentru că-i aduceau lui femei. Sub semnul acestei crime repetate zilnic, cazarma devenise un fel de tîrg. Se scăpa de front cu bani, de muncă se scăpa cu bani, se ieşea în oraş cu bani şi de carceră se scăpa cu bani. Şefii de servicii, curierii, santinelele, meseriaşii, toată lumea dădea şi primea bani şi nu se mai mira nimeni şi nu se ferea nimeni. Pînă şi plutonierul Preda, un om al disciplinei cazone, aspru şi tăcut, om care crezuse în absurditatea unei victorii a fascismului, lua bani. Această stare mi se părea semnul neîndoielnic al prăbuşirii, al sfîrşitului. Trebuia foarte puţin pentru ca totul să se surpe. Vorbeam din ce în ce mai deschis, cu patimă şi ură, ştiam că nimeni nu mai are putere să mă înfrunte sau să mă pedepsească. În cazarmă apăruseră foi volante, manifeste, exemplare din ziarul ilegal „România Liberă". Cine le aducea? Le găseau oamenii prin sertare, pe sub pernele umplute cu paie, prin subsolurile umede. Pe ce cale veneau aici? Eram invidios pe cei care ajunseseră înaintea mea să facă această muncă în ca-

zarmă, să împingă în prăpastie scheläria putredă a unui guvern de trădători. Acum îl căutam mai des şi fără nici o teamă pe sublocotenentul Minişan. Îl întrebam, îl iscodeam, dar el rămînea tăcut, se făcea prins în lucrările lui. Lua faţă de mine o atitudine care multă vreme m-a contrariat. În legătură cu foile volante găsite în cazarmă, îmi spunea :

— Tu ai văzut vreuna ? Ce spune, domnule ?

Îi reproduceam textul, el rămînea gînditor şi şoptea :

— Poate că au dreptate. Şi tu eşti de acord, nu-i aşa ?

— Sigur că sînt, se lucrează serios, acum ar fi momentul s-o întind, să nu-i dea lui Başturea prin cap să ne cureţe.

— Ei, acum e simplu, spunea Minişan. Sînt plini munţii de fugari de pe front. S-a sfîrşit băiatule, s-a sfîrşit. Pregăteşte-ţi condeiul, abia de acum ai să ai ce să scrii.

Despărţindu-ne, îmi spunea totdeauna să am răbdare, c-am să aflu tot şi am să ştiu tot. Nu mai aveam nici o îndoială că el cunoaşte sursa acelor îndemnuri înflăcărate care inundaseră Bucureştiul şi ţara întreagă, şi în felul ăsta ştiam amîndoi că e acelaşi glas care căutase să împiedice de la început intrarea noastră într-un război nedrept şi dinainte pierdut. Acum drama se consumase, poporul făcuse jertfe mari şi inutile, acum trebuia salvată fiinţa lui, pămîntul românesc trebuie scutit de pustiirile războiului. Faptul că Mica făcea parte dintre oamenii care acţionau în acest sens mă umplea de mîndrie, mă simţeam şi eu oarecum în rîndurile lor. Probabil că încă nu aveau încredere în mine şi eu nu aveam curaj să cer ceva. Poate mă temeam şi pentru viaţa mea, dar sînt sigur că mă gîndeam la Mica. Avusesem noroc atunci, în trenul care mă ducea spre front, am avut o clipă de luciditate şi am aruncat hîrtiile pe care le păstram la piept. Dar poate că tocmai acest accident îi oprea acum să-mi dea noi însărcinări. O nerăbdare fierbinte mă îndemna să-i provoc mereu, le vorbeam despre ceea ce se întîmplă la noi în cazarmă. Ei mă ascultau liniştiţi, apoi îmi spuneau fără reticenţă că asemenea lucruri se întîmplă peste tot. Aflam astfel în unele seri despre exploziile de la Arsenalul Armatei din Tîrgovişte ; aproape la aceeaşi oră săriseră în aer două depozite de muniţii la Buzău. Incendiul de la fabrica „Acvila", care producea ambarcaţiuni pentru armata germană, provocase represalii crîncene, sute de mun-

citori fuseseră arestați și nu se știa nimic despre soarta lor. Și urma un lanț nesfîrșit de asemenea acte, se scria istoria subterană și teribilă a acestei epoci, a cărei măreție n-o puteam surprinde dintre zidurile cazărmii mele, dar aveam în sfîrșit certitudinea marilor întîmplări care se apropiau. Se strecura în mine, pe nesimțite, sentimentul că voi fi părtaș la ele, că destinul meu se va împlini în felul acesta, că blestemata filozofie a împietririi și a zădărniciei n-o să mă mai prindă în gheara ei niciodată. Mica simțea și ea ce se petrece cu mine. Probabil că se și sfătuise cu alții, pentru că într-o seară, pe la sfîrșitul lui martie îmi dădură să difuzez cincizeci de exemplare din „România Liberă". Mă aleseseră pe mine pentru că era vorba de un apel către armată. În seara aceea ajunsesem mai devreme la Mica, în general veneam mai devreme pentru că în cazarmă disciplina scăzuse și se ieșea ușor. Era și Boian acolo și știam că a venit anume ca să se vadă cu mine. De la executarea lui Bălașa ne mai întîlnisem o singură dată și durerea încă mai stăruia asupra noastră. Dar de atunci, de la moartea lui Bălașa, după ce au stat o vreme ascunși, Boian și Mica păreau foarte prinși în munca lor. Amîndoi slăbiseră și aveau în ochi o strălucire neobișnuită și toată ființa lor era transfigurată. Îngrijorarea mea nu se adeverise. Mica revenise foarte aproape de mine, mai îndrăgostită și mai însetată de mine ca oricînd. Dar eu nu știusem să văd și să înțeleg drumul mai ascuns și mai subtil al sentimentelor ei. Începeam să-mi dau seama că un bărbat iubește mai agitat și mai desprins de realitate, poate mai egoist și mai grăbit. O femeie îndrăgostită rămîne atentă și temătoare față de mișcările din jurul ei, probabil din teama de a nu pierde iubirea prin nechibzuință. Dar nu eram sigur că această judecată e bună și păstram o urmă de scepticism, ca o armă secretă a orgoliului meu.

În seara aceea de la sfîrșitul lui martie, Mica și Boian erau afară în curte. Tatăl Micăi săpa fîșia de pămînt căreia ei îi spuneau grădină. Bătea un vînt călduț și umed, mugurii caișilor se înroșiseră și stăteau gata să plesnească. Atunci, în seara aceea am simțit că venise primăvara, a patra primăvară de cînd eram în armată. Mama Micăi a adus turtă de azimă și puțin vin. Vorbeam la întîmplare, mai cu seamă despre lipsa de mîncare, apoi Neagu pomeni despre război,

despre faptul că el va ajunge curînd la noi şi va fi mizerie şi mai mare, poate nici nu mai scăpăm. Aceasta era o realitate pe care aproape că nu mai avea rost s-o comentezi, s-o îngroşi sau s-o dezminţi. Cînd eram pe punctul de a intra în casă, Boian spuse, aducînd pe buze zîmbetul lui nedesluşit :

— Ei, acum ştim foarte bine ce-o să fie. Eu am să plec, Mica.

— Nu, mai stai.

— Am vrut să spun că nu mai stau mult.

— Haidem înăuntru.

Mă luă de mînă şi mă trase după ea prin întuneric. În casă era mai frig ca afară. Stăturăm fără lumină, cu ferestrele deschise. Departe, pe cer, se jucau nişte reflectoare şi un timp le-am urmărit cu toţii, în tăcere.

— Ce-i pe la voi ? vorbi deodată Boian.

— Nu ţi-a spus Mica ? Cu ea am mai vorbit. Haos. Nu mai sînt decît nişte obişnuinţe stupide, se duce dracului sfînta disciplină.

— Dar tu ce faci ?

Întrebarea era neaşteptată, dar răspunsei repede :

— Eu ? Aştept... aştept să fug.

— Mai stai, e bine să mai stai. Au să se petreacă lucruri mari, şi poate e bine să te prindă acolo. Nu-i aşa Mica ?

— El rămîne unde spun eu, rîse Mica.

— Nici chiar aşa, şoptii. Rămîn acolo pentru că am o situaţie clară şi pot să mă mişc mai în voie.

— N-am glumit, reluă Mica. Tu rămîi acolo pentru că-ţi cer eu, pentru că avem nevoie de tine acolo. Chiar în seara asta avem nevoie de tine. Şi dacă tu vrei să fie nevoie de tine...

Am tăcut. Mă uitam la fîşiile de lumină care brăzdau cerul.

— Prima dată n-ai avut noroc, zise Boian. Era să şi mori. Poate o să meargă mai bine acum. Vrei ?

— Ce să vreau ?

Mica scoase din dulap o foaie cît o pagină de carte. Era un număr din „România Liberă". Boian aprinse o lanternă şi citi puţin tulburat :

—„*Antonescu trebuie doborît. Pentru aceasta armata trebuie să se unească cu toţi patrioţii... Alături de popor, doborîţi pe trădătorul de patrie, Antonescu! Împedicaţi cu armele pustiirea ţării de către nemţi! Uniţi-vă cu toţi patrioţii în lupta pentru salvarea ţării!*"

Lanterna se stinse şi după un răstimp spusei :

— Da, ăsta e un moment bun.

— Atunci... le iei ? întrebă Boian.

— Da, cîte sînt ?

— Vreo cincizeci. Trebuie să le răspîndeşti repede, într-un ceas-două. Nu păstrezi nici unul.

Tăceam. Aşa ceva era greu de făcut în cazarmă.

— Ce spui ? întrebă Boian cu o voce caldă.

— Am să încerc.

— Nu să încerci. Să reuşeşti, să fii convins că totul o să meargă bine.

— Cu orice risc ?

— Să nu rişti nimic. Îţi fixezi dinainte locurile, alegi clipa cea mai potrivită. Au să facă zarvă, dar să rămîi liniştit. Înţelegi ?

Înţelegeam, sigur că înţelegeam, dar erau totuşi prea multe foi, îmi trebuia timp şi mă temeam. Mi se părea că Boian ia lucrurile prea uşor şi mă mira liniştea Micăi. Ea se arătase totdeauna foarte îngrijorată pentru fiecare pas al meu, iar acum era de acord cu fermitatea lui Boian în faţa unei acţiuni periculoase. Fără îndoială, se schimbaseră amîndoi pe măsura evenimentelor. Eu rămăsesem în urmă, deşi trăiam evenimentele cu aceeaşi intensitate şi aşteptam cu aceeaşi patimă un deznodămînt.

— Acţiunea asta e foarte importantă, mai spuse Boian. Ceea ce urmează să faci tu se va face în toate unităţile, şi pe front, şi va avea repercusiuni adînci. Eu plec acum. Vin mîine seară. Dacă simţi că eşti filat, nu mai veni aici. Dacă au să te prindă, atunci... Dumnezeu cu tine. Dar n-au să te prindă, nu te laşi tu prins aşa uşor. Noroc.

Mă îmbrăţişă scurt şi-şi apropie faţa lui neagră de a mea şi i-am văzut ochii foarte vii în care nu se strecura emoţia acestei clipe. Rămas cu Mica, m-am sfătuit îndelung cu ea şi am hotărît să iau numai treizeci de foi.

— Nu-i aşa că te temi ? mă întrebă ea.

— Nu, nu mă tem, jur că nu mă tem, dar nu vreau să mor pentru că te iubesc pe tine, n-am altceva şi nu vreau să te pierd, de fapt nu vreau să rămîi pentru alţi oameni, să nu se mai bucure nimeni de tine.

— Vai ce egoist eşti !

— Da, sînt ca o fiară. Auzi tu ? O fiară.

Glumeam, dar simţeam într-adevăr că aş înnebuni, că m-aş prăbuşi dacă aş pierde dragostea ei.

— Asta e bine, zise ea, înseamnă că tu n-ai să mă laşi să fiu a altuia.

Şi ea glumea, se înseninase şi se juca, dar îmi întindea acea capcană nevăzută şi abia simţită a iubirii tiranice în care fiecare pas, oricît de neînsemnat, capătă proporţii şi valori anormale. Totuşi, nu-mi dădeam seama de primejdie şi mă lăsam prins, mă făceam singur prizonierul unui fel de iubire din care nu se mai scapă întreg. Sensul real al misiunii pe care mi-o încredinţau ei, actul meu, se integra în relaţiile mele cu Mica, era determinat şi condus de dragostea mea. Eu, omul care se dăruia unei cauze politice de o importanţă uriaşă, care gîndea limpede asupra evenimentelor, eram în acelaşi timp şi chiar mai mult, omul îndrăgostit care-şi împlinea şi pe această cale patima lui. Sigur că Mica ştia asta, ştia că nu voi refuza. Nu cred că mă punea la încercare, nici nu folosea dragostea noastră pentru idealurile ei, dar pe undeva avea certitudinea că eu nu mai pot da înapoi şi asta îmi păstra mai departe complexul meu de subordonare. Intram într-o zonă mai complicată şi, pe măsură ce se scurgea noaptea, deveneam tot mai conştient de importanţa misiunii mele. Pentru prima oară în seara aceea am simţit că nu mai sînt un simplu soldat.

Am stat pînă spre miezul nopţii cu Mica. Intrau pe fereastră semnele calde ale primăverii, mirosul pămîntului proaspăt săpat şi jilav, şi cel amărui al mugurilor, şi acea căldură umedă îmbibată cu miresme subţiri pe care vîntul le aducea de departe. Tîrziu de tot m-am trîntit îmbrăcat pe patul din antreu. În zori am plecat cu Neagu odată. Mica nu s-a trezit şi poate era mai bine că plecam aşa, fără să ne vedem.

4

Am ales vremea prînzului, cînd cazarma cădea într-un fel de toropeală. Ofiţerii şi plutonierii plecau, unii acasă, în oraş, alţii se înfundau prin cîrciumile din apropierea gării, unde beau pe socoteala celor în neregulă cu situaţia militară. Am sorbit cîteva linguri din zeama de arpacaş, am făcut încă o dată o socoteală scurtă, m-am uitat la oamenii care rupeau din pîinea neagră şi mă întrebam care din ei va găsi cel dintîi una din foile mele şi ce va face. Poate să facă orice, voi fi liniştit, totul se va petrece în afara mea, voi fi asemenea altor zeci de oameni care nu ştiu nimic, şi se miră, şi se bucură că s-a întîmplat ceva neobişnuit şi rămîn liniştiţi şi aşteaptă să vadă ce urmează. Dar nu eram liniştit de loc, nici teamă nu-mi era, nu-mi puteam măsura foarte bine starea în care mă aflu. Cred că aveam nevoie de cineva care să mă ajute, cineva foarte apropiat care să-mi dea putere. Mă gîndeam la Ulpiu Minişan. Ce simplu ar fi fost să lucrez cu el, şi cum aş fi împărţit cu el bucuria care mă va cuprinde, fără îndoială, atunci cînd totul va fi gata ! De ce nu ne apropiasem mai mult ? Sigur, el era de vină, el se ferea de mine, aşa cum, o vreme, se fereau de mine şi Mica şi Boian. Şi de asemenea oameni n-ai cum să te apropii, sau nu ştii totdeauna cum să te apropii, şi ei nu se destăinuie şi nu te fac uşor părtaşul tainelor lor. Dar nu aveam timp să mă gîndesc, trebuia să fac totul înainte de ieşirea oamenilor din sala de mese. Ştergîndu-mă la gură cu un gest degajat şi prelungit, am ieşit afară, mi-am aprins o ţigară şi am luat-o încet spre pavilionul dormitoarelor. N-am întîlnit pe nimeni, am urcat scara de piatră tocită, am pătruns pe sălile cu miros de gaz şi de paie mucede. Agitat, am aruncat ţigara, dar numaidecît mi-am dat seama că fac o greşeală, am ridicat-o, am stins-o cu degetele şi am pus-o în buzunar. Îmi bătea inima tare, acum îmi era frică de-a binelea şi eram aproape sigur că voi fi prins. Dar era prea tîrziu, puteau să mă prindă. Am intrat în primul dormitor ale cărui ferestre erau larg deschise. Cineva rîdea tare pe stradă. Strecor o hîrtie sub pătură şi încă una,

și încă una. Ies repede și simt că mă sufoc. Intru pe o altă ușă în camera fanfarei. Instrumentele erau lăsate în neorînduială și străluceau în lumina mare a zilei. Pe pupitre erau înșirate caietele de note. Pun peste ele foile cu litera mică, pun vreo zece și ies, și pășesc ca un orb pe mozaicul care sună sub bocancii mei. Sînt afară și respir adînc, mă liniștesc deodată ca un înecat scos din apă, sînt moale și picioarele mi se mișcă încet, fără voia mea. E frumos și cald, toate strălucesc și cerul e foarte limpede și foarte înalt. Ce să fac acum, încotro să mă îndrept ? Țin mîna în buzunar, pe celelalte foi, trebuie să scap de ele foarte repede, în cîteva minute pot să scap de ele și atunci va fi bine, atunci voi fi liber, voi fi salvat, pentru multă vreme voi fi salvat, voi fi salvat pentru totdeauna. Dau de o stivă de cărămizi și lemnărie rămasă de la construirea capelei. Prind între cărămizi cîteva foi, înfig altele în vîrful unor leațuri, stau cîteva clipe locului, mă prefac că am nevoie de locul acela ferit, cum făceau și alții, preferînd colțul acesta closetelor puturoase. Zăresc ochiurile de geam de la subsol. Acolo sînt magaziile de alimente și arunc printre gratii restul foilor. Aici am lăsat prea multe, dar nu mai puteam, eram istovit și lumina prea mare și eu singur, cu desăvîrșire singur. Trec prin fața capelei și văd un sfînt burduhănos și urît făcut pe ușă de niște zugravi concentrați anume pentru asta. Stau și mă uit la el un timp și citesc dedesubt : „Sfîntul Iosif". Iosif, Iosif Bașturea, sfîntul Iosif Bașturea. Îmi vine să rîd, dar și o senzație de greață mă încearcă, aproape îmi vine să vomit. Mi se face rușine că sînt așa de slab, dar știu că oricui i s-ar fi întîmplat la fel. Sau nu i s-ar fi întîmplat, asta n-are importanță. Important e că am izbutit, că nu m-a învins teama, că am învins-o eu pe ea, greu, foarte greu, dar am învins-o. Mica, Mica mea, iubita mea, am isprăvit ! Cît e ceasul ? Am isprăvit, tu știi că am isprăvit ? Tu nu știi încă și mai e puțin și vin la tine, și rămîn cu tine, și am să stau în patul tău cu fața în sus, am să stau mult, mult de tot și tu ai să fii lîngă mine, fierbinte și mută.

În neștire apuc spre poartă dar mă întorc repede, mă duc în sala de mese, intuind vag necesitatea unui alibi. Iau o gamelă murdară și mă îndrept spre oblonul bucătăriei. De dincolo se ivește un linguroi enorm și-mi răstoarnă în gamelă o mîncare de prune uscate, cu zeamă multă și neagră.

Mă aşez la masă, culeg de pe scîndurile murdare resturile de pîine şi încep să mănînc. E bună mîncarea de prune, dulce-acrişoară, şi zeama rece, dar arpacaşul, nelipsitul arpacaş înnegrit, seamănă cu nişte muşte căzute în cazan. Dar parcă nu mănînc prune, parcă mănînc linişte. Cu fiecare lingură simt cum coboară în mine, grea şi plină şi adevărată, mai adevărată decît toată liniştea lumii.

Aşteptam să aud pe cineva strigînd, alergînd prin curte cu o hîrtie în mînă şi strigînd. Dar nu se întîmplă nimic şi la ora două eram în birou. Peste puţin timp veni şi majurul Ştirbu, fleşcăit şi beat. Începu să înjure, să lovească cu pumnul în masă, reluînd procese vechi, urlînd cumplit şi scuipînd. Altă dată oamenii se speriau, acum rîdeau pe înfundate ca de o paiaţă. Într-adevăr, mînia turmentată a majurului era şi caraghioasă şi tristă. El nu ştia că e scos din lume, din viaţă, că se isprăvise rolul lui brutal şi vulgar, că era o biată zdreanţă de la partea sedentară, o căzătură cazonă care continua să creadă în virtuţile pumnului şi ale sudălmii. Şi oamenii rîdeau de el, rîdea şi plutonierul Preda, rîdea trist, pentru că el era conştient că totul se sfîrşise. Veni şi locotenentul Papaiani, păru mirat de înfăţişarea lui Ştirbu şi aşteptă puţin. Majurul începu să urle că furierii sînt nişte leneşi, nişte putori, că trebuie trimişi pe front. Papaiani se uită la noi cu mare atenţie şi un zîmbet uşor trecu pe faţa lui îmbătrînită timpuriu. Vorbi foarte blînd :

— Lasă Ştirbule, lasă, du-te şi te spală puţin, ia puţin aer... Hai, băieţi, faceţi situaţia aia...

Obosit, adus de spate, trecu în biroul lui. Majurul îşi luă chipiul, făcu cîţiva paşi şi din uşă ne mai azvîrli o înjurătură grozavă. Chicotele noastre parcă îl izbiră în piept, holbă ochii, se întoarse repede şi porni legănîndu-se pe culoarul întunecat.

Se făcu linişte şi nu se întîmpla nimic. Mă uitam mereu pe fereastră şi nu vedeam nici o mişcare în curte. Aveam sentimentul curios şi hazliu că de fapt visasem, că nu împrăştiasem foile, că ele nici nu existau. Că îmi închipuisem numai, că, imaginînd mereu, făcusem o obsesie. Trecură aşa vreo două ceasuri. În sfîrşit un furier care era pe-afară, năvăli în birou şi spuse că a venit colonelul Başturea. La ora asta el nu era niciodată în cazarmă. Îl văzui traversînd

repede curtea spre pavilionul dormitoarelor, cu încă vreo doi ofiţeri după el. Apoi se auzi zgomot de motor şi în curte apărură trei maşini militare din care au coborît ofiţeri superiori şi cîţiva civili. Aşadar, veneau din nou. Nu mai aveam nici o îndoială că foile fuseseră găsite, careva îi comunicase colonelului şi el anunţase statul major sau divizia. Alarmat şi el de aceste mişcări, plutonierul Preda ieşi afară. Nu mă temeam, dar eram agitat, fumam ţigară după ţigară, nu puteam lucra, literele şi cifrele îmi jucau în faţa ochilor. Îmi spuneam mereu că trebuie să fiu foarte atent cu plutonierul Preda, el ştia bine ce gîndesc eu, mă suspecta şi mă ura, deşi în ultima vreme se muiase, nu mai avea puterea să-şi susţie opiniile lui. Tremurau în faţa mea chipul Micăi şi al lui Boian, nu le puteam alunga, deşi aş fi vrut, pentru că ele îmi întreţineau starea de agitaţie. Mai veni încă o maşină cu trei ofiţeri din justiţia militară şi uniformele lor îmi amintiră de comandantul cenzurii presei, de Siguranţă, de necazurile mele mai vechi. Aşadar, a doua oară erau pe urmele mele. De data asta nu mă cunoşteau, dar dacă ajungeau cumva la dosarul meu, dacă se întorceau de unde mă lăsaseră şi veneau încet după mine? Nu, asta nu se poate, nu se poate, îmi spuneam, ei nu ştiu nimic, nu au nici un indiciu, nici un semn, n-au să mă încolţească. Simţeam nevoia aprigă să vorbesc cu cineva şi trebuia să tac. Nici pe Minişan nu aveam curaj să-l caut. Aşteptam, aşteptam.

Grupul de ofiţeri ieşi din pavilion şi în urma lor fanfara îşi reluă exerciţiile, atacînd mereu frînturi de marşuri şi potpuriuri. Cu Başturea la mijloc, ofiţerii veniră spre pavilionul central. Intră în birou plutonierul Preda, veni la masa lui, trînti chipiul şi începu să fluiere, pe urmă rîse singur, răsfoind foile unui „control". Tăcu puţin şi iar începu să rîdă. Îl urmăream cu o atenţie ascunsă. Era un bărbat frumos, dar ceva aspru, o crispare care venea dinăuntru îl făcea antipatic. La un moment dat se aplecă spre mine, se sprijini cu coatele pe masă şi şopti:

— Auzi mă, Uzum? S-au găsit manifeste...

— Poftim?

— Manifestele comuniste s-au găsit iar în cazarmă... multe, mă!

Mă prefăcui mirat dar mă temeam de stîngăcia mea şi spusei calm :

— A, trebuie să fie din alea din avioane, tot oraşul e plin de manifeste aruncate noaptea din avioane.

— Se poate, dar cum au ajuns în cazarma noastră? Mă, ai dracului oameni, cum paştele măsii fac? Să vezi ce-o să fie!

— Ce-o să fie?

— Cum? Păi au venit statul major şi Siguranţa. Başturea nu se lasă. Ăsta dacă prinde un comunist, îl mănîncă, îl arde de viu. Mă Uzume, tu ai văzut vreodată un comunist?

— Nu.

— Cum o fi arătînd ăştia, mă?

— Dracu ştie...

Îmi băgasem faţa în hîrţoage şi nu eram sigur dacă fac bine, dar nu voiam să-mi vadă ochii pe care mi-i bănuiam aprinşi. Ceilalţi ostaşi trăgeau cu urechea şi-l întrebară pe Preda ce s-a întîmplat. El nu răspunse şi începu să rîdă iar, un rîs nervos şi disperat, un rîs de copil isteric. Îşi luă chipiul şi ieşi iar afară. În clipa asta gornistul sună adunarea regimentului şi oamenii ascunşi prin pavilioane năvăliră să-şi caute armele. Şi se născu iară acea zarvă cumplită, înspăimîntată şi istovitoare. Dar am avut vreme să ne echipăm pentru că Başturea a coborît tîrziu împreună cu ceilalţi ofiţeri. Trecură printre noi şi ne priveau cu un ochi obosit, dezorientat, poate le era chiar ruşine că rămîn neputincioşi. Erau vineţi, mi se păreau foarte mici în curtea imensă, în lumina zilei care scădea. Se apropiară şi de mine. Am stat vreo jumătate de minut în faţa lor şi nu-l vedeam bine pe nici unul. Dacă mă cunoaşte careva? Absurd, de unde să mă cunoască, sînt un soldat, un soldat ca toţi ceilalţi. Trecură apoi la ofiţerii şi reangajaţii care stăteau şi ei încremeniţi acolo şi toată această paradă avea în ea ceva înfricoşat şi grotesc. Se citi apoi un ordin de zi. Toată lumea era consemnată în cazarmă, cine o va părăsi va fi deferit justiţiei militare. Pînă la ora opt nu avea voie nimeni să intre în pavilioane, la servicii sau ateliere. Probabil din ordinul special al lui Başturea furăm împărţiţi pe grupe şi începurăm să facem instrucţie. Nu mi se păru nimic neobişnuit în acest ordin, dar la un moment dat toţi coman-

danţii de grupă ordonară poziţia culcat şi curtea începu să răsune de comenzi : culcat, drepţi, culcat, drepţi, culcat, drepţi... Asta vreo jumătate de ceas, pînă cînd mişcarea asta degradantă deveni un fel de tăvăleală. Făcurăm apoi adunarea, alinierea şi ni se comandă pas alergător. Am început să alergăm şi am alergat în jurul cazărmii, am alergat mult, un timp nesfîrşit. Cei mai vîrstnici cădeau, se rezemau de ziduri, scăpau armele din mîini, strigau că nu mai pot. Şi n-am fost lăsaţi pînă la căderea serii. Curgea apa de pe noi, eram plini de noroi şi am fost adunaţi iar în careu şi ţinuţi acolo în poziţie de drepţi pînă cînd maşinile străine părăsiră cazarma. Colonelul Başturea nu plecă şi totul rămase într-o aşteptare rece, apăsătoare şi tristă. Aflarăm că în timp ce noi eram chinuiţi în curte, se făcuse percheziţia tuturor birourilor, dormitoarelor, atelierelor şi magaziilor. Acum toată lumea ştia despre ce e vorba şi eu eram eroul ascuns al acestei zile. Dar nu mă simţeam de loc ca un erou, aş fi vrut să scap şi să alerg la Mica. Nu mai puteam ieşi din cazarmă, în orice caz în noaptea asta nu puteam încerca. Dacă Mica face greşala să vină la regiment, dacă o arestează, dacă în felul ăsta se descoperă totul ? Nu, Mica nu poate face o asemenea greşală, în seara asta e cu Boian şi el n-o s-o lase, sigur n-o s-o lase.

După ora opt am fost duşi pe grupe la masă. Ni se ordonă să nu scoatem nici o vorbă. Se auzea doar clinchetul lingurilor şi al gamelelor. Ofiţerii ne supravegheau. L-am văzut şi pe Minişan, aşteptam să se apropie, îmi venise în clipa aceea ideea curioasă să-l rog pe el să se ducă pînă la Mica, dacă iese din cazarmă. Trecu foarte aproape de mine, i-am zîmbit, dar el nu mă văzu sau se prefăcea că nu mă vede. Mă simţeam oarecum jignit, dar aveam cu ce să sting acest sentiment, mă simţeam tare acum cînd vedeam că primejdia trece, că nu mai puteam fi descoperit, că puteam socoti izbutită misiunea mea. Continuam să-l urmăresc pe Minişan, trebuia să-l văd repede, dacă eram dus la dormitoare nu mai puteam scăpa. L-am zărit la un moment dat retras într-un colţ al sălii, aprinzîndu-şi o ţigară. M-am dus într-acolo, am ajuns în faţa lui, am luat poziţia de drepţi şi am lovit călcîiele.

— A, ce faci ? îmi zise el.

— Vă mulțumesc, foarte bine. Vă căutam, vreau să vă rog ceva, vreau să...

— Nu-mi cere să pleci în oraș, că nu se poate. Nu vreau să te bag la pușcărie. Ce părere ai despre treaba de azi ?

— Bine lucrat, zic și mă uit drept în ochii lui.

— Da... ce spuneai că vrei ?

— Vreau să vă duceți la cineva, să-i spuneți că nu pot ieși din cazarmă. Mă așteaptă, trebuie să anunț...

— Păi nici eu nu pot să ies, nimeni nu poate să iasă.

— Și cît o să stăm așa ?

— Nu se știe... dar nu prea mult... te asigur că nu prea mult.

— A venit primăvara, e greu să stai așa...

— Da, Uzume, a venit... acuma du-te și fii liniștit, nu te mai agita.

Bătui iar călcîiele și mă îndepărtai. Începui să chibzuiesc ce am de făcut. Simțeam nevoia tiranică să mă duc la corpul de gardă, să rog o santinelă care iese din schimb să dea o fugă pînă la Mica. Lucrul era primejdios dar trebuia să-l fac. Am scris pe un petec de hîrtie adresa și cîteva cuvinte : „Nu pot veni. Sînt bine. Azi am avut mult de lucru și trebuie să mă odihnesc. Nu știu cînd ne vedem.“ La corpul de gardă mai erau și alți oameni care cereau aceleași servicii. Nu, nu mai era disciplina veche. Ceva se dezagregase, plutea în aer ceva care înfierbîntase mințile și le făcea rebele și nepăsătoare. Dar în clipa asta o mare lumină se făcu în mintea mea, gura mi se încleștă, mă uitai în ochii sergentului de zi și-mi spusei cu un fel de renunțare dureroasă : „Nu, acum *n-ai voie* să faci asta, *nu ai voie*...“ Părăsind corpul de gardă o mare liniște și o încredere lucidă mă cuprinse.

Reflectoarele se jucau pe cer ca în fiecare seară. Era cald, nefiresc de cald pentru ultima zi a lui martie. M-am dus spre dormitor, spre dormitorul în care intrasem la prînz pe furiș, înspăimîntat de propriu-mi act și de singurătate. Dar acum nu mă mai simțeam singur. Știam că toți oamenii cu care voi dormi au aflat ceva din cuprinsul foilor aduse de mine. Nu vom vorbi, vom tăcea pe întuneric, toată noaptea vom tăcea. Dar nu mai eram singur.

5

Consemnul nu se ridică nici a doua zi şi nici în zilele următoare. Ofiţerii de la statul major, cei de la justiţia militară, civilii de la Siguranţă veneau în fiecare zi dar nu ştiu ce făceau. Am auzit că s-au dus şi la grădină şi că acolo Başturea ar fi ordonat ca ostaşii cei bătrîni să fie iară bătuţi. Se spunea că unii dintre ei au fost duşi la închisoarea de la Arsenalul militar, pentru anchetă. Ce fel de anchetă? Erau acuzaţi ei pentru ceea ce făcusem eu? Nu cred. Era un pretext. Başturea voia să se descarce, trebuia să rezolve într-un fel complexul lui de comandant de parte sedentară, de om neputincios, copleşit şi strivit de evenimentele care se precipitau şi-l tîrau ca pe un putregai.

La 4 aprilie fu bombardat Bucureştiul. În cazarma noastră n-a căzut nici o bombă, dar în oraş au murit mii de oameni. Seara, prin fum, printre ruine şi cadavre, am fugit la Mica. Scăpase şi am petrecut noaptea la ea, înfioraţi de sirenele ambulanţelor care cărau mereu morţi şi răniţi, aşteptînd să se repete prăpădul. Dar nu s-a repetat în acea noapte şi dimineaţa regimentul primi ordin să se evacueze la Buda, pe malul Argeşului, la vreo douăzeci de kilometri de Bucureşti. Operaţia a fost executată chiar în ziua aceea cu o grabă suspectă. Am ajuns pe înserat în satul acela frumos, povîrnit în lunca largă a Argeşului, am intrat la întîmplare în casele oamenilor care nu mai protestau. Se obişnuiseră, era război, totul era cu putinţă. Eu am intrat într-o casă săracă pe marginea unei rîpi, de unde se vedea Argeşul în vale curgînd leneş şi mîlos. Birourile fură instalate în localul şcolii, iar comanda regimentului la conacul unei moşii, ascuns într-un parc, pe o mică ridicătură de pămînt. Chiar de a doua zi colonelul Başturea îşi aduse mobilă, ocupă cîteva încăperi şi seara veniră femeile şi actorii lui de la Bucureşti. O gardă puternică fu aşezată la intrarea în conac şi la adăpostul ei se dezlănţuiră acolo orgiile care nu aveau să ţină prea mult. Probabil presenti-

mentul prăbuşirii îl îndemna pe colonel să-şi trăiască aici, departe de ochii şefilor, cîteva zile şi nopţi bune. Dar nu se putea spune că-şi uitase îndatoririle. Nu se ştia din ce pricină, ostaşii fură năpădiţi chiar în primele zile de păduchi şi de rîie. Într-o dimineaţă, încă înainte de răsăritul soarelui, furăm scoşi pe malul Argeşului şi dezbrăcaţi în pielea goală. Stăturăm aşa vreo jumătate de ceas în aşteptarea colonelului. Şi el veni însoţit de medic şi de preot. Se făcu o scurtă slujbă religioasă şi noi stăteam goi pe malul apei, ascunzîndu-ne goliciunea unul în spatele altuia, tremurînd de frig, neştiind ce va să urmeze. Glasul înalt al preotului răsună în lunca deschisă şi avui atunci imaginea halucinantă a judecăţii de apoi. Slujba se sfîrşi, cele trei sute de trupuri goale se mişcară puţin pe nisipul umed, apoi începu a doua parte a ceremoniei. Medicul şi cei doi sanitari începură să ne caute de păduchi şi de rîie. Cei care căpătaseră asemenea podoabe erau trecuţi de o parte şi curînd se făcu un grup destul de mare. Erau trişti şi apăsaţi şi toată lumea se uita la ei ca la nişte monştri. Erau destinaţi iadului şi iadul îi înghiţi numaidecît. Colonelul ordonă să fie bătuţi şi fură bătuţi fără milă cu centurile. Erau şi oameni aproape bătrîni, incapabili să suporte supliciul. Se apucară să urle şi să plîngă, să se tăvălească pe jos, întinzînd mîinile şi cerînd îndurare. Dar Başturea nu se îndura, rămînea neclintit şi privea cu ochii lui mici spectacolul acesta de infern. După bătaie, cei aleşi fură împinşi în Argeş şi ei năvăliră în apă ca o turmă biciuită, nădăjduind probabil să-şi astîmpere durerea cu apa aceea rece şi aproape neagră. Eu scăpasem, deşi printre degetele de la mîini simţeam o mîncărime uşoară, pielea se înroşise şi se profilau sub ea bubuliţele pe care nu le cunoşteam încă. Cu o seară înainte găsisem pe la cusăturile cămăşii cîţiva păduchi din aceia care aveau să devină curînd un adevărat blestem, epilogul dramatic şi dezolant al vieţii mele de ostaş. Totuşi, această viaţă era aici mai uşoară decît în oraş. Răspîndiţi prin tot satul, eram mai greu de stăpînit, pe colonel nici nu-l mai vedeam şi se părea că şi el profită de această situaţie, petrecînd acolo la conac,

lăsînd evenimentele să se scurgă peste el, ignorîndu-le sau nădăjduind că nu-l vor atinge. Seara veneau automobile din Bucureşti, cărau băuturi şi mîncare, şi femei, şi uneori cîte o orchestră întreagă. Colonelul petrecea cu moşierul, cu alţii care se ascundeau aici de bombardamente. Detaşamentul de neinstruiţi fusese şi el luat de la grădină şi adus să muncească pe moşie. Era ţinut tot în acea izolare inexplicabilă, dar torturile se răriseră. Başturea obosise sau era o tactică a lui, simţise că se apropie ceva neclar şi primejdios şi poate se temea. Oricum, imaginea lui monstruoasă nu mai domina unitatea noastră. Răspîndiţi pe un spaţiu mare, în tot satul, noi nu mai puteam fi stăpîniţi şi el se izolase ca un senior medieval la conacul moşiei. Dar în cantonamentele mizere, alături de ţăranii flămînzi şi de vitele lor fantomatice, noi devenirăm deodată mai oameni, lepădam acea crustă pe care teama şi teroarea cazonă ne-o aşezase pe suflet. Uneori chiar şi petreceam. Ulpiu Minişan stătea în bojdeuca unei babe. Stăpîna casei dormea în tindă pe o rogojină, iar sublocotenentul în singura cămăruţă cu lut pe jos, pe un pat mîncat de carii, acoperit cu o saltea de paie. În afară de o măsuţă de brad, Minişan nu aduse nimic aici şi abia mai tîrziu mi-am dat seama că el cunoştea sfîrşitul apropiat al acelei ciudate disperări. La el se adunau uneori ofiţeri activi şi de rezervă. Era printre ei şi un maior rănit pe front şi întors de curînd din spital. Devenise ajutorul comandantului, dar părea foarte plictisit şi obosit, nu lucra cu Başturea, nici nu se vedeau. Mai în fiecare seară se ducea la Minişan împreună cu alţi ofiţeri, beau vin negru luat de pe la ţărani, cîntau, arătau o veselie rece, exaltată uneori şi inexplicabilă pentru mine. M-am nimerit acolo într-o seară. Maiorul şi însoţitorii lui nu părură surprinşi că găsesc un soldat la Minişan. Sublocotenentul mă prezentă ca pe un prieten al lui, ziarist. Am băut cu ei. Maiorul avea o mandolină, zdrăngănea pe ea şi cînta romanţe cu o voce plină şi stăpînită. Minişan bea puţin, făcea mereu cafea de surogat, apoi, în clipe de linişte, intona aproape în şoaptă melodii preclasice. Maiorul se cherchelea, îl săruta pe profesorul de muzică, apoi,

luînd o atitudine caraghios marţială, cînta popeşte : „Sfînt, sfînt, sfînt, sfînt războiul sfînt, mareşalul nostru miroase-a pămînt..." Atunci coşmelia babei se cutremura de hohotele ofiţerilor. Dar numaidecît rîsetele lor se topeau într-o linişte tristă şi de aceea îmi părea stranie adunarea lor. Totul se sfîrşea la ziuă şi rămîneam cu impresia că oamenii aceştia tîrîţi în război se întorseseră de acolo cu o ură înverşunată împotriva celor care declanşaseră prăpădul, dar încă nu şi-o puteau manifesta pe faţă. Era un clocot stăpînit şi nu mă îndoiam că Minişan are o mare influenţă asupra lor, le arăta ce trebuie să facă ei cu ura asta care le îmbiba sufletele.

Curînd începură bombardamente cumplite asupra Bucureştilor. Se dădea şi la noi alarma dar nu ne adăposteam şi priveam de acolo, dintre livezi, cum se abat asupra oraşului sute de fortăreţe zburătoare. Nori de fum se ridicau deasupra lui, îl învăluiau şi puteai crede că n-a mai rămas nimic din el. În aceste clipe mă sfîşia grija pentru Mica. Institutul de statistică se evacuase şi el, dar rămăseseră acolo o seamă de funcţionari. Mica şi Boian ceruseră să rămînă şi ei, desigur pentru a-şi putea desfăşura mai departe munca lor misterioasă. Fugeam uneori seara, mă aruncam în camioanele care băteau zi şi noapte şoseaua Alexandriei, plecam fără bilet de voie, stăteam cîteva ceasuri cu Mica şi mă întorceam în zori. Nu mai mîncam, nu mai dormeam, slăbisem tare, cădeau de pe mine hainele, dar sentimentul că sfîrşitul e aproape îmi dădea putere, o bucurie blîndă pătrundea mereu în fiinţa mea, în fiecare celulă a fiinţei mele, nu mai cunoscusem niciodată o asemenea stare.

După 1 mai, într-o noapte, Boian ne aduse vestea că a fost constituit Frontul Unic Muncitoresc care trebuie să pregătească ţara în vederea marilor evenimente ce vor urma : ieşirea României din războiul antisovietic, izgonirea armatelor hitleriste din ţară şi sprijinirea armatei roşii, trecerea României de partea coaliţiei antihitleriste şi mari reforme democratice. Atunci, în noaptea aceea, am avut pentru întîia oară imaginea concretă a muncii comu-

nistilor, atunci am înțeles tot zbuciumul lor, tot ceea ce fusese încă nebulos pînă atunci se lumina dintr-o dată și simțeam prinzîndu-mă forța neistovită a mulțimilor care se pregăteau pentru o răsturnare teribilă.

— Și ce urmează acum? l-am întrebat pe Boian. Ce trebuie să fac eu, ce pot să fac eu?

Mă socoteam unul de-ai lor și ei arătau acum față de mine o atenție calmă, intrasem în misterul existenței lor. Boian îmi răspunse cu zgîrcenie, păstrînd ceva din tonul lui autoritar și superior.

— Mîine seară... poți veni mîine seară? Poți să repeți ce-ai făcut atunci?

— Pot.

— În condițiile de acum, poți?

— Pot, acum e chiar mai ușor, dar dacă nu pot veni mîine seară? Vină tu, Mica, și adu-mi ce trebuie. Vine multă lume pe-acolo, fug din București, stau prin casele țăranilor, vrei să vii?

— Știu eu?

Și se uită la Boian. Acesta chibzui puțin și zise:

— Asta s-ar putea, te-ai duce cu una din mașinile Statisticei care pleacă la Ghimpați. Cu cea de la patru.

— Bine, mă duc. Vin la tine.

— Te aștept la podul peste Argeș, la capătul dinspre sat. Să nu te temi. Dacă nu sînt acolo, așteaptă-mă.

După ora unu sirenele au sunat alarma și timp de o jumătate de oră am așteptat să apară avioanele, să arunce acele uriașe și uluitoare candelabre plutitoare și la lumina lor să coboare moartea. Dar în seara aceea n-au venit, sirenele au sunat încetarea alarmei și am mai rămas mult în curte, într-un întuneric ușor, pe care aerul cald și mirosul florilor îl făceau să tremure. Orașul era liniștit, orașul acesta care mirosea a scrum, orașul în care ziua și noaptea mureau femei, și bătrîni, și copii, mureau în primăvara asta plină de atîtea speranțe. Și mureau tot cei de la marginile lui, tot oropsiții, tot cei săraci care cădeau și pe front, care erau chinuiți în cazărmi și pușcării, în fabrici și uzine, în cătunele întunecate și pe ogoare. Pe aceștia îi

vedeam în noaptea asta ascunşi în gropi, în şanţuri, în beciuri, ţinîndu-şi copii la piept şi întrebîndu-se cît va mai ţine infernul, dacă ei vor apuca sfîrşitul. Pe ceilalţi, pe cei care urziseră şi declanşaseră prăpădul, nu-i vedeam, nu mi-i puteam închipui, nu ştiam ce pot face şi ce pot gîndi la ceasul acesta. De cînd cu bombardamentele, noaptea se circula mult pe străzi, nu se mai făceau controale, aşa că mă mişcam uşor, la orice oră. Am plecat de la Mica la trei, înainte de şase eram la Buda şi am apucat apelul de dimineaţă. M-am dus apoi la infirmerie să-mi dau cu „Vleminski", un medicament contra rîiei. Scăpasem de forme mai grave, nu apucase să-mi prindă tot trupul şi speram s-o lichidez repede. Şi cu păduchii terminasem. Arsesem toată rufăria, luasem de la magazie alta, de reformă, şi nu mai dormeam în casă ci într-un pod cu fîn şi acolo era mult mai bine. Eram aproape de lunca Argeşului, auzeam toată noaptea privighetorile, şi sălciile trimeteau spre mine duhul lor amărui. Dar dinspre pod venea fără încetare zgomotul camioanelor şi automobilelor care fugeau noaptea din Bucureşti şi se întorceau spre ziuă. Încît războiul era prezent şi acolo, în podul cu fîn, nu mă puteam ascunde nicăieri de el.

După o noapte nedormită eram indispus şi irascibil. Şedeam în faţa hîrtiilor răvăşite şi fumam. Fumam mult, ca să nu adorm, dar nimeni nu-mi spunea nimic, pentru că nimeni nu lucra, toţi se făceau că lucrează. Pe la nouă feciorul primarului din sat sună alarma învîrtind manivela unei sirene primitive care mieuna caraghios şi totuşi sinistru. Ieşirăm în curte, dar fără teamă, ieşeam ca pentru un spectacol şi aşteptam să prindem vuietul enorm al fortăreţelor zburătoare care veneau totdeauna pe acelaşi drum, dinspre sud-vest. Sistemul de alarmă se perfecţionase, mai cu seamă ziua avioanele erau semnalate cu cel puţin o oră înainte. Era ciudat să simţi venind un duşman anunţat, pe un drum cunoscut, pîndit de antiaeriană şi de aviaţia de vînătoare. Şi totuşi acest duşman venea, la ore aproape precise, trecea Dunărea, zbura peste cîmpiile româneşti, peste oraşe şi sate şi se apropia de Bucureşti, într-o ordine desăvîrşită, cu un zgomot infernal şi avioanele de vînătoare nici nu se apropiau de stolul înfricoşător de oţel.

Bombardamentul ţinu vreo douăzeci de minute şi curînd oraşul fu învăluit de fum. Pe şosea alergau nebune sute de automobile şi zăream în ele chipurile înspăimîntate ale celor care fugeau de moarte. Printr-un fenomen curios, în dimineaţa asta nu mă temeam pentru viaţa Micăi, deşi riscul era tot atît de mare. Aveam certitudinea că ea nu poate să moară acum, în nici un caz astăzi, cînd trebuia să vină la mine. Cred însă că era o stare mai complexă, un sentiment al meu filtrat prin perdeaua densă a evenimentelor. Acum nu mai intuiam, nu mai aşteptam şi nu mai nădăjduiam, ci *ştiam* că sfîrşitul a venit, e aici, şi nu-l simt toţi, ci numai eu. O exaltare lucidă pusese stăpînire pe mine şi simţeam nevoia să le-o comunic şi celorlalţi, dar mă temeam că nu vor înţelege şi că astfel îmi pot strica acea stare de mare şi fierbinte limpezime în care mă găseam.

Întoarcerea avioanelor era întotdeauna ceva mai puţin organizată. Unele se abăteau inexplicabil de stol, erau încolţite de vînătoare şi se apărau cu un foc continuu din tunurile de bord. Încît, la zgomotul puternic al motoarelor, se adăuga bubuitul tunurilor. Unul din avioane fu lovit de antiaeriană, luă foc şi începu să cadă vertiginos undeva foarte departe în Bărăgan. Cinci paraşute se deschiseră şi plutiră încet în urma maşinii distruse. După puţină vreme nu rămase decît în urechile noastre vacarmul acela tragic, văzduhul se limpezi încet şi băiatul primarului făcu să miaune prelung jucăria lui sinistră, anunţînd încetarea alarmei. Înceta pînă spre miezul nopţii cînd veneau englezii ca să zboare foarte aproape de pămînt, cu avioane mai puţin zgomotoase. Dar pînă atunci trebuia să vină Mica şi totdeauna întîlnirile mele cu ea estompau restul lumii şi poate că abia atunci eram cu adevărat eu însumi.

La patru i-am spus plutonierului că mă duc la infirmerie şi am plecat numaidecît. Am alergat spre pod şi vreme de două ceasuri am urmărit trecerea încrucişată a maşinilor. Din unele care veneau dinspre Bucureşti coborau oameni ale căror familii se găseau la Buda şi eu eram veşnic pe drumuri. I-am întrebat unde s-a bombardat dimineaţa şi

ei îmi răspunseră cu un fel de plictiseală amară că au căzut bombe la Obor, sau la Cotroceni, sau în altă parte. Se putea înțelege că au căzut în tot Bucureștiul și îngrijorarea mea creștea. Dar Mica veni. A coborît dintr-un Ford vechi, un camion amenajat pentru transportul oamenilor. Coborî greu și-i văzui genunchii și picioarele subțiri călcînd pămîntul.

— De ce m-ai chinuit atîta, de ce ai întîrziat? strig chiar înainte de a fi pornit camionul și o sprijinii să-și recapete echilibrul.

Ea mă privi mirată, nu-și dădea seama că a întîrziat. Zîmbind, începu să se șteargă de praf, ținîndu-se cu o mînă de brațul meu.

— Unde-ai fost dimineața? mai întreb.

— În beci, m-am obișnuit, aș putea să stau și afară, nu mă mai tem, știu că n-am să mor.

Cunoșteam această stare. Dacă moartea trece de multe ori pe lîngă tine și nu te ia, ajungi să crezi că te va ocoli întotdeauna, în orice împrejurare. Dar n-am vrut să-i iau această credință și am zis:

— Sigur că tu n-ai să mori, dar dacă ai vedea de aici cum arată Bucureștiul, nu știu ce-ai mai spune... Dacă eu aș fi acolo și dacă ar trebui să vin la patru...

— Dar cît e acuma, nu e patru?

— Nu, nu e patru, spusei uitîndu-mă în ochii ei și de fapt neștiind ce spun. Ea văzu asta, văzu că sînt tulburat, îmi apucă brațul și se lipi de mine, mă strînse tare. Se uită puțin în jur:

— Oh, ce frumos e, de cînd n-am mai ieșit din oraș, de atunci, știi tu, de la Dunăre, dar aici e mai frumos.

— Nu, nu e mai frumos decît atunci.

— Nu?

— Stai să mă gîndesc. Ce facem acuma? Hai să mîncăm, am bani, mi-au trimis de acasă.

— Ai cerut tu?

— Nu. Mi-au și scris, se vor evacua curînd, dacă aș avea unde să-i țin poate i-aș chema aici.

— Ar putea sta la noi.

— Nu, lasă asta, o să vedem.

— Bine, o să vedem, şopti Mica şi nu mai stărui. Dar am şi eu bani şi chiar mi-e foame. Uite, ţi-am adus şi nişte ţigări bune.

Căută într-o servietă mică de muşama şi mi-am aruncat ochii acolo să văd ce mai are. Erau acolo, ştiam că sînt acolo, învelite bine şi avea să mi le dea mai tîrziu. Şi acum n-o să-mi mai fie teamă să iau acele hîrtii tipărite într-un loc ascuns, şi-o să le dau oamenilor, aproape în mîinile lor şi ei le vor citi şi vor simţi ca şi mine că totul se clatină, că ceva se prăbuşeşte de la ceas la ceas. Frontul se oprise în Moldova, Antonescu mai semna decrete, munţii şi pădurile erau pline de fugari, grupuri de partizani acţionau în Vrancea, în Bucegi, în Ţara Bîrsei, în Banat şi în Deltă. O linişte grea şi suspectă căzuse peste toată ţara.

— Mi le dai mai tîrziu, îi şoptesc Micăi în timp ce coborîm din şosea către hanul vechi din marginea luncii.

Sub şopronul dărăpănat beau o mulţime de civili şi ostaşi din regimentul nostru. De mîncare nu era aproape nimic. O mămăligă uriaşă, crupoasă şi vînătă era întinsă pe tejghea şi femeia hangiului tăia din ea cu o sfoară. Luarăm şi noi o bucată şi puţină brînză iute. Vinul era bun şi rece şi băurăm două pahare în prăvălia întunecoasă şi murdărită de muşte. Pe unul din pereţi era bătut în cuie unul dintre afişele stupide, devenite acum şi inutile şi caraghioase: „Cine limbă lungă are, cinci ani va săpa la sare". I-l arăt Micăi şi rîdem amîndoi cu gura plină de brînză iute. Şi plecăm îndată, trecem pe sub şopron, cîţiva ostaşi care mă cunosc, se uită după noi, zîmbind tîmp şi cu înţeles. Păşim încet pe cărarea care duce în susul apei, ne depărtăm de pod şi de han, clacsoanele automobilelor şi strigătele oamenilor se mai aud puţin timp în văzduhul limpede. Cărarea se îngusta şi se pierdea în ierburi căzute şi în lăstărişul de plopi şi salcie. Ne-am oprit într-un loc mai înalt, pe malul apei şi ne-am aşezat acolo. Am stat cu faţa în sus şi cu ochii închişi şi Mica îşi trecea mîna peste obrazul meu.

— Ai slăbit, şopti după un răstimp. Auzi tu, Petre, iubitule, mă cam tem.

— De ce ?
— Mă tem că m-aş putea îmbolnăvi tocmai acum.
— Ce-i cu tine, Mica ?
— Nu ştiu, nu mi-e bine, am ameţeli şi greţuri.
— Mica...

Ea căzu peste pieptul meu şi cînd se ridică îi văzui pupilele foarte mari. Înţelegeam, auzisem că aşa se petrec lucrurile. Mă simţeam oarecum vinovat, nu ştiam ce să spun, nu ştiam ce ar trebui să fac. Vorbii cu un nod de durere în gît :

— Ne căsătorim, Mica şi pe urmă poate să se întîmple orice.

Ea clătină din cap, îşi întoarse privirea, rămase cu mîna pe pieptul meu şi zise :

— Nu, nu acuma, acuma nu pot. Ţi-am spus doar ca să ştii, mă descurc eu singură. Să ştii că nu mă doare nimic, nu simt nimic, doar că ameţesc. Nu-s mai mult de trei săptămîni, am să văd.

Nu mă simţeam ca un bărbat, ci ca un răufăcător, pentru că n-o puteam ocroti şi n-o puteam feri de tot acel noian de suferinţe care înconjoară pe o fată în asemenea împrejurări. Cu acea căldură zadarnică şi puţin laşă, am întrebat :

— Spune ce să fac eu ? Fac orice, dar spune-mi tu ce anume.

— Tu nu poţi să faci nimic, nu trebuie să faci nimic.

Şi zîmbi. Toată figura îi era de o seninătate tulburătoare. Nu se temea, era limpede că nu se temea pentru ceea ce i s-a întîmplat, ci pentru că nu se mai simţea un om liber. Se temea că nu se va putea mişca în voie. Dar nu voia să mă împovăreze pe mine. Se depărtă puţin în luncă şi culese flori, cîntînd. Era pentru întîia oară că o auzeam cîntînd, nu mă gîndisem niciodată dacă are voce sau nu. Şedeam acolo pe pămîntul călduţ, auzeam cum foşnesc şopîrlele prin iarbă, simţeam cum îmi trec furnicile pe mîini, pe gît, prin păr. Mica culegea flori şi cînta. Deschid geanta ei de muşama şi desfac basmaua în care erau legate manifestele. Iau unul, înod basmaua la loc, apoi citesc :

„Războiul împotriva Uniunii Sovietice și aliaților trebuie să înceteze. Pacea cu Uniunea Sovietică și aliați trebuie imediat încheiată.

Frați muncitori și tineri muncitori, puneți-vă în fruntea luptei de eliberare și pentru pacea poporului român!"

Avui subit sentimentul că ceva trebuie să se întîmple chiar azi, într-atît vorbele manifestului consemnau o stare care nu mai poate fi schimbată, adică pacea trebuie încheiată imediat, chiar în noaptea asta, și tot în noaptea asta, muncitorii tineri se vor găsi în fruntea luptei, în primele rînduri.

— Mica, unde eşi tu?

N-o mai auzeam cîntînd și nici pașii ei prin iarbă. Dădui să mă ridic și o văzui în spatele meu cu buchetul de flori în mînă. Mă ridicai și o luai în brațe, ea voia să spună ceva, probabil să mă mustre pentru că-i umblasem în geantă, dar nu izbutea să vorbească pentru că-i sărutam gura cu o sete negîndită. Se zbătea, mă lovea cu florile dar n-o lăsam, o țineam tare de mijloc. Se liniști, închise ochii și eu mi-am trecut mîna peste pîntecul ei mic.

Seara veni peste noi. Broaștele începură să orăcăie, sunau în luncă tălăngi nevăzute, florile, buruienile, frunzele își lăsau în aerul răcorit miresmele lor crude. Totul se schimba, se prefăcea, începea viața misterioasă a nopții.

Ne-am dus la cantonamentul meu, dar n-am intrat în casă. Am stat de vorbă cu stăpîna casei, pe prispă. Am luat apoi o cutie de pîine de război, un fel de biscuiți tari și puțin mucegăiți și ne-am dus în podul cu fîn să dormim. Curînd Mica adormi și eu am stat încă mult de veghe, gîndindu-mă cu o intensitate puțin temătoare la starea ei, la dragostea noastră care-și arăta azi semnele ei pămîntești și nu mai puteau fi schimbate în nici un fel.

La miezul nopții am fost treziți de zgomotul avioanelor care tăbărau din nou asupra Bucureștiului. Am urmărit amîndoi tăcuți bombardamentul. Se născu îndată un vuiet înspăimîntător și cerul se lumină pînă în străfundurile lui înalte.

— Haosul, șopti Mica la un moment dat, și se adună lîngă mine. N-aș vrea să mai plec de aici.

Dar în zori plecă, cu cele dintîi maşini care se întorceau în oraşul cutreierat de moarte. Am trecut podul şi am urcat la deal, spre şcoală, ţinînd strîns la piept manifestele care mai aveau încă mirosul Micăi şi căldura pieptului ei.

6

Vara se scurgea neliniştită şi plină de întrebări. Dar nu se dezlega nici una. Doar în satul în care mă găseam se dezlegă ceva. Garda pe care colonelul Başturea o aşezase la conacul unde se afla comanda regimentului se dovedi nefolositoare. În noaptea de 22 spre 23 august, puţin după ce se stinseră cele din urmă zgomote ale petrecerii obişnuite, colonelul fu ucis. O mînă de oameni din detaşamentul de neinstruiţi dezarmă santinelele sau s-au înţeles cu ele şi a pătruns în conac. Nu l-au împuşcat ci l-au străpuns cu baionetele. Nici de data asta nu puseseră mîna pe arma de foc. La început se zvoni că Başturea e doar rănit, dar pe la ora nouă aflarăm că murise. Jandarmii ocupară conacul, dar autorităţile nu veneau. Stăteam în curtea şcolii, nimeni nu mai lucra, doar fanfara repeta într-una motivul din „Peer-Gynt". Nu se auzea nici o vorbă de regret pentru moartea comandantului, nimeni nu-i condamna pe ucigaşi şi toţi erau liniştiţi ca şi cum socoteau că un astfel de sfîrşit era inevitabil şi necesar, că există o justiţie care acţionează oricum, trece peste orice oprelişti şi peste orice legi. Voiam să profit de această stare de confuzie şi să fug la Bucureşti. Mica stătuse în pat o săptămînă după operaţia pe care i-o făcuse o doctoriţă de pe Calea Griviţei. Îmi povestise cum o aşezase pe o masă în bucătărie şi o tăiase repede, în cîteva minute. Pe urmă a întins-o pe o canapea vreo jumătate de ceas, după care i-a dat a înţelege că tre-

buie să plece numaidecît, să nu sune alarma, dar doctorița o gonea ca să n-o mai vadă acolo, să n-o găsească cineva. Și Mica plecase spre casă ținîndu-se de garduri și vomitînd.

De atunci am alergat în fiecare noapte la București ca să stau cu ea cîteva ceasuri. Se refăcuse, se ducea la slujbă și-și reluase drumurile ei misterioase. Mă grăbeam acum să-i duc vestea că Baștureа a fost ucis. Nu mă bucuram de moartea unui om, dar aveam mereu în ochi, în urechi, în creier, bătăile cumplite pe care omul acesta le organizase. Auzeam oamenii văitîndu-se, îi vedeam zvîrcolindu-se în țărînă și undeva, un resort ascuns al ființei mele se liniștise acum.

Coboram încet pe șosea, spre primărie și așteptam să se ivească o mașină, cînd îl zăresc venind în jos pe sublocotenentul Minișan. Nu-l mai văzusem de o săptămînă, dispărea în chip misterios, trecuse la aprovizionare și căra alimente cu un camion de la București. Mult mai tîrziu am aflat că el transporta arme scoase pe ascuns din magaziile regimentului, desigur ajutat de alți ofițeri și ostași.

— Să trăiți, strigai de departe. Ce spuneți ? L-au curățat.

— Asta-i, în sfîrșit, o treabă bună în cazarma noastră, zise el, l-au și cărat de aici ca să nu pută, nu le convine. Ce faci ?

— Mă reped pînă la București, e bolnavă Mica mea.

— Grav ?

— Nu, dar trebuie s-o văd.

— Nu pleca acum, mai stai, zise Minișan punîndu-mi mîna pe umăr.

— De ce ?

— Îți spun eu să mai stai, hai cu mine la școală, rămîn și eu pe-acolo, s-ar putea să se întîmple ceva.

— Ceva rău, vine cineva ?

— Nu știu, aș vrea să rămîi, te duci peste cîteva zile la București. Vreau eu să stai aici... îți ordon, adăugă rîzînd.

— Bine, am înțeles.

Și am pornit amîndoi spre școală. Simțeam că ceva neobișnuit se petrece, dar puneam totul în legătură cu moar-

tea colonelului. O asemenea întîmplare nu putea să rămînă fără urmări. Încă nu fusese arestat nimeni, nu se făcuse nici o anchetă, stăruia ceva nefiresc și neclar în treaba asta.

Am stat vreun ceas prin curtea școlii, apoi m-am strecurat în fundul grădinii, să mă trîntesc puțin pe iarbă, poate să și dorm. Acolo mă găsi alarma care sună îndată după ora patru. Vreo zece trompeți alergau pe ulițele satului și suflau cît puteau în alămurile lor. Adunarea se făcea totdeauna în curtea școlii.

Cînd am ieșit eu din grădină, îl văzui în mijlocul curții pe maiorul Iacob, cel pe care-l cunoscusem în cantonamentul lui Minișan și care luase comanda regimentului după asasinarea colonelului Baștureа. Era înconjurat de mai mulți ofițeri printre care și Minișan. Toți erau în ținută de campanie, cu căști și cu pistoale și păreau foarte tineri. M-am apropiat de ei și spre surprinderea mea, maiorul Iacob arătă cu capul spre mine și-mi făcu cu ochiul. Ce însemna asta? Era un gest obișnuit de prietenie? Ca în multe alte împrejurări neobișnuite, Minișan se făcea că nu mă vede.

Oamenii veneau din toate părțile, nu-și găseau locul în grupe, unii erau fără centuri, cu bocancii descheiați, cu ochii cîrpiți de somn. Maiorul Iacob urmărea calm mișcarea noastră dezordonată și la un moment dat îl auzii strigînd:

— Hai, copii, mai repede, mai repede!

Răsunară comenzi scurte, plutonierii de la birouri luară comanda grupelor și, în pas alergător, ne-am îndreptat spre magazia de echipament și muniție, așezată în niște lungi coșare de porumb, pe un platou lîngă Argeș. Acolo veni lîngă mine sublocotenentul Minișan și-mi spuse să trec în plutonul lui.

— Ce se întîmplă don' sublocotenent? Trebuie să-mi spuneți ce se întîmplă.

— Nu știu, mergem la București, tot voiai tu să ajungi acolo, dar n-ai să-ți vezi iubita în noaptea asta.

— Ba am s-o văd.

— N-ai s-o vezi, că ai de-a face cu mine, s-a zis cu...

Rîse încetişor şi parcă-mi spunea din ochi că nu trebuie să mai întreb nimic, să tac şi să fac ca toţi ceilalţi. Mi-am luat casca, arma şi cartuşierele şi am trecut în formaţia lui. Arma îmi părea foarte grea şi un fel de fior mă străbătea umblînd cu ea. Simţeam că venise vremea s-o folosesc, să mă întîlnesc din nou cu moartea pe care o învinsesem odată. Mă intriga totuşi atitudinea lui Minişan. Nu părea alarmat, ci dimpotrivă o deslegare pe care o aştepta de mult se putea desprinde din privirile lui.

Ne-am încolonat şi am pornit spre Bucureşti pe şoseaua asfaltată. Mi se părea curios că şoseaua e pustie. Pe drum, vorbind în şoaptă, făceam între noi fel de fel de presupuneri, unii erau convinşi că sîntem trimişi pe front. Dar presupunerea asta era anulată de situaţia frontului. Ofensiva sovietică pe frontul din Moldova începuse la 20 august şi luptele se purtau încă în acea parte a ţării.

Pe la Bragadiru oboseala se făcea simţită, dar ofiţerii ne îndemnau mereu, cu o blîndeţe ciudată. La ieşirea din sat ne întîmpină o maşină de stat major. Furăm opriţi şi ni se îngădui să ne odihnim pe marginea drumului. Din maşină coborî un colonel, dădu mîna cu comandantul nostru şi intrară amîndoi în maşină. Ne-am odihnit zece minute, maiorul nostru coborî, maşina întoarse şi porni cu mare viteză spre Bucureşti. Ne-am continuat drumul din ce în ce mai îngrijoraţi. Văzduhul se încălzea treptat, ne apropiam de oraş. Mirosea a grîne coapte, a fum şi auzirăm cîteva focuri răzleţe de armă. Era linişte, nu putea fi vorba de lupte, sau poate ne aduceau din vreme. La bariera Rahova ne ieşi în cale o maşină germană, un „Komando" deschis, cu farurile camuflate. Se aprinseră în maşină cîteva lanterne oarbe dar nu se auzi nici o vorbă. Maşina o luă la dreapta pe şoseaua Măgurele şi noi am intrat pe piatra oraşului. Pe străzi lume multă, o mişcare neobişnuită de vehicule, tramvaiele se opriseră din cauza unui accident şi făceau un şir foarte lung. Sublocotenentul Minişan păşea foarte aproape de mine. Cu cască şi cu pistol, tot nu avea un aer foarte milităros.

— Don' sublocotenent, şoptesc, ce dracu-i asta ? Unde ne duceţi ?

— Ne plimbăm. Nu vezi ce seară frumoasă ?

Auzindu-l glumind, îl năpădirăm cu întrebările. El duse degetul la gură şi ne făcu semn să tăcem. Nu, nu ne duceau pe front, eram sigur acum, îl cunoşteam pe Minişan, el n-ar fi glumit. Se lăsa noaptea şi vedeam pe trotuare lucind ţigările trecătorilor. O companie de jandarmi trecu în pas alergător pe lîngă noi şi-i auzeam pe oameni gîfîind. Pe măsură ce ne înghesuiau zidurile, era din ce în ce mai cald. Am coborît pe la Antrepozite, am ajuns la cheiul Dîmboviţei şi de acolo ne îndreptarăm spre cazarma noastră. Zidurile ei mi se păreau şi mai negre, şi mai ruinate. Grădina din faţă era stinsă şi veştejită. Ceva se schimbase, ceva murise între aceste ziduri ca de puşcărie, sau aveam eu sentimentul acesta de sfîrşit, pentru că dispăruse colonelul Başturea, cel care dăduse vieţii de aici o înfăţişare monstruoasă. Santinela deschise porţile de fier şi pasul nostru obosit lovi pămîntul, pămîntul acela tare ca piatra, pe care-l bătuseră nenumărate generaţii de soldaţi, pe care fuseseră întinşi şi schingiuiţi atîţia oameni nevinovaţi. Era linişte, linişte desăvîrşită, o linişte care refuza ideea oricărei întîmplări în noaptea asta. Rămaserăm în formaţie pe platou. Minişan şi ceilalţi ofiţeri se duseră în clădirea întunecată. Aşteptam tăcuţi şi îngînduraţi, închişi în sufletele noastre. Ştiam că acum urmează să se întîmple ceva, că ne vom duce mai departe, nu vom rămîne aici. Zgomote uşoare începură să se facă simţite în oraş. De la ferestrele unei case înalte, dincolo de zidul care înconjura cazarma, veneau spre noi, cu un sunet stins, cîntece populare, apoi marşuri. Văzurăm intrînd pe poartă un grup de civili înarmaţi. Un ofiţer îi primi şi îi conduse sus, probabil la maiorul Iacob. Da, se întîmpla ceva grav, ceva foarte grav, nu mai aveam nici o îndoială. Unde-i Minişan ? De ce tace, de ce nu-mi spune nimic, el ştie tot, trebuie să ştie tot, şi mie, măcar mie poate să-mi spună, de ce mă lasă în starea asta de confuzie, de ce mă lasă să tremur în această aşteptare istovitoare ?

Dar iată-l că vine cu pasul lui uşor, puţin legănat şi ne spune că putem fuma. Oamenii nu întreabă nimic, parcă se tem să întrebe. Dar eu vreau să ştiu ce se întîmplă, nu mai pot. El parcă simte dorinţa mea, se apropie de mine, mă chemă deoparte, îşi aprinde o ţigară şi-mi şopteşte cu o linişte uluitoare :

— Sîntem în război cu nemţii... Antonescu a fost arestat, s-a sfîrşit... în cîteva clipe atacăm. Ai să fii cu mine, vreau să fii cu mine...

Sînt resemnat şi simt că ceva mă strînge de gît şi nu pot vorbi, nu pot striga. Şi Minişan vorbeşte mai departe :

— Uite ce-i, acum pot să te întreb, să-mi spui dacă dumneata ai fost amestecat în treaba cu manifestele găsite atunci, în cazarmă.

— Da, am fost... rostesc greu, parcă cu glasul altuia.

— Cine le-a adus ? Ştii cine le-a adus ?

— Eu...

— Mă bucur că nu m-am înşelat, şopti el.

— Nici eu nu v-am înşelat.

Atît am putut spune pentru că veneau spre noi maiorul Iacob, alţi ofiţeri şi acei civili înarmaţi. Unul din civili, părînd sufocat de emoţie, strigă :

— Băieţi, să-i prăpădim pe nemţi, gărzile patriotice sînt cu voi, toţi muncitorii din Bucureşti sînt gata să se bată alături de voi... să-i prăpădim pe nemţi.

— Minişan, dă-i drumul ! ordonă maiorul Iacob.

— Don' sublocotenent, avem încredere în dumneavoastră, vorbi unul dintre muncitori venind foarte aproape în faţa lui Minişan. Îşi trecu mîna prin păr, apoi făcu o mişcare ca şi cum ar fi vrut să-l îmbrăţişeze.

În clipa următoare, plutonul nostru ieşea pe poartă şi o lua la stînga spre Cotroceni, apoi pe malul Dîmboviţei, spre uzina Grozăveşti. Eram golit de gînduri, acum nu trăia în mine decît această realitate nouă, de necrezut, dar adevărată, mai adevărată decît noaptea şi decît liniştea prin care ne mişcam.

Ne oprim pe o străduţă, în spatele grădinii botanice şi Minişan ne spune :

— Aici aproape este un cantonament al nemţilor. Trebuie să-i dezarmăm sau să-i lichidăm. Mă întorc îndată.

Se pierdu în întuneric însoţit de civilul înarmat. Peste cîteva clipe o fereastră se lumină brusc în dreapta noastră. Apoi alte pete de lumină trecură prin frunzişul copacilor. Se auzeau frînturi de glasuri, o agitaţie ciudată cuprinse lumea din jur şi tot mai multe ferestre se luminau. Un aparat de radio izbucni foarte aproape de noi şi auzirăm desluşit proclamaţia către ţară prin care se anunţa arestarea guvernului Antonescu şi întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste. Glasuri nevăzute umplură văzduhul, oamenii se repezeau în stradă şi porneau în goană spre centrul oraşului. Tot mai multe lumini se aprindeau, se vedea bine cum oamenii smulg hîrtia neagră de pe geamuri. Îmi pierdusem glasul, poate şi mintea mi-o pierdusem, ardeam tot, ca înnebunit îmi treceam palmele pe faţă ca să mi-o răcoresc. Unde-i Mica? În clipa asta ar fi trebuit să fiu la ea. Dar Bălaşa unde-i? Dece-mi venea acum în minte Bălaşa? Şi el trebuia să fie acum aici, cu mine, să se certe cu mine, să-mi spună că sînt un laş, un mic burghez, o zdreanţă de gazetar. Nu, nu sînt laş, dar aş vrea să fie Bălaşa aici, ce mult aş vrea să fie Bălaşa aici...

Lumea aleargă mereu spre oraş şi noi stăm la pîndă pe străduţa asta, cu mîinile pe arme şi aşteptăm. Oare bănuiesc ceva nemţii ascunşi aici, aproape? Îşi dau seama de ce se întîmplă, că sînt pierduţi? Ştiam că sînt pierduţi, de mult ştiam. Numai ei nu ştiau sau nu voiau să vadă.

Către miezul nopţii, zgomot de motoare se auzea în tot oraşul. Vila era aproape şi părea pustie, cu storurile trase, cu zidurile negre ciupite de schije. Minişan lovi în uşă cu patul armei. Lovirăm şi noi şi de dincolo se ivi un cap de neamţ, somnoros şi speriat. Nu ştia nimic, nu auzise nimic, sau era nebun. Nu, nu e nebun, strigă ceva, pune mîna pe armă, dar sergentul Nicu Dumitrescu trage din spatele meu şi neamţul se prăbuşeşte. Răsare un alt soldat ieşit dintr-o firidă, numai în cămaşă şi cu pistolul în mînă. Apucă să tragă şi sergentul Dumitrescu se prăbuşeşte cu un geamăt scurt. Nu, nu ştiam cum se ucide şi nu credeam

că pot ucide, dar atunci am ucis uşor, într-o fărîmă de secundă, de la doi paşi, şi după ce am tras o dată, m-am repezit şi l-am izbit de zid şi el a căzut şi l-am lovit cu arma în cap. Minişan cu încă vreo trei oameni alerga pe scări, trăgînd mereu cu pistolul lui mic şi negru. Se trăgea şi afară. Eram puţin dezorientat, nu ştiam dacă neamţul meu a murit, nu voiam să-l las în viaţă. Se auzeau uşi trîntite şi oamenii noştri urlînd : „Kaput... Kaput, Dumnezeul mamii voastre, predaţi-vă..." Şi se predau, ieşeau în izmene şi în pijamale, cu mîinile ridicate şi mă uitam, aveam timp să mă uit la capetele lor blonde şi la picioarele goale. Am adunat vreo douăzeci pe sală. Erau ofiţeri, cu priviri de animale căzute în capcană. I-am cărat pe scări, împingîndu-i cu ţeava armei. Se lumina. Dumitrescu era întins pe mozaicul din hol, cu faţa în jos, cu o mînă prinsă sub el şi alta înţepenită pe armă, o armă cu lemnul gălbui şi lucios. Sergentul Dumitrescu scăpase de front, se spunea că are proptele foarte sus. Dar asta nu se mai ştia acum. Se oferise voluntar şi venise lîngă Minişan fără nici o ezitare şi căzuse în cea dintîi clipă. Şi nu-l auzisem niciodată vorbind despre război, sau înjurîndu-i pe nemţi, sau lăudîndu-i. Avea totdeauna un zîmbet superior sau poate de înţelepciune. Acum nu-i mai văd zîmbetul pentru că e cu faţa în jos. Îl întoarce Minişan, îl deschide la piept, îi adună mîinile. Îl ia cu încă doi ostaşi şi îl pune pe o canapea de catifea roşie şi el se lasă aşezat aşa. Mă gîndesc că protectorii lui care l-au scăpat de front o să fie foarte miraţi. N-am timp să mă gîndesc prea mult. Trebuie să-i ducem pe ăştia dezbrăcaţi undeva. Dar nu-i ducem, îi ţinem aici, încă nu ştim ce să facem cu ei, în oraş au izbucnit focuri de mitralieră şi vuietul motoarelor creşte mereu.

La ora patru dimineaţa sublocotenentul Minişan hotărî să-i ducem pe prizonieri în cazarma noastră. Într-o jumătate de ceas am ajuns şi i-am predat gărzii care se afla acolo. Abia după asta văzui că în curte mai sînt cîteva sute de prizonieri nemţi aduşi în cursul nopţii. Spectacolul acesta neaşteptat mă ameţea, îmi provoca un fel de delir. Stăteam la vreo zece metri de ei şi mă uitam. În ochi aveau ceva din privirea vitelor duse la abator, dar ei sfîrşiseră, nu-i mai ameninţa nimic, în orice caz moartea nu-i mai ameninţa. Se putea vedea în ochii lor că ei ştiu asta, nu

mai sufereau, nu erau decît înfrînți, înțelegeau că sînt înfrînți pentru totdeauna, și nu mai erau mîndri. Unul dintre ei, foarte tînăr și cu fața acoperită de o spuză de păr roșcat, strigă către mine :

— Camarad... tabac, țigaret camarad.

Am scos o țigară și am aruncat-o spre el. Se repeziră vreo zece, se născu o adevărată încăierare pe țigara aruncată. Plutonierul care-i păzea veni în fugă către mine, mă luă de guler și vorbi printre dinți :

— Ce faci, mă ? Ți-e milă de ei ? Hai, ți-e milă de ei ?

Mă zgîlțîia și mă sfredelea cu ochii bulbucați, vedeam că e gata să mă lovească. Tăceam, nu aveam ce spune. Nu-mi fusese milă, dar uitasem o clipă că prizonierii aceia sînt dușmanii mei, tresărise în mine acea omenie elementară, primejdioasă uneori. Plutonierul luă mîna de pe mine și, iritat de atitudinea mea degajată, strigă :

— Drepți, marș de-aici ticălosule... ți-e milă, hai ?

Am făcut o întoarcere reglementară și m-am mișcat încet spre poartă. Nu regretam că am aruncat țigara, dar știam că n-ar fi trebuit să fac asta. Și m-a apucat o teamă ușoară, ca și cum aș fi descoperit în sufletul meu o trăsătură urîtă cu care trebuia să mai am de-a face. Dar acum nu aveam timp să mă gîndesc prea mult, trebuia s-o văd pe Mica și să mă-ntorc repede aici, așa cum îmi ordonase Minișan, să fiu cu el oriunde l-ar fi împins haosul acelei zile de război cu nemții.

Am alergat către Regie. Acasă la Mica ușile și ferestrele erau închise. Am bătut și începeam să mă tem, o sudoare rece mă năpădi. Auzii zgomot înăuntru și am deschis ușa. Puțin mirată dar foarte calmă, mă întîmpină mama Micăi.

— Unde-i ? întreb.

— Nu știu... a plecat de aseară, sînt îngrijorată.

— Și n-a spus nimic, n-a spus unde se duce ?

— Nu, n-a spus nimic.

Ciudat. Femeia aceasta e liniștită sau își ascunde bine teama ?

— Nici Neagu n-a venit, spuse în șoaptă și sînt uluit iară de liniștea ei.

Da, totul e clar. În casă miroase a Mica, o rochie de-a ei aruncată pe scaun, cîteva cărți pe pat. A plecat în grabă, au luat-o, au dus-o și pe ea...

Nu mai am ce spune, trebuie să mă întorc la cazarmă, mă așteaptă Minișan. Beau apă multă la cișmeaua din curte, îmi pun capul sub robinet, să mă răcoresc, să mă spăl, să nu plec chiar acum.

Nu voiam să fiu dezertor, nu voiam de loc, dar nu puteam pleca. Se aud bubuituri de tun spre Băneasa, ba și mai aproape, în sus, spre Cotroceni și zgomot de avioane. Nu mai pot rămîne nici o clipă. Îmi șterg obrazul cu o batistă murdară și văd în acea clipă cîteva picături de sînge pe botul bocancului stîng. E sîngele lui Dumitrescu sau al neamțului.

— Dacă vine Mica, unde te poate găsi ? întreabă femeia care rămîne mai departe de o liniște cumplită.

— Mă întorc eu aici, la noapte.

Sînt sigur că nu voi reveni la noapte, dar nu-mi puteam spune asta, nu voiam să las timpul în voia lui.

7

La opt eram iar în cazarmă.

Plutonul meu se odihnea. Minișan se spălase și se bărbierise, își lustruise bocancii, arăta foarte proaspăt deși nu se odihnise de loc.

— Ce s-a întîmplat ? întreb.

— Nimic, așteptăm ordine, spuse și ochii lui nu prea vii, aveau acum o limpezime nebănuită. Du-te și te culcă, mai zise parcă mi-ar fi fost tată.

— Nu pot să dorm. Spuneți-mi, s-a sfîrșit ?

— Nu, nu s-a sfîrșit, noi abia acum începem, du-te și dormi.

— Aș vrea să se termine mai repede.

— Nemții vor să distrugă Bucureștiul, spuse el lăsîndu-mă să înțeleg că nu se știe cînd se va termina. În seara asta intrăm în luptă. Vreau să fii lîngă mine.

— Am să fiu lîngă dumneavoastră, dar n-aș vrea să mor.

În clipa asta se auziră lovituri de tun, undeva departe spre nord și chipul Micăi îmi năvăli cu violență în minte. Mă cuprinse un fel de sfîrșeală, m-am dus la bucătărie și mi s-a dat o gamelă cu ciorbă de fasole. Am urcat apoi într-un dormitor, m-am trîntit îmbrăcat pe un pat fără saltea. Nu voiam să dorm, ci să mă gîndesc. Ieșisem parcă din mine, din existența mea de pînă atunci. Se schimbaseră toate dintr-o dată și aveau o înfățișare neverosimilă, oarecum stranie, pentru că eu nu puteam stăpîni foarte bine realitatea. Stînd așa pe plasa de sîrmă care mă împungea în coaste, deslușeam încet de ce realitatea îmi apărea confuză. Pentru că pierdusem urma Micăi și nu știam ce se întîmplă cu ea. Aș fi vrut s-o văd înainte de a intra în foc, numai așa, ca să știm unul de altul și să trăim amîndoi cu intensitate momentul acesta pe care-l așteptasem atît. Aveam sentimentul că mi se răpise dreptul de a mă bucura, că sînt proiectat într-o situație foarte complicată, tocmai ca să nu mă pot bucura. Dar trecui repede, nespus de repede, la o altă gîndire, spunîndu-mi că e mai bine așa, altfel nu se putea, clipa asta trebuia să ne găsească pe amîndoi luptînd.

Era liniște, o liniște prea suspectă ca să nu facă explozie. Dar oboseala m-a biruit și am adormit în timp ce-mi treceau prin întunericul de sub pleoape roiuri de stele albastre.

După-amiază am aflat că se dădeau lupte grele la Băneasa, încă din zori și noi vom merge să întărim unitățile care luptau acolo.

Alarma se dădu pe la șapte, ne-am adunat pe platou și ne-a vorbit maiorul Iacob. Eram amețit și transpirat, îl căutam pe Minișan. Îl găsii, mă văzu și el, dar nu-mi vorbi. Îl auzeam ca în vis pe maiorul Iacob : „Băieți, ne ducem să apărăm Capitala. Azi-noapte ai noștri au atacat, ne ducem să-i ajutăm. Acum știm pentru ce ne batem, nu-i așa băieți ?“ Era gîtuit de emoție și nu găsea cuvintele. Poate nici nu era un bun vorbitor. Oamenii însă nu aveau nevoie de vorbe, știau tot, înțelegeau tot. Tot ce fusese pînă acum confuz sau inexplicabil se lumina deodată și ieșea cu vio-

lenţă la iveală adevărul, duşmanul adevărat era fascismul, hitlerismul, armata asta cenuşie care ne invadase ţara şi ne tîrîse alături de ea într-un război absurd, nedrept, demenţial. Mîna asta de oameni adunaţi în curtea pustie a regimentului nu mai avea nevoie de înflăcărare, dar maiorul Iacob era excitat şi copleşit în momentul acesta, se temea că ceilalţi nu trăiesc starea lui. Coloana de puşcaşi se puse în mişcare, în faţa porţii de fier ne oprirăm şi stăturăm aşa cam un sfert de ceas. Dinspre Calea Plevenei se auzi ropot de copite. Veneau trei tunuri de calibru mic trase de cai. Şi după ele o coloană de soldaţi care păreau negri în înserarea care se lăsa. Nu se auzi nici o vorbă, nici o comandă, porţile cazărmii noastre se deschiseră şi pornirăm în cadenţă după ceilalţi ostaşi care făceau parte dintr-un regiment de gardă călare, vecin cu al nostru. Am mers pe lîngă grădina spitalului militar, spre Gara de Nord. Camuflajul se ridicase şi lucrul părea de necrezut. După o staţionare de o jumătate de oră în faţa Comandamentului militar al Capitalei, sub coroana bogată a unor platani, pornirăm înapoi pe Calea Griviţei, intrarăm pe nişte străzi lăturalnice şi ieşirăm la Arcul de Triumf de la Şosea. Întîlneam mereu maşini militare în goană şi mici formaţii muncitoreşti. Auzeam mereu copitele cailor şi răsuflarea oamenilor. Mi se părea că mergem de foarte mult timp, că vom merge aşa încă mult timp, ne vom îndepărta de oraş şi Mica rămîne tot mai departe, nu vom mai şti niciodată unul de altul.

— Don-sublocotenent, strig către Minişan care se oprise să-şi aprindă o ţigară.

El rămase pe loc pînă cînd m-am apropiat eu şi i-am văzut ochelarii sticlind la jarul ţigării.

— Cît mai mergem? întreb eu cu un fel de istovire.

— Ajungem îndată. Ai obosit?

— Nu. Voiam să ştiu cît mai mergem.

Minişan mă apucă de braţ şi spuse încet:

— Atunci, în ziua aceea nu te-ai temut, nu-i aşa? Şi erai singur, nu-i aşa? De ce ţi-e frică acum?

— Nu mi-e frică, zău nu mi-e frică, don-sublocotenent, spusei copilăreşte. Ce facem? Unde atacăm?

— Nu se ştie, nu ştie nimeni.

— Sînt mulţi?

— Se zice că o divizie, în refacere, prin pădurile astea, dar acum n-au să mai aibă timp să se refacă. Bine. Va să zică nu te temi...

Luna ştirbă se ridicase acum sus de tot pe cer şi părea artificială, ca într-un decor de operetă. Înapoia noastră oraşul rămînea tăcut şi tăcerea lui mă ţinea calm şi treaz, îmi dădea certitudinea că acolo nu se dau lupte şi că Mica nu e în primejdie.

Stăteam cu obrazul lipit de pămînt, şi aşteptam, aşteptam... Soarele se ivi roşu şi enorm, în dreapta noastră, lumea toată şi chipurile noastre se stropiră deodată cu o culoare violetă. Dar liniştea fu spartă pe neaşteptate de cîteva explozii, foarte aproape de noi. Dar nu erau aproape de noi, ci undeva spre aeroport. Un grup de trei avioane germane ataca aeroportul care era acum probabil în stăpînirea noastră. Avioanele începură să mitralieze, unul se desprinse şi făcu o buclă mare pe deasupra noastră, dar aici nimeni nu trase. Îi vedeam crucea neagră pe planuri. Dar fugi repede, în timp ce altul, deasupra aeroportului, fusese lovit, scotea o dîră de fum gros din coadă şi se lăsa încet spre pădure. Dacă nemţii au renunţat la luptă? Minişan era nervos, îl ajunsese oboseala şi-i crescuse iarăşi pe faţă o spuză de păr. Focuri de armă răsunară în sat şi sublocotenentul se trînti la pămînt. Veneau? Sigur că veneau, iată-i dincolo de lac, desfăşuraţi în lanţ de trăgători. Nu pricepeam de ce nu deschidem focul acum, în momentul acesta. Voiam să se sfîrşească repede, aveam sentimentul că dacă noi am lichida acum grupul acesta duşman, războiul s-a sfîrşit, noi ne-am întoarce victorioşi în oraş, la casele noastre, la viaţa noastră. Un sergent veni spre noi, tîrîndu-se, şi ştiam că aduce un ordin de la maiorul Iacob. Într-adevăr, Minişan strigă cu o voce de o subţirime nefirească:

— Foc, pe ei copii, să nu scape unul...

Izbucniră puştile-mitraliere şi Z. B.-urile noastre. Nemţii ripostară imediat. Căzu un om lîngă mine, un furier de-al lui Minişan şi eram sigur că urmez eu. Era ciudată, de neînţeles, clipa asta cînd moartea nu mai avea nimic oribil, intra în viaţa mea ca o întîmplare obişnuită, ca o veste oarecare. Simţeam doar o durere ascuţită în cap, în

locul acela unde moartea mă ciocănise cîndva în trenul ca, mă ducea pe front. Acum venea iar.

— Fraţilor, ne ia din spate! strigă cineva.

În stînga noastră, la vreo două sute de metri, văzu pe mijlocul lacului o plută încărcată cu soldaţi germ. Fu un moment de cumpănă.

— Zece oameni cu mine! strigă Minişan. Sergent, comanda plutonului. Uzum, hai!

Şi mă dusei după el. Eram cu toţii şase şi alergară spre locul în care pluta se apropia de mal. La vreo cinc. zeci de paşi, am deschis focul şi cîţiva nemţi s-au aruncat în apă. Ocheam repede în ţinta aceea mare şi mă săgeta cumplit durerea din cap. Dar l-am ochit şi pe unul care înota spre mal şi i-am văzut mîinile repezindu-se în sus, apoi n-am mai văzut nimic. Înaintam încet, ascunzîndu-ne pe după sălcii, pluta venea mereu spre mal, doar cu vreo patru oameni pe ea. Prinşi în focul nostru ridicară mîinile şi strigară ceva, foarte răguşit şi speriat. Atunci Minişan ieşi dintre sălcii şi asta fu cea din urmă greşeală a lui. Îl loviră de pe malul celălalt şi el se prăbuşi cu capul în mîlul de la marginea lacului. Nu m-am dus îndată la el. Am tras cu înverşunare în oamenii care rămăseseră pe plută în picioare. Doi se prăbuşiră, al treilea s-a aruncat în apă şi s-a scufundat îndată. Nu ajunsese nici unul la mal. Protejat de focul tovarăşilor mei, l-am tîrît pe Minişan între sălcii. Îl loviseră în cap, dar printr-o ciudăţenie ochelarii nu se spărseseră. Totuşi Minişan nu mai trăia. Fu luat cu o ambulanţă şi nu l-am mai văzut.

La 26 august dimineaţa, plutonul nostru a putut să se odihnească. I-am cerut voie maiorului Iacob să fug pînă în oraş. Am luat-o de-a dreptul pe cîmp, am mers aproape un ceas pînă la un pilon înalt al staţiei de radio şi de acolo am trecut peste triaj, spre Regie.

Acasă la Mica nu era nimeni. Am bătut la ferestre şi în uşi şi începeam să mă tem, o sudoare rece mă năpădi. Am băut apă multă de la cişmeaua din curte, m-am dezbrăcat şi m-am spălat, ca să nu am timp să mă gîndesc,

să nu fug de-acolo. M-am apucat să bat iar înnebunit în restre. Auzi o vecină şi strigă peste gard :

— Pe cine cauţi, măi camarade? Nu-s acasă.

— Dar unde sînt?

— Păi s-au dus după fată.

— Care fată?

— Mica, zice c-au ucis-o nemţii aici, la Venus.

Asta nu se poate, nu se poate! Vreau să-i spun acelei femei că asta nu se poate, dar ea s-a tras după gard în curtea ei. Ba se poate, uite că se poate. Şi nu cad, şi nu putrezesc, nu mi se întîmplă nimic. Se poate, zău că se poate. Şi ce ai să faci, ce-ai să faci? N-ai să faci nimic, nu mai poţi face nimic. Poţi doar să te tîrăşti pînă la arena Venus. Dar nu, mai stau, trebuie să vină cineva. Aş fuma o ţigară. Înăuntru trebuie să fie ţigări, măcar una. Împing de uşă, dar e puternică. Forţez o fereastră, se mişcă puţin. Nu mai ţin seama de nimic şi o rup, o scot din cercevele şi intru în casă. Trag arma după mine şi în casă miroase a Mica. Trec din bucătărie în camera bătrînilor, pe urmă în camera Micăi, şi mirosul fiinţei ei e tot mai puternic. Istovit, sau poate întărit deodată, îmi spun că totuşi nu e adevărat. Despre mulţi oameni s-ar putea spune acum că au murit, orice ai putea spune acum despre oameni, dar nu se poate crede orice. Caut buimac ţigări şi nu găsesc, nu găsesc nimic. Ies iar în curte şi încerc să pun geamul la loc ca un hoţ. Aud paşi pe stradă şi fug spre poartă. Nu erau ei. Dar veniră şi ei peste un ceas. Erau liniştiţi dar foarte obosiţi, aduşi de spate şi parcă mînjiţi cu ceva pe faţă.

— Unde-i Mica? strig de departe.

— La „303", la spital.

— E moartă?

— Nu, spune bătrîna privind în pămînt.

— I-a intrat un glonte în umărul stîng şi unul în coapsă, spune şi Neagu. Pe col din coapsă i l-au scos.

— Şi scapă?

— Poate. Dacă vrea Dumnezeu. E slabă tare.

Nici nu se uitau la mine, parcă eu eram vinovat. În casă părură mai aproape de mine. Boian adusese vestea. Luptaseră amîndoi la arena Venus, au asediat împreună cu

alţii tabăra germană de acolo. Muriseră vreo zece tineri, au fost mulţi răniţi.

— Mă duc s-o văd, unde-i „303" ?

— La podul Cotroceni, clădirea din fund.

— Daţi-mi o ţigară.

— Ia pachetul ăsta. Eşti flămînd, na şi o bucată de pîine, strigă mama Micăi înăbuşindu-se de plîns.

Iau şi bucata de pîine şi fug. Nu ştiu pe unde s-o apuc. Întreb pe cineva şi-mi arată un drum scurt. Aleargă maşini militare şi ambulanţe sanitare şi tunurile se aud mereu, din ce în ce mai departe, spre nord. Ajung la spital şi nu e nimeni la poartă. Mă duc spre clădirea din fund. Aici, în faţa uşii sînt mulţi oameni, civili şi militari, medici în halate. Întreb de Mica şi ei dau din umeri. Urc scările şi întreb mai departe. Nu ştie nimeni. Cineva îmi arată un culoar lung, întîlnesc o infirmieră şi-mi spune cu aceeaşi nepăsare :

— Încearcă şi dumneata aici.

Intru în salon, iau pat cu pat, dar văd numai bărbaţi. Intru în alt salon şi dau de un medic. Nu-i ştie pe nume. I-o descriu pe Mica, îi spun ce răni are şi el mă ia de braţ, mă duce spre ferestrele mari şi acolo o văd pe Mica. Doarme. E bandajată la piept şi la gît. E acoperită doar cu un cearşaf.

— I s-a făcut morfină, zice medicul, n-ai cu cine vorbi.

— Scapă ?

— De ce să nu scape ?

Da, cunosc eu limbajul ăsta al medicilor. Cum o să-mi spună că moare, ce rost are să-mi spună că moare ? El plecă şi mă lăsă singur acolo. Gemeau alţi răniţi în paturile vecine. Mi-am scos şapca, am rezemat arma de calorifer şi am privit-o pe Mica. Era străvezie şi împuţinată. M-am aplecat asupra ei şi i-am simţit respiraţia slabă şi rară. Degetele unui picior îi ieşeau de sub cearşaf şi i le-am acoperit. Am îngenuncheat lîngă pat, am strîns dinţii şi am spus numai pentru ea şi numai pentru mine :

— Să nu mori, să nu mori, să nu mori...

Dormea şi trupul ei abia se ridica din albul patului. I-am aşezat părul răvăşit, am sărutat-o pe frunte, am luat arma şi am auzit ţintele bocancilor mei sunînd pe mozaicul murdar.

M-am întors la uşă şi m-am mai uitat spre patul ei, dar n-o mai vedeam. Am trecut pe lîngă oameni şi nu-i mai vedeam nici pe ei. În curte suna stins un aparat de radio. Am mai auzit cîndva cîntecul acesta ? În copilărie, în adolescenţă, mai tîrziu, cu Mica, într-una din nopţile noastre ?

Am ieşit pe poartă, am scos bucata de pîine din buzunar şi am muşcat din ea. Azima se făcea dulce în gură şi cîntecul acela rămas de mult în memoria mea, venea după mine, nu voia să mă lase singur.

Ianuarie — septembrie 1963.

Redactor responsabil : Locot-col. ION GRECEA
Tehnoredactor : CH. CUCOŞ

Dat la cules 15.12.1966. Bun de tipar 25.02.1967. Apărut 1967. Hîrtie semivelină de 80 g/m². Format 540×840/16. Coli editoriale 13,45. Coli de tipar 15½. B. 147. C.Z. pentru bibliotecile mari 8 R—32 R.

Tiparul executat sub comanda nr. 4159 la Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti, Republica Socialistă România.

DIN LUCRĂRILE LUI NICOLAE JIANU

Viforul — roman — 1949
Cumpăna luminilor — roman
Premiul de Stat — 1952
Drumul spre cer — nuvele — 1958
Veneam din întuneric — roman — 1962
Era ceață pe Tisa — nuvele — 1965
Pământul era viu — roman
două volume — 1966

ÎN PREGĂTIRE

Echinox — roman
Alge — nuvele
Prietenul de seară — nuvele